

**DIYANET GENÇLİK MERKEZLERİNDEKİ MANEVİ
DANIŞMANLIK VE REHBERLİK HİZMETLERİNİN
DEĞERLENDİRİLMESİ ÜZERİNE
NİTEL BİR ARAŞTIRMA**

(Yüksek Lisans Tezi)

Aysun ÖGCEM

Kütahya - 2024

T.C.
KÜTAHYA DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

**DİYANET GENÇLİK MERKEZLERİNDEKİ MANEVİ
DANIŞMANLIK VE REHBERLİK HİZMETLERİNİN
DEĞERLENDİRİLMESİ ÜZERİNE
NİTEL BİR ARAŞTIRMA**

Danışman:
Doç. Dr. Ömer Faruk SÖYLEV

Hazırlayan:
Aysun ÖGCEM

Kütahya - 2024

Kabul ve Onay

KÜTAHYA DÜMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Ana bilim dalında, 202085581014 öğrenci numaralı, Aysun ÖGCEM'in hazırlamış olduğu “DİYANET GENÇLİK MERKEZLERİNDEKİ MANEVİ DANIŞMANLIK VE REHBERLİK HİZMETLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ ÜZERİNE NİTEL BİR ARAŞTIRMA” başlıklı yüksek lisans tez çalışması ile ilgili tez savunma sınavı jüri tarafından yapılmış ve adayın tezinin OY BİRLİĞİ ile kabul edilmesine karar verilmiştir.

26/01/2024

Jüri Üyesi	İmza	
	Onay	Ret
Doç. Dr. Ömer Faruk SÖYLEV (Danışman)		
Prof. Dr. Mustafa Naci KULA		
Dr. Öğr. Üyesi Ümit AKTI		

Onay

Doç. Dr. Eray ACAR

Enstitü Müdürü

Bilimsel Etik Bildirimi

Yüksek lisans tezi olarak hazırladığım “*Diyanet Gençlik Merkezlerindeki Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Hizmetlerinin Değerlendirilmesi Üzerine Nitel Bir Araştırma*” adlı çalışmanın öneri aşamasından sonuçlandığı aşamaya kadar geçen süreçte bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle uyduğumu, tez içindeki tüm bilgileri bilimsel ahlak ve gelenek çerçevesinde elde ettiğimi, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığımı, bu çalışmamda doğrudan veya dolaylı olarak yaptığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu beyan ederim.

26/01/2024

Aysun ÖGCEM

Özgeçmiş

Aysun ÖGCEM ilkokul ve ortaokulu Kütahya Şaphane ilçesinde, liseyi Emet İmam Hatip Lisesinde, Lisans eğitimini ise Bursa Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde tamamladı. 2004 yılında Diyanet İşleri Başkanlığı'nda Vaiz olarak göreve başladı. Halen Kütahya Müftülüğünde görevine devam etmektedir.

2021 yılında, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Anabilim Dalında başladığı yüksek lisans eğitimine devam etmekte olup evli ve 3 çocuk annesidir.

ÖZET

DİYANET GENÇLİK MERKEZLERİNDEKİ MANEVİ DANIŞMANLIK VE REHBERLİK HİZMETLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ ÜZERİNE NİTEL BİR ARAŞTIRMA

ÖGCEM Aysun

Yüksek Lisans Tezi, Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Ömer Faruk SÖYLEV

Ocak, 2024, 176 sayfa

Bu çalışma, Manevi Danışmanlık ve Rehberlik hizmeti sunan Diyanet Gençlik Merkezi personeli ve merkeze gelen gençlerle görüşmeler yapmak suretiyle gerçekleştirilmiştir. Manevi Danışmanların MDR yeterlilikleri, alanda yaşadıkları zorluklar, merkezde gençlere sunulan hizmetler, faaliyetlerin içeriği, merkeze gelen gençlerin özellikleri; gençler açısından da gençlerin, merkezi ve merkezde verilen MDR hizmetlerini değerlendirmeleri, hizmetlerle ilgili önerileri, Manevi danışmanlarda bulunması gereken özellikler konusundaki fikirleri analiz edilmiştir. Bu araştırma ile Diyanet Gençlik Merkezlerinde sunulan MDR hizmetlerine katkı sunulması hedeflenmektedir.

Çalışmada, nitel araştırma yöntemi kullanılmış olup fenomenolojik yaklaşımdan faydalanılmıştır. Kütahya İl Müftülüğü Diyanet Gençlik Merkezinde MDR olarak görev yapan 8 personel ve merkezin imkânlarından faydalanan 15 gençle, yarı yapılandırılmış görüşme formu ile görüşmeler yapılmış, veriler, nitel veri analiz programı olan MAXQDA 2024 kullanılarak analiz edilmiştir. Gençlik Merkezinin gençler arasında revaçta olan bir mekân olduğu, merkezde görev yapan personel hakkında olumlu düşüncelere sahip oldukları ancak mekânı daha çok kütüphane gibi algıladıkları, verilen hizmetlerden yeteri kadar haberdar olmadıkları, MDR alanıyla ilgili özellikle danışmanlık kısmından hizmet alamadıkları tespit edilmiştir. Manevi danışmanların alanda yetkin oldukları, iletişim ve rol model olma noktasında bir problemlerinin olmadığı ancak Psikoloji, Mantık ve Felsefe gibi disiplinlerden faydalanarak kendilerini daha fazla geliştirmek istedikleri görülmüştür. MDR alanının, gençlere daha iyi tanıtılması ve gençlerin bu hizmetlerden daha fazla faydalanabilmesinin sağlanması için Manevi Danışmanların ve Kurumun bu noktada özel çalışmalar yapması gerektiği tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Genç, Gençlik Merkezi, Manevi Danışmanlık ve Rehberlik, Manevi, Maneviyat

ABSTRACT

A QUALITATIVE RESEARCH ON EVALUATION OF SPIRITUAL COUNSELING AND GUIDANCE SERVICES IN DİYANET YOUTH CENTERS

ÖGCEM, Aysun

Master's Thesis, Department Spiritual Counseling and Guidance

Supervisor: Assoc. Prof. Ömer Faruk SÖYLEV

January, 2024, 176 pages

This study was conducted by interviewing the staff of the Religious Affairs Youth Center, which provides Spiritual Counseling and Guidance services and the young people who came to the center. The MDR competencies of the Spiritual Counselors, the difficulties they experienced in the field, the services offered to young people at the centre, the content of the activities, the characteristics of the young people who come to the centre, the young people's evaluations of the centre and the MDR services provided at the centre, their suggestions about the services, and their opinions on the characteristics that spiritual counsellors should have were analyzed. This research aims to contribute to the Spiritual Counseling and Guidance services offered at Religious Affairs Youth Centers.

A qualitative research method was employed in the study, utilizing a phenomenological approach. Semi-structured interviews were conducted by eight personnel serving in the Religious Affairs Youth Center (MDR) at the Kütahya Provincial Mufti's Office and fifteen young individuals who benefited from the centre's facilities as participants. The data obtained from these interviews were analyzed using MAXQDA 2024, a qualitative data analysis program. It has been determined that the Youth Center is a popular place among young people. They have positive thoughts about the staff working in the centre, but they perceive the place more as a library. They are not sufficiently informed about the services provided, so they do not receive MDR services from the counselling unit in Spiritual Counseling and Guidance. It has been observed that spiritual counsellors are competent in the field. However, they want to further develop themselves by benefiting from the disciplines of Psychology, Logic, and Philosophy. It has been observed that they do not encounter any issues in terms of communication and serving as role models. It has been determined that Spiritual Counselors and the Institution should carry out special studies at this point to introduce the MDR field to young people better and ensure that young people can benefit more from these services.

Keywords: Young, Youth Center, Spiritual Counseling and Guidance, Spiritual, Spirituality,

ÖNSÖZ

Pozitivizmin yoğun etkilerinin gözlemlendiği son birkaç yüzyılın ardından insanlık, günümüzde yeniden manevi olanlara yönelme ve gündelik yaşamında maneviyata yer açma gereği duymuştur. Başta Batı coğrafyası olmak üzere dünyanın birçok yerinde bu süreçte çok büyük buhranlar yaşanmıştır. Sekülerizm ekseninde gelişen ve insanı bütünüyle dünyaya angaje eden felsefeler, onun yaşamında çok derin bir anlam kaybının ve kırılmaların yaşanmasına yol açmıştır. Hiç şüphesiz bu süreçten en fazla, her türlü manipülasyona açık olan gençler etkilenmiştir. Günümüzde bilim, teknik ve imkânlar bakımından çok büyük gelişmelere şahit olsak da bu gelişmelerin hiç birisi insanlarda meydana gelen manevi boşluk ve buhranların giderilmesini temin edememiştir. O sebeple meselenin ilgili tarafları bu sorunların giderilmesi noktasında bir inisiyatif alınmasının ve bunun süratle uygulanmasının gereğine işaret etmişlerdir.

Ülkemizde bu tür sorunlar her ne kadar Kur'an Kursları, İmam Hatip Liseleri, İlahiyat ve İslami İlimler Fakülteleri ve çeşitli sivil kuruluşlar marifetiyle hafifletilmeye çalışılmış olsa da probleme dair somut adımlar Diyanet İşleri Başkanlığı bünyesinde, Manevi Danışmanlık ve Rehberlik biriminin ihdas edilmesiyle atılmıştır. Bu kapsamda DİB gerek kendi bünyesinde ve gerekse diğer kurumlarla gerçekleştirmiş olduğu protokoller çerçevesinde, sahada etkin bir şekilde çalışmaya başlamıştır. Biz bu çalışmamızda DİB'in Gençlik Merkezleri vasıtasıyla gençlere yönelik sürdürmekte olduğu faaliyetleri ele alacak, meselenin tarafları olan Manevi Danışmanlar ve Gençlerle yapılan görüşmeler istikametinde yapılmakta olan çalışmaların mahiyetine dair belirlemeler, bu çalışmaların çok daha iyi bir seviyeye getirilebilmesi için yapılması gerekenler noktasında çıkarım ve önerilerde bulunmaya çalışacağız. Çalışma her ne kadar Kütahya özelinde gerçekleştirilmiş olsa da başka yerlerde yapılacak olan yeni çalışmalara ilham verecek ve yol gösterecek niteliktedir.

Her çalışmanın, her sürecin bir hikâyesi olduğu gibi, bizim çalışmamızın da bir hikâyesi var muhakkak. Beni bu sürece iten ana neden, çalışmakta olduğum kurum, Kütahya Müftülüğünde “geçlere nasıl çok daha fazla faydalı olabilirim endişesi” olmuştur. Aynı dönemlerde Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü bünyesinde Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Bölümü'nün açılması, bölümün ihdas edilmesi sürecinde alana yönelik nitelikli ve belirgin çalışmaların müellifi olan Danışman Hocam Doç. Dr. Ömer Faruk SÖYLEV'in sürecin yönetiminde başrolü oynaması bu konudaki kararlılık ve azmimizin pekişmesine yol açan bir diğer nedendir.

Öne çıkarmış olduğum bu saikler çerçevesinde 2021 yılında kazanmış olduğum Yüksek Lisans sınavı ile süreç resmen başlamış oldu.

Gerek öğrencilik dönemimde ve gerekse tez konusunun belirlenmesi noktasında engin tecrübelerinden ve yol göstericiliğinden ziyadesiyle istifade ettiğim değerli danışman Hocam, Doç. Dr. Ömer Faruk SÖYLEV'e fedakârlığı ve hasbi tutumu nedeniyle çok teşekkür ediyorum. Bizlerin varlık sebebi olan ve bu günlere kadar gelmemizde başrolü oynayan kıymetli Anne-Babama ve ailemin tüm fertlerine minnet ve şükranlarımı sunuyorum. Bu çalışmanın kisveye bürünmesini temin eden Kütahya Müftülüğü Gençlik Merkezinde görev yapmakta olan Manevi Danışman ve Rehber hocalarıma, aynı şekilde gençlik merkezimizden hizmet alan ve görüşmeleri gerçekleştirmemiz konusunda bize yardımcı olan genç arkadaşlarıma teşekkürü bir borç bilirim. Tezin teknik ve içerik bakımından geliştirilmesi ve güçlendirilmesi noktasında büyük yardımlarını gördüğüm Kıymetli Kardeşlerim Sena SÖYLEV ve Saliha MİMLER'e de en kalbi duygularla teşekkür ediyorum. Son olarak yol arkadaşım, kıymetli Eşim Ergin ÖGCEM'e, sevgili kızlarım Sena, Zeynep ve Emine'ye de gönülden muhabbetlerimi sunarım. İyi ki varsınız.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET.....	v
ABSTRACT	vi
TABLolar LİSTESİ.....	xii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xiii
KISALTMALAR.....	xv
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. GENÇLİK.....	13
1.1.1. Gençlik Tanımları	13
1.1.2. Gençlik Dönemi Gelişim Özellikleri	14
1.1.3. Türkiye’de Gençlik Hizmetleri	19
1.1.3.1. Gençlik ve Spor Bakanlığı.....	19
1.1.3.1.1. Kredili Yurtlar Kurumu	21
1.1.3.1.2. Gençlik Merkezleri	23
1.1.3.2. Diyanet İşleri Başkanlığı	26
1.1.3.2.1. Türkiye Diyanet Vakfı Gençlik Hizmetleri.....	26
1.1.3.2.2. Diyanet Gençlik Merkezleri	27
1.2. MANEVİ DANIŞMANLIK VE REHBERLİK	28
1.2.1. Tanım ve Kavramlar	28
1.2.2. Maneviyat, Manevi Bakım, Manevi İyi Oluş, Dini Başa Çıkma.....	33
1.2.2.1. Maneviyat	33
1.2.2.2. Manevi Bakım.....	34
1.2.2.3. Manevi İyi Oluş	35
1.2.2.4. Dini Başa Çıkma.....	36
1.2.3. Maneviyat ve Din İlişkisi.....	37
1.2.4. Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Hizmet Alanları.....	39
1.2.4.1. Aile ve Dini Rehberlik Büro\Merkezleri	40
1.2.4.2. Sosyal Hizmet Kurumlarında Manevi Danışmanlık ve Rehberlik	42
1.2.4.2.1. Çocuk Evleri, Çocuk Evleri Sitesi ve Çocuk Destek Merkezleri	43
1.2.4.2.2. Huzurevleri	44
1.2.4.2.3. Kadın Konukevleri.....	45
1.2.4.3. Cezaevlerinde Manevi Danışmanlık ve Rehberlik.....	47
1.2.4.4. Hastanelerde Manevi Danışmanlık ve Rehberlik	47
1.3. GENÇLERE YÖNELİK MANEVİ DANIŞMANLIK VE REHBERLİK	50

1.3.1. DİB-GSB İş Birliği İçerisinde Yürütülen Manevi Danışmanlık Hizmetleri.....	50
1.3.2. DİB Gençliğe Yönelik Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Hizmetleri	51
1.3.2.1. Gençlik Koordinatörlüğü Sistemi	51
1.3.2.2. Diyanet Gençlik Merkezlerinde Manevi Danışmanlık ve Rehberlik	53
1.3.2.3. Diyanet İşleri Başkanlığı Gençliğe Yönelik Örnek Projeler	54

İKİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

2.1. ARAŞTIRMANIN DESENİ	60
2.2. ARAŞTIRMANIN ÇALIŞMA GRUBU	60
2.3. ARAŞTIRMA VERİLERİNİN TOPLANMASI	62
2.4. ARAŞTIRMA VERİLERİNİN ANALİZİ.....	64

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE TARTIŞMA

3.1. MANEVİ DANIŞMANLARDAN EDİNİLEN BULGULAR VE TARTIŞMA	66
3.1.1. Manevi Danışmanların Görevlendirilme Şekli	66
3.1.2. Manevi Danışmanların MDR Yeterliliği Durumu	69
3.1.3. Manevi Danışmanların Hizmet Sürecinde Yaşadığı Sorun ve Zorluklar	72
3.1.4. Manevi Danışmanlar Tarafından Sunulan Hizmetler	76
3.1.5. Manevi Danışmanların Muhatap Olduğu Gençlerin Dini Tutumu	82
3.1.6. Manevi Danışmanların Muhatap Olduğu Gençlerin Soru İçerikleri	86
3.1.7. Manevi Danışmanların Hizmet ve Başarı Değerlendirmesi	91
3.1.8. Manevi Danışmanların Meslektaşlarına Önerileri	94
3.2. GENÇLERDEN EDİNİLEN BULGULAR VE TARTIŞMA.....	98
3.2.1. Gençlerin Diyanet Gençlik Merkezinden Haberdar Olma Durumu	99
3.2.2. Gençlerin Diyanet Gençlik Merkezinin Ortam ve Hizmetlerini Değerlendirilmesi	102
3.2.3. Gençlerin Manevi Danışmanlarla Görüşmelerinin Değerlendirilmesi	106
3.2.4. Görüşmelerin Yeterlilik Durumunun Değerlendirilmesi	110
3.2.5. Faaliyetlerin Değerlendirilmesi ve Öneriler	112
3.2.6. Gençlere Göre Manevi Danışmanlarda Olması Gereken Özellikler	118

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
SONUÇ VE ÖNERİLER

4.1. SONUÇ.....	124
4.2. ÖNERİLER	130
EKLER.....	134
KAYNAKÇA.....	144
DİZİN	158

TABLÖLAR LİSTESİ**Sayfa**

Tablo 2.1: Manevi Danışman ve Rehberlerin Kişisel ve Mesleki Bilgileri.....	61
Tablo 2.2: Gençlere Ait Kişisel Bilgiler	62

ŞEKİLLER LİSTESİ

Sayfa

Şekil 3.1: Manevi Danışmanların Görevlendirilme Şekli Temasına İlişkin Model.....	67
Şekil 3.2: “Manevi Danışmanların MDR Yeterliliği” Temasına İlişkin Model.....	69
Şekil 3.3: “Manevi Danışmanların Hizmet Sürecinde Yaşadığı Sorun ve Zorluklar” Temasına İlişkin Model	72
Şekil 3.4: “Manevi Danışmanların Hizmet Sürecinde Yaşadığı Sorun ve Zorluklar” Temasına İlişkin Kod Yapıları	75
Şekil 3.5: “Manevi Danışmanlar Tarafından Sunulan Hizmetler” Temasına İlişkin Model	76
Şekil 3.6: “Manevi Danışmanlar Tarafından Sunulan Hizmetler” Temasına İlişkin Kod Yapı Model	81
Şekil 3.7: Manevi Danışmanların Muhatap Olduğu Gençlerin Dini Tutumu Temasına İlişkin Model	82
Şekil 3.8: Manevi Danışmanların Muhatap Olduğu Gençlerin Dini Tutumu Temasına İlişkin Kod Yapı Modeli	85
Şekil 3.9: Manevi Danışmanların Muhatap Olduğu Gençlerin Soru İçerikleri Temasına İlişkin Model	86
Şekil 3.10: Manevi Danışmanların Muhatap Olduğu Gençlerin Soru İçerikleri Temasına İlişkin Kod Yapıları	90
Şekil 3.11: Manevi Danışmanların Hizmet ve Başarı Değerlendirmesi Temasına İlişkin Model	91
Şekil 3.12: Manevi Danışmanların Meslektaşlarına Önerileri Temasına İlişkin Model	95
Şekil 3.13: “Manevi Danışmanların Meslektaşlarına Önerileri” Temasına İlişkin Kod Yapıları	98
Şekil 3.14: Gençlerin Diyanet Gençlik Merkezinden Haberdar Olma Durumu Temasına İlişkin Model	99
Şekil 3.15: “Gençlerin Diyanet Gençlik Merkezinden Haberdar Olma Durumu” Temasına İlişkin Kod Yapıları	101
Şekil 3.16: Gençlerin Diyanet Gençlik Merkezinin Ortam ve Hizmetlerini Değerlendirilmesi Temasına İlişkin Model	102

Şekil 3.17: Gençlerin Diyanet Gençlik Merkezinin Ortam ve Hizmetlerini	
Değerlendirilmesi Temasına Ait Kod Yapıları	106
Şekil 3.18: “Gençlerin Manevi Danışmanlarla Görüşmelerinin Değerlendirilmesi”	
Temasına İlişkin Model	107
Şekil 3.19: “Gençlerin Manevi Danışmanlarla Görüşmelerinin Değerlendirilmesi”	
Temasına İlişkin Kod Yapıları	110
Şekil 3.20: “Görüşmelerin Yeterlilik Durumunun Değerlendirilmesi” Temasına	
İlişkin Model	111
Şekil 3.21: “Faaliyetlerin Değerlendirilmesi ve Öneriler” Temasına İlişkin Model	113
Şekil 3.22: “Gençlere Göre Manevi Danışmanlarda Olması Gereken Özellikler”	
Temasına İlişkin Model	118
Şekil 3.23: “Gençlere Göre Manevi Danışmanlarda Olması Gereken Özellikler”	
Temasına Ait Kod Yapıları	121
Şekil 3.24: Projelerin birleştirilmesiyle elde edilen ‘Gençlerin Manevi	
Danışmanlarla Görüşmeleri’ Temasına İlişkin Karşılaştırma Yapısı.....	122

KISALTMALAR

AMATEM	Alkol ve Uyuşturucu Madde Bağımlıları Tedavi ve Araştırma Merkezi
ÇEDES	Çevreme Duyarlıyım Değerlerime Sahip Çıkıyorum
ÇEMATEM	Çocuk ve Ergen Madde Bağımlılığı Tedavi Merkezi
DİB	Diyanet İşleri Başkanlığı
GSB	Gençlik ve Spor Bakanlığı
Hız	Hazreti
MDR	Manevi Danışmanlık ve Rehberlik
SHÇEK	Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü
s.a.s	Sallallahu Aleyhi Vesellem
ŞÖNİM	Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TDV	Türkiye Diyanet Vakfı
YÖK	Yükseköğretim Kurulu

TEZ METNİ

GİRİŞ

İnsanlık tarihi boyunca maneviyat ve dini değerler, insan yaşamı ve tecrübesi açısından önemli ve belirleyici unsurlar olmuştur. Ancak Rönesans ve Reform hareketleriyle başlayıp, Aydınlanma ile ivme kazanan ve nihayet pozitivist ve materyalist düşüncelerle tahkim olan yeni süreçle birlikte inanç ve maneviyat göz ardı edilmeye başlanmış hatta bu yönde çok daha radikal tavır takınanlarca din ve maneviyatın bütünüyle gündelik yaşamın dışına itilmesi gerektiği düşüncesi savunulmuştur. Modern dönem bilim ve felsefe anlayışı da büyük ölçüde bu istikamette bir görüş benimsemek suretiyle insanın mana boyutunu ihmal etmiş ve adeta onu maddeye indirgemıştır (Apak, 2018, s. 1890).

Mana boyutu ihmal edilen insan, kendisini bir çıkmazda hissederek bu gelişmelerden olumsuz anlamda etkilenmiştir. İnsanın gelişim evreleri olan çocukluk, gençlik ve yaşlılık dönemleri içerisinde bu sorunlardan en çok etkilenen grup hiç şüphesiz ki gençlik dönemindekiler olmuştur. Zira gençlik dönemi insan hayatında kişilik oluşumu ve kimlik arayışının en yoğun olduğu zaman dilimidir (Vatandaş ve Mahitapoğlu, 2016, s. 5).

Din ve manevi değerler bağlamında teşekkül eden mekanizmaların zayıflaması, kişisel planda özgürlüklere aşırı vurgu ve tüm bunların kitle iletişim vasıtalarıyla yaygınlık kazanması, hem gençleri ön plana çıkarmış ve hem de onlar adına aslında dezavantajlı bir süreç meydana getirmiştir. Özellikle bizim gibi geçiş süreci yaşayan toplumlarda gençler bir taraftan kendi kültürüne yabancılaşırken, diğer taraftan özendiği kültür alanına tam manasıyla adapte olamamanın sıkıntısıyla yüzleşmek durumunda kalmıştır. Dolayısıyla sağlıklı bir zemin üzerinden yürümekte olan bu süreç küreselleşme ve buna bağlı etkenlerin de tesiriyle gençlerin yaşamakta olduğu sorunları arttırmış ve çok daha karmaşık bir hale getirmiştir (Acar, 2022, s. 27).

Gençlerin anlam arayışına milli ve manevi değerler bağlamında katkı sunmak isteyen Diyanet İşleri Başkanlığı (DİB), 2010 yılından itibaren cami dışı hizmet alanlarını genişletmiş, yapmış olduğu açılımlarla bu konuda somut adımlar atmıştır. Bu açılımlardan birisi DİB ile Gençlik ve Spor Bakanlığı (GSB) arasında iş birliğini esas alan protokoldür. 2015 yılında imzalanan protokolle; *'... sosyal, kültürel ve sportif etkinliklerle, gençlerin beden ve ruh sağlıklarına, manevi gelişimlerine katkıda bulunmak, GSB'ye bağlı kurumlarda, yurtlarda, spor tesislerinde, kamplarda ve gençlik*

merkezlerinde Diyanet İşleri Başkanlığı merkez ve taşra teşkilatında görevli personelin, moral, motivasyon ve manevi rehberlik sağlaması, Kuran-ı Kerim, din ve değerler eğitimi vermesi, din hizmeti sunması...’ anlaşmasına varılmıştır (Gençlik ve Spor Bakanlığı ile Diyanet İşleri Başkanlığı Arasında İşbirliği Protokolü, 2015, s. madde 1).

Bu anlaşmayla gençlik hizmetlerine yeni bir ivme kazandıran DİB, Din Hizmetleri Genel Müdürlüğünün görev ve yetki alanını tespit eden, “...*Aile, kadın, gençlik ve toplumun diğer kesimlerine yönelik dini konularda aydınlatma ve rehberlik yapmak*”, “*İhtiyaç duyulan yerlere okuma salonları açmak ve bunlarla ilgili işleri yürütmek...*” şeklindeki kanuna binaen, il ve ilçe müftülükleri bünyesinde açmış olduğu Diyanet Gençlik Merkezleri vasıtasıyla gençlere Manevi Danışmanlık ve Rehberlik (MDR) hizmeti sunmaya başlamıştır. (Başbakanlık Mevzuatı Geliştirme ve Yayın Genel Müdürlüğü, t.y.)

DİB’in gençlere yönelik yürütmekte olduğu hizmet ve faaliyetler, “Diyanet İşleri Başkanlığı Gençlik Çalışmaları Yönergesi” ile resmi bir hüviyet kazanmış, böylece gençlik hizmetlerinin içerik ve görev koordinasyonu tespit edilmiştir. Böylece gerek GSB Gençlik Merkezlerinde gerekse Diyanet Gençlik Merkezlerinde, gerekli eğitimleri almış bay-bayan personel, Manevi Danışman ve Rehber olarak görevlendirilmeye başlamıştır. DİB’in bir kamu otoritesinin olması, bu hizmetlerin yürütülmesi noktasında adeta ev sahibi gibi görülmesi, toplumun bu hizmetlere olan ihtiyacı ve bu hizmetleri almaya hazır hale gelmiş olması, hem GSB’ye bağlı Kredili Yurtlar Kurumu (KYK) ve Gençlik Merkezlerinde, hem de kendi bünyesinde tesis etmiş olduğu gençlik merkezlerinde onu ön plana çıkaran hususlar olarak değerlendirilmektedir. (Koç, 2021, s. 156). Bununla birlikte kanaatimize göre, Diyanet Gençlik Merkezleri marifetiyle yürütülmekte olan MDR hizmetlerinin içeriğinin, bu hizmetlerde ne derece başarı sağlandığının, hedeflenen verimin elde edilip edilemediğinin tahliline ihtiyaç olduğu aşikârdır.

Araştırmanın Problemi

DİB tarafından il ve ilçelerde açılan Diyanet Gençlik Merkezlerinde gerçekleştirilen MDR faaliyetleri, muhatapları (merkezde görev yapan manevi danışman ve merkeze gelen gençler) tarafından nasıl değerlendirilmektedir?

Araştırmanın Alt Problemleri

1. DİB tarafından Diyanet Gençlik Merkezlerinde görevlendirilen personelin hizmet alanı kapsamında amaç ve hedefleri nelerdir?

2. Diyanet Gençlik Merkezlerinde görevlendirilen personelin göreve başlamadan önceki hazırlık aşamaları nasıl bir gelişim göstermiştir?
3. İlgili personel, gençlere yönelik MDR hizmetleriyle ilgili hangi eğitimleri almışlardır?
4. DİB personeli tarafından Diyanet Gençlik Merkezlerinde ne gibi faaliyetler yapılmaktadır?
5. Diyanet Gençlik Merkezi'ne gelen gençler manevi danışmanlardan ne kadar haberdardır ve danışmanların yaptığı hizmetlerin ne kadarına vakıftır?
6. Diyanet Gençlik Merkezi'nde manevi danışmanlarla muhatap olan gençler, hangi konularda sorular sormaktadır?
7. Diyanet Gençlik Merkezi'nin ortamı, burada yapılan faaliyet ve hizmetler hakkında gençlerin görüşleri nelerdir?
8. Manevi danışmanlar ve manevi danışmanların gençlere yaklaşımları hususunda gençlerin görüş ve beklentileri nelerdir?
9. Diyanet Gençlik Merkezi'nde yürütülmekte olan MDR hizmetlerinin kuvvetli/zayıf yönleri nelerdir?

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, DİB'e bağlı olarak faaliyet gösteren Diyanet Gençlik Merkezleri'nde gerçekleştirilen, MDR hizmetlerinin betimsel olarak ortaya konmasıdır. Bu bağlamda araştırmaya konu olan merkezlerde görevlendirilen personelin yaptıkları faaliyetlerin içeriği ve bu faaliyetlerin muhatabı olan gençlerin, faaliyetlere ve manevi danışmanlara ilişkin değerlendirmeleri esas alınarak, Diyanet Gençlik Merkezlerindeki hizmet standardının daha verimli hale getirilmesi hedeflenmiştir.

Araştırmanın Önemi

DİB ve GSB arasında 2015 yılında imzalanan protokolle, Başkanlık, müftülükler kanalıyla gerek merkezde gerek taşrada, belli şartları taşıyan, gençlerle iletişimi iyi olan, bay bayan din görevlilerini, gençlerin beden ve ruh sağlıklarına, manevi gelişimlerine katkıda bulunmak üzere KYK yurtlarında, GSB'ye bağlı Gençlik Merkezlerinde ve Bakanlığın çeşitli kurumlarında, belli periyotlarla, MDR hizmeti kapsamında görevlendirmiştir. Bu kurumlarda yapılan görevlendirme ve hizmetler, DİB'in görev ve

esaslarına bağı kalınarak oluşturulan Diyanet Gençlik Merkezleri aracılığıyla sürdürölmektedir.

Literatür taraması yapıldığında; GSB'ye bağı KYK Yurtlarında ve Gençlik Merkezlerinde DİB tarafından manevi danışmanlar aracılığıyla yapılan hizmetlere dair, belli sayıda çalışma tespit edilmiş ancak DİB'e bağı Gençlik Merkezleri ve bu merkezlerde verilen MDR faaliyetlerini konu edinen müstakil bir çalışmaya rastlanmamıştır. Diyanet Gençlik Merkezinde gençlere yönelik hizmet veren Manevi Danışmanlarla ve Gençlik Merkezine gelen gençlerle yapılan görüşmeler sonucunda teşekköl ettirilmiş bu çalışma, Diyanet Gençlik Merkezleri'nde MDR kapsamında yapılan faaliyetlerin içerik ve niteliğini ortaya koymasından, Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Anabilim Dalında yapılmış ilk çalışma olma niteliğı taşımaktadır.

Diyanet Gençlik Merkezlerinde, gençlere yönelik olarak verilmekte olan hizmetler onların geleceğı açısından kritik öneme sahiptir. Bu hizmetlerin çok daha sistematik ve akademik esaslara uygun bir şekilde sürdürölmesi noktasında çalışmamızın ilgili merkezlerde görev yapan personele katkı sağılayacağı ve kurumsal anlamda DİB'in bu yöndeki hizmetlerine ivme kazandıracacağı düşünülmektedir. Dolayısıyla çalışmamızın literatüre katkı sağılamak yanında bu alanda yapılacak sonraki çalışmalara da ilham kaynağı olacağı kanaatindeyiz.

Sayıtlar

1. Araştırmaya katılan manevi danışmanların ve gençlerin gönüllü olarak katılım sağıladıkları varsayılmaktadır.
2. Katılımcıların görüşlerini samimi ve içtenlikle ifade ettikleri varsayılmaktadır.
3. Araştırmada kullanılan görüşme sorularının amaç ve alt amaçları ölçtüğü varsayılmaktadır.

Sınırlılıklar

Araştırmadaki bulgular zaman olarak 2023 yılı ile sınırlıdır. Araştırmanın çalışma grubu Kütahya Diyanet Gençlik Merkezinde daha önce görev yapmış ve hali hazırda görev yapmakta olan manevi danışmanlar ve Kütahya Diyanet Gençlik Merkezine gelen gençlerdir. Bu çalışmanın konusuyla ilgili yapılmış müstakil bir eser bulunamadığından, bu durumun çalışma için hem olumlu ve hem de olumsuz sonuçlar

doğurması muhtemeldir. Bu çalışmadan elde edilen bulguların desteklenip desteklenmeyeceğini ise, bundan sonra yapılacak olan bilimsel çalışmalar belirleyecektir.

Tanımlar

Genç: Birleşmiş Milletlere göre genç, kendisine ait bir evi bulunmayan, çalışmayan, öğrenimine devam eden 15 ila 25 yaşları arasındaki kişidir (Ay vd., 2003, s. 15).

Türkçe sözlükte ise genç; yaşı ilerlememiş olan, gelişmesini tamamlamamış olan, dinç, yeni gelişmekte olan kişi olarak tanımlanmıştır. Gençlik ise; insan hayatının ergenlikle orta yaş arasındaki deneyimsizlik dönemi olarak ifade edilmiştir (Türkçe Sözlük, 2011, s. 926).

Maneviyat: Arapça kökenli bir kelime olup, manevi kelimesinin çoğulu olarak kullanılmaktadır. Manevi kelimesinin Arapçada karşılığı “ulvî, ruhî, ruhanî” kelimeleridir (Mutçalı, t.y., s. 622).

Türkçe sözlükte manevi kelimesi, “görülmeyen, duyularla sezilebilen, ruhani, tinsel, maddi karşıtı” olarak; manevi kelimesinin çoğul hali olan maneviyat ise “maddi olmayan, manevi şeyler” şeklinde açıklanmıştır (Türkçe Sözlük, 2011, s. 1620). İngilizce ise manevi kavramına karşılık olarak spiritual kullanılırken (Word Store İngilizce Türkçe \Türkçe İngilizce Sözlük, 2008, s. 1084), kelimenin zarf biçimi olan spiritually ise genel olarak kökeninde “ruh, nefes, can” gibi kavramları barındıracak şekilde “manen” anlamında kullanılmıştır (Beki, 2021, s. 46).

Manevi Danışmanlık ve Rehberlik: Danışanın kendi yaşamında önemli gördüğü noktaları fark etmesi, kendi anlam dünyasını bulması ve inandığı değerlerin yaşamına etkilerini keşfetmesine yardımcı olma sürecidir (Ayten ve Düzgüner, 2020, s. 41).

Manevi Danışmanlık ve Rehberlikle İlgili Türkiye’de Yapılan Çalışmalar

Türkiye’de yapılan çalışmalar incelendiğinde; dini danışma ve rehberlik ile ilgili ilk çalışmaların din hizmetleri kapsamında ele alındığı ve lisansüstü seviyesinde sınırlı sayıda çalışmanın olduğu, sonraki dönemlerde ilginin Din Psikolojisi alanına yöneldiği ve bu alanda az sayıda doktora çalışmasının olduğu tespit edilmiştir. Doktora ve Yüksek Lisans seviyesinde yapılan çalışmalar dışındaki akademik faaliyetlere bakıldığında, dışında farklı akademik etkinliklerin neler olduğuna bakıldığında, bunlar az sayıda

makale, sempozyum, kongre ve çalıştay bildirileri, lisans ve lisansüstü düzeyde yürütülmekte olan dersler şeklinde belirlenmiştir (Söylev, 2017, s. 262).

Türkiye’de alanla ilgili ilk çalışmalar, Mualla Selçuk danışmanlığında hazırlanmış olan iki yüksek lisans tezidir. Bunlardan ilki “Hastanelerde Din ve Moral Hizmetleri” başlıklı Nurullah Altaş’a ait Yüksek Lisans Tez’i olup, bu tezde genel olarak yatarak tedavi olan hastalara sunulacak dini hizmetlerden ve moral motivasyon çalışmalarından söz edilir (Altaş, 1997). İkincisi ise Üzeyir Ok’a ait “Dinsel Danışmanlığın Teorik Çatısı” başlıklı Yüksek Lisans Tezi’dir (Ok, 1997). Altaş daha sonra “Hastanelerde Dini Danışmanlık Hizmetleri (Türkiye Uygulaması Üzerine Deneysel Bir Araştırma)” başlığıyla bu alanda bir makale de yayımlamıştır (Altaş, 1999).

Sonraki süreçlerde alana yönelik çalışmalarda adet ve çeşitlilik artmaya başlamış, Yüksek Lisans ve Doktora düzeyinde çeşitli tezler literatüre girmiştir. Yapılan çalışmaları doktora ve yüksek lisans tezleri şeklinde kategorize etmek gerekirse; doktora çalışmalarının ilki 2013 yılında Turgay Şirin tarafından kaleme alınan “Bilişsel Davranışçı Psikoterapi Yaklaşımıyla Bütünleştirilmiş Dini Danışmanlık Modeli” isimli tez çalışmasıdır (Şirin, 2013). Şirin alandaki faaliyetlerini sürdürerek 2018 yılında telif etmiş olduğu “Manevi Danışmanlıkta İhsan Modeli” isimli kitabıyla literatüre önemli ve değerli bir katkı daha sağlamıştır (Şirin, 2018b).

2013 yılına ait bir diğer doktora tez çalışması Sevde Düzgüner’e ait olan, “Maneviyat Algısı ve Diğerkamılıkla İlişkisi (Kan Bağış Örneğinde Türkiye ve Amerika Karşılaştırmalı Nitel Bir Araştırma)” isimli tezdur. Bu çalışma kapsamında Türkiye’de 80, Amerika’da ise 60 kan bağışçısı ile yarı yapılandırılmış görüşme soruları ile mülakatlar gerçekleştirilmiş ve uygulamaları karşılaştırılmıştır (Düzgüner, 2013).

2014 yılında literatüre kazandırılan doktora çalışmalarından birisi Zuhul Ağılkaş Şahin’e ait “Federal Almanya Cumhuriyeti’nde Dini Danışmanlık: Teori-Eğitim – Uygulama” isimli karşılaştırmalı tezdur (Ağılkaş Şahin, 2014). Ayrıca Şahin, 2017 yılında “Manevi Bakım ve Danışmanlık (Almanya Örneği)” isimli kitabı telif etmek suretiyle literatüre ek bir katkı daha yapmıştır (Ağılkaş Şahin, 2017).

2014 yılında yapılan doktora çalışmalarından birisi de alana farklı bir çok eseriyle katkıda bulunmuş olan Ömer Faruk Söylev’e ait “Türkiye’de Dini Danışma ve Rehberlik - Alanları, İmkanları ve Yöntemleri- (Diyanet İşleri Başkanlığı Örneği)” isimli tez çalışmasıdır (Söylev, 2014). Söylev’in literatüre katkı sağlayan ve özellikle dikkat

eken çalışmalarından birisi de 2020 yılında telif etmiş olduğu “Manevi Bakım ve Danışma Psikolojisi” isimli mşstakil kitap çalışmasıdır. Bu eserinde Söylev, genel olarak alanla ilgili kavram, kuram ve yöntemlere değinmiştir (Söylev, 2020).

2014 yılında yapılan önemli bir diğer doktora alışması, Gözde Aynur Mirza’ya ait “Yeni Dinselleşme Eğilimleri ve Maneviyat Arayışları” isimli doktora tezidir (Mirza, 2014). Mirza bu çalışmasında, modernite, sekşlerlik ve kutsallar arasında ikilem yaşayan, bu nedenle bir nevi araya sıkışmış olan bireyin maneviyat alanındaki yeni arayışlara yorumsamacı bir yaklaşım sergilemektedir.

Alana katkı sunma noktasında yapılmış olan doktora çalışmalarından birisi, 2015 yılında Salih Aybey tarafından hazırlanmış olan “Diyanet İşleri Başkanlığı Aile ve Dini Rehberlik Bşrularına Gelen Soruların Analiz ve Değerlendirilmesi (Ege Bölgesi rneği)” isimli tez çalışmasıdır. Aybey tezinde, DİB Aile Bşrularında verilen MDR hizmetlerini bölgesel olarak incelemiştir (Aybey, 2015).

2016 yılı itibariyle çalışılmış olan alana dair doktora tezi Asude Coşkunsever’e ait “Sosyal Hizmet Kurumlarında Dini Danışmanlık ve Rehberlik (Yetiştirme Yurdu & Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezi rneği)” isimli çalışmadır. Coşkunsever tezinde, katılımcı gözlem tekniklerini kullanarak sosyal hizmet kurumlarında kalan 52 kız ergenle yarı yapılandırılmış soru tekniği ile grşmeler yapmış, bu grşmeler bağlamında DİB’in, MDR hizmetlerini değerlendirmiştir. Yapılan bu çalışmanın neticesinde, kurum ve şehirlere göre ergenlerin problemlerinin, dini benlik saygılarının, dini başa çıkma ve dini yşklemelerinin farlılık arz ettiği sonucuna varılmıştır (Coşkunsever, 2016). Coşkunsever, 2018 yılında bu tez çalışmasını geliştirip “Sosyal Hizmetlerde Manevi Danışmanlık ve Rehberlik” ismiyle kitaplaştırarak alana ilave bir katkı daha sunmuştur (Coşkunsever, 2018).

Alana katkı sunma bağlamında yapılan doktora çalışmalarından birisi, 2019 yılında Suzan Yıldırım tarafından hazırlanmış olan “Yaşanmış Olaylar Bağlamında Dini Danışmanlığa Konu Olan Aile İçi Sorunlar: Bursa ve İzmir rneği” isimli tezdır. Bu tez çalışmasında Yıldırım, 2007-2010 tarihleri arsında Bursa ve İzmir İl Mşftşlşkleri, Aile ve Dini Rehberlik Bşro’larına gelen ve fetva defterlerinde kayıtlı olan, aile danışmanlığına konu oluşturacak seilmış 1788 soru özelinde bir örneklem oluşturmuş, nitel araştırmaya ve dokşmantasyonel verilere dayanarak betimsel bir analiz uygulamıştır (Yıldırım, 2019).

2019 yılında yapılan bir diğer doktora çalışması Aysun Özkan’a ait “Türkiye’de Sağlık Hizmetlerinde Manevi Danışmanlık: Bir Karma Yöntem Araştırması” isimli tezdır. Bu tez çalışmasında Özkan, sağlık hizmetlerinde hasta, hasta yakını ve sağlık görevlilerinin MDR uygulamalarına bakışlarını ve uygulamanın işlevselliğini incelemiş, buradan hareketle manevi danışmanlığa duyulan ihtiyaç konusunda birtakım tespitlerde bulunmuştur (Özkan, 2019).

Alana dair yapılan doktora çalışmalarından birisi de 2021 yılında Emine Kurt’un hazırlamış olduğu “Kanser Hastalarında Manevi Danışmanlık Uygulamalarının Kaygı ve Yaşam Kalitesi Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi” başlıklı tezdır. Kurt tezinde, MDR hizmetlerinin kanser hastalarında, hastanın dine olan yaklaşımını, dini başa çıkma, kaygı ve yaşam kalitesi üzerindeki etkilerini incelemiştir (Kurt, 2021).

Doktora çalışması kapsamında değerlendirilecek son bir çalışma ise 2022 yılında Abdurrahman Akbolat tarafından kaleme alınmış olan “Kronik Hastalarda İyi Oluş ve Maneviyat: Nitel Bir Araştırma” isimli tez çalışmasıdır. Akbolat çalışmasında, Kanser ve Koah gibi kronik hastalığı bulunan 79 katılımcıyla yaptığı görüşmeler çerçevesinde, sağlık alanında MDR ile maneviyyatın gerekliliğini ve bunlara olan ihtiyacı ortaya koymaya çalışmıştır (Akbolat, 2022).

MDR alanında yapılmış kayda değer çalışmalardan birisi de Suat Cebeci’ye ait olan “Dini Danışma ve Rehberlik” isimli kitap çalışmasıdır. Cebeci bu eserinde, rehberlik ve ortaya çıkışı, psikolojik danışma ve mahiyeti, dini danışma ve rehberliğin esasları, teknikleri, din eğitimi ve rehberlik, din hizmetlerinde rehberlik, aile irşat ve rehberlik, aile danışmanlığı beceri ve teknikleri gibi konularda bilgi ve analizlere yer vermiştir (Cebeci, 2016). Alanla ilgili bir diğer kitap çalışması ise Aytekin Bulut’a ait olan “Din Eğitiminde Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık” isimli kitaptır. Bulut eserinde, rehberlik ve psikolojik danışmanlığın tarihi, din eğitiminde rehberlik ve psikolojik danışma gibi konular hakkında bilgi verdikten sonra konuyla ilgili, 360 öğrenci ile gerçekleştirmiş olduğu anket çalışmasına ve bu anketin değerlendirmesine yer vermiştir (Bulut, 2018).

Alanla ilgili Yüksek Lisans Tez çalışmalarına gelince, bu noktada hatırı sayılır miktarda tez çalışmasının olduğunu ifade etmek mümkün olmakla birlikte, burada daha ziyade içerisinde bizzat “Dini Danışma ve Rehberlik” kavramlarının geçmiş olduğu tezlere yer verilecektir. Belirtilen istisna çerçevesinde tespitini yapmış olduğumuz tezler şu şekildedir:

Feyza Kahvecioğlu Karaca, Din Hizmetlerinde Dini Danışma ve Rehberlik, Süleyman Demirel Üniversitesi (Kahvecioğlu Karaca, 2010).

Necla Yılmaz, Aile İrşat ve Rehberlik Bürolarında Yapılan Dini Danışmanlık: Çorum Örneği (Yılmaz, 2012).

Hacer Çetin Güngör, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumlarındaki Öğrencilerde Dini Algının Psikolojik (Güngör Çetin, 2012).

Yasemin Angın, Aile ve Dini Rehberlik Bürosu Görevlilerinin Karşılaştıkları Psikososyal Sorunlara Yaklaşımlarının Dini Danışmanlık ve Rehberlik Açısından Değerlendirilmesi (Angın, 2016).

Abdurrahman Parlak, Cezaevlerinde Dini Danışmanlık ve rehberlik Hizmetlerinin Verimliliği (Parlak, 2019).

Alanda yapılan tez çalışmaları haricinde, 7-10 Nisan 2016 tarihleri arasında İstanbul’da “1. Uluslararası Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Kongresi” düzenlenmiştir. 215 katılımcının yer aldığı ve alana dair 118 bildiri sunumunun gerçekleştirildiği kongrenin paydaşları arasında, Ensar Vakfı, Değerler Eğitimi Merkezi, Balıkesir Üniversitesi MDR Uygulama ve Araştırma Merkezi, İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi ve DİB yer almıştır (Koç, 2020).

MDR alanında özellikle gençleri esas alan ve konumuzla da yakın ilgisi bulunan çalışma ve faaliyetler, gerçekleştirilme zamanına göre şu şekildedir:

Bu bağlamdaki ilk faaliyet 2016 yılında “Gençliğin Gelişimi ve Problemleri Karşısında Din Görevlileri” adıyla düzenlenmiş olan sempozyumdur. Sempozyumda, gençliğin gelişim sürecinde yaşamakta olduğu problemler ve bu problemler karşısında alınması gereken önlem ya da tavırların neler olması gerektiği saptanmaya çalışılmıştır. Sempozyum kapsamında sunulan bildiriler daha sonra, editörlüğünü Abdullah İncenin yaptığı bir kitap ile kayıt altına alınmıştır (İnce, 2016).

İkinci çalışma Betül Şeftalici’ye ait, “Lise Son Sınıf Öğrencilerinde Sınav Kaygısı ve Maneviyat Şanlıurfa-Viraneşehir Örneği” isimli Yüksek Lisans Tezi’dir. Şeftalici 12. Sınıfa giden 552 öğrenci üzerinde yapmış olduğu nicel araştırma ve bu araştırma kapsamında elde ettiği veriler bağlamında, Fen Lisesi ve Anadolu Lise’sinde okuyan öğrencilerden, kız öğrencilerin sınav kaygısı ile başa çıkmada dini-manevi argümanları erkek öğrencilere göre daha çok kullandıklarını ve yine Anadolu Lisesinde

eğitim gören öğrencilerin, Fen Lisesi'nde eğitim gören öğrencilere göre maneviyat düzeylerinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Şeftalici, 2017).

Alanda yapılan üçüncü çalışma Hatice Kılınçer'e ait "Tıp, Psikoloji ve İlahiyat Öğrencilerinin Türkiye'deki Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Uygulamalarına Yönelik Tutumları Üzerine Bir Araştırma" isimli Yüksek Lisans Tezi'dir. Kılınçer tezinde Tıp ve İlahiyat Fakülteleri ile, Fen-Edebiyat Fakültesi, Psikoloji bölümünde okuyan belli sayıda öğrenciyle yaptığı araştırma sonucunda; araştırmaya katılan öğrencilerin genel anlamda manevi danışmanlık hakkındaki bilgilerinin yetersiz olduğunu, bununla birlikte manevi danışmanlığın, Psikoloji ve İlahiyat eğitimi almış görevlilerce verilmesi gerektiği düşüncesini savunduklarını ve manevi danışmanlığı faydalı gördüklerini tespit etmiştir. Araştırma kapsamında, Psikoloji bölümü ve İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin MDR ile ilgili algısının yüksek olduğu, bu bölümler arasında istatistiksel olarak büyük bir fark olmadığı tespit edilmiştir. Diğer taraftan, Tıp öğrencilerinin rehberlikle ilgili algısının araştırmaya konu diğer bölüm öğrencilerinden istatistiksel olarak anlamlı derecede farklı olduğu tespit edilmiştir (Kılınçer, 2017).

Gençlere yönelik çalışmalardan dördüncüsü Halime Hilal Taşkın'a ait "Lise Öğrencilerindeki Akademik Başarı ve Sınav Kaygısı ile Manevi Danışmanlık ve Rehberlik İlişkisi" isimli Yüksek Lisans Tezi'dir. Taşkın bu tez çalışmasında, Uşak ilinde lise seviyesinde eğitim gören yirmi gönüllü öğrenci ile ön test-son test kontrol gruplu deneysel desenle araştırma yapmış, bu araştırma sonucunda, MDR ile öğrencilerin sınav kaygısı arasında negatif, akademik başarıları arasında ise pozitif bir ilişki olduğu kanaatine varmıştır (Taşkın, 2019).

Beşinci sıradaki çalışma Fatmanur Kalkavan'a ait "Yüksek Öğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu'nda Görev Yapan Diyanet İşleri Başkanlığı Personelinin Din ve Değerler Eğitimi Faaliyetlerine Dair Bir İnceleme: İstanbul İli Örneği" isimli Yüksek Lisans Tezi'dir. Kalkavan bu çalışmasında İstanbul ilinde DİB personelinin KYK yurtlarında din ve değerler eğitimi adına sunmuş oldukları hizmetleri betimsel olarak ele almıştır. Manevi danışmanlık hizmeti veren 12 personel ve KYK'da kalan 20 öğrenci ile görüşmeler yapmıştır. Elde edilen verilerden hareketle Başkanlık personelinin gerçekleştirdiği faaliyetlerin belirli öğrenciler tarafından talep gördüğü, şehir dışından gelen öğrencilerin, özellikle ailelerinden ayrıldıkları ilk yıl içerisinde daha çok rehberliğe ihtiyaç duydukları tespit edilmiştir. Ancak uygulamaya olan ilginin canlı tutulması ve beklentilere cevap verebilmesi amacıyla uygulamanın içerik ve nitelik bakımından gençlerin görüş ve

önerilerini de göz önünde bulundurarak geliştirilmesi gerektiği ortaya çıkmıştır (Kalkavan, 2020).

Altıncı sıradaki çalışma, Mustafa Burak Tosyalıoğlu'na ait “Üniversite Öğrencilerinde Maneviyat ve Psikolojik İyi Oluş Arasındaki İlişkinin İncelenmesi” isimli Yüksek Lisans Tezi'dir. Bu tez çalışmasında Tosyalıoğlu, maneviyat ve psikolojik iyi oluş arasında bir ilişki olduğunu tespit etmiştir. Yapılan ölçek uygulamasıyla, maneviyat düzeyi yüksek öğrencilerin psikolojik iyi oluşlarının da yüksek olduğu saptanmıştır (Tosyalıoğlu, 2021).

Yedinci sıradaki bir diğer çalışma Tuğba Bozkaya'ya ait, “Pozitif Psikoloji bağlamında Din Eğitimi Temelli Manevi Danışmanlık ve Rehberlik (Sivas GSB Yurtlarında Kalan Kız Öğrenciler Örneği)” isimli Doktora Tezi'dir. Bozkaya tezinde bireysel görüşme tekniklerini kullanmak suretiyle GSB'ye bağlı yurtlarında kalan farklı bölümlerden 15 deney, 15 kontrol grubu olmak üzere 30 öğrenci ile 6 hafta süren ve yoğunluklu olarak grup etkinliğine dayalı çalışma gerçekleştirmiştir. Bu çalışma neticesinde gençlerin “affetme, cesaret, azim” seviyelerinde bir artış, öğrencilerin sözel değerlendirmeleriyle, “iyimserlik, mutluluk, farkındalık, problem çözme” gibi bazı yeteneklerinde birtakım olumlu gelişmeler olduğu gözlemlenmiştir (Bozkaya, 2023).

MDR alanında gençleri esas alan çalışmalar kapsamında son olarak temas edilecek çalışma Fatma Acar'a ait, “Covid-19 Salgını Döneminde Lise Öğrencilerinin Maneviyat ve Psikolojik Sağlık Düzeyleri Arasındaki İlişki Üzerine Bir Araştırma” isimli Yüksek Lisans Tezi'dir. Acar tez çalışması kapsamında, Kütahya'da çeşitli liselerde öğrenim gören öğrenciler üzerinde araştırma yapmış, bu araştırma neticesinde, kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre maneviyat düzeyi bakımından daha yüksek olduğu ve yine anne babasıyla birlikte yaşayan öğrencilerin, anne babasından ayrı yaşamakta olan öğrencilere göre maneviyat düzeylerinin daha yüksek olduğu kanaatine varmıştır. Araştırma çerçevesinde, öğrencilerin maneviyat düzeyinin artmasına paralel olarak, psikolojik sağlık düzeylerinin de artmakta olduğu hususu bir diğer sonuç olarak tespit edilmiştir (Acar, 2023).

BİRİNCİ BÖLÜM
KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. GENÇLİK

1.1.1. Gençlik Tanımları

Genç kelimesi sözlükte “yaşı ilerlememiş olan, gelişmesini tamamlamamış olan, dinç, yeni gelişmekte olan” şeklinde tanımlanmıştır (Türkçe Sözlük, 2011, s. 926). Birleşmiş Milletlerce kabul edilmiş olan genç tanımı ise “kendisine ait bir evi bulunmayan, çalışmayan, öğrenimine devam eden 15 ila 25 yaşları arasındaki kişi” şeklindedir (Ay vd., 2003, s. 15). Son araştırmalarda bu yaş sınırı, 15 ila 30 yaş olarak belirlenmiştir (The Gallup Organization, Young Europeans: Young Europeans a Survey Among Young People Aged Between 15-30 in the European Union Analytical Report, 2007).

Gençlik ise sözlükte “ insan hayatının ergenlikle orta yaş arasındaki dönemi, deneyimsizlik” olarak ifade edilmiştir (Türkçe Sözlük, 2011, s. 926). Gençlikle ilişkili bir diğer kavram olan ergen Latince’de “büyümek, olgunlaşmak” anlamında kullanılan “adolescere” fiilinden türemiş olup, çocukluktan birey olma dönemine kadar geçen süreci ifade eder. Ergenlik (adolescence) “çocukluk ve yetişkinlik arasında yer alan zor ve kritik” bir dönemdir (Kuruçay ve Gürses, 2018, s. 88). Ergenlik dönemi yaş aralığı, içinde yaşanan coğrafyaya ve araştırmacılara göre farklılık göstermektedir. Genellikle 12-22 (kızlarda 11-20, erkeklerde 12-22) yaş aralığı ergenlik dönemi sayılmaktadır. Bu dönem bazılarına göre 25 yaşına kadar da uzayabilmektedir (Yörükoğlu, 2019, s. 15). Cinsel uyanışın ve gelişimin hızlı olduğu ilk ergenlik ya da ilk gençlik dönemi 12-15 yaş aralığıdır ki bu aralıkta tepkiler ve olumsuz davranışlar yoğunluktadır. 15-17 yaş aralığı kendine güvenin az olduğu ve çekingen davranışların sergilendiği, 17-21 yaş aralığı gösterişin arttığı ve güvenin yerine geldiği, 21-25 yaş aralığı ise uzamış gençlik ya da üniversite gençliği olarak isimlendirilmektedir (Özdemir, 2008, s. 16).

Gençliğe geçiş dönemi olarak kabul edilen buluş çağının başlama ve bitişiyile ilgili kesin bir yaş aralığı belirlemek, semavi dinler açısından da zor ve önemli bir konu olmuştur. İslamiyet’te genel itibariyle kızlarda 9-10, erkeklerde 11-12 yaş aralığı buluş başlangıcı olarak kabul edilmiş olsa da bu aralık iklime ve coğrafi koşullara göre değişkenlik arz edebilmektedir. Diğer taraftan İslamiyet’te kız ve erkek çocuklarda buluş çağına ait herhangi bir alamet görülmediğinde, her iki cins için 15 yaş buluşa erme yaşı kabul edilir. Dolayısıyla bu yaşa gelen her erkek ve kız çocuk dini emir ve yasaklardan sorumlu olamaya başlar yani dinen mükellef olarak kabul edilir (Bayyigit, 2011, s. 238).

Türkiye’de ergenlik döneminin başlangıç ve bitişiyle ilgili tam bir mutabakat olmamakla birlikte, ergenliğin cinsel, irksal ve coğrafi farklılıklara göre değişkenlik gösterdiği, ergenlik dönemi başlangıcının kızlar için 11-13, erkekler için 13-15 yaş aralığında olduğu, bu sürecin bitişinin de 16-17 yaş aralığına denk geldiği, bazı durumlarda yirmili yaşlara kadar uzayabildiği noktasında genel bir kanaatin varlığı söz konusudur (Kulaksızoğlu, 2020, s. 17).

Alanla ilgili çalışmalarda, ergenlik kavramının, biyolojik, psikolojik ve sosyolojik etkenlere göre farklı tanımlarının yapıldığı da bir vakıdır. Biyolojik özelliklerin göz önünde bulundurulduğu tanımlarda, biyolojik gelişimin, ergenin davranış ve gelişmesini belirlediği buluş çağına dikkat çekilmiş, daha ziyade cinsel olgunlaşma ve bedensel gelişim üzerinde durulmuştur. Psikolojik özelliklerin esas alındığı tanımlarda ise ergenlik, gencin duygu dünyasında yaşadığı çalkantılar ve buna bağlı gelişen bir kriz dönemi şeklinde tanımlanmıştır. Sosyolojik yaklaşıma göre ise ergenlik bir bakıma toplumda gencin yerine getirmek zorunda olduğu görevler ve roller bütününe kabullendiği dönem olarak tanımlanmıştır (Çapcıoğlu, 2016, s. 59).

1.1.2. Gençlik Dönemi Gelişim Özellikleri

İnsanın gelişim evreleri açısından ortaya konan kuramlar incelendiğinde ergenlik ve gençlik dönemi için farklı araştırmacıların değişik görüşler ortaya koydukları görülecektir. Bununla birlikte günümüzde dini ve ahlaki gelişim dönemleriyle ilgili kuramların birçoğunun, Piaget’in bilişsel kuramı esas alınarak geliştirildiği de kabul edilen bir husustur (Karaca, 2007a, s. 122). Dini ve ahlaki gelişim dönemleriyle ilgili olarak görüşleri esas alınan Piaget’e göre çocuğun gelişim evreleri 4 aşamadan oluşmaktadır: İlki, 2 yaşa kadar olan duyusal aşama, ikincisi, 6-7 yaşa kadar olan işlem öncesi aşama, üçüncüsü, 11-12 yaşa kadar olan somut evre ve dördüncüsü, 12 yaş ve sonrası formel işlemler aşaması. Bu aşamada çocuğun soyut düşünme yeteneği gelişmiş, kutsal ve kutsal olmayan, ruhanilik, iyilik-kötülük gibi birtakım ayrımları yapmaya başlamıştır. Kuramını, Piaget üzerine konumlandırırmış olan Goldman da dini figür ve anlatıların çocuklara bu dönemden itibaren anlatılmaya başlanması konusunda Piaget’le hemfikiridir. Goldman ve Piaget kuramlarında dini gelişimi, zihinsel gelişim üzerine kurgulamışlar ve ahlaki yönü göz ardı etmişlerdir. Onlara göre çocukluk döneminin erken yaşlarından itibaren rol alınarak öğrenilen davranışlar, ilerleyen dönemlerde hatırlama yoluyla ortaya çıkmaktadır (Koç, 2006, s. 5-11).

Amerikalı Teolog Fowler ise dini gelişim modelini, dini olmayan inançları da kapsayacak ve altı basamaktan oluşacak şekilde yeniden revize etmiştir. İnanç gelişim teorisini altı basamak üzerine kuran Fowler daha sonra bebeğin anne karnında geçirdiği dönemden 2 yaşa kadar olan süreci de ekleyerek modelini yedi basamaklı bir modele evirmiştir. Fowler’ın modelinde 3. evre, “Sentetik- Geleneksel İnanç” dönemi olarak isimlendirilir ki bu dönem konumuzla ilgili olan ilk ergenlik dönemini ifade eder. Bu dönemde ergenin çevresi, aileyle birlikte arkadaşlar, medya tesiri, belli oranda iş ve dini de içine alacak şekilde genişlemiştir. Olaylara başkasının penceresinden bakabilme yetisinin geliştiği bu evre, değerlerin bütün bir halde tam olarak değerlendirilmeden konformist bir yaklaşımla kabul edildiği bir evre özelliği taşır. Aceleci tavırlardan dolayı kişiler arası sıkıntılı durumlar ve Sonsuz Varlıkla ilgili sorgulamalar dönemin tipik özellikleridir. Fowler’e göre bu evre yaş olarak ergenliğe karşılık gelse de dini gelişim yönünden birçok yetişkinin, dindarlığının tamamını karakterize edebilecek özelliktedir. Bu evre, Kohlberg’in “Kişilerarası Uyum” evresi ile Piaget’in “Formel İşlem” aşamasının ilk evresine karşılık gelmektedir (Karaca, 2007b, s. 188-196).

Fowler, ahlaki gelişimi ön planda tutarak güven temelli bir ahlak gelişiminden söz etmiş, 12-16 yaş arasını kendi kimliğine ve geleceğine yönelik kişisel kavrayış oluşturma, 17-30 yaş arasını da ideal ve rolleri hakkında eleştirel yaklaşımın gelişim dönemi olarak ifade etmiştir (Koç, 2006, s. 21).

Oser-Gmünder dini gelişim teorilerinde daha çok, dini yargı üzerinde durmuş, dini yargının, dini bilgi veya basit dini bir duygu olmadığını dile getirerek “Paul İkilemi” örneği ile açıklamaya çalışmışlardır. Dini gelişim evrelerinde cinsiyet farkı olmadığını ancak 14-18 yaş arası ergenlerde kadınların erkeklere göre dini gelişim evrelerini çok daha yoğun bir şekilde yaşadıkları noktasında şüpheleri olduğunu dile getirmişlerdir (Karaca, 2007b, ss. 200-208).

Gençlik dönemi, çocukluk ve yetişkinlik dönemleriyle karşılaştırıldığında, bireyin en fazla gel-git yaşadığı dönem olarak belirginlik kazanır (Kalgı, 2021, s. 41). Bireyin yaşamının en riskli kesiti kabul edilen ergenlik, anlam arayışı ve hayatı anlamlandırma adına, krizleri de içinde barındıran bir dönemdir (Kuruçay ve Gürses, 2018, s. 87). Bu dönem, aynı zamanda yetişkinliğe temel oluşturacak hedefler ve değerler arama, bilişsel gelişimini tamamlama yolunda olan gencin, birçok şeyi sorgulaması, kişilik yapısını oturtmaya çalışması gibi sancılarla dolu bir süreçtir. Bu süreçte genç aynı zamanda içinde yaşadığı toplumun değerlerini ve ahlaki yapısını da sorgulamaya başlar

(Sayar, 2021, s. 122-123). Geleneksel değerlere eleştirel yaklaşım, şüphe ve güvensizlik durumlarının ortaya çıkması, yeni dini oluşumlara yönelme, kısa ve uzun vadede dinden uzaklaşma ya da kendini tümünden dine adama, gençlik dönemi özellikleri içerisinde yer almaktadır. Ülkemizde de bu anlamda din ve dine ait tartışmaların devam etmesi, güncel dini meseleler, bazı dindar grupların üzerindeki baskılar, din adına söylemde bulunanların kendi aralarında bile uzlaşamamaları nedeniyle, gençlerin dine ve dine ait olan unsurları görmezden gelme ya da marjinal gruplara kayma riskini ortaya çıkarmaktadır (Hökelekli, 2015, s. 12-14). Fıtratları kötü etkilerle bozulmamış olan gençler, karşılarındaki her insanın kendileri gibi güvenilir olduğu vehmine kapılarak, temiz tabiatlarından dolayı aldanabilirler (Gündüz, 2002, s. 122). Bu sebeple gençlerin bir kısmı kimlik kazanma konusunda başarılı olamayabilir, ne oldukları ya da nereden nereye gidecekleri hususunda sıkıntı yaşayabilirler. Erikson'a göre bu gençler kendilerini etkileyen roller noktasında, onları sorgusuz bir şekilde kabul etme biçiminde bir rol karmaşası yaşayabilmektedir (Clouse, 2000, s. 14).

Öte yandan rol karmaşası ve kimlik krizi yaşayan ergen ve gençler için din, benlik bilincini ve değerini koruyan bir niteliğe de sahiptir. Gence sunmuş olduğu modeller ve hazır kimlik kalıplarıyla din, gencin hayatına olumlu yönde katkı sağlamaktadır. Dini referanslar, pek çok iç ve dış faktör tarafından etki altına alınan gencin, değişim süreci yaşadığı ergenlik dönemini, varoluşsal sorularına doyurucu cevaplar vererek, zihinsel ve ruhsal yönden destekler. Hayatın zorlukları karşısında dayanabileceği ve sığınabileceği yüce bir güç inancı ile daha dirençli hale gelir (Bahadır, 2002, s. 120).

Ergenlikte dini gelişim aşamaları; 12-14 yaş aralığı dini şuurun uyanması, 14-18 yaş aralığı ise dini şüphe ve çatışmalar dönemi olarak kabul edilir. Hökelekli, ergenlik döneminde şüphe ve çatışmaların ortaya çıkmasında etkin olan faktörleri şu şekilde maddeleştirmiştir (Hökelekli, 1996, s. 265-273):

1- Bağımsızlık duygusunun uyanmasıyla, her türlü otoriteyi reddeden isyankâr eğilimin gelişmesi; yetişkinlere olan güvenin sarsılması,

2- Cinsi güdülerin doğuşu ve suçluluk duygusunun belirmesi; nefsanî arzuların dini ahlak kurallarına karşı ayaklanması,

3- Din eğitimi yetersizliği sebebiyle uygunsuz ve başarısız bir dini sosyalleşmenin ortaya çıkması,

4- Günlük hayat olayları ve bazı bilimsel teorilerle dini inanç ve öğretiler arasında bir uzlaşmazlık ve çelişki görülmesi,

5-Dindarların ve din görevlilerinin bazı tutum ve davranışları,

6- Dini konularda bilgi eksikliği ve rehbersizlik

Bütün bu dini şüphe ve sorgulamalar, ergenlerin tümü üzerinde olumsuz bir sonuç ortaya çıkarmaz. Aksine şartların uygun olması neticesinde dini saflaştırıcı ve bilinçli bir dindarlığa yönlendirici etkileri de olabilir. Dini inanç ve tutumların netleşmesi ise daha ziyade 18-21 yaş aralığında gerçekleşmektedir (A.g.e.).

Gelişim dönemi yaş aralıkları dikkate alınarak gencin, dini gelişimini sağlıklı bir şekilde temellendirebilmesi ve gençlik dönemi bunalımlarını en aza indirgeyecek şekilde geçirebilmesi için en etkili unsurun, çocukluk dönemini de içine alan aile faktörü olduğu tespit edilmiştir. Buna ilave olarak gerek doğduğu yerin kültürü gerekse yaşadığı çevrenin, gencin ergenlik dönemi krizlerini kolay bir şekilde atlatabilmesine yardımcı olduğu da tespit edilmiştir (Kalfa, 2019, s. 147). Gencin içinde yaşamış olduğu sosyal çevre, onun dine yaklaşımının olumlu ya da olumsuz bir seyir izlemesinde belirleyici bir rol oynar. Dine yaklaşımı olumlu olan ergenler için din ve maneviyat, yaşamış olduğu ruhsal sorunlarının çözümünde yardımcı olabilir (Gürsu, 2011, s. 4).

Ergenlik dönemi, bunalım ve krizler yanında aynı zamanda bir başkaldırı dönemidir. Ergen bu dönemde, anne baba ve öğretmenlerinin söylediklerini sorgular ve kendini ispat etmek istercesine kişilerden ve kurumlardan uzaklaşarak özgürleşmeye çalışır. Bu aşamada arkadaş çevresi ergenin hayatının merkezine yerleşir. Problem ve sıkıntılarını onlarla özdeşleşerek çözmeye çalışır (Canatan, 2019, s. 72). Ergen, çocukluktan çıktığı ve sosyalleşmeye başladığı bu dönem sebebiyle toplum içinde beğendiği ve örnek aldığı kişilerle özdeşleşmeyi denemek suretiyle kimliğini oturtmaya çalışır. Bu özdeşimler içinde din ve ideoloji de bulunmaktadır. Bu anlamda din ve ideolojinin gence güven duygusu ve hayat felsefesi kazandırma anlamında katkı sunacağı düşünülmektedir (Kula, 2015, s. 63-69).

Kula, 800 öğrenci ile yaptığı araştırmasında gencin kişilik ve kimliğinin üzerinde önemli bir etki oluşturan özdeşleşme aşamasında, dindarlık seviyesi düşük ve orta olan gençlerin kime benzemek istedikleri sorulduğunda düşük seviyede bulunanların %50,5'i, orta seviyedekilerine %42,5'i yine kendilerine benzemek istediklerini ifade etmişlerdir. Dindarlık seviyesi yüksek olanlar ise benzemek istedikleri kişinin %42,5 oranla dini bir lider olduğunu ifade etmişlerdir. Kula'nın bu cevaplardan hareketle, dindarlık seviyesi düşük ve orta olan gençlerin henüz bir kimlik arayışı içerisinde

oldukları, dindar gençlerin ise kimliklerini oluşturan etkenler arasında, dini de bir referans olarak kabul ettikleri kanaatine vardığı anlaşılmaktadır (Özdemir, 2008, s. 52).

Özdeşleşme kavramı ilk defa Sigmund Freud tarafından kullanılmış olup “gençlik çağına ait ruhsal yapı içinde aile bireylerinden başlayarak çevredeki kişilere, düşüncelere, kültüre doğru gittikçe genişleyen bir alanda, gencin, bilinçli ya da bilinçsiz olarak etkilendiği, benimsediği duygu, düşünce, tutum ve davranışlardan oluşan bir süreç” şeklinde tanımlanmıştır. Özdeşleşme, gencin topluma uyum sağlaması ve sosyalleşmesi noktasında ona yardımcı olur. Genç, sevdiği ve değer verdiği kişilerden, özdeşleşme yoluyla davranış, bilgi ve tecrübe kazanır (Kılavuz, 2015, s. 251).

Özdeşleşme, dinimizde “örnek alma” kavramı ile de anlatılır. Nitekim ahlaki davranışlar ve manevi değerler büyük ölçüde örnek alma yoluyla öğrenilir. Bu duruma özellikle küçük yaşlarda ya da gençlik evresinde Hz. Peygamber’le iletişim kurmuş olan sahabeler örnek verilebilir. Zira genç sahabeler, Hz. Peygamber’in onlara yaklaşımından, tavır ve tutumlarından oldukça fazla etkilenmişler, kendilerinin onunla özdeşleştirerek, onun sevgisini, ilgisini, ahlaki ve dini tutumlarını kendisinde olduğu biçimiyle almış ve uygulamışlardır (A.g.e.).

Hz. Peygamber’in özdeşleşme yoluyla kurduğu etkili iletişim yanında ruh sağlığı ile ilgili uygulamaları ve ifadeleri de bulunmaktadır. “Hadislerde Koruyucu Ruh Sağlığı” başlıklı çalışmasında Saygılı, Hz. Peygamber’in ruh sağlığı ile ilgili hadislerinin bir kısmını derlemiş ve bu hadislerin analizi üzerinden şu tespitlerde bulunmuştur: Peygamberimizin nasihat ve öğütleri günümüze de hitap etmekte ve evrensel olma özelliği taşımaktadır. Toplum için elzem olan kardeşlik, dayanışma, yardımlaşma, moral ve manevi destek uygulamalarını güçlendirerek, güvenin ve saadetin artırılması esas kabul edilmiştir. Saygılı, “evlenmek ve aile kurmak, ailede otorite, sevgide aşırıya kaçmamak, bağışlayıcı olmak, erken yatmak, öğle uykusu, keşke dememek, seyahat etmek, akrabaları ziyaret, yeşille bütünleşmek, kardeş sayısı, ağlamak, güler yüzlü olmak, başkalarının kusurlarını araştırmamak, kıskançlık etmemek, duanın moral vermesi, güzel koku, hastaları ziyaret etmek, vermek, infak etmek, anne sütü” gibi konularda, Peygamber efendimizin tavsiyelerinin koruyucu ve destekleyici özelliklerinin olduğunu ifade etmiştir (Yücer ve Erol, 2019, s. 85).

1.1.3. Türkiye’de Gençlik Hizmetleri

Türkiye’de Gençlik Hizmetleri başlığı altında burada, ülkemizde gençlere yönelik resmi veya sivil kuruluşlar marifetiyle yürütülmekte olan tüm faaliyetler değil, münhasıran kendileriyle protokol yapmak ve kanuni dayanak oluşturmak suretiyle, DİB personelinin hizmet vermesine imkân sağlayan GSB bünyesinde faaliyet yürüten gençlik hizmet birimleri ile DİB ve Türkiye Diyanet Vakfı (TDV) bünyesinde teşekkül etmiş olan gençlik hizmetleri ele alınacaktır.

1.1.3.1. Gençlik ve Spor Bakanlığı

Türkiye’de gençliğe yönelik hizmetlerin tarihi, Cumhuriyet’in ilk yıllarına kadar uzanmaktadır. 1938 yılında Beden Terbiyesi Kanunu kabul edilmiş ve bu kanunun 4. Maddesiyle gençlere bedensel egzersiz yapma ve boş vakitlerinde gençlik kulüplerine katılma zorunluluğu getirilmiştir. Kanunun amacı bedenin sağlığını koruma, vücudu güçlendirme ve gençleri yaşamın zorluklarına hazırlamaktır. Gençlerin sağlıklı olmasıyla ülkenin beka ve geleceğinin de güvende olması bu dönemin genel kanısıdır. Bu anlamda temizliğin önemine, bulaşıcı hastalıklardan korunmaya, tütün ve alkol gibi zararlı alışkanlıklardan uzak durulmasına yönelik nasihatler ile bu paralelde basılmış olan metinler dönemin önemli bir özelliği olarak dikkat çekmiştir (Yücel, 2022, s. 26).

Beden Terbiyesi Kanunu’nun kabul edilmesinin hemen akabinde aynı yıl içerisinde Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü kurulmuştur. 1969 seçimlerinden sonra ilk kez Spor Bakanlığı adıyla bir bakanlık tesis edilmiş, 1972’de bakanlığın adı Gençlik ve Spor Bakanlığı, 1983 seçimlerinden sonra ise Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı şeklinde bir değişim geçirmiştir. Bakanlığın adı 1989 yılından itibaren Gençlik ve Spordan Sorumlu Devlet Bakanlığı şeklinde düzenlenmiş ve son olarak 2011 yılında bugünkü ismi olan T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı ismi altında yeniden yapılandırılmıştır. Bakanlık gençlere yönelik hizmetlerini daha ziyade Gençlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü birimi üzerinden sürdürmektedir.

T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı’nın görev ve yetkileri kısaca şu şekildedir;

“Gençliğin kişisel ve sosyal gelişimini destekleyici politikaların tespiti amacıyla gerekli çalışmaları yapmak, farklı genç gruplarının ihtiyaçlarını da dikkate alarak gençlerin kendi potansiyellerini gerçekleştirebilmelerine imkân sağlamak, karar alma ve uygulama süreçleri ile sosyal hayatın her alanına etkin katılımını sağlayıcı öneriler geliştirmek ve bu

doğrultuda faaliyetler yürütmek, ilgili kurumların gençliği ilgilendiren hizmetlerinde koordinasyon ve iş birliğini sağlamak.

Gençliğin ihtiyaçları ile gençliğe sunulan hizmet ve imkânlar konusunda inceleme ve araştırmalar yapmak ve öneriler geliştirmek, gençlik alanında bilgilendirme, rehberlik ve danışmanlık yapmak.

Gençlik çalışma ve projelerine ilişkin usul ve esasları belirlemek.

Gençlik çalışma ve projeleri yapmak, bu çalışma ve projeleri desteklemek, bunların uygulama ve sonuçlarını denetlemek.

Spor faaliyetlerinin plan ve program dâhilinde ve mevzuata uygun bir şekilde yürütülmesini gözetmek, gelişmesini ve yaygınlaşmasını teşvik edici tedbirler almak

Spor alanında uygulanacak politikaların tespit edilmesi amacıyla gerekli çalışmaları yapmak, teşkilatlanma, federasyonların bağımsızlığı, spor tesisleri, eğitim, sponsorluk, sporcu sağlığının korunması, uluslararası organizasyonlarla ilgili çalışmaları koordine etmek, değerlendirmek ve denetlemek.

Spor kuruluşlarının kurulmasına ve diğer hususlara ilişkin usul ve esasları tespit etmek.

Gençlik ve spor kulüpleri ile başarılı sporcuları ve çalıştırıcıları desteklemek.

Yurt yapmak, yaptırmak, işletmek, işlettirmek, desteklemek ve yurt hizmetlerine ilişkin usul ve esasları belirlemek.

Öğrencilere verilecek öğrenim kredisi, burs ve diğer yardımlara ilişkin hizmetleri yürütmek ve bunlara dair usul ve esasları belirlemek.

Bakanlık hizmetlerini destekleyici arsa ve arazi temin etmek, bina ve tesis yapmak, yaptırmak, satın almak, kiralamak, devretmek, devralmak ve bu hizmetlerle ilgili her türlü mali ve ekonomik girişimde bulunmak.

Kanunlarla veya Cumhurbaşkanlığı kararnameleriyle verilen diğer görevleri yapmak” (T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı Tarihçe, 2023).

Bakanlığın misyonu “Ülkemiz gençliğini ve sporunu günümüz gerekleriyle uyumlu, geleceğin meydan okumalarına karşı hazırlıklı, yerli değerlere duyarlı, dünya kültürünü reddetmeyen, yenilikçi ve rekabetçi bir düzeye ulaştırmak; sportif olarak, Türkiye'nin uluslararası alanda başarılı ve nitelikli temsil edilmesini sağlamak”tır. Vizyonu ise “Yerelden evrensele değişimin ve gelişimin öncüsü bir gençliğin Bakanlığı olmak”tır (T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı Misyonu ve Vizyonu, 2023).

GSB, gençlere yönelik ayrımcılık, istismar ve şiddetin önlenmesi için tedbir almak ve öneriler geliştirmek, yurt içinde ve yurt dışında gençlik seminerleri, kurslar,

toplantılar düzenlemek, bu faaliyetlere katılmak, faaliyetleri desteklemek, gençlerin sosyal hayatın her alanına etkin katılımlarını sağlamak, onları kötü alışkanlık ve bağımlılıklardan koruyucu tedbir almakla da yükümlüdür (T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı Stratejik Plan 2019-2023, t.y., s. 36).

GSB aracılığı ile yürütülen faaliyetler gençleri koruma, kollama ve yetiştirme ilkelerine dayanmaktadır. Buna ilave olarak her milletin kendine ait gençlik politikaları olduğu gibi ülkemizin de gençlik adına oluşturduğu politikalar, koyduğu hedef ve ilkeler bulunmaktadır. Bu politikalar “Ulusal Gençlik ve Spor Politikası Belgesi” ile kayıt altına alınmıştır. Bu belgeye göre ülkemizde gençlik politikalarının kapsamı içerisine 14-29 yaş aralığında bulunan bireyler dahildir. Gençlik politikalarının vizyonu “*gençlerin evrensel ve insanî değerlere sahip, milli ve manevi değerlerine bağlı, çevreye saygılı, bilgi ve özgüven sahibi, etkin, girişimci, toplumsal aidiyet duygusu yüksek, toplumsal hayata aktif katılan, temel hak ve hürriyetlerini etkin bir biçimde kullanan ve uluslararası alanda akranlarıyla rekabet edebilecek seviyede bireyler olarak kendi potansiyellerini tam anlamıyla gerçekleştirebilecekleri imkân ve zemini oluşturmaktır*” şeklinde belirlenmiştir. Amaçları ise; gençlik profilini doğru anlamak, gençlerin isteklerini ve kaygılarını belirlemek, gençlere hizmet veren kurum ve kuruluşları belirleyip bu kurumlar arasındaki koordinasyonu sağlamak, gençlikle ilgili çalışma yapan sivil toplum örgütlerine destek olmak, kaynakların gençliğin gelişimine katkı sunacak şekilde kullanılmasını sağlamak, gençliği kişisel ve sosyal açıdan desteklemek, gençlerin vatan sevgi ve bilincini artırmak, gençlerin potansiyel yeteneklerini ortaya çıkarmalarına yardımcı olmaktır (Ulusal Gençlik ve Spor Politikası Belgesi, 2023).

1.1.3.1.1. Kredili Yurtlar Kurumu

Selçuklular ve Osmanlı İmparatorluğu zamanında yükseköğrenime ait vazife, belli merkezlerdeki üst düzey medreseler tarafından yerine getirilmekte, buralarda eğitim gören öğrencilerin barınma ve iâşesi ise külliye aracılığı ile karşılanmaktaydı. 1924 yılında medrese ve imaretlerin kapatılmasıyla yükseköğrenim öğrencilerinin ihtiyaçları Cumhuriyet Hükümetleri tarafından bazı okulların yatılı hale getirilmesiyle çözümlenmeye çalışılmıştır. İstanbul ve Ankara’da eğitim gören öğrenci sayısının artmasıyla belediyeler, dernekler, il özel idare ve kişilerce açılan yurtlar barınma problemini çözemeyince kamusal hizmet alanına giren yurt işletmeciliğini denetim altına almak için çalışmalar başlatılmıştır.

1949 yılında Yüksek Öğrenim Öğrenci Yurtları ve Aşevleri Kanunu ile yurtlar ve aşevleri Millî Eğitim Bakanlığı'nın yönetimine verilmiş, böylece özel ve tüzel kişilerce açılacak yurtların izin ve denetlemesi Bakanlığın görevleri arasına girmiştir. 1961 Anayasasının 50. Maddesindeki “Devlet maddi imkanlardan yoksun başarılı öğrencilerin en yüksek öğrenim derecelerine kadar çıkmalarını sağlamak amacıyla burslar ve başka yollarla gerekli yardımları yapar” hükmü gereği aynı yıl içinde Yüksek Öğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu (KYK) kurulmuştur. 1970 yılında kurumun denetimi, Cumhurbaşkanlığı Tezkeresi ile GSB'ye devredilmiştir

KYK, öğrencilere yurt imkânı sağlamanın yanı sıra ihtiyaçlarının karşılanması için burs imkânı da sunmaktadır. 1962 yılından itibaren öğrenim kredisi, 1985-2012 yılları arasında katkı kredisi, burs ve kredi, 2004 yılından itibaren de burs vermeye devam etmektedir (Kredi ve Yurtlar Genel Müdürlüğü tarihçe, 2023).

KYK, gençlerin barınma ihtiyacını karşılarken aynı zamanda kütüphane, ders çalışma salonları, özel çalışma odaları (müzik, çizim odaları, bölümlerin ihtiyaçlarına özel çalışma odaları, görme engelliler için çalışma odası vb.) gibi ihtiyaçları da karşılamaktadır. Yurtlarda sosyal, kültürel ve sportif faaliyetler için tesisler (voleybol, basketbol, futbol, tenis, sinema- tiyatro salonları, jimnastik salonları vs.) bulunmaktadır. Sosyal devlet olmanın getirmiş olduğu yükümlülükler kapsamında yurtlar, devlet korumasındaki öğrencileri, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığına bağlı yetiştirme yurtlarında lise ve dengi eğitimini tamamlayanları, şehit ve gazi çocuklarını, anne ve babası vefat etmiş olanları ücretsiz olarak barındırmaktadır. Kurum, aynı zamanda yurttan kalan ve maddi yönden ödeme güçlüğüne düşenlerle, sel, savaş, deprem, terör, kamu güvenliği gibi nedenlerle yurtlarda barındırılanlar, Bakanlık Makamı Oluru ile ücretsiz imkanlardan faydalanmaktadırlar (Gençlik ve Spor Bakanlığı Yükseköğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu Stratejik Plan 2018-2022, 2023, s. 37). 2020-2021 öğretim dönemi itibarıyla KYK'ya bağlı 773 yurttan, 695 bin öğrenci barınmaktadır (Veri Kaynağı Yükseköğrenim ve KYK'ya Bağlı Yurtların Kapasitesi, 2023).

KYK'da barınma ve beslenme hizmetinin yanı sıra gençler için, öğrenci eğitim hizmetleri başlığı altında çeşitli faaliyetler düzenlenmektedir. Üniversiteye yeni başlayan gerek ülke içinden gerekse ülke dışından gelen öğrenciler için, yurt hizmetleri ve kuralları, yurdun sağladığı imkanlar, şehre yeni gelen gençlerin şehre adaptasyonlarının sağlanması amacıyla bilgilendirme, şehir tanıtım gezileri gibi programların olduğu bir uyum programı verilen ilk hizmetler içerisinde yer almaktadır. Öğrencilerin ders dışı vakitlerini

değerlendirmek, mesleki ve akademik çalışmalarına katkı sağlamak, yeteneklerini geliştirmek amaçlı çeşitli kurslar açılmaktadır. Mesleki gelişim kursları, dil kursları, Türk-İslam sanatları kursları, el sanatları kursları, müzik ve görsel sanatlar kursları gibi gençleri destekleyen kurslar bunlar arasındadır. Bu kurslara ilave “İnsan ve Toplum Atölyesi, Edebiyat Okumaları Atölyesi, Dini İlimler Atölyesi” gibi atölye çalışmaları da gençlerin gelişimi için yapılan çalışmalar kapsamındadır. Bilgiden bilince konferansları, önemli gün ve haftalar, tarih ve medeniyet gezileri, tematik kamplar, sosyal sorumluluk projeleri, Çınaraltı gençlik söyleşileri, sportif turnuvalar öğrenci eğitim hizmetleri arasındadır (*Kredi ve Yurtlar Genel Müdürlüğü Öğrenci Eğitim Hizmetleri*, 2023).

1.1.3.1.2. Gençlik Merkezleri

GSB Gençlik Merkezleri “gençlerin serbest zamanlarını değerlendirmelerine yardımcı olmak, gençleri sosyal, kültürel, sanatsal, bilimsel ve sportif faaliyetlere yönlendirmek, gençlerin kişisel, sosyal ve ruhsal gelişimine katkıda bulunmak, gençlere rehberlik ve danışmanlık yapmak, gençleri zararlı alışkanlıklara karşı bilinçlendirmek ve gençlerin çeşitli aktiviteler içinde yer alarak sosyal beceriler kazanabilmesi ve paylaşımlarda bulunabilmeleri amacıyla çeşitli çalışmalar yapan, tarihi ve kültürel geziler, kamplar ve spor faaliyetleri düzenleyen” merkezlerdir (T.C Gençlik ve Spor Bakanlığı Gençlik Merkezleri, 2023). Türkiye’de 2023 itibarıyla GSB’ye bağlı 474 Gençlik Merkezi bulunmaktadır (T.C Gençlik ve Spor Bakanlığı Gençlik Merkezleri, 2023).

Gençlik merkezlerinden 15-29 yaş aralığındaki gençler, merkezlere 1 adet fotoğraf ve kimliğiyle gelerek, gençlik merkezindeki başvuru formunu eksiksiz doldurmak suretiyle üye olmakta ve bu üyelik vasıtasıyla sunulan hizmetlerden yararlanabilmektedirler. 18 yaş altındaki gençlerin bu formu velileriyle doldurmaları gerekmektedir. Gençlik merkezi, üye olan gençlere fotoğraflı birer kimlik kartı vermekte ve gençler bu kartla gençlik merkezinin verdiği hizmetlerden faydalanmaya başlamaktadırlar. Gençlik merkezinde çalışmalarda saygı sınırlarını aşanlar, huzuru bozucu tavır takınanlar, ahlak kurallarına aykırı davrananlar, devlet malına zarar verenler, yasa dışı ideolojik faaliyette bulunanlar üyelikten çıkarılırlar (Gençlik ve Spor Bakanlığı Gençlik Merkezleri Yönetmeliği, 2023).

GSB’ye bağlı Gençlik Merkezlerinde birkaç farklı liderlik sistemi uygulanmaktadır. Bunlardan ilki gençlik liderliği olup; bu liderliği yapanın idare ile

gençler arasındaki koordinasyonu sağlamak, faaliyetlerin düzenlenmesine ve uygulanmasına yardımcı olmak, gençleri yönlendirmek, onlara rehberlik etmek gibi bazı görevleri bulunmaktadır. Bu sistemde görev alacak olanlarda en az iki yıllık ön lisans mezunu olma, sağlık engeli olmama, sicili temiz olma, 30 yaşını doldurmamış ve erkekler için askerliğini yapmış olma şartı aranır. Bu şartları taşıyanların müracaatları neticesinde uygun görülenler Genel Müdürlük tarafından “Gençlik Liderliği Eğitimi”ne alınır. Eğitim, ilk düzey eğitimi ve uygulama eğitimi olmak üzere iki aşamadan oluşmaktadır. Bu eğitimi başarı ile tamamlayanlara, Genel Müdürlük tarafından, Genel Müdür imzalı “Gençlik Lideri Belgesi” verilir. Bu belgeyi alanlar arasından belirli kontenjanlara, hizmet alımı yöntemiyle İl Müdürlükleri tarafından istihdam sağlanarak, bu lider gençlerin, gençlik merkezlerinde görev yapma süreci başlamış olur. Gençlik liderleri için yılda en az bir kez, gençlik liderliği gelişim eğitimi düzenlenir. Gençlik liderleri 39 yaşına kadar merkezlerde görev yapabilirler.

Merkezlerde uygulanan diğer liderlik çeşidi, gönüllü liderliktir. Üniversitelerin ön lisans veya lisans bölümlerinde okuyanlardan, gönüllü gençlik lideri olmak isteyenler, bakanlığa yazılı başvuru yaparak, ilgili komisyonun uygun görmesi halinde, gençlik merkezleri tarafından düzenlenen kamp, eğitim ve hazırlık çalışmalarında sürekli olmayacak şekilde, herhangi bir ücret de ödenmeksizin gönüllü gençlik lideri olarak görevlendirilirler. Kendilerine bir kimlik verilmek suretiyle bu görevleri yerine getirirler (Gençlik ve Spor Bakanlığı Gençlik Liderliği Eğitim, Çalışma Usul ve Esaslarına Dair Yönerge, 2023).

Gençlik merkezlerinde uygulanan liderlik sisteminin bir başka şekli ise kamp liderliğidir. Kamp liderliği, GSB tarafından açılan, kamp liderliği eğitimi programını başarıyla tamamlamış olan gönüllü bireyler arasından, kamp dönemlerinde görevlendirme şeklindedir. 18 yaşını doldurmuş, en az ön lisans mezunu, sağlık engeli olmayan, sicili temiz ve kamp liderlik eğitimini başarıyla tamamlamış olanlar arasından seçim yapılarak kamplarda görevlendirme yapılır. En az 3 yıl kamp liderliği yapmış olanlara, kamp program sorumluluğu vazifesi verilir. İki veya daha fazla program sorumluluğu yapmış olanlara da kıdemli program sorumlusu olarak koordinatörlük görevi tevdi edilir (Gençlik ve Spor Bakanlığı Gençlik Kampları Yönetmeliği, 2023).

Gençlik kampları, gençlerin sosyal, kültürel ve sportif faaliyetlerle serbest vakitlerini değerlendirmelerine imkân sağlamak amacıyla bakanlık tarafından kurulmuş tesislerdir. Kamplara katılan gençlerin ulaşım, konaklama ve yemek ihtiyaçları

Bakanlıkça karşılanır. Gençlik kampları 12-15 yaş grupları için “Ücretsiz Deniz Kampları” 16-25 yaş grupları için “Ücretsiz Doğa Kampları” şeklinde düzenlenmektedir. Kamp başvurularında maddi durumu iyi olmayanlara, gençlik merkezlerine üye olanlara, eğitim hayatında başarılı olanlara, dezavantajlı durumda olanlara belirli oranlarda öncelik tanınmaktadır. Şehit ve gazi yakını (kardeş ya da çocuk) gençlerin kamp başvuruları doğrudan kabul edilmektedir (Gençlik ve Spor Bakanlığı Kamp Başvuru Şartları, 2023).

Gençlik merkezleri ve periyodik olarak yapılan kamplar gençlerin yetişmesine ve sosyalleşmesine büyük katkı sunmaktadır. Özellikle gençlik merkezlerindeki “Gençlik Merkezleri Akademisi” ve bu akademideki atölye çalışmaları, gençlerin buralarda teorik bilgiyi hayata aktarmalarını sağlayacak tekniklerle teçhiz edilmiş ve geliştirilmiştir. O sebeple gençlerin atölye çalışmalarında aktif görev almaları önemsenmektedir. Akademideki atölyeler şunlardır: Değerler Atölyesi, Dini İlimler Atölyesi, Kişisel Gelişim Atölyesi, İnovasyon Atölyesi, Sosyal Bilimler Atölyesi, Dil Eğitimleri Atölyesi, Sağlıklı Yaşam ve Spor Atölyesi. Atölye çalışmalarının alanına göre ayrıca konserler, yarışmalar, münazaralar, oyun ve gösteriler, doğa yürüyüşleri, konferanslar vb. yapılabilmektedir.

Atölye sistemine ilave olarak “Gençlik Merkezleri Kulüpleri” adı altında, gençlerin ilgi duydukları alanlarda kendilerini geliştirme imkanına sahip olacakları çeşitli kulüp etkinlikleri bulunmaktadır. Kulüpler şu şekildedir; Sosyal ve Kültürel Faaliyetler Kulübü (Merkezim Her Yerde), Güzel Sanatlar Kulübü, Sağlıklı Yaşam ve Spor Kulübü. Gençlik merkezlerinin atölye çalışmaları, gençlik kulüpleri ve projeleri, yurt içi hizmetlerinin önemli kollarıdır.

GSB Gençlik Merkezleri’nin bir diğer hizmet alanı, yurtdışı faaliyetleridir. Tarihsel ve kültürel birliğimiz olan ülkeler başta olmak üzere, birçok farklı ülkenin gençleriyle gençlerimiz arasında dostluğun pekiştirilmesi, gençlerin tarih ve kültür bilinçlerinin artırılması, spor, çevre, barış gibi birçok konuda da iyi ilişkiler kurulabilmesinin sağlanması amacıyla gençlik ve uzman değişim etkinlikleri yapılmaktadır. Almanya, Güney Kore, Tunus, Fas, Japonya, Bosna-Hersek, Karadağ, Azerbaycan, Kırgızistan, Romanya, Bahreyn, Katar, Portekiz gibi bazı ülkeler, ülkemizin bu değişim programı kapsamında olan ülkeler arasındadır. Yurt dışı hizmetler kapsamında uluslararası projeler de gerçekleştirilmektedir. Bu projelerden bazı örnekler ise şu şekildedir (T.C Gençlik ve Spor Bakanlığı Gençlik Merkezleri, 2023):

İrfan Yolunda Üç Şehir; Mekke, Medine ve Kudüs

Evlad-ı Fâtihanla Balkanlar

İlimle Yükselen Medeniyete Yolculuk: Endülüs

Gençlerin Öz'e Yolculuğu: Özbekistan

Medeniyetimizin Keşfi: Kudüs

Gençlerin Öz'e Yolculuğu: Türkiye

Gençler Gönül Coğrafyamızı Keşfediyor

Kosovalı 15'liler Çanakkale'de

Uluslararası Gençlik Kampları

Türk Konseyi Gençlik Festivalleri

OECD Gençlik Forumu

Avrupa Konseyi Eğitim Çalıştayları

Dünya Gençlik Gemisi Programları

1.1.3.2. Diyanet İşleri Başkanlığı

1.1.3.2.1. Türkiye Diyanet Vakfı Gençlik Hizmetleri

DİB'in yapmış olduğu hizmetlere destek vermek amacıyla kurulan TDV, çeşitli kademelerde öğretim gören öğrencilere destek sağladığı gibi yükseköğrenimde okuyan öğrencilere de burs, eğitim ve konaklama imkânları sunmaktadır. 2022-2023 Eğitim-Öğretim yılı itibarıyla TDV'ye bağlı Yüksek Öğrenime yönelik 29 ilde, 16 erkek ve 37 kız yurdu olmak üzere toplam 56 Yüksek Öğrenim Yurdu bulunmaktadır. Bu yurtların sağladığı barınma imkanından yurt genelinde 8913 kız ve 2945 erkek öğrenci olmak üzere toplamda 12128 öğrenci hizmet almaktadır. Yurtlar ve Sosyal Tesisler İktisadi İşletmesi, TDV, Eğitim ve Kültür Hizmetleri faaliyeti olarak, 2007 Mütevelli Heyeti'nin kararı ile kurulmuştur. Yurtlarda verilen hizmetler, Mütevelli Heyeti, Yönetim Kurulu kararları, İşletme prosedürleri ve GSB, Özel Barınma Hizmetleri Yönetmeliği çerçevesinde icra edilmektedir.

İşletmenin amacı; gençlerin barınma ihtiyacının karşılanması, manevi anlamda gençlerin yetiştirilmesine katkı sunulması ve onların geleceğe hazırlanmalarıdır. Yurtlarda sosyal, kültürel ve eğitim faaliyetleri yanında, öğrencilerin bireysel ve akademik hayatlarına katkı sağlayacak etkinlikler yapılmaktadır. Bu faaliyet ve

etkinliklerle yurtlar sadece beslenme ve barınma hizmetinin verildiği yerler olmaktan çıkarak, beslenme, barınma ve eğitim hizmetlerinin hepsinin birlikte verildiği tarihteki suffa ve medrese gibi müesseselerin günümüzdeki örnekleri haline gelmiştir. Yurtlarda gerçekleştirilen atölye çalışmaları, çeşitli kurslar, değerler eğitimi programları, kültürel geziler, farkındalık çalışmaları, sosyal sorumluluk projeleri ile gençler saygı ve sevgiye dayalı, vakıf bilinci ve ekip ruhuyla geliştirilmeye çalışılmaktadır.

Yurtlar ve Sosyal Tesisler İktisadi İşletmesi bünyesinde hizmet veren TDV Yükseköğrenim Yurtları, her yıl kapasite, başvuru durumu ve işletmenin tavsiyeleri ile yurt başvurularını değerlendirmekte, bu kapsamda kapasite güncellemesi yapmakta, ayrıca ihtiyaç sahibi öğrencilere burs imkânı da sunmaktadır (Türkiye Diyanet Vakfı Yurtları, 2023).

1.1.3.2.2. Diyanet Gençlik Merkezleri

Diyanet Gençlik Merkezleri, DİB'in yakın bir zamanda gençlere yönelik açmış olduğu çok fonksiyonlu mekanlardandır. İl ve İlçe Müftülükleri bünyesinde açılmış ve hal-i hazırda açılmaya devam etmekte olan Diyanet Gençlik Merkezleri, Diyanet Genç Ofis ve Diyanet Okuma Salonları bu kapsamda değerlendirilebilecek olan mekanlardır. Diyanet Gençlik Merkezi; görüşme odası, ders ve etüt salonu, çok amaçlı spor salonu, kütüphane, mescit, mutfak ve ıslak zeminden oluşan yapılardır. Bu şartları barındırmayan mekanlar ise Diyanet Okuma Salonu ya da Diyanet Genç Ofis olarak hizmet vermektedir. DİB'den alınan son verilere göre Türkiye genelinde; 446 Gençlik Merkezi, 588 Diyanet Okuma Salonu, 34 Diyanet Genç Ofis bulunmaktadır. Kampüs içerisinde Diyanet Gençlik Merkezi bulunan iller; Ardahan, Afyon, Amasya, Iğdır, Denizli, Samsun, Bursa, Elâzığ, Erzurum, Kahramanmaraş, Karaman, Kayseri, Konya, Ordu, Tunceli ve Yozgat'tır.

Diyanet Okuma Salonu, ortaöğretimde ve üniversitede eğitim gören öğrencilere yönelik belirli bir çalışma planı ile faaliyet göstermekte olup, cami müstemilatı kapsamında oluşturulmuş mekanlardır. Diyanet Genç Ofis ise üniversite gençliğini DİB hizmetleri hakkında bilgilendirme, MDR faaliyetlerinden haberdar olmalarını sağlamak amacıyla kampüs, öğrenci yurdu, otogar ve Alishveriş Merkezleri gibi yerlerde oluşturulmuş alanları ifade eder.

Diyanet Gençlik Merkezleri, Genç Ofis ve Okuma Salonları, DİB onayı alınarak valilik oluru ile açılmakta olup bunlardan özellikle Diyanet Gençlik Merkezleri gençlerin

kolay ulaşım sağlayabileceği, merkezi yerler esas alınarak inşa edilmektedir. Bu mekanların açılmasındaki temel hedeflerden birisi, gençlerin sağlıklı bir ortamda ders çalışmalarına imkan sağlamak iken, bir diğer önemli hedef, gençlerin birbirleriyle sağlıklı bir ortamda doğru ilişkiler geliştirmelerine aracılık ederek onların kaliteli vakit geçirmelerine vesile olmaktır (Düzgüner ve Soykök, 2021, s. 24,25).

Diyanet Gençlik Merkezlerinde icra edilmekte olan proje ve hizmetler, Gençliğe Yönelik MDR Hizmetleri bölümünde ayrıntılı olarak ele alınacağından konuya dair vermiş olduğumuz malumatın şimdilik yeterli olacağı kanaatindeyiz.

1.2. MANEVİ DANIŞMANLIK VE REHBERLİK

1.2.1. Tanım ve Kavramlar

MDR, dini danışma ve rehberlik şeklinde de kullanılmakta olup, bu alandaki çalışmalar Hristiyan dünyasında, kilise dışında sürdürülen faaliyetleri esas alarak başlamıştır. Papaz ve rahiplerin manevi destek ve nasihatlerini içine alan bu faaliyetler, “Pastoral Care and Counseling” kavramıyla ifade edilmiş ve günümüzdeki manevi danışmanlık ve rehberliğin temelini oluşturmuştur (Söylev, 2020, s. 63).

Pastoral kelimesi İncil’de çoban, çobanlık eden, rehberlik ve önderlik eden anlamındaki “shepherd” kelimesi ile eşdeğerdir. Hz İsa’nın kendisine ve kendisine tabi olanlara sunduğu rehberliği ifade eder (Ege ve Uğurlu, 2018, s. 1060).

Batıda “Pastoral Care” genelde “Manevi Bakım” anlamında kullanılırken, “Pastoral Counseling” daha ziyade “Dini Danışmanlık” şeklinde anlaşılmıştır. Bununla birlikte, “Dini Danışmanlık” kavramı ilerleyen süreçte “Manevi Danışmanlık” şeklinde kullanılmaya başlanmıştır (Ceylan ve Özaydın, 2020, s. 287).

Öte yandan dini danışma kavramının profesyonel anlamda ilerleyebilmesi, Hristiyan dünyasının dinden kaynaklanan sıkıntılarının çözümü için, din adamlarının bu alandaki çalışmalarının bilimsel hale getirilme ihtiyacı hissedilmiş, dini danışma psikolojisi olarak da isimlendirilebilecek, pastoral psikolojinin doğuşuna zemin hazırlanmıştır. Papazlar, dini destek faaliyetlerini kilise dışına ve hastanelere, farklı sosyal kurumları da kapsayacak şekilde genişletince, bu faaliyetler gerek kilise içi gerekse kilise dışında yürütülen profesyonel bir şekil almıştır (Söylev, 2020, s. 61).

Pastoral psikolojinin kapsamına; Psikoloji, Teoloji, Rehberlik ve Danışmanlık girmektedir. Bu nedenle pastoral psikoloji, din psikolojisi ile teoloji ve rehberlik alanlarını birleştiren bir disiplin olarak da ifade edilir. Genel anlamda psikolojinin, dar anlamda din psikolojisinin içinde görülebilir. Bunun Türkçe 'de en doğru karşılığı ise “Dini Danışma Psikolojisi”dir (Cebeci, 2016, s. 67). Sonuç olarak genelde Pastoral care, manevi bakım anlamında, pastoral counseling ise dini danışmanlık olarak anlaşılmaktadır. Bununla birlikte yukarıda da ifade edildiği üzere, Dini Danışmanlık kavramı ilerleyen süreçte Manevi Danışmanlık şeklinde kullanılmaya başlanmıştır (Ceylan ve Özaydın, 2020, s. 287).

Dini danışmanlık ya da günümüzdeki ismiyle MDR; “kişinin kendini tanıması, çevresine uyum sağlaması, dinle ilgili problemlerini fark ederek çözmesi için çeşitli teknikler kullanılarak, profesyonelce yapılan psikolojik yardım” olarak ifade edilmektedir (Ege, 2011, s. 108). Felsefe, Psikoloji, Antropoloji ve Teoloji gibi farklı bilimlerin kesiştiği noktada varlık bulan MDR, danışanlara yönelik bütüncül bir yardım sürecidir. Nitekim MDR vasıtasıyla danışanların dini, ahlaki ve manevi sorunlarına çözümler üretilmeye çalışılır (Ceylan ve Özaydın, 2020, s. 287).

Dini Danışmanlık, kişinin yalnız olmadığını, sevgi ve ilgiye muhtaç olan bir ailenin, bir toplumun ve dünyanın bir parçası olduğunu ona anımsatmaktır. Dini Danışmanlığın amacı, ümitsizliğin olmadığı, her zaman olumlu yönde değişebilen bir toplum ortaya çıkarmaktır. Dini danışman insanlara bu konularda destek verirken, ruhsal yönden tedaviye ihtiyacı olanları da uzman terapistlere ve psikiyatristlere yönlendirir. Dini Danışman ya da diğer adıyla Manevi Danışman, daha çok inanç ve ahlak orijinli problemlerden kaynaklanan diğer sorunları ile uğraşmaktadır (Söylev, 2015, s. 298).

Dini danışma sürecinde danışanın anlattığı, danışmanın anlattığı, problemin manevi ve dini yönü, üçlü yaklaşım olarak önem arz etmektedir. Bu üç boyut da iyi irdelenirse daha iyi sonuç alınabilir. Problemin danışman tarafından, danışanının dünya görüşü de dikkate alınarak bir çözüm üretmesi, iyileşme sürecini hızlandırır. Bu anlamda Psikoterapistler, Manevi Danışmanlarla, manevi ve dini konularda bilgi alışverişinde bulunabilir ve gerektiğinde danışanlarını Manevi Danışmana yönlendirebilirler. Ancak bu karşılıklı iş birliği, iki tarafın da kendi alanlarında kalma şartıyla gerçekleşebilir (Özdoğan, 2006, s. 130-140). Birbirlerinin sınırlarına müdahale etmeksizin gerçekleşecek bu ilişki, dindar kişilerin hissiyatlarını daha iyi anlama ve sonuca daha çabuk ulaşmaya imkân sunması açısından büyük önem arz etmektedir.

MDR alanında “İhsan Modeli” şeklinde bir açılım yapan Şirin’e göre günümüzde sunulan Manevi Danışmanlık hizmeti, Peygamberler dönemindeki sapmış kavimleri yola getirme faaliyeti değil, her dinin inananlarına yönelik, onların ruhsal mutluluklarının sağlanması, maneviyatlarının kuvvetlendirilmesi ve bu noktadaki sorunlarının çözümünü amaçlayan bir destek hizmetidir (Şirin, 2018b, s. 81). Nitekim, Peygamberlerin asli vazifesi doğru yoldan çıkmış kavimleri yeniden doğru yola ulaştırmaktır. Dolayısıyla Peygamberlik de aynı zamanda bir rehberlik hareketidir. Peygamberler, azmış ve sapmış topluluklara hem rehberlik hem de yeri geldiğinde danışmanlık yapmışlardır. Kur’an-ı Kerim’de son Peygamber Hz. Muhammed (s.a.s)’le ilgili (Rad/7, Nahl/64,89, Ahzab/46) ‘Hadi, Münir Nezir’ gibi yol gösterici ve rehberlik edici özellikleri ihtiva eden hidayet, uyarıcı, aydınlatıcı manalarında kelimeler kullanılmıştır. Günümüzde kullanılan Dini Danışmanlık ve Rehberlik tanımı yapılmadan önce de tarih boyunca tüm peygamberler, pratik olarak bu görevi yerine getirmişlerdir. Ayet ve Hadisler incelendiğinde, konu ile ilgili kavramların, Dini Danışmanlık ve Rehberliğe dayanak oluşturduğu açıkça görülebilir (Cebeci, 2016, s. 68).

MDR hizmetleri kapsamında vermiş olduğumuz bu temel bilgilerin ardından şimdi de danışan ve danışman arasında bu hususun nasıl gerçekleştiğine dair genel anlamda teknik bir bilgilendirme yapmaya çalışacağız. MDR hizmetinde danışmanın, danışanın bazı ihtiyaçlarını mutlak surette karşılaması esastır. Bunlar şu şekilde maddeleştirilebilir (Cebeci, 2016, s. 74-84):

- Bilme İhtiyacı (Bilgisizlik)
- İkna Olma ihtiyacı (Çözumsuzlük)
- Yardım İhtiyacı (Çaresizlik)
- Moral İhtiyacı (Umutsuzluk)
- Uzlaşma İhtiyacı (Uyumsuzluk)

Manevi Danışman, danışanın bu ihtiyaçlarını karşılarken MDR sürecinde bir takım temel ilkelere de uymak zorundadır. Bunlardan ilki “saygınlık” ilkesidir. Saygınlık, danışanın olduğu gibi kabul edilmesi, ona her şartta saygı gösterilmesidir. Bundan kasıt, danışanın dış görünüşü, inanç sistemi, tahsil durumu, yaşı ve cinsiyeti, sorunun türü, sosyal ve ekonomik durumu, bireysel özellikleri açısından, önyargılı olmaksızın onu olduğu gibi kabul edip hissettiklerini danışanına ulaştırabilmesidir.

İkinci ilke “saydamlık” ilkesidir. Bu kavramla, dürüstlüğü, doğruluğu ve samimiyeti ifade eden bir kavramdır. Danışmanın rol yapma ihtiyacı hissetmeksizin doğal ve görüldüğü gibi olması, danışanına karşı içten davranmasıdır.

Üçüncü Madde “empatik anlayış” ilkesidir ki danışmanın, danışanının duygularını doğru anlaması ve onunla bu duyguları paylaşabilmesidir. Empatik anlayışta esas olan danışanın tarafını tutmak değil, onu anlamaya çalışmaktır.

Dördüncü ve son ilke “somutluk” ilkesidir. Danışmanın bireysel, somut ve belli konular çerçevesinde konuşması için, danışana yardım etmesidir. Bu, danışanın anlatımının, probleminin odak noktasında kalmasının da sağlanması aşamasıdır (Söylev, 2020, s. 164-170).

MDR faaliyeti, danışanın manevi ve dini sorunlarına çözüm bulma ve yardım sürecidir. Bu süreçte Manevi Danışman, Psikanalitik tekniklerden, terapötik yaklaşımlardan ve dini tekniklerden yararlanabilir. Psikanalitik tekniklerden görüşme ve gözlem, anekdot, otobiyografi ve çeşitli test uygulamalarından, terapötik yaklaşımlardan; “empati kurma, etkin dinleme, yansıtma, bilgilendirme, konuşmaya özendirme, mülakat, yapılandırma, katılıma teşvik etme, kişiselleştirme, yüzleştirme, yöneltme, özetleme, paylaşma, bağlama, susma”, dini tekniklerden; “Allah’la birliktelik uyandırma (zikir), sistematik düşünme deneyimi (tefekür), dua ve niyaz, hikaye anlatma ve hikayeleme, kitap okuma (bibliyoterapi), kendini denetleme (nefis muhasebesi)” gibi teknikleri kullanabilir (Cebeci, 2016, s. 102-116).

MDR hizmetinin, yukarıda verilen teknik bilgileri resmi olarak uygulayabilmesi, uygulama alanı bulabilmesi, MDR’nin meslek olarak kabul edilmesine bağlıdır. Bu amaçla DİB, çeşitli kurumlarda, kurumsal iş birliği çerçevesinde yürütmekte olduğu MDR hizmetinin, ulusal meslek standardının belirlenebilmesi için, Mesleki Yeterlilik Kurumu ile 20.01.2018 tarihinde bir protokol imzalamış ve bu protokol ile yapılan faaliyet “Manevi Danışman (seviye 6) Ulusal Meslek Standardı” ismiyle yayımlanmıştır.

Manevi Danışman Ulusal Meslek Standardına göre;

“Danışan: “Din bilgisini ve manevi duygularını geliştirmek, yaşamında değişiklik yapmak, karşılaştığı güçlüklerin üstesinden gelmek için bilgi alan kişi”

Dini danışmanlık: “Hedef kitlenin din konusundaki bilgi ve tecrübelerinin arttırılmasını, dinin emir ve yasaklarının hayata yansıtılmasına, sahip oldukları inancı güçlendirmelerine ve böylece dini hayatlarını canlı kılmalarına yardımcı olmaya çalışması”

Holistik: “Holistik yaklaşım bütüncül yaklaşım tarzını yansıtır, bireyi fiziksel, psikolojik, sosyal ve ruhsal (manevi) yönden bir bütün olarak ele alan tedavi yaklaşımı”

Manevi Danışmanlık: “Hedef kitlenin fiziksel, zihinsel, ruhsal, duygusal ve toplumsal sorunlarını aşmalarında holistik bir yaklaşımla etkin dinleme, empati kurma, iyileştirme, destekleme ve kılavuzluk etme yoluyla hayatını anlaması, anlamlandırması ve kendi hakkında kararlar almasını sağlamak maksadıyla manevi temelli danışmanlık yapılmasını din ve inanç desteğini” ifade eder” (Ulusal Meslek Standardı, Manevi Danışman Seviye 6, 2018).S

Resmi olarak Meslek Standartları belirlenen MDR’nin alanda başarılı olabilmesi için, Manevi Danışmanın dini alanla birlikte Psikolojik Danışma becerilerini de geliştirmesi, bu alanda özel bir çalışma yapması ya da eğitim alması bir zorunluluktur. Bu zorunluluğun fark edilmiş olmasının bir sonucu olarak bugün bazı üniversitelerin Lisansüstü Eğitim Enstitüleri bünyesinde, Manevi Danışmanlık ve Rehberlik ilgili Anabilim Dalı teşekkül ettirilmiş, böylece tezli- tezsiz olmak üzere yüksek lisans eğitimi verilmeye başlanmıştır. (Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Bursa Uludağ Üniversitesi, İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi, İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi, Bingöl Üniversitesi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Muş Alparslan Üniversitesi, Sakarya Üniversitesi, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi)

Alanla ilgili, gerek lisans gerekse lisansüstü seviyede teorik ve pratik eğitimler verilmek suretiyle, Manevi Danışmanların, dini ilimlere ilave olarak Psikoloji, Din Psikolojisi, Din Sosyolojisi gibi alanlarda da uzmanlaşmalarının sağlanması, güncel bakış açılarıyla günümüz insanının sorunlarına etkili çözümler sunabilmesi sağlanmalıdır (Gül ve Şentürk, 2021, s. 17). Psikolojik danışma ilke ve tekniklerini sahada kullanma becerilerini geliştirerek, Manevi Danışmanların daha etkin olmalarının yolları araştırılmalıdır (Hackney ve Cormier, 2005).

Manevi Danışmanların akademik seviyede yetiştirilmeleri, perspektiflerinin genişlemesi, danışanlarına daha iyi ve yetkin bir hizmet sunabilmeleri için bu alana özel, akademik çalışma ve hizmetleri bulunan Koç, bir makalesinde Manevi Danışmanlık ve Rehberlik ile ilgili “bölümleşme” teklifinde bulunmuş, İlahiyat Fakültelerinin ve İslami İlimler Fakültelerinin “İlahiyat Fakültesi” adı altında yeniden birleştirilerek 3 Bölüm altında eğitim vermelerini önermiştir. Bu bölümler:

- Din Hizmetleri Bölümü (Yürürlükteki İlahiyat Lisans Programı)
- Din Eğitimi ve Öğretimi Bölümü (eski DİKAP Programının geliştirilmesi)
- Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Bölümü (Eğitim fakültelerindeki PDR lisans programının kullanılarak geliştirilmesi) (Koç, 2019, s. 71-72).

Dini Danışmanlık ve MDR alanının, İlahiyat ve Psikoloji ana branşları ile dini danışmanlık alanına münhasır, bu alana bilimsel veriler sağlayacak ilahiyat bölümlerinin oluşturulması büyük önem arz etmektedir (Ege ve Uğurlu, 2018, s. 16).

Son yıllarda MDR alanının geliştirilmesi esasına dayalı olarak yapılan çalışmalar ve önerilere ilave olarak, Başkanlığını Turgay Şirin'in yapmış olduğu Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Derneği kurulmuş olup vizyonu “sosyal sorumluluk bilinciyle, Türkiye’de Manevi Danışmanlık ve Rehberlik alanının mümkün olan en yüksek düzeye ulaşmasını sağlamak” tır. Derneğin birincil hedefi ise “*MDR alanıyla alakalı çalışmaları akredite eden; bilimsel faaliyetler, yayınlar, sosyal, kültürel vb. tüm mesleki faaliyetlerle ülkemizde ve dünyada referans gösterilen lider ve öncü bir sivil toplum kuruluşu*” olmaktadır.

1.2.2. Maneviyat, Manevi Bakım, Manevi İyi Oluş, Dini Başa Çıkma

1.2.2.1. Maneviyat

Maneviyat, terim olarak maddi olmayan manevi şeyler, yürek gücü ve moral anlamlarına gelmektedir. Manevilik ise ruhanilik, manevi olma durumudur (Türkçe Sözlük, 2011, s. 1620).

Alanla ilgili çalışmalarda pastoral kelimesiyle birlikte spiritual (ruhsal) ve religious (din) kavramları da kullanılmıştır. Spritual kelimesi “manevi ve tinsel” anlamlarına gelmekte olup diğer kavramların da üstünde bir ifade olarak yer bulmuştur (Ceylan ve Özeydin, 2020, s. 288).

Şirin’e göre maneviyat; anlam arayışı, bağlanma isteği, üstün ve ulvi olana ulaşma arzusu, fizikötesi varlığa saygı duymadır. Maneviyatla elde edilen bu tecrübeler, bir din ile bağlantılı olabileceği gibi herhangi bir dinle bağlantılı olmadan da hissedilebilen tecrübelerdir (Şirin, 2018a, s. 1290). Maneviyat aynı zamanda kişinin kendi ontolojik sorgulaması ve varoluşunu anlamlandırma sürecidir (Niyazibeyoğlu, 2021, s. 48). O sebeple maneviyat, herhangi bir insan topluluğu ya da bir dinin mensuplarıyla

sınırlandırılması pek mümkün olmayan, tüm insanların içinde bulunan hayatın anlamını araştırma isteğine yönelik eğilimler şeklinde değerlendirilmesi gereken bir kavramdır (Çakmak, 2021, s. 11).

King ve Koenig'e göre maneviyat, inanma, inandığını yaşama, bilinç ve tecrübeden ibarettir. Batıda din; katı ve kuralcı olarak tanımlanırken, maneviyat din ile araya mesafe koyarak da kişinin kendisini tamamlayabileceği anlayışını gündeme getirmiştir (King ve Koenig, 2009, s. 116).

Worthington, maneviyatı; hümanist maneviyat (insanlarla ilişkilerin sevgi ve saygı esaslarına dayanması, iyiliksever olma), evrensel maneviyat (doğa olaylarından mutlu olmak, kendisini doğanın bir parçası kabul etmek) ve dini maneviyat (mensubu olduğu dinin veya inancın ilkeleriyle kendini iyi hissetmesi) olmak üzere üç kategoride sınıflandırmıştır (Kara, 2019, s. 427). Hökelekli ise maneviyatı; Tanrı eksenli, dünya eksenli ve insan eksenli olmak üzere üç başlık altında incelemiştir (Hökelekli, 2017, s. 44).

Maneviyat büyük ölçüde topluma ait değerler bağlamında meydana gelmektedir. Değerlerin yaşamın içerisinde kendisine yer bulması, itibar görmesi, maneviyatın vücut bulması için gerekli bir durumdur. O sebeptendir ki Sayar (2017), değerleri hayatında yaşayabilenlerin maneviyatı da yaşayabildiklerini ve bu sayede kendilerini hayatın zorluklarına karşı güçlü hissettiklerini ifade etmiştir.

1.2.2.2. Manevi Bakım

Manevi Bakım; *“hastanelerde yatarak tedavi gören hastaların, tıbbi tedavilerine hiçbir şekilde müdahalede bulunulmamak şartı ile talep eden hastalara, manevi telkinde bulunmak, onları ruhsal (manevi) ve moral yönden desteklemek; ibadetlerini, hastalıklarının verdiği imkanlar çerçevesinde yerine getirmelerine rehberlik etmek ve yaşama dirençlerini desteklemek amacıyla sunulan manevi destek hizmetleri”* olarak tanımlanır (Hasta Hakları Yönetmeliği, Madde 38, 1998).

Dünya Tabipler Birliği Amsterdam Bildirgesinde (1994) ise “herkesin kendi ahlaki, kültürel değerlerine, dinsel ve felsefi inançlarına sahip olma ve bunlara saygı gösterilmesini isteme hakkı vardır” denilmektedir. Buna ilave olarak *“hastaların tanı ve tedavi sürecinde her zaman manevi destek ve yol gösterilme hakları vardır”* denilerek manevi bakım hakkı üzerinde durulmaktadır. Manevi bakım, Avrupa ve Amerika’da

hastalara verilen hizmet skalasında bir meslek dalı olarak yer almaktadır (Kavas ve Kavas, 2014).

Dünya Sağlık Teşkilatı'na göre sağlık; biyolojik, psikolojik, sosyolojik ve manevi yönden kişinin kendisini iyi hissetme halidir. Bu yönüyle sağlıklı olmak, bedenin, beyin ve ruh arasındaki uyumluluğuna bağlıdır. Hastalıklar, kişilerin tıbbi tedavilerinin yanı sıra manevi desteğe de ihtiyaçlarını artırır. Kronik hastalıklar ve kanser gibi tedavisi uzun süren rahatsızlıklar, kişinin yaşam kalitesini azalttığı için hastalar bu süreçte manevi olarak desteklenmeye gereksinim hisseder. Bu alanda yapılan çalışmalar, manevi bakım ve manevi desteğin, kanser gibi yaşamla ölüm arasında gelgit yaşayan hastaların, hastalıklarıyla baş etme noktasında, önemli bir rolü olduğunu ve bu süreçte yaşadıklarını anlamlandırmasını kolaylaştırdığını ortaya koymuştur (Daştan, Bostancı ve Buzlu, 2007, s. 73-78). Nitekim, Türkiye'de kanser hastaları üzerinde yapılan bir araştırmada, hastaların manevi bakım ve maneviyata dair algılarının yüksek düzeyde olduğu saptanmıştır (Atan vd., 2020).

1.2.2.3. Manevi İyi Oluş

Manevi İyi Oluş, *“insanın kendisiyle, çevresiyle ve Tanrı'yla ilişkisini irdeleyen, hayata ve dine dair konuları içeren”* bir kavramdır. Manevi iyi oluşun, varoluşsal ve dinsel olmak üzere iki boyutu vardır. Varoluşsal boyut, kişinin benlik ve dış alemle bağlantısını, dinsel boyut ise Tanrı ile ilişkisini ifade eder. Burada önemli olan bireyin, Tanrı ile ve yaşamla bağlantısından ne kadar doyum elde edip etmediğidir. İngilizce'de *“spiritual well-being”* ile karşılığını bulan manevi iyi oluş, aynı zamanda iyilik halinin bir çeşididir. Bu kavram, hem maneviliği hem de iyilik halini muhtevi bir kavramdır (Acar Çınar, 2014, s. 393-395). Manevi iyilik hali, hayatın gayesini anlamaya çalışmayı, hayatın daha üstün güçlerle ilişkisinin farkına varmayı öngörür (Cooper ve Chang, 2016, s. 74-78).

İnsanların manevi iyi oluşlarını etkileyen belli başlı faktörler bulunmaktadır. Bunlardan bir tanesi şüphe duygusudur. Şüpheler genellikle manevi iyi oluş üzerinde ve insanların gelişimlerinde olumlu bir tesir ortaya çıkarır. Dini şüpheler bazen dinin bir konusu üzerinden başlayıp dini unsurların pek çoğunu, zamanla tamamını hedef alabilir. Dini şüphenin belli bir sınırdan kalması koşuluyla bireye faydalı olabileceğini savunanlar bulunduğu gibi (Ok, 2005, s. 17), bu görüşün tam aksi istikamette tavır takınanlar da olmuştur. Örneğin, Krause ve arkadaşları, dinin özü itibarıyla şüpheye kapalı olması ve

teslimiyet inancı üzerine kurulu olmasından dolayı, dini şüphelerin, kişiyi depresyona ve bunalıma sokabileceğini ileri sürmüşlerdir (Acar Çınar, 2014, s. 406).

Manevi iyi oluş halini etkileyen bir diğer faktör, stres duygusudur. Pargament'e göre din, insanların stresli yaşamlarında, onlara huzur ve refah sağlamakta, strese karşı koruyucu bir etki oluşturmaktadır (Pargament, 2005, s. 279-314). Bununla birlikte, dinin strese karşı koruyuculuğu, dinin mensuplarının kişisel özelliklerine ve Tanrı ile olan ilişki durumlarına göre farklılık arz edebilmektedir.

1.2.2.4. Dini Başa Çıkma

Psikoloji biliminde, bireyin anlam ve kontrol bulmaya yönelik gayretleri “başa çıkma” olarak isimlendirilmektedir. Bireyin yaşamında karşılaştığı zorluklarla mücadele şekli, dini yönelimli ise; yaşadığı olayları kutsalla ilişkilendiriyorsa, sıkıntılı hallerinde duaya ve ibadete başvuruyorsa ya da tam tersi zorluklarla mücadelede Tanrı'yı sorguluyor ve öfkeleniyorsa, dini içerikli olduğu için tamamına “dini başa çıkma” adı verilmiştir. Olumlu dini başa çıkmada dini yönelimler, kişiyi rahatlatan, olumsuz durumlarda bile bir hayır arayan, günah işlemekten kaçınan, sadaka veren, kanaat eden ve hayatından memnuniyet duyan bir ruh hali ortaya çıkarır (Batan ve Ayten, 2015, s. 70-84).

Dini başa çıkmanın olumlu ve olumsuz iki hali mevcuttur. Olumlu dini başa çıkmada, Allah ile kurulan bağ, güven unsuruna dayanır ve birey diğer insanlarla da bağlanma duygusu içerisinde yaşar. Olumsuz dini başa çıkmada, Allah ile kurulan bağ, güvensizdir, diğer insanlarla ilişkiler de uyumsuzdur (Ayten, 2012, s. 70).

Ayten ve Batan, dini başa çıkma, psikolojik dayanıklılık ve yaşam memnuniyeti ilişkisini birlikte değerlendirmişlerdir. Yaşam doyumu ile dini başa çıkmanın, Allah'a yönelme, O'na sığınma, dua ve ibadet etme, ümit var olma, yaşananları hayra yorma gibi olumlu dini başa çıkma sıklığı arttıkça pozitif yönde bir ilişkisinin olduğunu, bu durumun bireyin psikolojik dayanıklılığını da artırdığını ortaya koymuşlardır (Ayten ve Batan, 2015).

Din Psikolojisi alanında dini başa çıkma ile ilgili yapılan araştırmalar, dini inanç ve pratiklerin psikolojik etkilerinin, bireyin ruh haline olumlu anlamda tesirinin olduğunu saptamıştır. Bu bağlamda bireyin, karşılaştığı problemleri daha kolay çözümlediği ve dini pratikler içinde de en çok duaya başvurduğu gözlemlenmiştir (Koç, 2005, s. 12-18). Dini

başa çıkma stratejileri, insanlara ölüm ve hastalık gibi aşılması zor zamanlarda yardımcı olur. Bu stratejiden istifade eden bireyler yaşamın sıkıntı ve kederlerini daha kolay atlattır. Bu kişilerin empati ve diğerkâmlıkları, ahlaki davranışları daha çok gelişmiş ve oturmuştur. Dini başa çıkma stratejileri bağlamında hareket eden insanlar, daha az ölüm kaygısı, nevrotik suçluluk ve intihar eğilimine sahiptir (Ağılkaya Şahin, 2020, s. 123).

1.2.3. Maneviyat ve Din İlişkisi

Maneviyat tanımları incelendiğinde, maneviyatla dinle arasında hem benzerlik ve hem de farklılıklar olduğu anlaşılabacaktır. Her iki kavramda da aşkın olan varlığa inanç, kutsalla ilişki içinde olma, hayatı anlamlı kılma, iyilik hali, ortak yönler olarak sayılabilir. Din, kendine ait ilkeleri, ritüelleri, inanç esasları ve uygulama sahası olan, bunlar vasıtasıyla mensupları için hayatın amacını tayin etmeye çalışan bir sistem veya olgu olarak tanımlanabilir. Maneviyat dine nispetle kişiye özel bir durumdur (Fromm, 2021, s. 31). Maneviyatın bireysel tecrübeleri yansıttığı, dinin ise bir sistem içerisinde kuralları, kurumları ve buna bağlı esasları ifade ettiği kabul edilir (Ekşi vd., 2016, s. 14). Dinin ortaya koyduğu kurallar, kişinin tüm hayatını tesir altına alır (Hökelekli, 1996, s. 74).

Maneviyat ve din arasındaki ilişkiye dair 1997 yılında Zinnbauer ve arkadaşları tarafından yapılan araştırmada, katılımcıların % 74'ü hem manevi yönden güçlü hem de dindar olduklarını, % 19'u manevi yönden güçlü ama dindar olmadıklarını, % 4'ü dindar ama manevi yönden güçlü olmadıklarını, %3'ü hem dindar değil hem de manevi yönden de güçlü olmadıklarını ifade etmişlerdir (Zinnbauer vd., 1997, s. 550). Bununla birlikte Pargament'e göre dinin en önemli işlevi, maneviyatı kuvvetlendirmek, kalbi ve ruhu beslemektir. Bu açıdan din maneviyattan daha geniş bir çerçeveye sahiptir (Pargament, 2015, s. 377).

Öte yandan dinin, aynı zamanda acı ve tatlı tarafları vardır. Herkes dinden aynı oranda fayda görmeyebilir. Zira dine dair yargılar burada oldukça belirleyici bir özelliğe sahiptir. Örneğin, korku temelli bir din anlayışı ve cezalandırıcı bir tanrı inancı, kişiyi olumsuz yönde etkilemekte, kadercı bir yaklaşım ise kişiyi tembelleştirebilmektedir. Sosyal yapı içerisinde kendilerini ezilmiş ve dışlanmış gruplar olarak gören yaşlılar, zenciler, fakirler ve kadınlar, dine bağlılıktan daha çok fayda görür (Pargament, 2005, s. 304). Bununla birlikte dine uzak ya da onunla hiçbir ilgisi olmayanların bile manevi ve ruhani duygulara sahip oldukları görülmektedir. Erich Fromm bunun göze çarpan örneklerden birisidir. Böyle örnekler esas alındığında, maneviyatın, dinin ötesine geçtiği

söylenbilir ki gerçekten de mistik duygulara sahip olduğu halde, dine ait herhangi bir inanç taşımayan, pratik anlamda dine ait ritüellere yaşamında yer vermeyen hatırı sayılır miktarda insanın var olduğu da bir vakıadır (Eren Cengiz, 2021, s. 32).

Maneviyat ve din kavramları üzerine, Türkiye ve Amerika ülkeleri özelinde yapmış olduğu çalışmasında Düzgüner şu sonuçlara ulaşmıştır:

“(...) din ve maneviyat kavramlarına hem aynı ülke içerisinde hem de Türkiye ve Amerika karşılaştırmasında farklı anlamlar yüklendiği söylenebilir. Türkiye’de maneviyat dinle sıkı ilişkili olarak algılanmaktadır. Din ile maneviyatı ayrı olgular olarak görenler dahi maneviyatı açıklarken dini referanslara yer vermişlerdir. Amerika’da ise din ile maneviyat ilişkili olsa bile dinin tamamen olumsuz maneviyatın ise olumlu bir olgu olduğunu dile getirenler ve din ile maneviyatı birbirinden net bir şekilde ayıranlara rastlanmıştır. Bu bakış açısına sahip kişiler dini kurallar bütünü olarak görüp maneviyatın ondan bağımsız olduğunu dile getirmişlerdir. Türkiye ile Amerika kültürlerinde din ve maneviyat ilişkisine yönelirken temel ayrım da bu noktada ortaya çıkmaktadır. Türkiye’de din bir inanç konusu, maneviyat bir uygulama konusuyken Amerika’da tam tersi bir algı ortaya çıkmıştır” (Düzgüner, 2013, s. 227).

Diğer yandan Türkiye ve Batı dünyasının maneviyat algısındaki fark, din tanımında ortaya çıkmaktadır. Batıda din denilince akla, kilise ve buna bağlı kurumlar gelirken, Türkiye’de çoğunluğu İslam dinine mensup olan bireylerin, kilise tarzı bir kuruma bağlılığı söz konusu değildir. İslam dininde ruhbanlık sınıfı da olmadığı için, her inanan Allah’a karşı kendi mesuliyetini kendisi taşır. Bu anlamda Müslüman bireyin zihin dünyasında, din ve maneviyat kavramlarını birbirinden ayırmak imkansız gibidir (Düzgüner ve Ayten, 2021, ss. 23-24).

Maneviyat ve din, her ne kadar birbirinden ayırmış gibi değerlendiriliyor olsa da bu kavramlar birbirinden ayrı değil, aksine kesişen birçok noktası olan, birbiriyle ilişkili kavramlardır. Din ve dine ait pratiklerde amaç, kişinin maneviyatını geliştirmektir (Söylev, 2022, s. 79-81). Jung, maneviyatın ve dinin insan psişesinin önemli bir parçası olduğunu ve bütünleşmeye giden bir yol imkânı sağladığını ifade etmiştir. Manevi bir boyutu olmayan insan davranışıyla ilgili de psikolojik yaklaşımın, eksik olduğunu öne sürmüştür (Jung, 2014). Maneviyat ve din, her ne kadar yirminci yüzyıldan itibaren psikoloji alanında dışlanmış olsa da bu durum, büyük oranda değişmiş, din ve maneviyat, iyi olmanın alanlarından biri kabul edilmeye başlanmıştır (Ekşi vd., 2016, s. 25).

Son yıllarda Batı dünyasında kendisini “daha az dindar ama daha manevi” ya da “manevi ama dindar değil” tanımlayanların sayısı artmış görünmektedir (Söylev, 2022, s.

217). Buna bağılı olarak insanların dinden uzaklaştıkları ancak, manevi hayatı terk etmeyerek bu alandan beslenmeye devam ettikleri görülmektedir. Din ve buna ait ritüelleri hayatından çıkaran ama ruhsal yönden iyi olma halini devam ettirmek için insanların, New Age akımlara başvurdukları görülmektedir. Doğu dinleri, meditasyon, derin ekoloji, tarot kartları, astroloji, uzaylılar ile bağlantı kurma gibi olgularla doğru yolu bulma ve kendini gerçekleştirme amacını esas alan bu akımlar; kişisel gelişim ve NLP (Neuro Linguistic Programming) gibi unsurları içinde barındırır. Bütünsel bir şifa arayışı olarak ifade edilen anlayışa, kapitalist düşüncenin de eklenmesiyle New Age yaklaşımları bir tüketim aracı haline dönüşmüştür (Toprak, 2023, s. 3-6). New Age akımlar, yeni dinsel hareketler olarak da adlandırılmaktadır (Mirza, 2014, s. 19).

1.2.4. Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Hizmet Alanları

Türkiye’de MDR hizmetleri resmi olarak DİB uhdesinde sürdürülmektedir. Başkanlık bu hizmetleri hem kendi bünyesinde hem de protokoller marifetiyle diğer kurumlar nezdinde sürdürmektedir. DİB’in MDR kapsamında yapmakta olduğu faaliyetlere geçmeden önce bu sürecin serencamı hakkında kısa bir değerlendirme yapmanın faydalı olacağı kanaatindeyiz.

DİB’le ilgili tanıma bakıldığında MDR hizmetlerinin DİB’in doğal yetki ve sorumluluk alanıyla ilişkili olduğu anlaşılabacaktır. Nitekim DİB İslam Ansiklopedisinde: “Türkiye’de İslam diniyle ilgili işleri yürütmek, toplumu din konusunda aydınlatmak ve ibadet yerlerini yönetmekle görevli kamu kuruluşu’ olarak tanımlanır (Yücel, 1994, s. 455).

DİB, 1982 Anayasası 136. Maddeye dayanarak, *‘laiklik ilkesi doğrultusunda, bütün siyasi görüş ve düşüncülerin dışında kalarak ve milletçe dayanışma ve bütünleşmeyi amaç edinerek’* görevlerini yerine getirir (Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, 2020, s. 96). Anayasanın bu maddesine göre DİB’in esas gayesi, toplumun her kesimini kapsayacak bir hizmet alanının oluşturulmasıdır.

DİB bünyesindeki Din Hizmetleri Genel Müdürlüğü’nün görevleri “*Cami ve mescit dışındaki yerlerde panel, konferans, seminer, sempozyum ve benzeri dini programlar ile ilmi toplantılar düzenlemek*”, “*Ceza infaz kurumu ve tutukevleri, çocuk ıslahevi, huzurevi, sağlık kuruluşları ve benzeri yerlerde bulunan vatandaşlara irşat hizmetleri götürmek*”, “*Radyo ve televizyon kurumları ile diğer yayın kuruluşları vasıtasıyla toplumu din konusunda aydınlatmak*”, “*Aile, kadın, gençlik ve toplumun diğer*

kesimlerine yönelik dini konularda aydınlatma ve rehberlik yapmak”, “İhtiyaç duyulan yerlere okuma salonları açmak ve bunlarla ilgili işleri yürütmek” olarak tanımlanmıştır (Resmi Gazete, Sy.: 27640, Tarih: 13 Temmuz 2010, Madde:6, t.y.).

Bu kanun maddesiyle birlikte DİB’in cami dışında yapacağı hizmet kalemleri ortaya konmuş, cezaevi, çocuk evi, huzurevi, sağlık kuruluşları ve benzeri kurumlarda yapılacak olan MDR hizmetleri resmîlik kazanmıştır. Ayrıca aileye, kadına, gençliğe ve toplumun diğer kesimlerine yönelik rehberlik faaliyetleri de hukuki süreç içerisinde dahil olmuştur.

1.2.4.1. Aile ve Dini Rehberlik Büro\Merkezleri

Köklü bir geçmişe sahip olan Türk aile yapısı, modernitenin getirmiş olduğu değişimlerden doğal olarak etkilenmiş, aileye, nikaha ve çocuk sahibi olma gibi ulvi değerlere bakışında bir değişme söz konusu olmuştur. Ailede kadın ve erkeğin rolü, çocuk bakımı ve evi kimin yöneteceği gibi geleneksel rol ve görevler de bu rüzgârdan etkilenmiştir. Buna bağlı olarak günümüz aile yapısının korunması için, aile bireylerinin Dini Danışmanlık ve Rehberlik hizmetlerine olan ihtiyacı, yadsınamaz bir hakikat olarak karşımızda durmaktadır (Söylev, 2020, s. 227-228).

DİB, toplumun ve ailenin ihtiyaçlarının artması ve buna paralel olarak ortaya çıkan hizmet beklentilerine de sağlıklı bir şekilde cevap verebilmek adına ‘sosyal açılımlı din hizmetleri’ projesine sahip çıkarak, Aile ve Dini Rehberlik Bürolarını kısaca ADRB denilen mekânları oluşturmuştur (Karagöz, 2020, s. 15).

Müftülükler bünyesinde danışma birimi olarak hizmete sunulan bu birim, 15.04.2002 tarih ve 199 sayılı olur ile resmîyet kazanmıştır. 2003’te 6 pilot ilde (İstanbul, Ankara, İzmir, Adana, Samsun, Elâzığ) hizmet vermeye başlayan bürolar, bugün 81 il ve 304 ilçede hizmete devam etmektedir. Bürolarda vaizler görevlendirilmekte, yeterli sayıda vaiz olmaması durumunda Din Hizmetleri uzmanları, Eğitim Uzmanları, dört yıllık dini yüksek okul mezunu Kuran Kursu Öğreticisi, İmam-Hatip Müezzin Kayyımlar görevlendirilebilir. Kadın, genç, çocuk ve aile alanında akademik çalışma yapan personele görevlendirmede öncelik verilir. Bürolar vatandaşların yüz yüze, e-posta ve telefonla yönelttiği sorulara cevap vererek dini rehberlik ve manevi destek hizmetinin yanında sosyal- kültürel dini faaliyetlerle ailenin korunması ve güçlenmesine yönelik projeler yürütmektedir (Aile ve Dini Rehberlik Daire Başkanlığı Görevleri, 2019).

ADRB'ler, aile birliğinin korunması, sorunların çözümüne katkı sunmak ve toplumsal duyarlılığı geliştirmek adına aile üyeleri için, kadın, erkek, çocuk, yaşlı, genç ayırt etmeksizin aile üyelerinin tamamına yönelik bir çalışma takvimi oluşturmaktadır (Karagöz ve Böke Gümüş, 2020, s. 21). Bu çalışmalara ilave olarak ADRB'lerde Dini Danışmanlık hizmeti de verilmektedir. Dini danışmanlığın iyileştirme, destekleme, yönlendirme, arabuluculuk\uzlaştırıcılık, ve eğitme\geliştirmek gibi özelliklerin bir bölümü ADRB'lerde uygulanmaktadır (Aybey, 2015, s. 15).

31.07.2017 tarihli ve E.66202 sayılı Başkanlık onayı ile yürürlüğe giren "Diyanet İşleri Başkanlığı Görev ve Çalışma Yönergesinin 8 inci maddesinde Aile ve Dini Rehberlik Daire Başkanlığı'nın görevleri şu şekilde sıralanmıştır (Aile ve Dini Rehberlik Daire Başkanlığı Görevleri, 2019):

"a) Ailenin kurulması, korunması ve güçlendirilmesi hususunda toplumsal farkındalık oluşturmak amacıyla dini, sosyal ve kültürel içerikli etkinlikler düzenlemek/düzenlenmesini sağlamak.

b) Aile sorunlarının çözümüne yönelik dini danışmanlık ve rehberlik hizmeti sunulmasını sağlamak.

c) Aile ve aile bireylerine yönelik dini konularda program ve çalışmalar yapmak.

ç) Sosyal ve kültürel değişimler sonucu karşı karşıya kaldığı riskler ve yeni sorunlar karşısında aileyi güçlendirmek için aile bireylerine manevi destek hizmeti sunmak.

d) Aile ve dini rehberlik bürolarında görevlendirilen personele gerekli eğitimlerin verilmesini sağlamak.

e) Sevgi evleri, huzurevleri, yetiştirme yurtları, kadın konuk evleri gibi sosyal hizmet kurumlarında dini rehberlik hizmeti sunulmasını sağlamak.

f) Aileye ilişkin yazılı ve görsel materyaller hazırlanmasını sağlamak.

g) Görev alanı ile ilgili ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlarla yapılacak iş birliğine yönelik iş ve işlemleri yürütmek.

ğ) Aile ve dini rehberlik bürolarının açılmasını ve bu büroların koordineli olarak çalışmasını sağlamak.

h) Görev alanı ile ilgili konularda verilen diğer görevleri yapmak."

Aybey, ADRB'ler üzerine yapmış olduğu doktora çalışmasında bürolarda görev yapacak personelde olması gereken özellikleri şu şekilde tespit etmiştir; Dini bilgi ve yeterliliğinin tam olması, psikolojik danışma ve rehberlikteki yöntemleri bilmesi, özelde aile danışmanlığındaki teknikleri iyi kullanması, aile yönergesinde belirtilen personel

özellikleri(en az lisans düzeyinde akademik din eğitimi alan, mümkünse kadın ve aile konularında çalışma yapan, diksiyonu düzgün ve iletişim yeteneği güçlü olan kişilerin tercih edilmesi) göz önünde bulundurularak görevlendirme yapılması. Aybey, ADRB’lerde verilen hizmetin Dini Danışma ve Rehberlik olduğunu ancak Dini danışmanlığın, Psikolojik danışmanlığın içinde yer aldığı ve birbiriyle bağlantılı olduğu, bundan dolayı da buralarda görev yapan personelin özel bir eğitime tabi tutulması gerektiğini ifade etmektedir (Aybey, 2015, s. 54-56).

ADRB’ler zaman içerisinde gelişimini tamamlamış daha fazla ihtiyaca cevap verebilecek hale getirilmesi için kapsamı genişletilerek merkezlere dönüştürülmesi söz konusu olmuştur. Bununla için gerekli yasal zemin, Başkanlık tarafından oluşturulmuş, bünyesinde Görüşme Odası, Eğitim Salonu, Çocuk Oyun Alanı, Kütüphane\Okuma Salonu ve Mescit gibi mekanları tek bir çatı altında barındıran Bürolar, Merkez adını almıştır (Aile ve Dini Rehberlik Daire Başkanlığı Görevleri, 2019). Aile ve Dini Rehberlik Merkezleri de kısaca ADRM olarak adlandırılmıştır.

1.2.4.2. Sosyal Hizmet Kurumlarında Manevi Danışmanlık ve Rehberlik

Sosyal Hizmetler; ‘kişi ve ailelerin kendi bünye ve çevre şartlarından doğan veya kontrolleri dışında oluşan maddi, manevi ve sosyal yoksunluklarının giderilmesine ve ihtiyaçlarının karşılanmasına, sosyal sorunlarının önlenmesi ve çözümlenmesine yardımcı olunmasını ve hayat standartlarının iyileştirilmesi ve yükseltilmesini amaçlayan sistemli ve programlı hizmetler bütünü’ ifade eder (Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu, 1983).

Sosyal Hizmet kavramı, insanlık tarihi kadar eski bir kavramdır. Bu kavramı, uygarlıkların oluşumu ve dinlerin ortaya çıkış sürecinin ilk basamaklarından itibaren ele almak gerekir. İnsanlar, her koşulda engellilere, yaşlılara, kimsesizlere ve ihtiyaç sahiplerine sahip çıkmayı, onlara destek olmayı önemsemiştir (Coşkunsever, 2016, s. 21).

Sosyal Hizmetlerde maneviyata olan ihtiyaç, 1980’lerden itibaren artmış olsa da sahada çalışan eğitimci, öğrenci, araştırmacı ve uygulayıcıların birçoğu, maneviyata dayalı sosyal hizmet konusuna şüpheli bir yaklaşım ortaya koymakta, bazıları konuya temkinli duruş sergilemekte, bir kısmı ise bu uygulamadan rahatsızlık duymaktadır. Günümüz sosyal çalışmacı, öğrenci ve akademisyenlerin bir kısmı maneviyatın bu alanda kullanılmasına uzak dururken, bir kısmı ise uygulamanın sosyal hizmet alanında kullanılabileceği yönünde görüş beyan etmişlerdir (Apak, 2018, s. 1891).

Ülkemizde sosyal hizmet kurumlarındaki MDR hizmetleri, 26 Ekim 2011 tarihinde DİB ve Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı arasında aile, çocuk, kadın, genç, yaşlı ve engelli bireylere yönelik eğitim, danışmanlık ve sosyal hizmet modelleri geliştirmek; bu modellerin uygulamasına yönelik öneriler ortaya koymak ve materyal hazırlamak amacıyla imzalanan iş birliği protokolü ile imzalanmış, 2018’de bu protokol güncellenerek uygulamalar resmîyet kazanmıştır (Kaya Göktepe ve Coşkunsever, 2020, s. 10). Buna bağlı olarak çalışmamızın bu bölümünde, MDR hizmetlerinin etkin olarak sürdürüldüğü Çocuk Evleri ve bünyesindeki diğer birimler, Huzurevleri ve Kadın Konukevlerinde verilen MDR hizmetleri ana hatlarıyla ele alınacaktır.

1.2.4.2.1. Çocuk Evleri, Çocuk Evleri Sitesi ve Çocuk Destek Merkezleri

Sosyal Hizmet alanlarından Çocuk Evleri; 0-18 yaş aralığındaki korunmaya ihtiyacı olan çocukların kaldığı ev birimlerini, Çocuk Evleri Sitesi ise korunma ihtiyacı olan çocukların bakımlarının sağlandığı aynı yerleşkede bulunan birden fazla ev tipi sosyal hizmet biriminden oluşan kuruluşu ifade eder.

Çocuk Destek Merkezleri (ÇODEM); *“Suça sürüklenmesi, suç mağduru olması veya sokakta sosyal tehlikelerle karşı karşıya kalması sebebiyle haklarında bakım tedbiri veya korunma kararı verilen çocuklardan psikososyal desteğe ihtiyaç duyduğu tespit edilenlerin, bu ihtiyaçları giderilinceye kadar geçici süre ile bakım ve korunmalarının sağlandığı, bu süre içinde aile, yakın çevre ve toplum ilişkilerinin düzenlenmesine yönelik çalışmaların yürütüldüğü; çocukların mağduriyet, suça sürüklenme, yaş ve cinsiyet durumuna göre ayrı ayrı yapılandırılan veya ihtisaslaştırılan yatılı sosyal hizmet kuruluşlarını”* ifade eder (Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu, 1983).

DİB ile Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı arasında imzalanan protokol gereği, alanında uzman, en az Lisans mezunu ve gerekli eğitimleri almış Başkanlık personeli, haftada iki saat olacak şekilde çocuk evleri, çocuk evleri sitesi ve ihtiyaç duyulduğunda Çocuk Destek Merkezlerine giderek bu mekanlarda manevi danışmanlık ve rehberlik görevlerini yerine getirirler (T.C. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ile Diyanet İşleri Başkanlığı Arasında İşbirliği Protokolü, 2018).

Bu mekanlarda görev yapan personel için DİB, ‘Etkinliklerle Değerler Eğitimi’ kitaplarının basımını gerçekleştirmiştir (Erbay, 2016). Bu kitaplar Çocuk Evleri ve Çocuk Evleri Sitesinde kalan çocuklara özel olarak hazırlanmış olup, koruma altındaki

çocukların, sosyal ve psikolojik özellikleri göz önünde bulundurularak, yaş gruplarına uygun bir şekilde, 2018’de 2 cilt halinde basılmıştır (Erbay, 2018a; Erbay, 2018b).

Değerler eğitimi ve temel dini eğitimlerle birlikte bu kurumlarda, talep edilmesi durumunda çocuklarla Manevi Danışmanlık görüşmeleri de yapılmaktadır. Bu görüşmelerde 6 kriter dikkate alınmalıdır: Çocuğa güven vermek, onu ciddiye almak, ona karşı dürüst olmak ve vakit ayırmak, ilgi göstermek, çocukla kurulan sözlü iletişimin yanında sözsüz iletişimi de anlayabilmek (Ağılkaya Şahin, 2017, s. 333).

Görüşmelerin rahat ve sakin bir ortamda yapılması, odada oyuncak, kitap, resim, boya kalemi gibi çeşitli gereçler; çay, kahve, su gibi ikramlıklar, peçete, mendil gibi malzemelerin bulunması görüşmeyi olumlu yönde etkileyen unsurlar olarak değerlendirilebilir (Ağılkaya Şahin, 2017, s. 331).

1.2.4.2.2. Huzurevleri

Sosyal Hizmetler kapsamında MDR Hizmetlerinden faydalanan diğer bir kuruluş da Huzurevleridir. Huzurevleri ve Huzurevi Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri Yönetmeliği, 28282 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu’nun 15.maddesine dayanılarak hazırlanmıştır. Bu yönetmelikte huzurevi; 60 yaş ve üzerindeki muhtaç yaşlıları korumak, bakmak, sosyal, psikolojik ve fiziksel gereksinimlerini karşılamak, sürekli bakıma ve rehabilitasyona gereksinim duyanlara bakım ve rehabilitasyon hizmeti sunan mekan olarak tanımlanmıştır (Huzurevleri ile Huzurevi Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri Yönetmeliği, t.y.).

Yaşlıların bakım ve rehabilitasyonları sadece fiziki ihtiyaçlarının karşılanması şeklinde değil, aynı zamanda ruhi ve manevi ihtiyaçlarının da karşılanmasıyla mümkündür. Huzurevlerinde, din hizmetleri ile ilgili manevi destek, dini sohbet, konferans ve etkinlikler, DİB ile Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü (SHÇEK) arasında yapılan protokolle yapılmaktadır (Coşkunsever, 2018, s. 232). MDR hizmetlerine öncelikli olarak ihtiyaç duyan yaşlılar arasında; engelli olan yaşlılar, Demans- Alzheimer hastası yaşlılar, yakınını kaybedip yas sürecini atlatamayan yaşlılar, yatağa bağımlı ve son dönemlerini yaşayan yaşlılar bulunmaktadır (Düzgüner ve Telek, 2020, ss. 36-41).

Ölümle ilgili süreç de yaşlıları etkileyen faktörler arasındadır. Her ne kadar yaşlılar, gençler kadar ölümden korkmuyor ve ölümü kabulleniyor olsa dahi, yapılan

birçok çalışma, yaşlıların diğer insanlardan daha fazla ölümü düşündükleri ve ölüm hakkında konuştuklarını ortaya koymaktadır (Köylü, 2020, s. 90-91).

Genel olarak yaşlı psikolojisi değerlendirildiğinde; yalnızlık duygusu, benlik saygısının kaybolması, işe yarama ihtiyacı ve geçmişe bağlılık gibi unsurların yaşlıları ruhsal açıdan çöküntüye uğrattığı bilinen bir gerçektir (Köylü, 2020, ss. 20-22). Bu ruh halini ömrünün son demlerinde üzerinde hisseden yaşlı insanların, manevi desteğe olan ihtiyaçları, Başkanlığa bağlı personelin belli aralıklarla yaptığı faaliyetlerle bir nebze de olsa bertaraf edilmeye çalışılmaktadır.

Huzurevlerinde MDR Hizmeti verecek personelin bu hassas vazifeyi hakkıyla yerine getirebilmesi için kendisinde birtakım özelliklerin bulunması gerekmektedir. Bu özellikler şu şekilde sıralanabilir (Gökuş ve Yılmaz, 2022, s. 573-584):

- Din Bilimlerine Hâkim Olma
- Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Alanında Yeterli Olma
- Yaşlılık Dönemi Gelişim Özelliklerini ve Sorunlarını Bilme
- Sevgi
- Empati

1.2.4.2.3. Kadın Konukevleri

Konukevi Yönetmelikte *‘fiziksel, duygusal, cinsel, ekonomik ve sözlü istismara veya şiddete uğrayan kadınların, şiddetten korunması, psiko-sosyal ve ekonomik sorunlarının çözülmesi, güçlendirilmesi ve bu dönemde kadınların varsa çocukları ile ihtiyaçlarının da karşılanmak suretiyle geçici süreyle kalabilecekleri ve kadın konukevi, sığınma evi, kadın sığınağı, kadınevi, şefkatevi ve benzeri adlarla açılmış ya da açılacak yatılı sosyal hizmet kuruluşunu’* ifade eder (Kadın Konukevlerinin Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmelik, t.y.).

Tanımdan da anlaşılacağı üzere fiziksel, duygusal, cinsel, ekonomik ve sözlü istismara uğrayan kadınlar, psikolojik olarak büyük bir yıkıma uğramış ve hem sığınma hem de destek alma adına, kadın konukevlerine başvuru yapmaktadırlar. Şiddet mağduru kadınların, kadın konukevine kabulde karşılandıkları ilk birim, Şiddet Önleme ve İzleme Merkezi (ŞÖNİM)’dir. Kadınların Konukevine kabulü, ŞÖNİM’in gerekli araştırma ve incelemeleri sonucunda gerçekleşmektedir (Gülmez ve Yenen, 2020, s. 24-25).

2011’de DİB ve Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı arasında imzalanan protokol, 2018’ de güncellenmiştir. Güncellenen bu protokol ile Kadın Konukevleri de MDR hizmeti alacak kurumlar arasına dahil olmuştur. Buna mukabil ‘Kadın Konukevleri Dini Rehberlik Programı’ ve ‘Kadın Konukevleri Dini Rehberlik Usul ve Esasları’ hazırlanarak Bakanlığın da onayı alınarak uygulamaya girmiştir (Gülmez ve Yenen, 2020, s. 26).

Günümüz insanının en büyük handikaplarından birisi de merhamet, anlayış ve hoşgörüyü kaybetmesi olup buna bağlı olarak bu kuruluşların sayısı da gün geçtikçe artmaktadır. Toplumun büyük bir yarası haline gelen kadına yönelik fiziksel ve psikolojik şiddeti önlemek adına, 2019’da Bakanlıklar arası işbirliği protokolü imzalanarak, her bakanlığın bu noktada üzerine düşen yükümlülükleri yerine getirmesi taahhüt edilmiştir (Kadına Yönelik Şiddetle Mücadelede Kurumsal İşbirliği ve Eşgüdümün Artırılmasına Dair Protokol, 2020). Bu protokol kapsamında DİB de bulunmakta olup, yükümlülükleri arasında, kadına yönelik şiddetin önlenmesinde, kendi alanıyla ilgili etkin rol alması talep edilmiştir.

2021 Yılında DİB, *“Türkiye Büyük Millet Meclisi, Kadına Yönelik Şiddetin Sebeplerinin Tüm Yönleriyle Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu”* tarafından hazırlanacak olan esas rapora katkı sunmak için, alanıyla ilgili bir rapor hazırlayıp komisyona göndermiştir (Türk, 2022, s. 160).

2018’de DİB tarafından, konukevlerinde başlatılan dini faaliyetler ve MDR hizmetlerinde, görevlendirilen personelinin dikkat etmesi gereken bazı unsurlar vardır. Öncelikle Kadın Konukevlerinde kalan kadınların, manevi ihtiyaçlarının doğru tespit edilerek, onlara sağlıklı bir şekilde hizmet verilebilmesi öncelenmelidir. Konukevi sakinlerinin manevi ihtiyaçları; hayatı anlamlandırma çabası, özdeğerini yeniden kazanma ihtiyacı, değer görme ve yalnız olmadığını hissetme, geleceğe ümitle bakma isteği, affetme ve affedilme, sevmeye ve sevilme, empati kurabilme, dua ve ibadet ihtiyacı olarak sayılabilir Bu ihtiyaçlara göre verilen MDR hizmetlerinde; hedef kitleyi doğru analiz edebilme, yetki sınırlarını aşmama, güven telkini, empati kurma, dürüst ve gerçekçi olma, sakinliği koruyup ön yargılı olunmamalıdır (Gülmez ve Yenen, 2020, s. 45-60).

1.2.4.3. Cezaevlerinde Manevi Danışmanlık ve Rehberlik

Cezaevlerinde MDR hizmetleri 1950'lerden beri ilerleyen bir süreç halinde, zaman zaman sıkıntılı süreçler geçirmiş de olsa, yıllar boyu olgunlaşmış bir hizmet olarak devam etmektedir (Coşkunsever, 2018, s. 231).

2019'da Adalet Bakanlığı ile DİB arasında imzalan protokolde, sürece son şekli verilmiş olup, Ceza İnfaz Kurumlarında Din hizmetleri ve MDR faaliyetleri, bu protokoldeki esaslara göre yürütülmektedir. Bu protokolün amacı; *“ceza infaz kurumları ve çocuk eğitim evlerinde hükümlü ve tutuklulara, denetimli serbestlik tedbiri altında bulunan hükümlülere, TCK 191. Madde kapsamında tedavisine karar verilmiş yükümlülere ve müdürlüklere müracaat etmiş mağdurlara Din hizmetleri, Din Eğitimi ve MDR faaliyetinin”* sunulmasıdır. Bu hizmetlerle ulaşılmak istenen gaye; toplumdaki suç oranlarının azaltılması ve yeniden suç işlenmesinin önlenmesi, tutuklu ve hükümlülerin dini ve ahlaki özelliklerinin geliştirilerek yeniden topluma kazandırılmasıdır (Adalet Bakanlığı ile Diyanet İşleri Başkanlığı İş Birliği Protokolü, 2019).

Ceza İnfaz Kurumlarında bu mekanlar için özel görevlendirilen cezaevi vaizleriyle, cezaevi vaizinin olmadığı yerlerde hizmet içi eğitimlerle yetiştirilen personel ile gerçekleştirilen Din Hizmetleri ve MDR, hükümlü ve tutuklu olarak ceza infaz kurumunda bulunan veya tahliye olmuş kadın, erkek ve çocukların hem cezaevinde iken hem de tahliye olduktan sonraki zaman diliminde karşılaştıkları psikolojik, fiziksel ve manevi sıkıntıları atlatmalarına destek olmaktır. Ceza İnfaz kurumlarında görev yapan personelin, suçlu, hükümlü ve tutuklu psikolojisini çok iyi bilmesi ve bu insanlara ona göre bir yaklaşım sergilemesi gerekir. MDR hizmetlerine ihtiyaç duyabilecek tutuklu ve hükümlüler; hasta mahkumlar, hücre cezası almış mahkumlar, yakını vefat eden mahkumlar, kendine zarar veren mahkumlar ve intihar düşüncesi olan mahkumlardır (Işık ve Karaman, 2020, s. 13-14).

1.2.4.4. Hastanelerde Manevi Danışmanlık ve Rehberlik

Batı ülkelerinde hastalara, kendi inançlarına göre moral hizmeti verilmesi, hastanelerin görevleri arasında sayılmış, onların dini ihtiyaçlarının karşılanması, ibadetlerini yerine getirebilme imkanının sağlanması ve yaşama bağlılıklarını artırabilmek amacıyla, bütün bunlar hastaların temel haklarından kabul edilmiştir. Ülkemizde uzun yıllar, hastane içi dini hizmetler, ölüme yakın ve ölüm sonrası yıkama ve kefenleme şeklinde anlaşılmıştır. İlk defa Sağlık Bakanlığı bütçesi görüşmelerini

yürüten Bütçe Plan Komisyonunun tüm üyelerinin ortak bir önerisi olarak 1994 yılı sonlarında gündeme gelmiş, 1995 yılında DİB'e gönderilen yazıyla din ve moral hizmetleri uygulamaya başlanmıştır (Altaş, 1999, s. 599-600). Uygulamanın başlamasıyla birlikte çeşitli tartışmalar yaşanmış, proje iptal edilmiş, ilerleyen zaman dilimlerinde yeniden gündeme geldi ise de problemler çözümlenememiştir.

2015'te Sağlık Bakanlığı ile DİB arasında imzalanan işbirliği protokolü ile hastalara, hasta yakınlarına ve hastane personeline yönelik moral, motivasyon, manevi destek, dini konularda danışmanlık ve rehberlik hizmetleri müftü, müftü yardımcısı, vaiz, uzman ve dini yükseköğrenim görmüş personel olma şartıyla resmiyet kazanmıştır (T.C. Başbakanlık Diyanet İşleri Başkanlığı ile T.C. Sağlık Bakanlığı Arasında Hastanelerde Manevi Destek Sunmaya Yönelik İşbirliği Protokolü, 2015).

Uygun görülen personele 'Hastanelerde Manevi Destek Hizmet İçi Eğitimi' verilerek 13 personelle Ankara, İstanbul, Erzurum, Kayseri, Samsun ve Ordu illerinde 12 sağlık kuruluşunda manevi destek hizmeti başlamıştır. 2020 itibarıyla bu sayı 46 il, 125 sağlık kuruluşu, 156 hastane manevi danışmanına ulaşmıştır (Ayten ve Özkan, 2020, s. 10). Sahada görevlendirilen Manevi Danışmanlar üzerine yapılan bir araştırmada danışmanların dini yükseköğrenim görmüş, Din Eğitimi, Din Psikolojisi, Manevi/Dini Danışmanlık ve Rehberlik gibi alanların birisinde tezli/tezsiz yüksek lisans, doktora eğitimini tamamlamış ya da bu alanda yurt içi ve yurt dışı saha tecrübesine sahip oldukları görülmüştür (Altıntaş, 2018, s. 226).

Hastanelerde öncelikle MDR hizmetine ihtiyaç duyan hastalar arasında; beden imajı bozulan hastalar, yatağa bağımlı hastalar, terminal dönem ve palyatif bakım hastaları, buna ilave bir de kanser hastaları bulunmaktadır. Bu hastaların manevi ihtiyaçları; hastalığı anlamlandırma, manevi inançlarına saygı gösterildiğini ve desteklendiğini görme, ölümü kabullenme ve bununla başa çıkma, affetme ve affedilme, hastalık sürecinde şükretme, umut hissetme ve sosyal destek ihtiyacıdır (Ayten ve Özkan, 2020, s. 32-41).

Hastanede manevi danışma, manevi bakım hizmetlerinden yararlanan hastaların daha çok kadınlar, yaşlılar ve sosyo-ekonomik durumları düşük bireyler olduğu, yapılan araştırmalar neticesinde ortaya konmuştur. Ve buna ilave manevi destek alan hastaların fiziksel ve ruhsal açıdan iyileşme ortaya koydukları gözlemlenmiştir (Daştan Bostancı ve Buzlu, 2007, s. 74-75).

2014'te bağımlılıkla mücadele kapsamında Türkiye Yeşilay Cemiyeti ile DİB arasında imzalanan protokole dayanarak AMATEM (Sağlık Bakanlığı'na bağlı Alkol ve Madde Bağımlılığı Tedavi Merkezleri) ve ÇEMATEM (Sağlık Bakanlığı'na Bağlı Çocuk ve Ergen Madde Bağımlılığı Araştırma Tedavi ve Eğitim Merkezi) tedavisi devam eden ya da risk altında bulunan bağımlılar için de manevi danışma ve rehberlik hizmetleri başlamıştır (Diyanet İşleri Başkanlığının Bağımlılıkla Mücadele Hizmetlerine Dair Çalışma Usul ve Esasları, 2017). AMATEM ve buna benzer kurumlardan yardım almış ancak, etkili bir sonuca ulaşamayan, sonrasında manevi destek programlarıyla birleştirilmiş bir mücadele kapsamına dahil olan bir grup gençle yapılmış olan nitel bir çalışmanın bulgularına göre, tasavvuf uygulamaları, dini eğitimi ve ibadetlerin, bağımlılıkla mücadelede çok etkili olduğu görülmüştür. Katılımcılar, özellikle maneviyatın huzur, güven, dostluk ve arkadaş çevresi boyutlarına dikkat çekmişlerdir. Tedavi ile birlikte rehabilitasyona da ihtiyaç olduğu ortaya konulmuştur (Gürsu, 2018, s. 48). Psikoloji ile maneviyat psikolojisini mezc ederek çalışmalar ortaya koyan Nevzat Tarhan, evrensel insan hakları sözleşmesinde bulunan dini destek alma hakkı çerçevesinde tedavi kliniklerinin Sufi meditasyondan faydalanmalarını tavsiye etmiştir (Tarhan, 2009).

Son olarak yukarıda ele aldığımız gruplara ilave olarak MDR kapsamına iç ve dış göçten etkilenenler, şehit yakınları, gaziler, denetimli serbestlik kapsamındaki vatandaşlar ve mevsimlik işçiler dahil edilmiş ve bu konuyla ilgili Din Hizmetleri Genel Müdürlüğü Göç ve Manevi Destek Hizmetleri Daire Başkanlığı kurulmuştur (Diyanet İşleri Başkanlığı Görev ve Çalışma Yönergesi, 2017). 2019'da manevi destek alacak gruplara engelliler de ilave edilmiştir (Diyanet İşleri Başkanlığı Engellilere Yönelik Manevi Danışmanlık Hizmetleri Yönergesi, 2019).

Genel olarak manevi bakım, destek ve rehberlik hizmetleri dünyanın dört bir yanında çocuk, genç, yaşlı, hasta, engelli gibi gruplara verilmekte ve bu hizmetler bir hak olarak görülmekte iken, ülkemizde halen bu alanlarda hizmet verilip verilmemesi tartışmaları devam etmektedir. Bu tartışmalar ve karşı çıkmalar, herhangi bir bilimsel zeminde değil, tamamen önyargılı bir tavır ortaya koyma sebebiyle yaşanmaktadır (Özdemir, 2012, s. 195).

1.3. GENÇLERE YÖNELİK MANEVİ DANIŞMANLIK VE REHBERLİK

DİB'in MDR alanında en önemli hizmet alanlarından birisi de çalışmamızın ana konusunu oluşturan gençlik hizmetleridir. Geleceğimizin teminatı olan gençlerimizin, hayatlarının en çalkantılı dönemini sağlıklı bir şekilde atlatabilmeleri için DİB'in gençlere yönelik manevi destek hizmetleri, Anayasa'nın 58. Maddesindeki “...devlet, gençleri alkol düşkünlüğünden, uyuşturucu maddelerden, suçluluk, kumar vb. alışkanlıklardan ve cehaletten korumak için gerekli tedbirleri alır” ifadesine binaen sürdürülmektedir (Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, 2020).

Gençliğe yönelik verilen MDR hizmetlerinin bir bölümü DİB ve GSB arasındaki protokollere bağlı olarak sürdürülürken bir bölümü de bizzat DİB'in kendi bünyesinde sürdürülmektedir. Burada iki başlık altında bu hizmetler değerlendirilecektir.

1.3.1. DİB-GSB İş Birliği İçerisinde Yürütülen Manevi Danışmanlık Hizmetleri

Gençlik hizmetleri, ilk olarak 2013'te DİB ve Yükseköğretim Kurulu arasında gençlik ve spor hizmetlerinde iş birliği şeklinde bir protokolle başlamış, 2015'te DİB ve GSB arasında imzalanan protokolle devam etmiştir. Protokolün; “...sosyal, kültürel ve sportif etkinliklerle, gençlerin beden ve ruh sağlıklarına, manevi gelişimlerine katkıda bulunmak, Gençlik ve Spor Bakanlığına bağlı kurumlarda, yurtlarda, spor tesislerinde, kamplarda ve gençlik merkezlerinde Diyanet İşleri Başkanlığı merkez ve taşra teşkilatında görevli olan personelin, moral, motivasyon ve manevi rehberlik sağlaması, din ve değerler eğitimi vermesi, din hizmeti sunmasına ilişkin usul ve esasları belirlemek...” amacıyla imzalandığı belirtilmiştir. Bu protokolle Din ve Değerler eğitiminin yanı sıra gençliğe yönelik manevi danışmanlığın da önü açılmıştır (Gençlik ve Spor Bakanlığı ile Diyanet İşleri Başkanlığı Arasında İşbirliği Protokolü, 2015). 2019'da bu protokole son hali verilmiş olup 2021 yılı itibarıyla KYK'larda, TDV Yurtlarında ve Gençlik Merkezlerinde Manevi Danışman olarak görevli personel sayısı 890'a ulaşmıştır. Bu personelin 570'i erkek, 320'i ise bayandır. Görevlendirmeler 6 aylık periyotlar halinde yapılmakta, personelin verimliliğine göre bu süre uzatılmaktadır. Manevi Danışmanların faaliyetlerine gençlerin katılım sağlayabilmeleri için yurt yönetimi ile istişare edilerek çalışma saatleri belirlenmektedir. Her ay hazırlanan raporlarla çalışmalar düzenli bir şekilde sürdürülmektedir (Türk, 2022, s. 171).

KYK Yurtlarında ve GSB Gençlik merkezlerinde, Manevi Danışmanların yapmış olduğu hizmetler kapsamında yapılan faaliyetler şu şekildedir:

- Konferanslar, seminerler, sohbet ve söyleşi programları
- Kurs ve atölyeler
- Bireysel görüşmeler ve grup görüşmeleri
- Dini ve milli gün ve gecelerde yapılan programlar
- Kitap okuma grupları
- Kamplar, film okumaları
- Gezi programları ve yarışmalar
- Gençlik iftarları ve sahur programları (Gençlik ve Spor Bakanlığı Yükseköğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu Stratejik Plan 2018-2022, t.y.)

1.3.2. DİB Gençliğe Yönelik Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Hizmetleri

DİB gençliğe yönelik MDR hizmetlerini geliştirmek amacıyla yönerge çalışmaları yapmış ve bu bağlamda gençler için yeni mekanlar oluşturmuştur. Çalışmamızın bu bölümünde DİB Gençlik Koordinatörlük Sistemi hakkında bilgi verilecek olup Diyanet Gençlik Merkezleri ve buralardaki projeler ele alınacaktır.

1.3.2.1. Gençlik Koordinatörlüğü Sistemi

2018 yılında DİB, gençlik hizmetlerini daha sistemli ve planlı bir hale getirmek amacıyla ‘Gençlik Çalışmaları Yönergesi’ni yürürlüğe koymuştur. Yönergeye göre; hiçbir gencin dışarıda bırakılmadan, gençlerin vatan, millet, ezan, bayrak gibi milli ve manevi değerler ışığında, sosyal ve akademik başarılarına katkı sunmak amacıyla, çeşitli yöntemler geliştirilmesi esastır. MDR hizmetlerinde gerek genç açısından gerekse hizmet veren personel açısından katılım, tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır.

Gençlik Yönergesinin 5. Maddesinde temel yaklaşımlar şu açıklanmıştır; *“Gençlerin; bilgi, ahlak, erdem, estetik, ruh güzelliği ve merhamet duygusuyla yetişmelerine, milletimizi bir araya getiren değerlerin, insani haslet ve faziletlerin nesilden nesle aktarılarak üretilmesine katkı sağlayacak; toplumun geleceğe umutla bakabilmesi için insani erdemlerle donatılmış, her yönden iyi yetişmiş, ruhen ve bedenen dinamik bir gençliğe sahip olmasını temin edecek bir yaklaşım benimsenir.”* Çalışma metodolojisi ise şu şekilde özetlenmiştir:

“a) Gençlerin sorumluluk sahibi olması, yeteneklerini geliştirmeleri, bilgiye, sanata ve güzel olan her şeye ilgilerinin canlı tutulması ve gönüllerinin sevgi, şefkat ve merhamet hisleri ile yoğrulması için inanç ve ibadetin onların ruh sağlığında oluşturacağı olumlu etkiler göz önünde bulundurulur.

b) Çalışma Programlarında eğitsel bir süreç takip edilir. Gençlere rol-model olma ve rehberlik yapma esas alınır.

c) Sosyo-kültürel etkinliklerde ve gençler için oluşturulmuş ortamlarda onlarla nitelikli zaman geçirmek hedeflenir.

ç) Alana yönelik etkili ve verimli çalışma yapabilmek için gençlerin ailesi ve okul idarecileri ile irtibat halinde olunur, ilgili süreçlere onların da dâhil olması sağlanır.

d) Yapılacak çalışma programlarında gerekli gruplandırmalar ve tasnifat yapılır”

Gençlik Yönergesinde geçen bu maddelerden de anlaşıldığı üzere, gençler için rol model olma ve onlara doğru rehberlik etme esas alınmaktadır. Sevgi ihtiyacı, aidiyet geliştirme, başarılı olma isteği, hayata dair bir anlam duygusunun gelişmesi için genç, mutlak surette bir rehberliğe gereksinim duymaktadır. Verilecek olan bu rehberlik sayesinde genç, davranışlarını belirlemede kendisi için bir ölçüt oluşturmakta ve bu ölçütle, şahsına münhasır bir karar mekanizması geliştirmektedir (Söylev, 2014, s. 129).

DİB, gençlik hizmetlerinin yeni bir ivme kazanması, bu alanda projelerle ve kurumsal iş birlikleri ile resmi bir zeminde hizmetlerini sürdürebilmek için Din Hizmetleri Genel Müdürlüğü bünyesinde faaliyet yürüten Sosyal ve Kültürel İçerikli Daire Başkanlığı’nı kurmuştur. Daire Başkanlığı, ilk olarak Gençlik Koordinatörlüğü Sistemini kurmuş, 81 il ve ilçelerinde gönüllü olarak görev alan il ve ilçe koordinatörleri ile gençliğe yönelik MDR hizmetleri ile gençlik faaliyetlerini organize hale getirmiştir. Koordinatörler, bulundukları müftülük bünyesinde ilde İl Müftüsü veya görevli Müftü Yardımcısı, ilçede İlçe Müftüsüne bağlı olarak hareket etmektedir.

Gençlik koordinatörleri, koordinatör yardımcısı ve gençlik hizmetlerini yürüten personelle birlikte gençlik hizmetlerini planlamaktadır. Ülke genelinde, 81 il 922 ilçede erkek ve kadın ayrı ayrı, 162’si il, 1.765’si ilçe gençlik koordinatörü olmak üzere; 1.024’ü erkek 903’ü kadın toplam 1.927 personel, gençlik koordinatörü olarak görev yapmaktadır (Türk, 2022, s. 164-165). Koordinatör ve yardımcıları altında; Manevi Danışmanlar sorumlusu, proje takip sorumlusu, lise ve ortaokul sorumluları, sosyal medya sorumlusu, gençlik merkezi ve kamp sorumlusu, çalışan gençlik sorumlusu, din görevlileri bölge sorumlusu, üniversite ve TDV evleri sorumlusu, TDV Genç gönüllüler sorumlusu görev

yapmaktadır. Gençlik hizmetlerinde alanlarıyla ilgili sorumluluk alan personelin görevleri koordinatörlük sistemi içinde ayrıntılı bir şekilde açıklanmıştır (Türk, 2022, s. 166-167).

DİB, Gençlik Koordinatörlüğü eliyle Türkiye genelinde çeşitli projeler yürütmektedir. Başkanlık hizmet standardını geliştirmek ve yükseltmek amacıyla belli periyotlarla, gençlik çalışmalarında görev alan personeli, hizmet içi eğitimlere tabi tutmaktadır. 2022 yılı DİB verilerine göre; 35219 personel gerek yüz yüze gerek on-line olarak 440 programla eğitim almıştır.

Diyanet gençlik çalışmaları, TDV destek ve imkânlarıyla 2019-2020 eğitim öğretim yılında TDV Vakfı Şube Öğrenci Barındırma Destek Programı çerçevesinde açılmış olan 482 öğrenci evinde, 3191 üniversite öğrencisine, manevi danışmanlık ve rehberlik hizmeti verilmiştir. TDV ‘ye ait 65 yükseköğrenim yurdunda ve 1 ortaöğrenim yurdunda kalan 10.000 öğrenciye de bu hizmet verilmiştir (Koç, 2020, s. 155).

1.3.2.2. Diyanet Gençlik Merkezlerinde Manevi Danışmanlık ve Rehberlik

Gençlik Yönergesi ve Gençlik Koordinatörlük Sistemi ile gençlik çalışmaları planlı bir şekilde tüm hızıyla devam ederken DİB, kendi bünyesinde Gençlik Merkezleri, Okuma Salonu ve Genç Ofis gibi mekanlar açarak gençlere yönelik MDR çalışmalarını çeşitlendirmiştir. Son dönemde, DİB’den edinilen bilgilere göre, kampüs içindeki Genç Ofisler, Başkanlığın çıkarmış olduğu gençlik dergisi olan “Geçerken” dergisine atfen, “Geçerken Toplulukları” şekline dönüştürülmüştür. Ve yine elde edilen bilgiler ışığında 44 ilde, 53 öğrenci kulüp ve topluluğu bulunmaktadır.

Gençler kendileri için tasarlanan Gençlik Merkezlerinde, görevli personelin planladığı ve uyguladığı sosyal, kültürel ve sportif toplantı, gezi programları, yarışmalar, faaliyetlere de gönüllülük esasına dayanarak katılım sağlayabilmektedirler (Düzgüner ve Soykök, 2021, s. 24-25). Başkanlıktan edinilen bilgiye göre Türkiye genelinde Gençlik Merkezlerinde gençlere yönelik uygulanan ders ve atölye çalışmalarından örnekler şu şekildedir:

- Hat, Tezhip ve Ebru Kursları
- Amigurumi ve El sanatları Atölyesi
- Tefsir Okumaları, Hadis Okumaları, Temel Arapça Dersleri

- İşaret Dili ve Dil Kursları
- Kitap Okuma Grupları
- Film Okumaları
- Yazarlık Kursu ve Şiir Atölyesi
- Fotoğrafçılık, Robotik Kodlama
- Ney Kursu

DİB'in gençlere yönelik kendi bünyesinde sürdürdüğü hizmetlerin büyük bir kısmı TDV iş birliğiyle gerçekleştirilmiştir. Bu bağlamda, yine DİB'den alınan bilgilere göre 2019–2020 eğitim öğretim döneminde, TDV Şube Öğrenci Barınma Destek Programı çerçevesinde açılan 482 adet öğrenci evinde, toplam 3191 üniversite öğrencisine MDR hizmeti verilmiştir. Aynı şekilde TDV Yurtlar ve Sosyal Tesisler İktisadi İşletmesi tarafından yürütülen 65 yükseköğretim ve 1 ortaöğretim yurdunda kalan 10.000 öğrenciye MDR hizmeti verilmiştir.

1.3.2.3. Diyanet İşleri Başkanlığı Gençliğe Yönelik Örnek Projeler

DİB'in Türkiye genelinde gençliğe yönelik olarak sahada uygulamaya koyduğu birtakım projeler bulunmaktadır. Çalışmamızın bu kısmında projeler içerisinde uygulama alanı ülke sathına yayılmış ve başarılı olmuş örnekler hakkında kısaca bilgi verilecektir.

Gençliğe Değer Projesi

Gençlik projeleri kapsamında, daha fazla gence ulaşabilmek amacıyla, DİB bünyesinde görev yapan İmam Hatip, Müezzin ve Kuran Kursu Öğreticilerinin gençlerle iletişim içerisinde olmaları gerek cami ve kurs içi gerekse dış mekanlarda yapacakları faaliyetlerle onlarla hemhal olmaları büyük önem taşımaktadır. 2018 yılında yürürlüğe konulan “Gençliğe Değer” projesinde, her din görevlisinin ilgilendiği en az 10 gencin olması, gençlik halkalarının oluşturulması, gençlerle sohbet, kitap okuma, söyleşi, ikramlı toplantılar, tarihi ve kültürel geziler, yarışmalar, sportif ve sanatsal faaliyetler yapılması proje kapsamında yapılacak hizmetlerdir. Gençlerin din görevlileri ile kuracakları bu iletişim sayesinde genç, gençlik koordinatörleriyle tanıştırılarak gençlik çalışmalarına da teşvik edilmektedir (Düzgüner ve Soykök, 2021, s. 28). Başkanlıktan edinilen bilgiye göre, “Gençliğe Değer” projesi kapsamında 2021 yılında 89.404 personel ile 1.949.132 gence ulaşılmıştır.

Gençliğe Değer Projesi akademik çalışmalara da konu olmuş, Ekici tarafından Antalya, İzmir, Kastamonu, Eskişehir, Manisa, Malatya, Ağrı, Osmaniye, Hatay, Kayseri, Sivas ve Bolu İllerinde 12 İl ve 9 İlçede görev yapan 21 gençlik koordinatörü ile nitel bir çalışma yapılarak bazı tespitler ortaya konmuştur. Bunlar şu şekilde özetlenebilir;

- Projede görev alan din görevlilerinin iletişim ve muhatapları olan gençlerin gelişim özellikleri hakkında geliştirmeleri,
- Gençlerle iletişimi iyi olmayan görevlilere bu alanda görev verilmemesi
- Gençlerle yapılan aktivitelerin yaş ve seviyelerine uygun olması
- Projenin sahada uygulanırken Başkanlığın plan, program ve kullanılacak materyalleri göndermesi
- Bireysel çalışmalara ağırlık verilmesi
- Din görevlilerinin samimiyetlerini gençlere hissettirebilmesi
- Görevliler arasında aylık toplantı ve istişare buluşmaları
- Proje için bir bütçenin oluşturulması (Kamer Ekici, 2022, s. 57-58).

Gençliğe Değer projesine ilave olarak DİB'den alınan bilgilere göre; “Ulu Çınarlar Projesi” ve “Hem Çalışıyorum Hem Öğreniyorum” projeleri de gençleri manevi olarak geliştirmeyi hedeflemektedir. Ulu Çınarlar Projesinde, gençler, yaşlılar ve engellilerle buluşturmakta Hem Çalışıyorum Hem Öğreniyorum Projesinde, fabrikalarda ve çeşitli iş kollarında çalışan gençlere sahip çıkıp, onlara dini bilgiler ve bunun yanı sıra manevi destek sağlama amaçlanmıştır. 10 pilot ilde, 355 fabrikada 1604 personelle proje yürütülmüş ve yürütülmeye devam etmektedir.

CEDES Projesi (Çevreme Duyarlıyım Değerlerime Sahip Çıkıyorum)

DİB, Millî Eğitim Bakanlığı ve GSB arasındaki protokolle; Millî Eğitim Bakanlığına bağlı ortaokullar ve imam hatip okulları, GSB'ye bağlı il/ilçe Spor Müdürlükleri, Gençlik Merkezleri ile DİB'e bağlı Diyanet Gençlik Merkezleri iş birliğinde yürütülmekte olan bir projedir.

Projenin amacı “*Öğrencilerimizin millî, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerimizi benimseyen, koruyan ve geliştiren fertler olmalarına*” ayrıca çağın ve geleceğin becerileriyle donanmış, bu donanımı insanlık hayrına sarf edebilen, bilime sevdalı, kültüre meraklı ve duyarlı; millî, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerimizi

kendi yaşantılarında inşa etmiş; akl-ı selim, kalb-i selim ve zevk-i selim sahibi, bedensel ve sosyal bakımdan dengeli bireyler olarak yetiştirilmesine katkı sağlamaktır” şeklinde ifade edilmiştir.

Proje kapsamında öncelikle okullar belirlenip, belirlenen okullarda kulüp rehber öğretmeni tarafından Değerler Kulübü oluşturulur. Kulübe kız ve erkek öğrenci sayı dengesi gözetilerek, veli izni de alınarak en az 30 öğrenci ile çalışmalara başlanır. Temsilci Öğretmen, Diyanet Görevlisi ve Gençlik Spor Temsilcisi, ÇEDES Projesi Uygulama Usul ve Esasları kapsamında örnek yıllık faaliyet planı hazırlar ve uygular. Faaliyetler, okul dersleri haricindeki saatlerde planlanarak, öğrencinin dersleri aksatılmaz. Ayda bir kez veli toplantısı yapılarak, süreç hakkında veliler bilgilendirilir (Çevreme Duyarlıyım, Değerlerime Sahip Çıkıyorum Projesi Uygulama Usul ve Esasları, 2023).

Proje, 2020 yılında pilot uygulama olarak Ankara, Erzurum, İstanbul, Eskişehir, Diyarbakır, Kütahya, Balıkesir, Antalya, Adıyaman, Düzce, Ağrı, Amasya, Bolu, Bursa, Gaziantep, İzmir, Kahramanmaraş, Kayseri, Kocaeli ve Mersin illeri olmak üzere toplam 22 ilde, 100 okulda gerçekleştirilmiştir. Projenin faydalı olduğu görülmüş ve proje diğer illerde de hayata geçirilmiştir. Protokolün imzalanmasının ardından ilk etapta 47 il ve 179 okulda uygulamaya konulmuş olup, şu an tüm Türkiye’de uygulanmaya devam edilmektedir. Proje ile koordinatör öğretmenlerin rehberliğinde, öğrencilerin Diyanet Gençlik Merkezleri ve camileri ziyaret etmeleri; GSB’nin desteği ile spor müsabakaları ve tarihi gezilerle çevreye ve değerlere yönelik bir bilinç oluşturulması amaçlanmaktadır (Türk, 2022, s. 179). Başkanlıktan edinilen bilgilere göre; 2022 yılında 48 il, 175 okulda, 118 Diyanet Gençlik Merkezinde 5. ve 6. Sınıf 2255 kız, 2280 erkek, toplam 4535 öğrenci projeye dahil olmuştur. 48 ilde 98 Kültür Şenliği yapılmıştır.

Kamp Programları ve İzcilik Faaliyetleri

DİB, gençlere yönelik kamplar düzenlemekte olup bir bölümü il içinde “Gençliğe Değer Kampları”, diğeri ise Türkiye’nin çeşitli illerindeki gençleri bir araya getirerek ülkenin doğusu-batısı, kuzeyi-güneyi arasında köprü vazifesini gören “Yazımda Kardeşlik Var” kamplarıdır. Bu kamplar, 2016 yılından beri devam etmekte olup, bir yandan gençlerin sosyalleşmelerine imkân sağlamakta, bir yandan da kendileri için rol model olabilecek manevi danışmanlarla tanışıp kaynaşmalarına imkân tanıyacak niteliktedir. Başta DİB olmak üzere, belediyeler ve valilikler de bu kamplara destek

olmaktadır. Kamp ortamları, gençler için çeşitli aktivitelerin yapıldığı, yarışmaların düzenlendiği, oyun ve macera gibi fiziksel faaliyetlerin yapıldığı, insani ilişkilerin pekiştirildiği aynı zamanda da kitap okuma etkinliği, sinema gösterimi gibi hem eğlendirici hem de öğretici niteliği olan ortamlardır. Kişisel gelişimlerine katkı sağlamak için kamp içindeki tertip ve düzen, nöbet usulü ile öğrencilere yaptırılmaktadır. Kampların sonunda, veda programları yapılmakta, bu programlarda da gençlerin aktif rol alması sağlanmaktadır (Düzgüner ve Soykök, 2021, s. 29).

Kamplarda yapılan etkinlik ve faaliyetlerin içeriğini geliştirmek ve bu anlamda daha profesyonel hizmet verebilmek amacıyla DİB, İzcilik Federasyonu tarafından 125 Başkanlık personeline 23-29 Aralık 2019 tarihinde LTK “Liderlik Temel Kursu” eğitimi verilmiş, eğitimi alan bu personelle 20-31 Ocak 2020 tarihleri arasında 12-14 yaş aralığındaki ortaöğrenim öğrencilerine yönelik 52 ilde 2507 gencin katılımıyla “Diyanet Gençlik Kış Kampı” düzenlenmiştir. Kamp sonrası gerek velilerden gerekse öğrencilerden olumlu dönüşler alınmış ve izcilik çalışmalarının nitelikli hale getirilmesi ve yaygınlaştırılması gerektiği kararına varılmıştır. Başkanlık personelinin izcilik eğitimlerini alması, çocuk ve gençlere yönelik düzenlenen izcilik kamplarının da artırılması için DİB ve Türkiye İzcilik Federasyonu arasında 2021 yılında protokol imzalanarak “DİB-TİF Değerlendirme ve Koordinasyon Yönetim Kurulu” oluşturulmuş ve kurul çalışmalara başlamıştır. Başkanlıktan alınan son verilere göre bay-bayan 1013 personel izcilik eğitimi almış olup, 877 personel de Diyanet İzci Lideri olmaya hak kazanmıştır. 2022 yılında Türkiye genelinde, 1604 personelle 365 kamp yapılmış, 45952 gence ulaşılmıştır.

İzcilik etkinliklerindeki hedefler; milli bilincin oluşturulması, yaşadığı çevreyi tanıma, üretkenliğin ve becerilerin artırılması, açık hava faaliyetleri, dinçlik ve bedensel sağlığı artırma olarak belirlenmiştir. Gençlerin ve çocukların bu alanda gelişimlerine de katkı sunulması, kampları daha etkin ve verimli hale getirmesi, din görevlileri tarafından, gençlere yönelik etkin yöntemlerin kullanılması, gençlerin sanal ortamlardan uzaklaştırılarak kötü alışkanlıklardan da korunması da hedefler arasında zikredilmiştir (Türk, 2022, s. 177-178).

DİB, gençliğe yönelik yapmış olduğu projelere ilave olarak pandemi döneminde de çevrimiçi çeşitli seminerler (Kudüs ve Mescid-i Aksa temalı seminerler, din istismarı ile ilgili seminerler) ve eğitimler düzenleyerek gençliğe yönelik hizmetlerini devam ettirmiştir. Okullarda değerler eğitimi, önemli gün ve haftalara özel yarışmalar

(kompozisyon, şiir, bilgi yarışması) düzenleyerek gençliğin manevi gelişimine katkı sunmaya da devam etmektedir. Gençlik hizmetlerinde kaliteyi artırmak adına belli periyotlarla Manevi Danışman ve Rehberler, Gençlik Koordinatörleri başta olmak üzere, personele yönelik hizmet içi eğitimler düzenlenmektedir. Gençlik Çalıştayı, Gençlik Merkezleri Çalıştayı, Roman Çalıştayı, Değerler Çalıştayı da Diyanet İşleri Başkanlığı'nın alanı geliştirmek için yaptığı çalışmalar arasındadır (Türk, 2022, s. 188-194).

İKİNCİ BÖLÜM YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın yöntemi sunulmakta olup, araştırmanın deseni, araştırmada kullanılan veri toplama araçları ve analizi hakkında bilgi verilmektedir.

2.1. ARAŞTIRMANIN DESENİ

Pozitif bilimler, genellemeye dayalı olarak yapılan araştırmalar (nicel) kapsamında ilerlerken, eleştirel ve yorumlayıcı bakış açısının alana dahil olmasıyla birlikte, insana özgü bireysel özelliklerin derin yapısını inceleyen nitel araştırma ve buna bağlı olarak karma araştırma (nicel ve nitelin bir arada kullanıldığı araştırma) artış göstermeye başlamıştır. Nitel araştırma; genellemelerden ziyade bilginin özgünlüğü ve derinliğinin önemli olduğunu, büyük örneklem yerine daha küçük çalışma gruplarıyla çalışmanın özellikli verilerine önem verir (Baltacı, 2019, s. 369).

Nitel araştırmalarda, doğal ortamlardan toplanan veriler, yorumlayıcı tarzda değerlendirilir. Tümevarım ve tümdengelimli mantık kullanılır. Araştırmanın verileri, etik kurallar ihlal edilmeden mülakat, gözlem ve arşiv taramalarıyla toplanır. Nitel araştırmalarda fenomenoloji, kuram oluşturma, etnografi ve durum çalışmaları kullanılır. Fenomonoloji; “kişilerin bir fenomenle ilgili deneyimlerinden ortak anlam çıkarmayı hedefleyen bir yaklaşım” olarak tanımlanır (Akbaba vd., 2021, s. 37).

Araştırmanın başında gençlik, gençlik hizmetleri, MDR, gençlik hizmetlerinde MDR ve Diyanet Gençlik Merkezleri hakkında kapsamlı bilgiler verilmiştir. Araştırmayı derinlemesine irdelemek, analiz etmek ve analizleri tartışmak amacıyla, nitel araştırma türü kullanılmış olup, fenomenolojik yaklaşım tercih edilmiştir. Araştırmanın fenomeni; Diyanet Gençlik Merkezinde görev yapan Manevi Danışmanlar ve merkeze gelen gençler vasıtasıyla gençlik merkezinde verilen MDR hizmetlerinin kalitesinin değerlendirilmesidir. Diyanet Gençlik merkezinde görev yapan Manevi Danışmanların asli görevleri İmam-Hatip, Müezzin, Kuran Kursu Öğreticisi, Din Hizmetleri Uzmanı ve Vaizlik olup MDR alanındaki hizmetlerinin yeterliliklerinin, yine kendileri tarafından ve merkeze gelip giden ve bu hizmeti alan gençler aracılığı ile MDR ve mekânın değerlendirilmesi istenmektedir.

2.2. ARAŞTIRMANIN ÇALIŞMA GRUBU

Nitel araştırmalarda önemli sorunlardan bir tanesi, örnekleme karar vermek ve örneklem büyüklüğünü etkili bir şekilde kullanabilmektir. Nitel araştırma yoğun ve karışık bir veri toplama süreci olduğundan, örneklemin dikkatli bir şekilde belirlenmesi

ve örnekten elde edilen verilerin, sistemli bir şekilde analiz edilmesi gerekir. Nitel araştırmalarda genellikle, amaçlı örnekleme yöntemleri kullanılmaktadır. Amaçlı olarak ve az sayıda örneğin seçilmesinin imkan dahilinde olduğu amaçlı örnekleme yöntemi, kendine has örnek belirleme teknik, yöntem ve ilkelere sahiptir (Baltacı, 2018, s. 240-245). Bu araştırmada katılımcılar amaçlı örnekleme yöntemiyle belirlenmiştir.

Araştırma kapsamında oluşturulan görüşme formları, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Araştırma ve Yayın Etik Kurulu (Ek 1) ve Kütahya İl Müftülüğünden gerekli izinlerin alınmasıyla (Ek 2) Şubat 2023- Ağustos 2023 tarihleri arasında Diyanet Gençlik Merkezinde görev yapmış ve yapmakta olan 8 Manevi Danışmana ve merkeze gelen 15 öğrenciye uygulanmıştır. Aşağıdaki tablolarda araştırmaya katılan Diyanet Gençlik Merkezinde görevli Manevi Danışmanların demografik özelliklerini sunmak amacıyla, kişisel ve mesleki bilgileri, gençlerin ise yaş ve öğrenim durum bilgileri verilmiştir. Tablolarda yer alan satır ve sütunlardaki bilgiler, tamamen birbirinden bağımsız olup, katılımcıların kimlik bilgilerinin tahmin edilememesi maksadıyla, kategoriler içindeki sıralamalar da bağımsız olarak yapılmıştır.

Tablo 2.1: Manevi Danışman ve Rehberlerin Kişisel ve Mesleki Bilgileri

Katılımcı No	Eğitim Durumu	Asli Görev	Mesleki Kıdem	Danışmanlık Süresi	Yaş	Cinsiyet
M1	Lisans	Kuran Kursu Öğreticisi	16	3	38	Kadın
M2	Yüksek Lisans	Vaiz	16	1	44	Kadın
M3	Lisans	İmam Hatip	16	5	43	Erkek
M4	Lisans	İmam Hatip	11	3	34	Erkek
M5	Lisans	Müezzin Kayyım	13	1	33	Erkek
M6	Lisans	Din Hizmetleri Uzmanı	23	6	39	Erkek
M7	Lisans	İmam Hatip	26	1	48	Erkek
M8	Lisans	Kuran Kursu Öğreticisi	11	5	38	Kadın

Araştırmaya katılan Manevi Danışman olarak görev yapan personelin 1'i Vaiz, 1'i Din Hizmetleri Uzmanı, 2'si Kuran Kursu Öğreticisi, 3'ü İmam Hatip ve 1'i Müezzin Kayyımdır. 2 Personel, Gençlik Koordinatörlük görevi de yapmıştır. Eğitim durumları 1 Yüksek Lisans ve 7 Lisans mezunu olmak üzere, lisans mezunları ağırlıktadır. Mesleki kıdem olarak katılımcıların tamamı 10 yılını tamamlamış olup, iki katılımcı görevde 23.

ve 26. yılını çalışmaktadır. Katılımcıların danışmanlık süreleri; en az 1 yılla 3 personel, 3 yılla 2 personel, 5 yıl ve üzeri 3 personeldir. Danışmanların yaş olarak en küçüğü 33, en büyüğü 48 olup yaş ortalaması 39'dur. Katılımcıların hepsi evli olup 3'ü kadın, 5'i erkektir. Erkek görevlilerin sayısı çoğunluktadır.

Tablo 2.2: Gençlere Ait Kişisel Bilgiler

Katılımcı No	Eğitim Durumu	Yaş	Cinsiyet
G1	Lise (Öğrenci)	18	Kadın
G2	Lisans (Öğrenci)	22	Erkek
G3	Lise (Mezun)	18	Kadın
G4	Lisans (Mezun)	26	Erkek
G5	Lise (Mezun)	19	Kadın
G6	Lisans (Öğrenci)	23	Erkek
G7	Lise (Mezun)	19	Kadın
G8	Lisans (Öğrenci)	22	Kadın
G9	Yüksek Lisans (Öğrenci)	25	Erkek
G10	Yüksek Lisans (Öğrenci)	29	Erkek
G11	Lise (Mezun)	19	Kadın
G12	Lise (Öğrenci)	18	Kadın
G13	Lise (Mezun)	18	Kadın
G14	Doktora (Öğrenci)	30	Kadın
G15	Yüksek Lisans (Öğrenci)	24	Kadın

Araştırmaya katılan gençlerin eğitim durumu, 2 Lise öğrencisi, 5 Lise mezunu, 3 Lisans öğrencisi, 1 Lisans mezunu, 3 Yüksek Lisans Öğrencisi ve 1 Doktora öğrencisidir. Katılımcıların 5'i erkek 10'u kadın olmak üzere kadın ağırlıktadır. Yaş olarak gençlerin en küçüğü 18, en büyüğü 30 olup yaş ortalaması 22'dir.

2.3. ARAŞTIRMA VERİLERİNİN TOPLANMASI

MDR alanı, multidisipliner bir alan olmasından dolayı, çok yönlü ve geniş alan yeterliliği ilişki yapısına ulaşabilmek için yapılacak araştırmanın, derinlemesine incelemeye tabi tutulması gerekir. Bu sebeple verilerin toplanma sürecinde, derinlemesine görüşme tekniği kullanılmıştır.

Görüşmeler, bilimsel araştırma yöntemlerine göre yapılanmış (formel), yarı yapılanmış (yarı formel) ve yapılanmamış (in formel) olmak üzere 3'e ayrılır. Yapılanmış görüşmede sorular net bir şekilde oluşturulmuş, hangi verilerin toplanacağı netleştirilmiş

ve önceden hazırlanan plan dahilinde, hareket özgürlüğü bırakılmadan yapılan görüşmedir. Yapılanmamış görüşmede her ne kadar sorular ana hatlarıyla belirlenmiş olsa da bir sınır söz konusu değildir. Kişinin bu alanda uzman olması şartıyla görüşme esnasında yeni sorular düşünmek ve sormak gerekebilir. Bu şekilde elde edilen verilerin değerlendirilmesi de zorluk oluşturur. Yarı yapılanmış soru şekli de yapılanmış ve yapılanmamış soru şekillerinin arasında kabul edilir. (Karasar, 2012, s. 167).

Yarı yapılandırılmış bir mülakatın temel özelliği, soruların oldukça sınırlı tutulup, görüşme esnasında takip ve sonda sorusu türetmektir. Soru sayısına ait bir standart olmayıp, daha çok soru sormanın iyi olacağı da düşünülmemelidir. Soruların çokluğu yerine, niteliğine ve yeterliliğine önem verilmelidir. Sorular tek katmanlı olup art arda sıralanmayan, anlaşılır ve yanıtlanabilir, yönlendirmekten sakınan, açık uçlu, odaklı ve özeleştirilmiş, yargılayıcı olmayan özellikte olmalıdır (Polat, 2022, ss. 167-172).

Bu araştırmanın görüşme formları da bu ilkeler ışığında hazırlanmıştır. Araştırma iki aşamalı olup birinci aşama, Manevi Danışmanların görüşme formudur ki bu form iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde yaş, cinsiyet, eğitim durumu, mesleki deneyim süresi ve Manevi Danışmanlık deneyim süresi ile ilgili demografik bilgiler yer almaktadır. İkinci bölümde MDR alanında gençlere yönelik hizmet yapan Manevi Danışmanların sürece nasıl başladıkları, yeterlilikleri, sahada karşılaştıkları sorun ve zorluklar, gençlerle iletişimleri ve alandan beklentileri üzerine ilgili literatür taraması sonucunda elde edilen ve danışman hocayla değerlendirilerek hazırlanan sorular bulunmaktadır (Ek 3).

Araştırmanın ikinci aşaması, gençlerle yapılan görüşme formu olup, bu form da iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde katılımcının yaş, cinsiyet ve eğitim ile ilgili demografik sorular, ikinci bölümde MDR alanında konu ile ilgili literatür taraması sonucunda ulaşılan ve danışman hocayla, aşamalı değerlendirmeler sonucunda hazırlanan sorular yer almaktadır.

Manevi Danışmanlarla görüşmeler önceden randevu alınarak katılımcıların görev mahallinde, gençlerle görüşmeler gençlik merkezinin uygun bir bölümünde sessiz ve sakin bir ortam oluşturularak gerçekleştirilmiştir. Katılımcılara araştırmayla ilgili gerekli bilgilendirme yapıldıktan sonra, çalışmaya, kendi istekleriyle katıldıklarını gösteren onam formu imzalatılarak görüşmeler yapılmıştır. Katılımcılarla görüşmeler,

dijital ortamda ses kaydı alınarak yapılmış, daha sonra transkript edilmiştir. Görüşmeler toplamda 134 dakika sürmüştür.

2.4. ARAŞTIRMA VERİLERİNİN ANALİZİ

Görüşmeler uygulandıktan sonra ses kayıtları araştırmacı tarafından transkript edilerek toplamda 48 sayfada rapor haline getirilmiştir. Kayıtlar, tekrar tekrar dinlenerek rapor gözden geçirilmiş, analize hazırlanmıştır. Nitel veri analiz programı olan ve görsel destekli olarak raporları analiz etme imkânı veren MAXQDA 24 kullanılmıştır. Verilerden elde edilen temalara ve kodlara, katılımcıların yoğun olarak vurguladıkları olgu ve sıkça tekrarladıkları cümlelerle ulaşılmıştır.

Araştırma, içerik analizi incelenen konunun kökenine odaklanmasından dolayı tümevarımcı bir metot izlemiştir. İçerik analizinde görüşme, gözlem ve dokümanlar yoluyla elde edilerek, dört aşamada analiz edilir. Bu aşamalar verilerin kodlanması, temaların bulunması, kod ve temaların düzenlenmesi, en son bulguların tanımlanması ve yorumlanmasıdır (Baltacı, 2019, s. 378).

Yapılan bu araştırmada da Manevi Danışmanların değerlendirmelerine ait 8 Tema ve bu temalara ait 24 kod, 12 alt kod belirlenmiştir. Gençlerin değerlendirmelerine ait 6 tema ve bu temalara ait 18 kod, 3 alt kod oluşturulmuştur.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
BULGULAR VE TARTIŞMA

Bulgular ve tartışmaya geçmeden önce, Kütahya İl Müftülüğü bünyesinde hizmet veren, tezimizin de saha araştırmasına konu olan Diyanet Gençlik Merkezinin fiziki yapısı ile ilgili bilgilendirme yapmanın faydalı olacağı kanaatindeyiz.

Diyanet Gençlik Merkezi; yedi katlı Kütahya Müftülüğü binası içinde ana mekânı ikinci katta olup bir koordinatör odası (iki çalışma masası ve gerekli teşrifat), dinlenme odası (köşe takımı ve orta sehpa), bir etüt sınıfı (tek kişilik çalışma masası ve sandalyeler), ana mekân (kafeterya konseptine ilave olarak, söyleşi için iki kişilik sahne ve kürsü, sunumlar için ekran) ve çay ocağından oluşmaktadır. Ana mekâna ilave olarak binanın altıncı katında bulunan ek bölümde; kafeterya, mescit, kütüphane, bir sınıf ve içinde masa tenisi tertibatı olan küçük bir spor odası bulunmaktadır.

3.1. MANEVİ DANIŞMANLARDAN EDİNİLEN BULGULAR VE TARTIŞMA

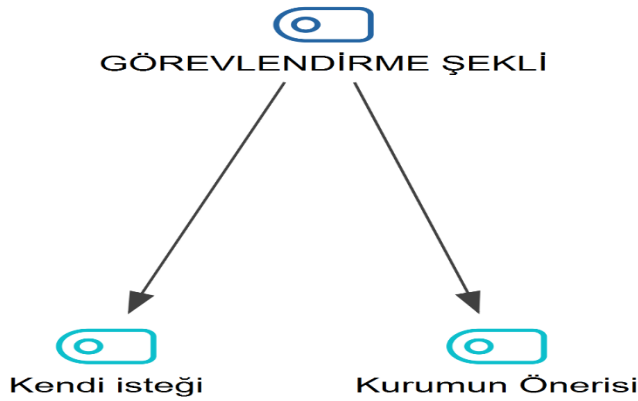
Araştırmanın analizi Diyanet Gençlik Merkezinde görev yapan manevi danışmanların değerlendirmeleri sonucunda;

- Manevi Danışmanların Görevlendirilme Şekli
- Manevi Danışmanların Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Yeterliliği Durumu
- Manevi Danışmanların Hizmet Sürecinde Yaşadığı Sorun ve Zorluklar
- Manevi Danışmanlar Tarafından Sunulan Hizmetler
- Manevi Danışmanların Muhatap Olduğu Gençlerin Dini Tutumu
- Manevi Danışmanların Muhatap Olduğu Gençlerin Soru içerikleri
- Manevi Danışmanların Hizmet ve Başarı Değerlendirmesi
- Manevi Danışmanların Meslektaşlarına Önerileri olmak üzere 8 temaya ulaşılmış, her temanın altında da en az iki kod oluşturulmuştur.

3.1.1. Manevi Danışmanların Görevlendirilme Şekli

Araştırmanın ilk teması olan “Manevi Danışmanların Görevlendirilme Şekli” temasında verilen cevaplara göre “kendi isteği” ve “kurumun önerisi” ile olmak üzere iki alt kod oluşturulmuştur. Danışmanların görevlendirilme şekli, Şekil 3.1’de yer almaktadır.

Şekil 3.1: Manevi Danışmanların Görevlendirilme Şekli Temasına İlişkin Model

Kurumun Önerisi

Manevi danışmanların %25'i Diyanet Gençlik Merkezi ve gençlik hizmetlerinde kurumun önerisi ile görevlendirildiğini ve daha önce gençlik hizmetlerinde aktif olduklarını ifade etmişlerdir. M1 ve M5, daha önce KYK yurtlarında Manevi Danışmanlık yaptıklarını, bu anlamda daha önce alanla ilgili tecrübelerinin olduğunu dile getirmişlerdir. Yaptıkları bu çalışmalar da idareciler tarafından fark edilmiştir.

“Müftülük kanalıyla görevlendirildim. Daha önce müftülük personeli iken kendi başvurumla Manevi Danışmanlığa geçtim. Manevi Danışmanlık yaparken de Diyanet Gençlik Merkezinde görev aldım” (M1).

“2018 yılında bundan önce camideki gençlere yönelik hizmetlerimizden, faaliyetlerimizden dolayı bu hizmetlerin Manevi Danışman ve Rehber görevi adı altında yapmamız gerektiğinin faydalı olduğunu İl Müftümüz (...) hocamız uygun gördüler. Davet ettiler. Biz de bu görevi kabul ettik. Öncelikle KYK’da göreve başladık. (...) KYK’da görev yaptım. Pandemide yurtlar kapanınca bizi gençlik merkezinde görevlendirdiler, pandemi döneminden beri gençlik merkezinde Manevi Danışmanı olarak görev yapıyorum” (M5).

Kendi isteği

Manevi danışmanların % 75’i, Gençlik Merkezi ve gençlik hizmetlerinde kendi istekleri doğrultusunda görev aldıklarını belirtmişlerdir. Gençleri ve gençlerle birlikte olmayı sevdikleri, bu alanda din görevlilerinin birbirlerini olumlu anlamda etkiledikleri ve bu görev için talepte bulundukları tespit edilmiştir. M2, M3, M7 ve M8, belli zaman dilimlerinde yapılan başvurulara müracaat ettiklerini ve Manevi Danışman olarak görev başladıklarını ifade etmişlerdir. M4, Din Hizmetleri Uzmanlığı kadrosuna geçişle KYK ve Gençlik Merkezlerinde görev almıştır. M6, yaz dönemlerinde öğrencilerin tatilde

oldukları bu yüzden onlara ulaşmanın kolay olduğunu düşündüğü için, gençlik merkezinde görev talep etmiştir.

“Müftülüğümüzce belli periyotlarla Manevi Danışmanlık alanı görevlendirmesi yapılıyor o şekilde müracaat yaptık, biz de uygun görüldü, kendimize talep ettik göreve başladık” (M2).

“Kendim talep ettim, talep öncesinde de cami görevinde bulunmamız hasebiyle, gençleri seviyoruz, hasbelkader onlarla ilgilenmeye çalışıyorduk, üniversiteli liseli gençlerle, gençleri sevdiğimiz için de böyle bir kapı olduğunda da talep ettik, başvurduk, uygun görüldü ve görevimize başlamış olduk” (M3).

DİB, bir dönem görevde yükselme sınavıyla Din Hizmetleri Uzmanı alımı yapmış ve bu personeli gençlik hizmetlerinde görevlendirmiştir.

“Hocam Öncelikle teşekkür ederim bizlerle bu görüşmeyi yaptığınız için. Şöyle başlayayım, 2019 yılında Din Hizmetleri Uzmanı alımı vardı, o günlerde bir arkadaşlarla görüştüğümüzde şunu söylüyorlardı: DİB Din hizmetleri Uzmanı alımı yapacak ve KYK'lardan gençlik merkezlerinde görevlendirecek dediler, biz de bu branşa başvuru yaptık, atamamız Kütahya'ya yapıldı. Buraya geldikten 1 ay sonra da Ankara bizi, KYK da görevlendirmiş oldu, bu şekilde mesleğimize başlamış olduk” (M4).

“Geçtiğimiz yaz döneminde, gençlik merkezinde Manevi Danışman olarak görev yaptım. Görevlendirme yaz dönemi içerisindeydi, kendimizin de talep ettiği bir nokta vardı, yaz aylarında gençler okul, yok tatildeler. Evet bu anlamda da Gençlik Merkezi de uğrak yeri olduğu için gelip giden gençlerle tanışmayı, görüşmeyi talep ettik” (M6).

“Öncelikle ben kendim Manevi Danışman olarak başlamayı talep ettim, amirlerimiz de uygun gördüler, KYK'da o şekilde çalışmaya başladım” (M7).

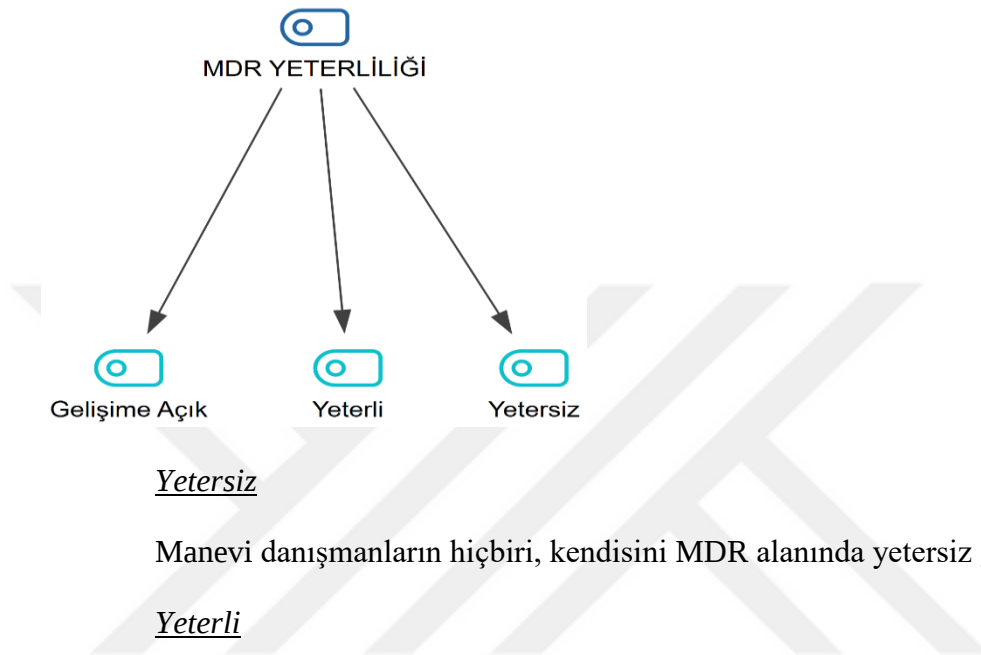
“KYK yurdunda ilk görevime benden önceki arkadaşımın referansı ile talepte bulundum. Müftülük ve DİB tarafından uygun görüldüm” (M8).

Manevi Danışmanların, Diyanet Gençlik Merkezinde görevlendirilme sürecinde, kurum önerisi ile görevlendirilenlerin, gençlik saha çalışmalarında önemli katkılarının olduğu, idarecilerin de söz konusu personelin yeterlilikleri göz önünde bulundurarak görevlendirme yaptığı tespit edilmiştir. Kendi isteğiyle görev almak isteyen personel de yine, idareciler tarafından alanda etkin olup olamayacağı değerlendirildikten sonra, görevlendirilmeleri uygun görülenler, Manevi Danışmanlığa başlamışlardır.

3.1.2. Manevi Danışmanların MDR Yeterliliği Durumu

“Manevi Danışmanların MDR Yeterliliği” temasında “yeterli, yetersiz, gelişime açık” olmak üzere 3 alt kod oluşturulmuştur. Manevi Danışmanların MDR yeterlilik durumu Şekil 3.2’de yer almaktadır.

Şekil 3.2: “Manevi Danışmanların MDR Yeterliliği” Temasına İlişkin Model

MDR yeterlilik durumu konusunda M8, meslek hayatının başından itibaren gençlerle ilgilendiğini, hayat tecrübesi ve iletişim gücü sayesinde onların ihtiyaçlarına cevap verebildiğini ifade etmiştir.

“Göreve başladığım ilk yıllardan itibaren gençlerle iç içe görev yapmaya çalıştım. Onların beklenti ve taleplerine cevap vererek görevimi şekillendirdim. Eğitimden ziyade erken yaştaki hayat tecrübem ve mesleki iletişim tecrübemin etkili olduğunu düşünüyorum. Onların ihtiyaçlarına ve günlük iletişimlerine dokunarak cevaplar üretmeye çalıştım” (M8).

Gelişime Açık

MDR yeterlilik değerlendirmesinde Manevi Danışmanların tamamının gelişime açık oldukları görülmüştür. M5, alanla ilgili tezsiz yüksek lisans yaptığını, M4 ve M6, MDR Sertifikasının olduğunu, M2, M3, M4, M7, M8, DİB ve GSB aracılığı ile verilen seminer ve hizmet içi eğitimlere katıldığını, M1, M3, M6, M7 alanla ilgili yayınları takip ettiğini ifade etmiştir. M2, M3 ve M4, hizmet içi eğitim ve seminerlerin çok faydalı olduğunu dile getirmiştir. Manevi danışmanların tamamı, eğitimin sürekli olması gerektiği konusunda hemfikirdir.

“Hiçbir zaman için yeterli görmüyorum, her zaman eğitimin devam etmesi gerekiyor. Çünkü insan değişiyor, değiştikçe de yeniliklere karşı, o eğitimin ömür boyu devam etmesi gerektiğini düşünüyorum” (M1).

“...tabii ki kendimizi sürekli geliştirmemiz gerekiyor yeterli olduğumuzu düşünemeyiz, daha iyi şekilde geliştirmemiz gerekiyor”(M2).

DİB ve GSB'nin iş birliği ile verilen seminerler ve eğitim programları Manevi Danışmanlara faydalı olmaktadır.

“...okumayı severim, gençlerle ilgilenmeyi de çok severim, camide de gençlere yönelik programlar yapıyordum, hafta sonu gençleri toparlayıp etkinlikler yapıyorduk, çalışmalarımız zaten vardı. Seminerlere katıldık, bilhassa hizmet içi eğitim seminerleri bu alanda bize de çok faydalı oldu” (M2).

“Kendimizi nasıl geliştirdik daha doğrusu geliştirebildik mi, talep ettikten sonra göreve başladıktan sonra, Başkanlığımızın, Gençlik Spor Bakanlığımızın, koordineli olarak yapmış oldukları seminerler var. Onlardan istifade ettik, onlarla ilgili görsel, baskı yayınları takip etmeye çalışıyoruz, okumaya çalışıyoruz, okumaların yanında da tecrübeyle insan bu alanı daha da iyi anlamaya çalışıyor” (M3).

“...yeterli bulmuyorum geliştirmemiz gerekiyor” (M3).

Danışmanlara verilen Hizmet İçi Eğitimler, periyodik olarak devam etmektedir. DİB'in alanla ilgili yapmış olduğu yayınlar ve buna benzer diğer yayınlar, personel tarafından takip edilmektedir (M1, M3 M6, M7).

“Hocam biz bu göreve başladığımızda ilk etapta herhangi bir eğitiminiz yoktu. Yeni başlayan bir meslekti, gençlerle ilgili iletişiminiz vardı ancak lisans eğitimimizden başka bir eğitimimiz yoktu. Üniversitelerin uzaktan online eğitim verdiğini öğrendik, belgelerimizi aldık, göreve başladıktan sonra da DİB olsun GSB olsun buraların vermiş olduğu seminerleri aldık, yine kendimizi geliştirmeye devam ediyoruz, ileri seviyede de inşallah yüksek lisans seviyesinde bu alanda eğitimimizi yapabiliriz” (M4).

“Daha önce bir sertifika programına katılmışım MDR Sertifikası. 2020 yılında da MDR alanında tezsiz yüksek lisans yaptım, elimizden geldiğince de eğitim almaya, eğitimlerimizi devam ettirmeye çalışıyoruz” (M5).

“MDR eğitimini aldım. Yalova Üniversitesi Sürekli Eğitim Merkezinden bir sertifika programından bir eğitimim var, aynı zamanda Başkanlığımız gençlik hizmetlerinde bulunanlara yönelik sürekli eğitimler yapıyor, bu eğitimler takip ediyoruz ve buna yönelik çıkan yayınları da güncel olarak takip etmeye çalışıyoruz” (M6).

“...elbette eğitim dediğimiz şey uzun bir süreç bir okyanus misali dolayısıyla her çıkan bilgi her çıkan yeni yorumu takip etmekte fayda var” (M6).

“Öncelikle DİB’in verdiği MDR eğitimlerine, hizmet içi eğitim seminerlerine belirlenen yer ve tarihlerde güncellenerek katıldık. Yani bir kez olmadı, sık sık tekrarlamak suretiyle güncel eğitimlere katıldık. Başkanlığımızdan aldığımız hizmet içi eğitimlerin haricinde alanla ilgili okumalar yaptım hem Başkanlığımızın yayınlarına ait hem başka yayınlara ait okumalar gerçekleştirdim.

... tabii ki yeterli görmüyorum; bu konuda daha farklı okumalar yapılabilir, daha farklı eğitimler alınabilir” (M7).

Verilen eğitimler, Psikoloji ve Sosyoloji alanlarında geliştirilmelidir.

“... Psikolojik ve sosyolojik alanda eğitimlerin daha iyi olmasını isterdim” (M8).

Manevi danışmanların % 88’i gelişime açık olduğunu ifade etmiştir. Gelişime açık olmak, Sosyal Psikoloji gibi alanlarda, kişilikle ilgili araştırmalara konu olmuştur. Beş faktörlü kişilik özellikleri modelinde “dışa dönüklük, uyumluluk, sorumluluk, duygusal denge, gelişime açıklık” olmak üzere beş faktör bulunmaktadır. Gelişime açık olma özelliği; kişinin yeniliklere açık olması, hayal dünyasının güçlü olması, yeni fikirlere değer vermesi ve çok yönlü idrak kabiliyeti gibi özelliklerle ilgilidir. Bu özelliğe sahip olanlar zeki ve araştırmacı kişilikleriyle tanınırlar. Ankara ve İstanbul’da devlet üniversitesinde okuyan 458 öğrenci (284 erkek, 174 kadın) üzerinde beş faktörlü kişilik kuramına dayalı yapılan araştırmada kuramın içeriğinde bulunan beş faktörün akademik çalışma ile olumlu yönde ilişkili olduğu, sorumluluk duygusunun akademik başarıyı etkileyen en önemli özellik olduğu bu faktörü gelişime açıklık faktörünün izlediği görülmüştür (Sığrı ve Gürbüz, 2011, s. 30-33).

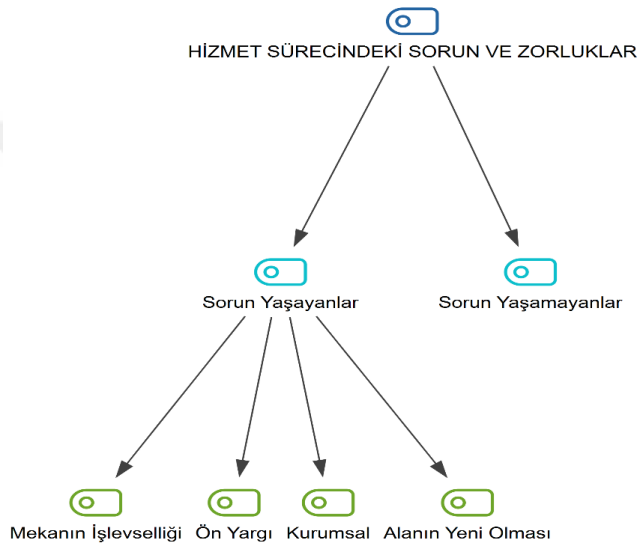
“Manevi Danışmanların MDR Yeterliliği” temasından elde edilen verilerden hareketle katılımcıların çoğunluğunun görev yaptıkları alanda etkin olabilmek için kendini geliştirme çabası içinde olduğu tespit edilmiştir. Bu çabaların bireysel düzeyde devam ettiği ancak personelin bundan daha fazla desteğe ihtiyacı olduğunun altını çizmek gerekir. Alanla ilgili bilgilendirme ve sahaya ilgili pratiklere profesyonel anlamda ihtiyaç bulunmaktadır. Yalnızca üç katılımcı, Lisansüstü eğitim (tezsiz ve sertifika) aldığını ifade etmiş akademik alanda çalışma yapmıştır.

Koç, Manevi Danışmanların alanda daha yeterli hale gelebilmeleri için bir sertifika programı önerisinde bulunmuş, temel ve özel alan yeterliliklerinin artırılması amacıyla Din Psikolojisi ve Gelişim Psikolojisi ile Klinik Psikolojisi bakış açısıyla bir eğitim programı geliştirmiştir. Alanda görevlendirilecek personel, göreve başlamadan böyle bir eğitim programına dahil edilebilir (Koç, 2021, s. 136).

3.1.3. Manevi Danışmanların Hizmet Sürecinde Yaşadığı Sorun ve Zorluklar

Araştırmanın “Manevi Danışmanların Hizmet Sürecinde Yaşadıkları Sorun ve Zorluklar” teması altında “sorun yaşayanlar” ve “sorun yaşamayanlar” alt kodları oluşturulmuştur. “Sorun yaşayanlar” alt kodunun da “alanın yeni olması, kurumsal, ön yargı, mekânın işlevselliği” alt kodları oluşturulmuştur. Manevi Danışmanların hizmet sürecinde yaşadığı sorun ve zorluklar Şekil 3.3’te gösterilmiştir.

Şekil 3.3: “Manevi Danışmanların Hizmet Sürecinde Yaşadığı Sorun ve Zorluklar” Temasına İlişkin Model

Sorun Yaşayanlar

Mekânın İşlevselliği

M5, KYK’da görev yaptığı süreçte öğrencilere daha kolay ulaşabildiğini ancak Diyanet Gençlik Merkezinde, mekânın kütüphane gibi kullanılmasından dolayı öğrencilere hizmet vermede ve onlara ulaşmada sorun yaşadığını ifade etmiştir.

“KYK’da iken iletişimde çok fazla sıkıntı olmuyordu, belirli bir öğrenci potansiyeli vardı, öğrencilere rahat ulaşabiliyorduk, Diyanet Gençlik Merkezinde şu an ders çalışma ortamı var, en belirgin sorun, gençlerin kendilerini ders çalışmaya motive etmiş olmaları. Bunun haricinde başka bir şeyle ilgilenmemeleri, çok nadiren bize soru sormaya geliyorlar. Biz de burada maalesef böyle bir sıkıntı var” (M5).

Ön Yargı

M3, kendisinin gençlere karşı önyargılı olmadığını, gençlerin bir kısmının kendilerini tanımadıkları için önyargılı olabildiğini ifade etmiştir. M6, yaş olarak meseleyi değerlendirmiş, gençlerin önyargısını, kendisinin gençlere göre yaşça büyük

olmasına bağlamıştır. M7, gençlerdeki önyargının sebebi olarak kendilerini ve yaptıkları görevin içeriğini bilmemeleri olarak açıklamış, güven sağlandıktan sonra bunların aşılabileceğini dile getirmiştir.

“...ama biz şunu düşünüyoruz, ön yargılı değilim karşımdaki gençler hususunda, gençlerin kılık kıyafeti düşünceleri hususunda, ön yargılı davranmıyoruz, ama şu olabiliyor bizi tanımayan gençler ilk etapta bizimle ilgili farklı gözle bakarak ön yargılı yaklaşabiliyor ama onların gönlünü de kazanmaya çalışıyoruz” (M3).

“Bazı gençlerde de kendinden yaşça büyükleri genel olarak iletişim kurmaktan çekindikleri için belki de bizim de zorlandığımız noktalar olabiliyor” (M6).

“...İlk önce tabii ki gençler, her alanda olduğu gibi tanışma aşamasında biraz zorluk yaşıyorlar ama güven sağlandıktan sonra, karşıdaki kişiyi ve görev alanını tanıdıktan sonra daha rahat görüşmeler yapıyoruz” (M7).

Kurumsal

M1, KYK’da görev yaparken, GSB’nin kendi personelinin, yurdun maddi imkanlarından faydalanabildiğini ve bu suretle daha fazla gence ulaşabildiğini ifade etmiştir. Görevlendirme yoluyla görev yapan Manevi Danışmanların bundan yoksun olduğunu, ödüllü etkinlikler yapamadıklarını, buna bağlı olarak da ilk etapta öğrenciye ulaşma noktasında sıkıntı yaşadıklarını dile getirmiştir.

“Evet, zorluk yaşadığımız zamanlar oluyor. Ben mesela üniversitede, KYK’da görev yapıyorum, alanım orası. Orada bir eğitim sorumlumuz var; aynı alanda çalışan, aynı gençler ile çalışan GSB sorumlumuz var. Onların yaptıkları karşılığında öğrencilere vaat edebildiği ödüller var. GSB sorumlusu; gezilerle, yurtdışı gezileri gibi şeylerle öğrencileri çekebiliyor. Eğitim sorumlusu; burada, eğitimde aldığınız artı puanlar ilerideki hayatınızda karşınıza çıkacak diyor. Ama biz müftülükten görevlendirilen Manevi Danışmanlar olarak öğrencilere herhangi bir maddi ödül sunamıyoruz. İlk etapta öğrenci çekmekte bunun sıkıntısını yaşıyoruz. Çünkü oralarda etkinlikler varken bizi çok tercih etmeyebiliyorlar” (M1).

Alanın Yeni Olması

M1, Manevi Danışmanların kendilerine ait bir bütçesinin olmadığını, M7 ise gençlerin MDR hizmetinden habersiz oldukları için sıkıntı yaşadığını dile getirmiştir.

“Manevi danışmanların da kendilerine ait kullanacakları bir bütçesinin olmasının faydalı olduğunu düşünüyorsunuz. Evet, çok fazla faydası olur” (M1).

“...ama şöyle bir sıkıntı yaşadığım söylenebilir: ilk defa Manevi Danışman tanımını gördüğü için gençler, önce algılamakta zorluk çekiyorlar. Hangi alana yönelik hizmetler veriliyor, Manevi Danışman ne iş yapar, bize hangi konularda destek olur? Yani

tanışma süreci uzun sürüyor, onun akabinde gençlerle anlaşma noktasında bir sıkıntı yaşamadık. İlk önce tabii ki gençler her alanda olduğu gibi tanışma aşamasında biraz zorluk yaşıyorlar ama güven sağlandıktan sonra, karşıdaki kişiyi ve görev alanını tanıdıktan sonra daha rahat görüşmeler yapıyoruz” (M7).

Sorun Yaşamayanlar

M2, samimi ve sıcakkanlı yaklaşımıyla gençlerle kolay iletişim kurduğunu, M4 ve M8 gençlerle empati kurarak onlara yakınlaştığını, M3 ve M7 yaş aralığının gençlere yakın olmasının kendilerine kolaylık sağladığını, M6 gençlerle arasında yaş farkı olmasına rağmen bazı gençlerin bu durumdan hoşnut olduklarını söylemiştir.

Katılımcılar ‘güler yüzlü, sıcakkanlı, heyecanlı, empati (2 tekrar), iletişim (3 tekrar), yaş (3 tekrar)’ kelimelerini kullanmışlardır.

Güler yüzlü ve sıcakkanlı olmak, gençlerle kolay iletişim kurmanın yolları arasındadır.

“Manevi Danışmanlıkta gençlerle iletişim kurmada biraz da bu iletişim kurma meselesi bir kendimizden kaynaklanıyor, gençlere yaklaşmasını bilirsek bizdeki durum ve tavırlar gençlere çekici gelirse hiçbir zorluk hissetmezsiniz, ben bu anlamda zorluk yaşamadım. Gençler bizdeki sıcakkanlılığı heyecanı görünce; ‘bizim bildiğimiz din görevlileri soğuktur din görevlisine yaklaşılmaz anlayışını sizin bu heyecan ve sıcakkanlılığınızla yenmiş olduk’ dediler. Güler yüzünüzü görünce daha rahat hareket ettik dediler” (M2).

Gençlerin yaşına yakın olmak, onlarla iyi anlaşabilmeyi kolaylaştıran unsurlardandır (M3, M7).

“Genç olmamız hasebiyle yaş olarak onlara yakın olmamız hasebiyle zorlanmıyoruz” (M3).

“Öncelikle gençlerle çok fazla yaş aralığımız olmadığı için anlaşmakta zorluk çekmiyoruz” (M7).

Gençlerin bir kısmı, yaşça büyük olan danışmanlarla, daha rahat iletişim kurabilmektedir (M6).

“Bazı gençler bir büyükle, evet yaş olarak onlardan büyüğüz, dolayısıyla onlar bir büyükle muhabbet etmekten zevk alıyorlar. Dolayısıyla rahat bir şekilde iletişim kurabiliyoruz. Merhaba nasılsın denildiğinde bile arkasından güzel bir muhabbet doğabiliyor” (M6).

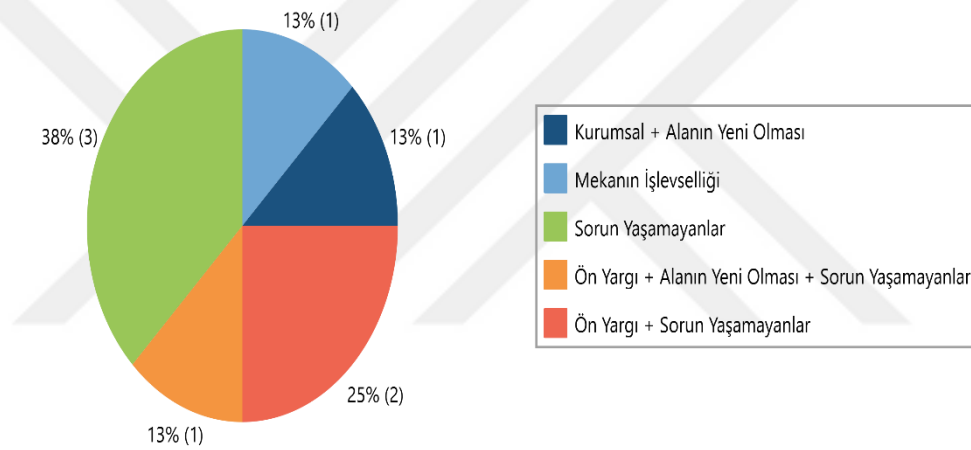
Gençlerle iletişim kurabilmek için, empati yoluyla onları anlamaya çalışmak gerekir (M4, M8).

“Gençlerle ilgili sorunlar ve zorluklarla karşılaşmak konusunda şunları söyleyebilirim gençlerle iletişim kurabilmek için onların halinden yaşantısından anlamak gerekiyor onların halini anlayamazsak, onlarla empati kuramazsak hallerini anlayamayız empati kurduğunuzda hiçbir sorunuz kalmıyor” (M4).

“Hayır zorlanmadım. Empati yaparak onların beklentilerini ve sorunlarını anlama yolunu tercih edip çözümler üretmeye çalıştım. Genelde gelecek kaygıları, anlaşılama gibi problemlerinin üstesinden onlara ilgimizi hissettirerek geldiğimi düşünüyorum” (M8).

“Manevi Danışmanların Hizmet Sürecinde Yaşadığı Sorun ve Zorluklar” temasına ait kod yapıları Şekil 3.4’te gösterilmiştir.

Şekil 3.4: “Manevi Danışmanların Hizmet Sürecinde Yaşadığı Sorun ve Zorluklar” Temasına İlişkin Kod Yapıları

Bulgulardan hareketle Manevi Danışmanların % 38’den fazlası alanda sorun yaşamadığını ifade etmiştir. Sorun yaşayanlar, alanın yeni olması, bütçe sıkıntısı, mekânın henüz tam olarak değerlendirilememesinden kaynaklı, gençlerin mekâna karşı kütüphane algısının gelişmiş olması, gençlerin kendilerine ve görev alanına önyargılı yaklaşımlarından dolayı sıkıntı yaşamaktadırlar. Alanın yeni olması ve önyargılı yaklaşımlarla ilgili benzer bir araştırmada, KYK’da görev yapan Manevi Danışmanlardan bir tanesi, göreve ilk başladığı zaman yaşadığı bir hadiseyi şu şekilde anlatmıştır;

“... odama pat diye Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik okuyan bir öğrenci girdi ve dedi ki ne sıfatla oturuyorsunuz dedi. Hangi alan mezunusunuz dedi. Bu yaşadığım ilk olaydı. Yine geçenlerde Tıp Fakültesi 5. Sınıfta okuyan bir öğrenci kapıdan selam verdi ve hayat size güzel gerçekten dedi. Sonra beraber biraz sohbet ettik. Geçen süre zarfında alıştım yani artık bu gibi durumları idare edebiliyorum...”

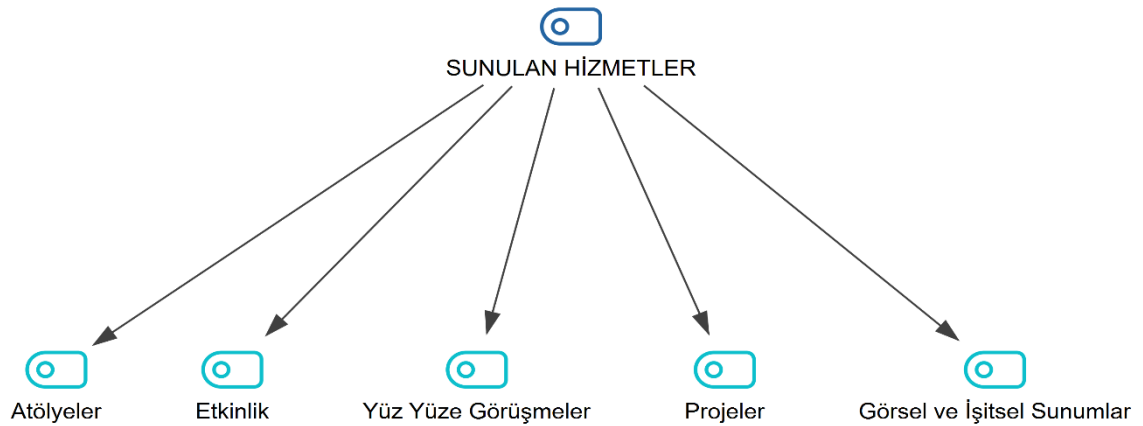
Yine adı geçen araştırmada sahada yaşanan zorluklar genel olarak “statü, yönetim, çalışma saatleri, fon sıkıntısı ve fiziksel problemler” ifade edilmiştir (Kalkavan, 2020, s. 82).

Manevi Danışmanlar hizmet sürecinde en fazla (%25) ön yargılı yaklaşımlardan sıkıntı yaşadıklarını ifade etmiştir. Gruplar arasındaki sosyal mesafeler, ön yargıların davranışa dönüşme şeklidir. Ön yargılar sosyal mesafeyi, sosyal mesafe de ön yargıları beslemektedir. Ön yargı ile ilgili yapılan çalışmalarda, ön yargılı davranışları besleyen ikincil unsurlar araştırılmış, din ve dindarlığın da bu konuyu etkilediği öne sürülmüştür. Allport’a göre içe dönük dindarlar (deruni hisler taşıyan) samimi duygularla dini bir amaç olarak yaşamalarından kaynaklı dışa dönük dindarlara göre daha ön yargısızdır (Kayıklık ve Yapıcı, 2005, s. 417-418). Kayıklık 2001’de çeşitli meslek grupları üzerinde yaptığı çalışmasında İmamların diğer meslek gruplarına göre daha içe dönük olduklarını tespit etmiştir (Kayıklık, 2001).

3.1.4. Manevi Danışmanlar Tarafından Sunulan Hizmetler

Araştırmanın “Manevi Danışmanlar Tarafından Sunulan Hizmetler” temasına ait “atölyeler, etkinlik, yüz yüze görüşmeler, projeler, görsel ve işitsel sunumlar” olmak üzere 5 alt kod oluşturulmuştur. Bu temaya ait şema Şekil 3.5’te gösterilmiştir.

Şekil 3.5: “Manevi Danışmanlar Tarafından Sunulan Hizmetler” Temasına İlişkin Model

Projeler

M5, Diyanet Gençlik Merkezinde uygulamaya koydukları projelerin (Çevreme (Duyarlıyım Değerlerime Sahip Çıkıyorum, Kış Akademisi, Kitap Okuma Grubu) içeriğinden bahsederek, farklı yaş gruplarına hitap eden programlar uygulayarak, kendilerine çeşitli alanlarda rehberlik ettiklerini ifade etmiştir.

“Gençlere yönelik projelerimiz var. DİB ile Millî Eğitim Bakanlığı arasında yapılan protokole bağlı olarak ‘Çevreme Duyarlıyım Değerlerime Sahip Çıkıyorum’ Projesi kapsamında öğrencilerimiz belirli periyotlarla gençlik merkezimize geliyorlar. Bu projede gençlerimizden nasıl istifade ediyoruz, gençlerimiz üniversiteleri gençlerimiz, bu öğrencilerimizle ilgileniyorlar, onlara rehberlik yapıyorlar, bir anlamda abilik ablalık yapıyorlar” (M5).

“...aynı zamanda burada kendi projemiz var; Kış Akademisi adı altında cumartesi günleri üniversite öğrencilerimiz ortaokul öğrencilerimize İngilizce, Türkçe, Matematik Temel Dini Bilgiler dersleri veriyorlar. Biz de katkı sunan bu üniversite öğrencilerimize burs veriyoruz, onları bu anlamda biraz daha hayatı hazırlamaya çalışıyoruz. Hem maddi olarak hem manevi olarak desteklerimiz sunmuş oluyoruz. - Ortaokul öğrencileriyle üniversite öğrencilerinin bir araya gelmesi ve bunların arkasında da sizin desteğinizin olmasıyla da rehberlik anlamında” (M5).

“Gençlik merkezimizde projelerin haricinde kitap okuma programlarına başladık, kitap atölyesi olarak bir grup vardı, gönüllüler kendi çocukları için bir yer arıyorlardı, onlara kucak açtık, şu an bu grup genişledi. Bir Manevi Danışman arkadaşımız daha göreve başladı, kitap okuyorum projesine O da katıldı. İnşallah bu halka genişleyecek, bir grup vardı ikiye çıktı gruplar artacak zamanla...” (M5).

Etkinlik

Manevi Danışmanlar, yapmış oldukları etkinlikleri, Gençlik Merkezi iç mekân etkinlikleri ve dış mekân faaliyetleri olmak üzere iki başlık altında ele almışlardır. M1, dış mekanlarda yaptıkları faaliyetlerin (yaşlı ziyareti, cami ziyareti, piknik, gezi vb.) gençler üzerinde daha etkili olduğunu, M2, gençlerin isteklerine göre faaliyet planladığını (örgü, meddah), M4, faaliyet oluşturmada GSB’nin verdiği eğitimlerden faydalandığını (proje, kitap okuma, yarışma) ve diğer Manevi Danışmanlarla istişare halinde olduklarını, M8, çeşitli faaliyetler (sosyal, kültürel, sportif) ve dini içerikli programlar ve buna ilave olarak özel günlerinde (düğün ve cenaze) gençlerin yanında olduğunu dile getirmiştir. Manevi Danışmanlar, etkinlikleri, belli bir plan ve program çerçevesinde yapmaktadırlar.

“...onun dışında özel günlerde etkinlikler yapıyoruz. En faydalı şeyleri genelde dışarıda geçirdiğimiz saatlerde yaşıyoruz. Mesela onlarla yaptığımız bir yaşlı ziyareti, bir şehitlik ziyareti, bir camii ziyareti; oralarda daha çok etkilendiklerini, samimiyet kurduklarını ve faydalandıklarını düşünüyorum” (M1).

“Öğrencilerden gelen taleplere bakıyoruz. En çok ihtiyaç hangi alanda ise ya da ilgileri hangi yöne ise onları bir şekilde o taraftan tutmaya gayret ediyoruz. Yeri geliyor örgü saatleri yapıyoruz” (M2).

“Yeri geliyor piknik yapıyoruz” (M1).

“...bir şekilde onların ihtiyacına göre; işte sınav öncesiye, moral bulmaları gerekiyorsa bir gezi ya da piknik gibi bir faaliyet ayarlayabiliyoruz” (M1).

“...akşam saat 5'te meddah gösterisi yapıyoruz” (M2).

“...onların sormuş olduğu soruları cevaplar verebilmek adına veyahut da sosyal etkinlikler adına GSB'nin vermiş olduğu hizmetlerden de faydalandık” (M4).

“Gençlik Merkezinde yapmış olduğumuz MDR hizmetinde ise kendimiz gençlere nasıl faydalı olabiliriz düşüncesiyle yarışmalar, projeler, kitap okuma etkinlikleri” (M4).

“...ikincisi de diğer Manevi Danışman ve Rehber olan hocalarımızla kendi aramızda istişarelerde bulunuyoruz gençlere yönelik daha faydalı neler yapabiliriz anlamında nasıl çiziyoruz, bu ay şunları yapabiliriz ya da yıl olarak planlıyoruz ve bunları zamanında gerçekleştiriyoruz” (M4).

“Sosyal, kültürel ve sportif faaliyetler (iftar, halı saha, kültür gezileri, kamplar, doğa yürüyüşleri, kaplıca gezileri, KYK oda ziyaretleri, cami ve türbe ziyaretleri, kitap okuma programları, ayet-hadis-fetva dersleri ve özel günlerinde onları yalnız bırakmamaya özen gösterdim (düğün, cenaze gibi) (M8).

Görsel ve İşitsel Sunumlar

Katılımcı, Gençlik Merkezinde mübarek gün ve gecelerde, günün anlamına dair sunum yaptıklarını, görsel ve işitsel yönden gençler hitap ettiklerini ifade etmiştir (M2).

“...Gençlik merkezinde böyle bir çalışma olmadı ama şu anda Ramazan ayındayız. Öğrencilere belirli saatlerde saat 11.00'de bir sunum yapıyoruz, saat 11.00'deki kafama takılanlarla ilgili” (M2).

Atölyeler

Manevi Danışmanlar, atölye çalışmalarını genellikle KYK'da yapmakta, ders ve atölye içeriğini, öğrencinin de istekleri gözetilerek Müftülük ve GSB iş birliği ile hazırlamaktadırlar (M1, M2, M3, M4, M6, M7, M8).

“Gençlerle atölye dersleri yapıyoruz, kurslar açıyoruz, yeri geliyor ilmiyal saatleri yapıyoruz veya ara dönemlerdeyse biraz daha derslere yoğunluk verebiliyoruz, ilmi bilgilere biraz daha yoğunlaşabiliyoruz. Dediğim gibi onların ihtiyaçlarına göre ve özellikle ders durumlarına göre, akademik takvimlerine göre yol alıyoruz” (M1).

“GSB olarak yurtlarda atölye planlaması yapıldı, orada Kur'an-ı Kerim, Tecvit dersleri yaptık. İlahiyata giden öğrencilere Arapça konusunda yardımcı olduk, Tefsir Hadis konusunda yardımcı olmaya çalıştık” (M2).

“Müftülüğümüzün ve GSB'nin koordinesinde planlanan atölye çalışmaları var, Kur'an-ı Kerim gibi İslami ilimler gibi, atölye çalışmaları var, onları uygun zaman ve zeminde yapmaya çalışıyoruz, talepler de önemli tabi” (M3).

“İlk göreve başladığımızda KYK yurtlarında görev aldık, genç potansiyel hakikaten elimizin altındaydı, onlarla sohbet olsun, Kur'an-ı Kerim dersleri olsun” (M4).

“Bunu iki aşamada değerlendirebiliriz, birincisi İl Müftülüğümüzün ve GSB'nin göndermiş olduğu programlar ve projeler var. Bunlar ışığında ders ve atölyeleri yapıyoruz” (M4).

Planlanan atölye çalışmalarında gençlerin görüş ve istekleri dikkate alınmaktadır.

“Burada yapılan ders veya atölyeler, bizim fikrimiz ve gençlerin de bizim fikrimize cevap vermesiyle oluşuyor. Örneğin; Örnek Şahsiyetler dersi yapalım mı, Peygamberler Tarihi atölyesi yapalım mı, Fıkıh atölyesi yapalım mı gibi, bunun üzerine gelen olumlu cevaplarla atölyeler ve dersler yapılabilir” (M6).

“Öncelikle bu konuda yurt idaresi ile ortaklaşa çalışıyoruz. Öğrenciler tarafından hangi kurslara talep olduğu belirleniyor, ihtiyaç listeleri çıkartılıyor. Bizim alanımız olan, açabileceğimiz atölyelerden seçip öğrencilerin talebine göre atölyeler açıyoruz. Bazen öğrencilerin sınav haftası ve ders saatlerinin uymamasından kaynaklı devamsızlıklar olabiliyor ama onun haricinde atölyeler güzel işliyor, sonuna kadar devam edip atölyeleri tamamlayan öğrencilerimiz çoğunlukta” (M7).

“Önce gençlerden taleplerini toplayıp onlara yönelik çalışılan kurumun fiziksel şartlarına uygun ortamlar ve zaman seçip programlara özel konseptleriyle gençler, çalıştığımız kurum ve müftülüğümüz olarak ortaklaşa programlar gerçekleştiriyoruz” (M8).

Yüz Yüze Görüşmeler

Manevi Danışmanlar, gençlerle birebir ilgilenmekte ve onlarla yüz yüze görüşmeler yapmaktadırlar. Gençlerin her türlü problemiyle yakından ilgilenmektedirler (M2, M3, M4, M6, M7, M8). ‘Birebir, manevi danışma, rehberlik’ kelimeleri Danışmanlar tarafından mükerrer olarak kullanılmıştır.

“Manevi Danışman olarak öğrencilerle birebir ilgilenmeyi seviyorum ben, onlarla iletişimi manevi destek olmak açısından, öğrencilerimiz biliyorsunuz gelecek açısından büyük bir stres yaşıyorlar, onları rahatlatmak için danışmanlık yapıyoruz” (M2).

“...maddi manevi her konuda yardımcı olmaya çalışıyoruz, öğrencilerle iletişim noktasında herhangi bir zorluk yaşamıyoruz, öğrenciler de rahat bir şekilde odamıza gelip soru sorabiliyorlar, elimizden geldiğince cevaplama hususunda yardımcı olmaya çalışıyoruz” (M2).

Katılımcılar, gençlerin kendilerine gelmesini beklemeksizin onlara ulaşmanın farklı yollarını aramaktadır (M2).

“...sorusu olanları odamıza davet ediyoruz, onlarla birebir görüşmeler yapıyoruz” (M2).

Manevi Danışmanlar, gençlerle kurulan samimi ilişkilerini ‘arkadaş, abi gibi, yârenlik’ kelimeleriyle ifade etmiştir (M3).

“Ben şu anda KYK yurdunda görevliyim, zaman zaman Diyanet Gençlik Merkezinde de çalışıyoruz. Aslında bizim gördüğümüz KYK yurdunda çok güzel tecrübeler, çok güzel tatlı hatıralar elde ediyoruz, çünkü gençler anneden babadan uzak gurbette yaşıyorlar, onlarla hocalığın ötesinde biraz daha arkadaş gibi, bir abi gibi olarak dostluk kurmaya, yârenlik kurmaya çalışıyoruz” (M3).

“...onlarla sohbet ve hasbihaller yaparak onları kazanmaya, onlarla iletişim kurmaya çalışıyoruz” (M4).

“...onlarla genel ve özel görüşmeler, soru-cevaplar” (M8).

Manevi Danışmanlar, gençlerin öğrencilik hayatında karşılaştığı zorluklarla, (kaldıkları mekanla ilgili sıkıntılar) eğitimlerinin sonlarında ise gelecekle ilgili (iş hayatı ve evlilik) konularda onlara rehberlik etmektedirler (M6, M7).

“Manevi danışma olarak gençlerle özellikle ben birebir görüşmelerin çok faydası olduğunu düşünüyorum. Özellikle gençlerin hayatlarında hedeflerle ilgili gerek akademik hedefler gerek hayatın geneli içerisindeki hedeflerle ilgili bazı sıkıntılar olabiliyor. Bunlarda bir rehberliğe ihtiyaç duyduklarında, Manevi Danışman olarak onlara yardımcı olmaktan memnuniyet duyuyoruz. Üniversite seçimi, üniversitede kaldığı yurttan yaşadığı zorluklar, üniversite yıllarının sonuna doğru evlilikle, iş hayatı ile ilgili mevzularda bizimle görüşmek istediklerini fark ediyorum, hissediyorum” (M6).

Katılımcıların hayatlarında edinmiş oldukları tecrübeler, gençlere yol göstermekte ve onlarla paylaşımı kolaylaştırmaktadır (M7).

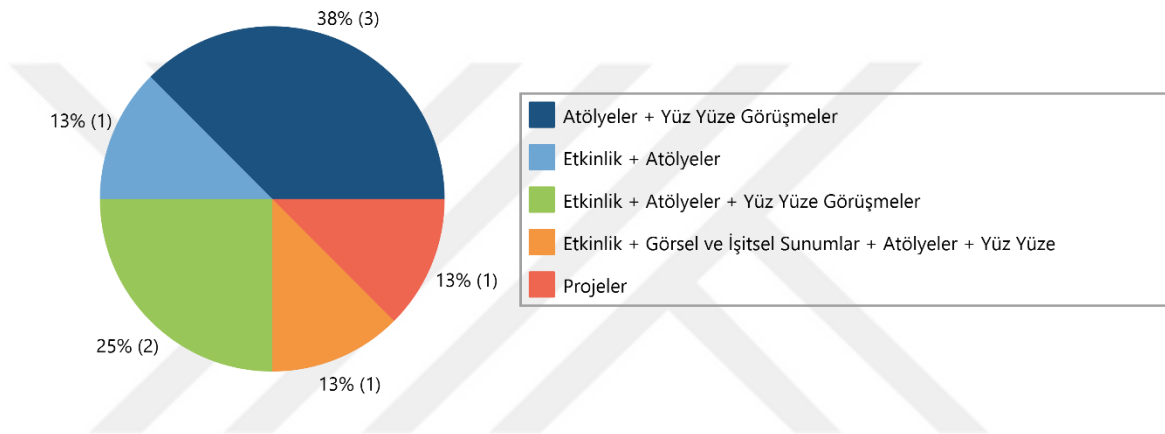
“...öncelikle birebir danışmanlık hizmeti veriyoruz, öğrencilerin talebi halinde. Onun haricinde rehberlik yapmamızı talep eden öğrenciler olursa onların ilerideki hayatlarına yönelik yol gösterebiliyoruz, bir harita çizebiliyoruz, onlarla istişare ediyoruz. Onlar bizim yaş olarak biraz aramızdaki farktan kaynaklanan, biraz daha hayata onlardan önce atılmış olmamızın verdiği tecrübelerle bağlı olarak bizden destek istiyorlar. Bazen kendi hayatlarımızdan, tecrübelerimizden örnek sunmak şeklinde; bazen de onlara yol gösterme noktasında destek oluyoruz” (M7).

Manevi Danışmanların gençlerle yapmış olduğu birebir görüşmeler ve vermiş oldukları danışmanlık hizmeti, gençlik dönemine özgü problemleri çözme noktasında gençlere manevi destek sunmaktadır. Bununla ilgili yapılan bir araştırmada öğrencilerin Manevi Danışmanlık ve destek ihtiyacının belirlenmesi amacıyla sistematik örnekleme

yöntemiyle 360 üniversite öğrencisi ile anket çalışması yapılmıştır. Öğrencilerin yarısından fazlası, yaşamlarının bir döneminde hayatın anlamını kaybettiğini ve manevi desteğe ihtiyaç duyduğunu ifade etmiş, dini bilgi ve manevi desteğin verilebilmesi için ‘sürekli, sabit bir dini danışmanlık bürosu’ en çok tercih edilen seçenek olmuştur (Maçın vd., 2020).

“Manevi Danışmanlar Tarafından Sunulan Hizmetler” temasına ait kod yapıları Şekil 3.6’da gösterilmiştir.

Şekil 3.6: “Manevi Danışmanlar Tarafından Sunulan Hizmetler” Temasına İlişkin Kod Yapı Model

“Manevi Danışmanlar Tarafından Sunulan Hizmetler” teması görüşmeler sonrası elde edilen verilere göre Kütahya Diyanet Gençlik Merkezinde Başkanlığın ülke genelinde uygulamaya koyduğu “Çevreme Duyarlıyım Değerlerime Sahip Çıkıyorum” projesinin alanda uygulandığı tespit edilmiştir. Yerel anlamda Merkezin “Kış Akademisi” adını verdiği projede ortaokul öğrencilerine yönelik hem okul derslerine yardımcı olduğu hem de temel dini bilgilerin verildiği, Türkçe, Matematik ve İngilizce gibi derslerin bu fakültelerde okuyan öğrencilerden istifade edilerek, kendilerine de bu anlamda maddi destek sağlandığı anlaşılmıştır. Kitap okuma gruplarının da oluşturulduğu merkezde çeşitli etkinlikler, atölye çalışmaları ve birebir görüşmeler de yapılmaktadır.

Manevi Danışmanlardan merkezde görev yapanların çoğunluğunun aynı zamanda KYK’da da görev yaptığı anlaşılmıştır. KYK’da gençlerle yapmış olduğu atölye ve etkinlik çalışmalarından edindiği tecrübeyi, Diyanet Gençlik Merkezine de taşıdıkları görülmüştür.

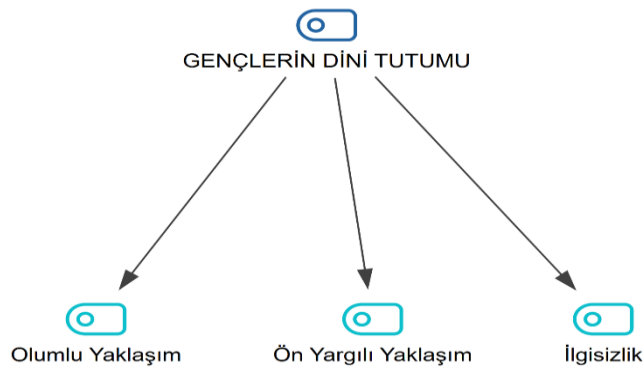
Katılımcıların, etkinlik ve atölye çalışmalarında gençlerin görüşlerini ve isteklerini dikkate alarak DİB ve GSB'nin ortaklaşa hazırladıkları plan ve program dahilinde (aylık, yıllık) faaliyetlerini gerçekleştirdikleri tespit edilmiştir.

Manevi danışmanlar gençlerle birebir ilgilenerek, gençlerin her türlü sorununa çözüm bulmaya çalışmaktadır. Aynı zamanda Danışmanlar, gençlerle ve alanla ilgili kendi aralarında da sürekli istişare halindedirler.

3.1.5. Manevi Danışmanların Muhatap Olduğu Gençlerin Dini Tutumu

Araştırmanın “Manevi Danışmanların Muhatap Olduğu Gençlerin Dini Tutumu” temasına ait 3 alt kod oluşturulmuştur. Bu temaya ait şema Şekil 3.7’de gösterilmiştir.

Şekil 3.7: Manevi Danışmanların Muhatap Olduğu Gençlerin Dini Tutumu Temasına İlişkin Model

İlgisizlik

Manevi Danışmanlar, özellikle Gençlik Merkezindeki öğrencilerin kendileriyle görüşme konusunda ilgisiz kaldıklarından dert yanmakta (M5), dini konuları öğrenme noktasında bir çabalarının olmadığını altını çizmektedir (M6).

“Gençlik Merkezinde gençlerin çok fazla görüşme ile alakalı talepleri olmuyor maalesef” (M5).

“...ama baştan da bahsettiğim gibi burada temel sıkıntımız öğrencilerin daha çok ders çalışmaya motive olmaları bizlere bu anlamda çok fazla ihtiyaç duymamaları, bizim için bu bir sıkıntı” (M5).

“Öncelikle dini anlayış noktasında gençlerin dini ve dini kavramları işin doğrusu çok da iyi bilmediğini, bilmediği için de uzak kaldığını düşünüyorum. Namaz kılmak onun için çok zor ve sanki daha çok büyüklerin yaptığı bir iş gibi zihninde böyle bir kodlama var. Çünkü namazı, bildiğinde öğrendiğinde belki hem kavrama hem de dine bakışı ve davranışlara bilmiyor yaklaşımları daha olumlu olabiliyor” (M6).

Ön Yargılı Yaklaşım

Manevi Danışmanların muhatap olduğu gençlerin bir kısmı hem Manevi Danışmanlara hem de dini konulara karşı ön yargılıdır. Öğrencilerin dünya görüşleri farklı olsa da Manevi Danışmanlar, onlara karşı da olumlu tavır sergilemeye çalışmaktadır (M3, M7, M8).

“...biraz da uzak gençlerimiz var. Bizim burada derdimiz zaten yakın olanlar bir yola girmiş, bizim aslında amacımız, diğer taraftaki gençleri kazanmak, yani onların yaklaşımları, dediğim gibi bazıları ön yargılı olabiliyor, bazılarının da tam tersine içinden cevherler de çıkabiliyor, daha çok mutlu oluyoruz” (M3).

“...dinden belli bir anlamda uzak öğrenciler de var. Onlarla biraz, tabii ki zorluk yaşıyoruz. Çünkü böyle bir alanı kabullenmekte zorlanıyorlar, PDR ve MDR onların gözünde bir fark oluşturuyor. Yani başkalarının taklidi olabileceğini düşünen öğrenciler oluyor veya bizim alanda yetersiz olduğumuzu düşünen, kendi alanıyla ilgili bu işi yapmasını savundukları kişiler olabiliyor” (M7).

“...ama bazı gençlerin dine bakış açıları biraz daha farklı; mesela ateist öğrenciler var, deist öğrenciler var. Onlar biraz daha mesafeli duruyorlar hem dine hem de dinle alakalı bizim vazifemize” (M7).

“...tanışma sürecinden sonra tabii ki oluyor. Öğrenciler kafalarında kurdukları belli bir kalıpla geliyorlar; işte biz buradan çok da fazla bir kazanım elde edemeyiz, burası bize yaramaz, bizim dünya görüşümüze ters şeklinde düşünüp gelen öğrenciler, ilerleyen zamanlarda olayın tam da o şekilde olmadığını görüp daha samimi yaklaşabiliyorlar” (M7).

“Dini hassasiyeti olmayanların da içtenliği ile önceki nesillerden daha açık olduklarını gördüm. Şeffaflıklarından dolayı önceki nesillerden daha ikna olmaya eğilimli, iletişime ve gelişime açık olduklarını gözlemledim” (M8).

Olumlu Yaklaşım

Manevi Danışmanlar, genellikle muhatap oldukları gençlerin dine olumlu yaklaşan gençler olduğunu, bu gençlerin bir bölümünün yaşamla ilgili imtihanların zorluğunu aşmak için kendilerine geldiğini, bir bölümünün dinin, kendisine fayda sağlayacak yönüyle ilgilendiğini, gençlerin dini konuları irdelediğini bu konuda da rahatsızlık duymadıklarını dile getirmişlerdir (M1, M2, M3, M4, M6, M7, M8).

“Ben henüz bulunduğum yurttan yeniyim ve orada Manevi Danışmanlık da yeni, benimle başladı. Daha önce Manevi Danışmanı olmayan bir yurttu, bundan dolayı henüz farklı inançlardaki ya da dine farklı yönden bakan gençlerle çok karşılaşmadım. Genelde muhafazakâr çocuklar geliyorlar, onlar taleplerde bulunuyor, onların ilgisini çekiyor. Diğerleri daha çok yeni yeni, onlar da büyük sınavlardan geçtikleri zaman geliyorlar,

yaşayan olursa o şekilde geliyor. Henüz dini anlayış noktasında farklı anlayışla gelip de o konuda sorular soran, araştırmalar yapan gençlerle karşılaşmadım” (M1).

“...gençleri ben daha çok hemen kabullenen değil de nedeni ve niçini ile sorgulayan şekilde görüyorum, bu da beni memnun ediyor, hocam neden böyle nasıl diyerek kaynak arayarak taklidi değil de tahkiki seviyede sorgulamalar yapıyorlar, irdeleyerek öğreniyorlar” (M2).

“... (bu sorgulamalar sizi rahatsız ediyor mu?) hayır kesinlikle aksine memnun oluyorum” (M2).

“...bunu ikiye ayırmak gerekiyor karşımızda 2 grup, grup demek doğru mu bilmiyorum anlaşılması için söylüyorum, dine İslam'a yakın gençlerimiz var” (M3).

Gençlerin bir kısmı, dine, pragmatik bir yaklaşım sergilemektedir.

“Benim ilk tespitim şöyle gençlerimiz genelde dini, dini seviyesinde kendilerine nasıl faydası dokunur boyutunda ele almaya çalışıyorlar, mesela şununla çok karşılaşıyoruz, açmak gerekirse gençlerden bir tanesi ders çalışırken, bir başka arkadaş onu rahatsız ettiğinde bunu da söylüyor. Söylüyor ki dinimiz burada bana nasıl fayda verir, bizden şunu bekliyor ki burada onu rahatsız eden arkadaşının yaptığı kul hakkı olduğunu ifade etmemizi bekliyor. Biz ona söyleyelim, onu uyaralım dediğimizde rahatlıyor, dini kendisi için bu anlamda bir kurtarıcı olarak gördüğünü hissediyoruz. ... Evet benim sezdiğim, gözlemlediğim o şekilde” (M4).

Dine ait ritüellerin bir kısmı, gençler tarafından farklı algılanmaktadır. Gençlerin konuyla ilgili bilgi eksikliği giderildiğinde, dine karşı yaklaşımlarında, olumlu bir tavır ortaya çıkmaktadır (M6).

“Namaz kılmak onun için çok zor ve sanki daha çok büyüklerin yaptığı bir iş gibi zihninde böyle bir kodlama var. Çünkü namazı bilmiyor, bildiğinde öğrendiğinde belki hem kavrama hem de dine bakışı ve davranışlara yaklaşımları daha olumlu olabiliyor” (M6).

Danışmanlar dine bakış açısı yönüyle, farklı görüşlere sahip öğrencilerle muhatap olmaktadır (M3, M7).

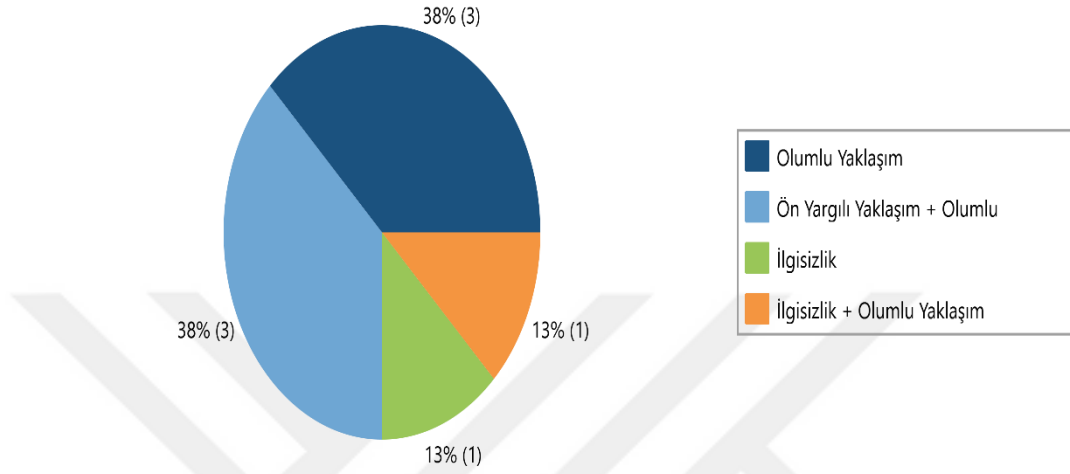
“...bunu ikiye ayırmak gerekiyor karşımızda 2 grup, grup demek doğru mu bilmiyorum anlaşılması için söylüyorum, dine İslam'a yakın gençlerimiz var” (M3).

“...şimdi bulunduğumuz KYK2da her görüşe sahip öğrenciler olduğu için dindar diye nitelendirdiğimiz öğrenciler olduğu gibi” (M7).

“...onun haricinde dindar gençlerle bir sıkıntımız olmuyor, zaten bizim alanımızdan veya bizim kültürümüzden oldukları için onlarla anlaşmakta sıkıntı yaşamıyoruz” (M7).

Araştırmanın 5. Temasına ait gençlerin dine karşı yaklaşımlarının manevi danışmanlar tarafından değerlendirilmesi sonucunda, Şekil 3.8’de bulunan kod yapılarına ulaşılmıştır.

Şekil 3.8: Manevi Danışmanların Muhatap Olduğu Gençlerin Dini Tutumu Temasına İlişkin Kod Yapı Modeli

“Manevi Danışmanların Muhatap Olduğu Gençlerin Dini Tutumu” temasından elde edilen verilere göre katılımcıların muhatap olduğu gençlerin çoğunluğu dine karşı olumlu tavrı içindedir. Olumlu tavrı sergileyen gençler, başlarına gelen sıkıntılı olaylarla ilgili ve dini konularda sorular sormuşlardır. Dine yaklaşım konusunda bazı gençler pragmatist bir yaklaşım sergilemektedir. Dini konuları sorgulama ve irdeleme, olumlu tavrı gösteren gençlerde de karşılaşılan olağan bir durumdur.

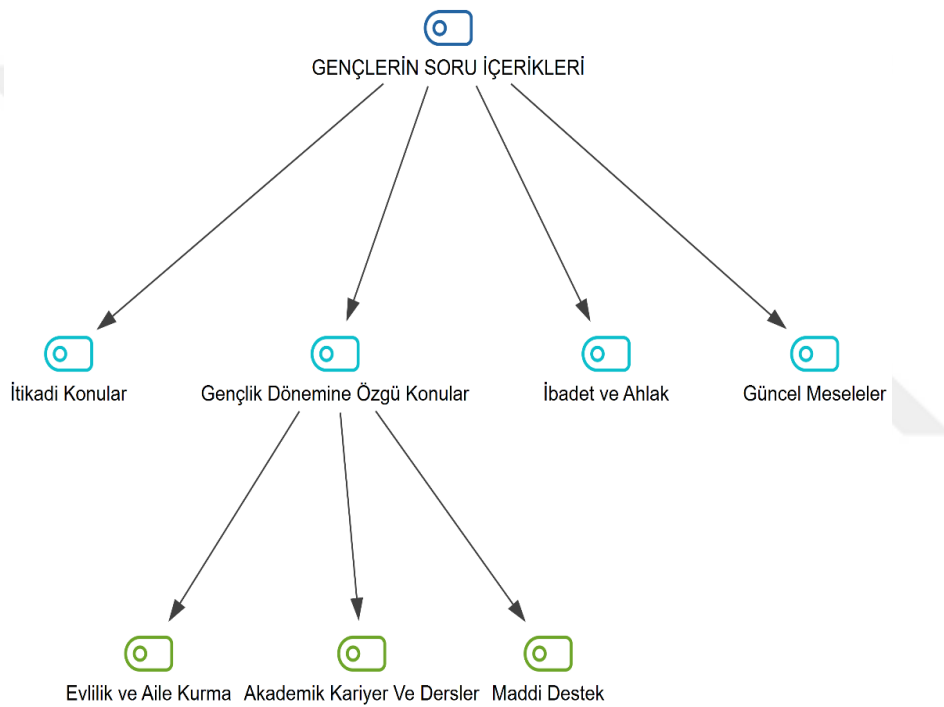
Ergenlik dönemi her yönden geçici bir buhran dönemi olarak tanımlanabilir. Ergen, imanla ilgili kararsızlık, şüphe ve çatışma hali yaşayabilir. Dini bunalımlara ergeni sevk eden unsurlar arasında onun psikolojik ve fizyolojik gelişimi de etkilidir (Koç, 2004, s. 172). Gençlik dönemi de değişime açık bir dönem olmasından dolayı çeşitli problemlerin devam ettiği bir dönem olarak kabul edilir. Bu anlamda gençlerin inanç düzeyleri, inanç problemleri, dindarlığı araştırmacılar tarafından sıklıkla araştırılan konular arasındadır (İnce, 2021, s. 911).

İlgisizlik ve önyargılı tavırlar da yine gençlik dönemi değişimleri ile ilgili bir durumdur. Gençlerin dine karşı tavrı almalarının birçok sebebi olmakla birlikte, din dilindeki anlatım yetersizliğinden kaynaklanan dinden uzaklaşmalar da söz konusu olabilmektedir (Söylev, 2000, s. 57).

3.1.6. Manevi Danışmanların Muhatap Olduğu Gençlerin Soru İçerikleri

Araştırmanın “Manevi Danışmanların Muhatap Olduğu Gençlerin Soru İçerikleri” temasına ait “itikadi konular, gençlik dönemine özgü konular, ibadet ve ahlak, güncel meseleler” olmak üzere 4 alt kod oluşturulmuştur. “Gençlik Dönemine Özgü Konular” alt koduna ait “evlilik ve aile kurma, akademik kariyer ve dersler, maddi destek” olmak üzere 3 ayrı alt kod daha oluşturulmuştur. Bu temaya ait şema Şekil 3.9’da gösterilmiştir.

Şekil 3.9: Manevi Danışmanların Muhatap Olduğu Gençlerin Soru İçerikleri Temasına İlişkin Model

İbadet ve Ahlak

Gençler, Manevi Danışmanlara daha çok namazla ilgili, içinde bulundukları mübarek günlerle ilgili sorular sormaktadır. Soruları soranlar, aynı zamanda dini hassasiyetleri olan gençlerdir. Buna ilave olarak kul hakkıyla ilgili sorular da gelmiştir. Manevi Danışmanlar alanlarıyla ilgili yayınlardan faydalanmaktadır (M2, M3, M4, M5, M7).

“Şu anda Ramazan ayında olduğumuz için Ramazan’la ilgili daha çok sorular geliyor yurtlarda görev yaparken de mescitte olsun odamızda olsun dini konularla alakalı kafasına takılan soruları bize soruyorlardı veya güncel sorular DİB’in hazırlamış olduğu

Kafama Takılanlar kitabıyla alakalı sorular, o kitaptan okumalar yaparak bu soruları ve cevaplarını onlara anlayacakları şekilde izah etmeye çalışıyoruz” (M2).

“Daha çok ibadet konusunda bana rast geldi, kılarken, yapılan işte Sehih secdesi olsun cemaatle namaz hususunda 1 rekâta yetişemezse lahik, müdrik bunların durumlarını öğrenmek için daha çok sorular soruyorlar” (M2).

“...amelle ilgili soranlar bunları soranlar zaten namaz kılan gençler” (M3).

“...ilk öncelikle kul hakkıyla ilgili sorular çok soruyorlar. Ailesi tarafından olsun, çevresi tarafından olsun, arkadaşları tarafından olsun kendisine bir haksızlık yapıldığında genç olduğu için beden diliyle ya da zihin gücüyle ele geçiremediği için kendini savunamadığı için manevi güçle nasıl çözebilirim boyutuyla önce kul hakkıyla alakalı sorular” (M4).

“...bizden daha çok dini konularda yardım istiyorlar” (M5).

“İbadet noktasında soruların geldiği kesim daha çok dindar kesim. İbadete düşkün olan ve ihtiyaç duyan, ibadet noktasında hassasiyet gösteren gençler özellikle namazın kılınışıyla alakalı ve gusül abdesti çok sık gelen sorulardan bir tanesi; eksiklik var mı, tam mıdır, bir sıkıntı var mı? diye. Yani dindar gençlerin daha çok ibadetler noktasında” (M7).

Gençlik Dönemine Özgü Konular

Gençler, Manevi Danışmanlara, kendi dönemleri gereği yaşamış oldukları ruhsal sorunları ile ilgili açılım yapmaktadır (M5).

“Birkaç öğrencimiz psikolojik durumundan bahsetti, onlara yol göstermeye çalıştık” (M5).

Akademik Kariyer ve Dersler

Manevi Danışmanlar, akademik alanda kendilerini yetiştirmek isteyen gençlere rehberlik etmektedir (M7).

“...şimdi, gençleri de bence ikiye ayırmak lazım; akademik noktada kendini geliştirmek isteyen gençler olduğu gibi” (M7).

“Akademik noktada da kendini geliştirmek isteyen, ilerlemek isteyen, ilmi noktada daha üst noktaya gelmek isteyen gençlere de yine kendi tecrübelerimizle ile öğrencilerin talebine göre önerebileceğimiz alanlara da onları yönlendiriyoruz” (M7).

Evlilik ve Aile Kurma

Gençler, Manevi Danışmanlardan gelecekte kurmak istedikleri aile hayatı, evlilik, çocuk yetiştirme gibi konularda bilgi almaktadır (M6, M7).

Bununla ilgili alanlarda (kız isteme, düğün, nikah) Manevi Danışmanlar bizzat gençlere yardımcı olmaktadır (M8).

“...hayatlarıyla ilgili seçimler noktasında, iş ve eş seçimi gibi konularda sorular soruyorlar” (M6).

“...bir an önce evlenip çoluk çocuğa karışmak isteyen gençler de var. Bu noktada aileyle ilgili bizden destek isteyen, tecrübelerimizi paylaşmamızı isteyen gençlere aile ile ilgili, eş seçimiyle alakalı, çocuk gelişimiyle alakalı ya da evlilikte dikkat edilmesi gereken hususlar ile alakalı rehberlik ettiğimiz gibi” (M7).

“Kız isteme, düğün, nikah gibi hususlarda da yardım taleplerini karşıladım” (M8).

Maddi Destek

Gençler, maddi kaynak bulma konusunda, Manevi Danışmanlardan yardım talep etmektedir (M5).

“...müftülük bünyesinde olduğumuz için de burs konularında da bize zaman zaman başvurabiliyorlar” (M5).

Güncel Meseleler

Gençler merak ettikleri güncel meseleleri ve kafalarına takılan herhangi bir soruyu rahatça manevi danışmanlara sorabilmektedir. Sosyal medyada karşılaştıkları paylaşımlarla ilgili bilgi almaktadır (M5, M8).

“Bazen acil durumlar olabiliyor, rüya görme vesaire gibi, ya da kafasına takılan herhangi bir soru oluyor, ya da gündemdeki sorular olabiliyor, bunlarla ilgili fikir almaya geliyorlar” (M5).

“Genelde kafalarındaki sorulara cevap bekliyorlar, hangi hoca ve akımları takip etmeleri gerektiğini soruyorlar. Sosyal medyada dini husustaki paylaşım ve videolar üzerinden ve o konulardan yönlendirme talep ediyorlar” (M8).

İtikadi Konular

İtikadi konular gençlerin ilgi alanına giren konulardandır. Özellikle kaderle ilgili, başlarına gelen olayları değerlendirme noktasında sorular sormaktadırlar. İnançla ilgili akımlar ve son zamanlarda çıkan farklı görüşler, gençlerin merak ettiği konular arasındadır. Allah’ın varlığı ile ilgili sorular, gençlerin kafasına takılan sorular arasındadır (M1, M3, M6, M7, M8).

“...mesela dediğim gibi büyük kayıplar yaşadıklarında, içinden çıkamadıkları en büyük durum o oluyor. Mesela babası intihar etmiş bir çocuk gelmişti; intihardan dolayı çok

kızgındı, babasına kızgın ama bir yandan da kıyamıyor. İçinden çıkamadığı bir hal. O durumda diyordu ki “Onun durumu ne olacak, ben ona dua etmeli miyim, affedilmesini dilemeli miyim?”. Tabii ki affedilme ümidi var; dileyelim, biz dua edelim dediğimde, ‘Ama dua edersek affedilirse de bu haksızlık olmaz mı, benim çektiğim acılar ne olacak?’ diye sorgulayan, kaderi sorgulayan tarzda, en çok kaderle ilgili sorular geliyor” (M1).

“(O zaman şöyle diyebilir miyiz, yurtlarda itikadi ve ibadetle alakalı gençlik merkezinde de daha çok itikadi konularda sorular geliyor size doğru mudur?) -Evet doğrudur” (M2).

“Genelde itikadi konular” (M3).

“...ameli ibadetle alakalı sorular da oluyor ama daha çok İnançla ilgili sorular. Amelle ilgili soranlar bunları soranlar zaten namaz kılan gençler” (M3).

“...başlarına gelen olumsuz tecrübeler ile ilgili, kaderle ilgili” (M6).

Dini anlamda farklı görüş ve akımlar, gençlerin kafasını karıştırmaktadır.

“...özellikle şu dönemde gençlerin inanç noktasında biraz kafası karışık, farklı akımlar malum günümüzde çok popüler. Onlarla ilgili gençlerin kafasında soru işaretleri var” (M7).

“...ama dine mesafeli olan gençlerin de inanç noktasında kafalarında soru işaretleri var, o şekilde sorular geliyor” (M7).

Gençler, görünmeyen varlıklar ve gaybi meseleleri de merak etmektedir. Son yıllarda sıkça dile getirilen Kuran ve Hadisle ilgili tartışmalar da gençlerin ilgi alanına girmektedir. Allah’ın varlığı ile ilgili sorular da az da olsa de sorulmaktadır.

“İlk başlarda cinler, uzaylılar, kıyamet, mehdi daha sonrasında mezhepler” (M8).

Kuran- Hadis ayrımı / farkları ve nadir de olsa Allah’ın varlığını kafasında netleştirememe gibi sorularla karşılaştım” (M8).

“Manevi Danışmanların Muhatap Olduğu Gençlerin Soru İçerikleri” temasına ilişkin kod yapıları Şekil 3.10’da gösterilmiştir.

Şekil 3.10: Manevi Danışmanların Muhatap Olduğu Gençlerin Soru İçerikleri Temasına İlişkin Kod Yapıları

“Manevi Danışmanların Muhatap Olduğu Gençlerin Soru İçerikleri” temasında edinilen verilere göre gençler, yoğun olarak ibadet, ahlak ve itikadi konularda sorular sormaktadır. Bu soruları takiben eşit ağırlıklı olarak güncel meseleler, akademik çalışmalar, evlilik ve aile kurmayla ilgili sorular sormuşlardır.

2014 yılında SEKAM tarafından hazırlanan Türkiye Gençlik Raporunda (Gençliğin Özellikleri, Sorunları, Kimlikleri ve Beklentileri) gençliğin problemleri ve problemlerin düzeyi üzerinde durulmuş olup katılımcılara “Gençliğin en önemli sorunu nedir?” sorusu sorulmuştur. Sorunları önem sırasına göre iki aşamada cevaplamaları istenmiş ve alınan cevaplar 1. düzeyde “eğitim, ahlaki yozlaşma, meslek edinme, iş imkânı, aile tarafından anlaşılamama” 2. düzeyde “meslek edinme, eğitim, ahlaki yozlaşma, iş bulamama, uyuşturucu” olduğu tespit edilmiştir. Bu cevaplar ışığında gençlerin kendi cevaplarıyla sorunlarının eğitim, iş ve ahlaki değerler olduğu anlaşılmıştır (Vatandaş, 2016).

Yapılan araştırma sonucuyla, Gençlik Merkezinde Manevi Danışmanlara sorulan sorulara verilen cevaplarda, ortak paydalarının olduğu görülmektedir.

Manevi Danışmanlar, ibadet ve ahlak konularında kendilerine soru soran gençlerin dini hassasiyetleri olan bireyler olduğunu ifade etmişlerdir. Benzer bir araştırmada da Başkanlığın KYK yurtlarında gerçekleştirdiği faaliyetlere katılanların, ekseriyetle dini temeli olan muhafazakâr ailelerin çocukları olduğu tespit edilmiştir (Kalkavan, 2020, s. 84).

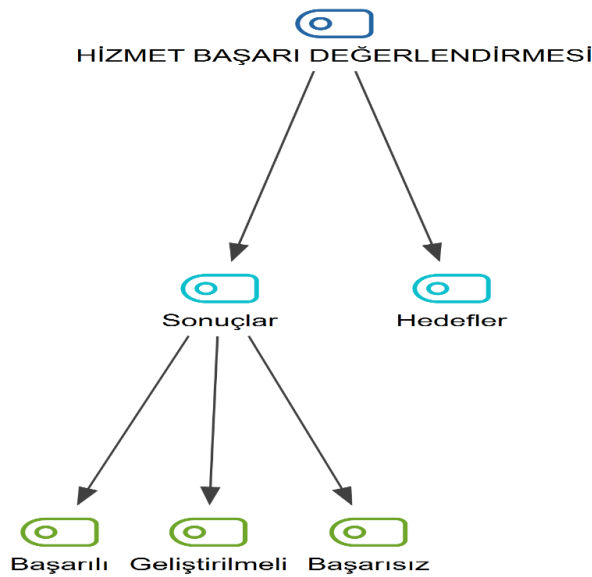
Gençler az da olsa Allah'ın varlığı ile ilgili sorular da sormuştur. Yukarıda bahsi geçen araştırmada; Allah'ın varlığına iman ile ilgili bir soruya yer verilmiş, gençlerin %92,4'ü 'kesinlikle inanırım' cevabını, %5,6'sı ise 'inanırım' cevabını vermiştir. Gençlerin %1,5 'i 'şüpheliyim derken %0,6 'sı 'inanmam' cevabını vermiştir.

Gençlerin dini bilgi düzeyleri dikkate alındığında %40,3'ü dini bilgi düzeyinin kısmen yeterli, %13, 5'i da yetersiz olduğunu ifade etmiştir (Vatandaş, 2016, s. 327-330).

3.1.7. Manevi Danışmanların Hizmet ve Başarı Değerlendirmesi

Araştırmanın “Manevi Danışmanların Hizmet ve Başarı Değerlendirmesi” temasına ait “hedefler ve sonuçlar” olarak iki alt kod oluşturulmuştur.” Sonuçlar” alt koduna ait “geliştirilmeli, başarılı, başarısız” olarak 3 alt kod daha oluşturulmuştur. Bu temaya ait şema Şekil 3.11’ de gösterilmiştir.

Şekil 3.11: Manevi Danışmanların Hizmet ve Başarı Değerlendirmesi Temasına İlişkin Model

Hedefler

Manevi Danışmanların öncelikli hedefi, gençlerin tamamına ulaşabilmektir. Gençleri, milli manevi değerlerle geleceğe hazırlamak, onları yanlış eylemlerden korumak, yapılacak hizmetleri onlarla istişare ederek planlamak, etkinlikler kapsamında çeşitli ödüller vererek gönüllerine girmek hedefler kapsamındadır. Katılımcılar aynı zamanda, gençlere yapılan yatırımın geleceğe de yatırım yapmak anlamına geldiğinin farkındadır.

“Hizmet alanında ulaşmak istediğim hedefler, öğrencilerin tümüne ulaşabilmeyi arzu ederim. Ama çok büyük yurtlarda biraz daha kalabalık bir kadroyla bulunulması gerekiyor. Mesela dört bin kişilik bir yurttan tek bir Manevi Danışmanın yapabileceği şey çok kısıtlı kalıyor. Hepsine ulaşım da en azından onlar benden haberdar olsun, ben onlardan haberdar olayım, ihtiyaç hissettiklerinde güvenle gelebilsinler isterim” (M1).

MDR alanında görev yapan personele, kurumsal maddi desteğin sağlanması, bir bütçe dahilinde yapılacak faaliyetleri, daha kolay uygulanabilir hale getirecektir.

“Gençlik Merkezlerinde, oralarda da bizim gençlerimize yönelik, onlara sunduğumuz aktivitelerin karşılığında ödüller olmalı diye düşünüyorum. Mesela bir umre veya bir gezi, bir piknik ya da bir kurs, işte bir dil kursu gibi onları oraya çekecek, bağlayacak ve orada onları sabitleyecek faaliyetler olmalı ki ya da imkanlar olmalı ki orada öğrenciler daha kendilerini oraya bağlı hissedip sonucunda bir şeye ulaşmak için gayret etmeliler. Gençlik Merkezini sadece gelip mekân olarak kullanacakları bir yer gibi görmemelidir” (M1).

“Gençlerimizin bilinçli bir şekilde vatanına milletine faydalı birer birey olarak yetişmelerini sağlamaktır amacımız biz, elimizden gelen gayreti göstereceğiz gençler hakkında da. Ben umutluyum” (M2).

“Bir gönüllü kazanmak bir gönüle girmek, gençlerimizi kazanmak uzak gençler varsa bize, onlara biz yaklaşalım ki onlar da bize yaklaşsınlar, yakın olanlar da onların bilgi birikimleri gelişsin daha donanımlı olsunlar diye yapıyoruz, yapmaya çalışıyoruz hedefimiz bu” (M3).

“Yaptığımız faaliyetlerle ilgili Manevi Danışmanlarla kendi aramızda nasıl istişare ediyorsak gençlerle de bu konuları istişare etmeliyiz diye düşünüyorum, gençlerin bizden ne beklediğini neler yapılırsa daha faydalı olacağını düşündüklerini bizzat onların dilinden duymanın daha önemli olduğunu düşünüyorum gençlerin bizden neler istediğini bilmediğimiz sürece biz çırpınmaya devam ederiz” (M4).

“...bizim hayat amacımız zaten gençlere hizmet etmek, elimizden geldiğince kendimizi geliştirmeye çalışıyoruz, hedefimiz bu gençler büyüyecekler. Biz bu gençlerin dünyaya yönetmesini istiyoruz. İyilik ve güzellik onların eliyle dünyayı hâkim olsun. Hatta Diyanetin sloganı var, yeryüzünde iyilik hâkim oluncaya kadar İnşallah. Gençlerimizin yeryüzüne şekil vermesini istiyoruz, insanlara güzellikleri taşımalarını istiyoruz, hedeflerimiz bunlardır Allah'ın izniyle” (M5).

“Gençlerin milli, manevi ve dini duygularına daha bağlı hayat sürmelerini isterim. Çünkü onlar toplumun dinamikleri, kendilerini hoyratça kaybetmelerini istemem. Bir kereden bir şey olmaz deyip çeşitli şeyleri denemelerini istemem, bunun da arkası dipsiz bir kuyu, dolayısıyla hedefler ulvi, amaçlar İnşallah o nispette planlı, programlı” (M6).

MDR alanının gençlere tanıtılması, bu alanda sürekliliğin sağlanması, meslek olarak da tercih edilecek meslekler arasına girmesi arzulanmaktadır.

“...bu noktada gençlere en üst düzeyde faydalı olmak, kurum içerisindeki görevimizi gençlere tanıtmak, onlara her anlamda faydalı olmak ve bu işin revaçta olmasını, devamını sağlamak, gençler arasında da popüler bir meslek haline gelmesini sağlamak istiyorum” (M7).

“Gençlere faydalı olup onları geleceğe daha iyi hazırlama amacındayım. Üzerlerine düşen ümitsizlik ve karamsarlığı kaldırmaya çalışıyorum. Onları hem bugününümüz hem geleceğimiz olarak görüp Peygamberimizin (sav) sünnetine uygun yönlendirmek hedefindeyim. Bu şekilde amel defterimin ölümden sonra da açık kalması ve sevap gelmesi niyetini taşımaktayım” (M8).

Sonuçlar

Sonuçlar için “geliştirilmeli, başarılı, başarısız” olarak 3 alt kod oluşturulmuştur.

Geliştirilmeli

Alanda görev yapan personel, kendilerini sürekli geliştirmenin ve yetiştirmenin gayreti içerisinde olduğunu ifade ederek (M1, M2, M3, M4, M5) kurumsal anlamda da destek gördüklerini dile getirmiştir (M5).

“Çok fazla ihtiyaç olduğunu düşünüyorum ama çok çok daha gayret etmemiz gerektiğini ve bu alana daha fazla eğilinmesi gerektiğini düşünüyorum, yeterli bulmuyorum. Faydalı ama yeterli değil” (M1).

“...ama daha da geliştirilmesi gerektiğini düşünüyorum daha güzelini daha iyisini yapabiliriz” (M2).

“Biz kendimizi başarılı bulamayız, karşıdan nasıl görüldüğümüz önemli açıkçası, İnşallah bir faydamız dokunuyordur. İnşallah karşı tarafa tesir ediyordur yaptıklarımız” (M3).

“Başarılı buluyor musunuz diye sorduğumuzda hani çok aşırı bir şekilde başarı sağladığımız tabii ki söylenemez ancak biz bir tane genci kazanabilirsek, tüm gençleri kazanmış gibi kendimizi başarılı buluyoruz. Tüm gençleri kurtarabiliriz düşüncesi ile hareket edemiyoruz ama bütün çabamız onlara ulaşmak adına kemiyetten çok keyfiyet önemli diyoruz” (M4).

“...kendimiz elimizden gelen gayreti gösteriyoruz, kendimizi yetiştirmeye çalışıyoruz, projeler üretmeye çalışıyoruz. Başta Diyanet İşleri Başkanlığı çok güçlü bir kurum, kurumsal anlamda yaptığımız için kurum anlamında bir desteğimiz var, devlet çatısı altında yaptığımız için de bu projelere halkımız da büyük destek veriyor, daha çok diyaneti

tercih ediyorlar. Bu açıdan Diyanet İşleri Başkanlığının kurumsal desteğiyle başarılı olacağız inşallah” (M5).

Başarısız

Manevi Danışmanlar kendilerini başarısız görmemektedir.

Başarılı

Manevi Danışmanlar gençlere yönelik faydalı işler yaptıklarını, onların hayatına dokunabildiklerini hissederek bu alanda kendilerini başarılı bulmaktadır. Empati kurarak gençlerin dünyasını anlamaya çalışma gayretleriyle başarılı olduklarını ifade etmişlerdir (M1, M2, M5, M7, M8).

“Faydalı olduğunu düşünüyorum” (M1).

“Başarının objektif bir değerlendirmesi yok, başarılı buluyorum elbette” (M2).

“Bir anlamda başarılı görebiliriz” (M5).

“Bunun başarılı olup olmadığının ölçütü nedir onu bilmiyorum ama sanırım belli bir süre gençle görüşmenin devam ediyor olması, hayatına dokunabildiğimizi düşündüğümüz noktalar elbette ki oluyor” (M6).

“Tamamen olmasa da kısmen başarılı buluyorum. Bunun sebebi manevi danışmanlığı ve gençleri çok sevmem, işimi severek yapmam” (M7).

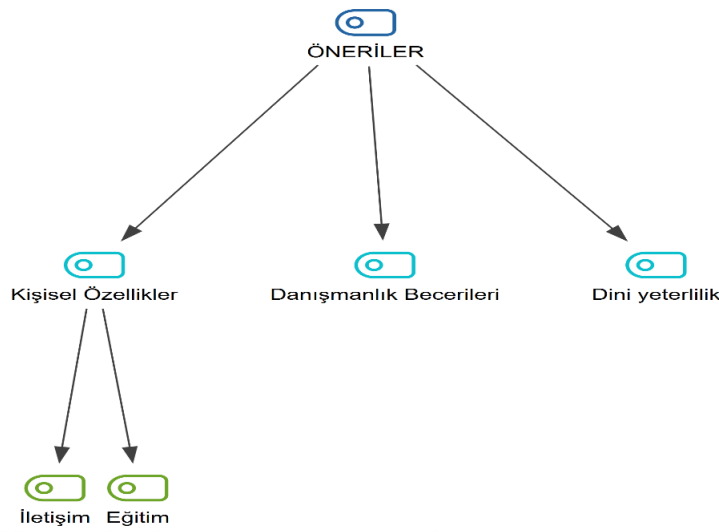
“Hayır zorlanmadım. Empati yaparak onların beklentilerini ve sorunlarını anlama yolunu tercih edip çözümler üretmeye çalıştım. Genelde gelecek kaygıları, anlaşılama gibi problemlerinin üstesinden onlara ilgimizi hissettirerek geldiğimi düşünüyorum” (M8).

“Evet buluyorum. Bunu öncelikle samimi bir yaklaşıma, empati yeteneğime, ilgimi onlara hissettirmeme bağlıyorum” (M8).

3.1.8. Manevi Danışmanların Meslektaşlarına Önerileri

Araştırmanın “Manevi Danışmanların Meslektaşlarına Önerileri” temasına ait “kişisel özellikler, danışmanlık becerileri, dini yeterlilik” olmak üzere 3 alt kod oluşturulmuştur. “Kişisel özellikler” alt koduna ait “iletişim, eğitim” koduyla iki alt kod daha oluşturulmuştur. Bu temaya ait şema, Şekil 3.12’de gösterilmiştir.

Şekil 3.12: Manevi Danışmanların Meslektaşlarına Önerileri Temasına İlişkin Model

Kişisel Özellikler

Manevi Danışmanlar bu alanda görev yapmak isteyen meslektaşlarına, öncelikli olarak alanı sevmeyi ve bu yolda her konuda fedakârlık yapmayı göze alabilecek olanların MDR alanında görevlendirilmeye talip olmalarını önermektedir. Gönüllülük ilkesine de vurgu yapılmıştır (M3, M5).

“Üniversite gençliği çok farklı bir gençlik, ön yargılı olmamaları gerekiyor karşıdaki gençlere, meslektaşlarımıza bunları öneriyoruz” (M3).

“Her şeyden önce bu meslek fedakârlık istiyor, özveri istiyor, kendini mesleği adamak gerekiyor, bazen meslektaşlarımızda şu olabiliyor; Manevi Danışmanlığın saati imamlık mesleğinin bakıldığında saati biraz daha az gibi görünüyor ancak MDR günümüzde kendini aştı İmamlık vazifesinden belki daha üst bir makama geldi. Eğer fedakarlarsa, gönüllerinde gençlik sevgisi varsa, hepsinin üstesinden gelirler Allah'ın izniyle. Tabii gelirken de bunları göze almaları ve hazırlıklı gelmeleri gerekiyor, biraz daha memuriyetten ziyade gönül işi diyoruz, bu niyetle bu göreve talip olmaları gerekiyor” (M5).

Eğitim

MDR alanında başarılı olabilmek için, en az Lisans mezunu olmak, Sosyal Bilimler, Psikoloji, Felsefe ve Mantık alanlarında kendini yetiştirmiş ve alanla ilgili gerekli eğitimleri almış olmak esastır (M1, M2, M4, M6).

“...en önemlisi de Psikoloji alanında kendisini yetiştirmiş, biraz daha bu alana yönelmiş ve gençleri anlayabilecek durumdaki arkadaşların seçmesini ama özellikle seçmelerini, daha kalabalık olmayı temenni ederim. Yani bu alanda çok azız, tercih eden çok az, bu sayının çoğalmasını arzu ederim. Ama kendimizi de yetiştirerek daha fazla Psikoloji

alanında, Sosyoloji alanında eğitimler alarak, okuyarak, yetiştirerek bu alanda hizmet etmeye çok büyük bir ihtiyaç var” (M1).

Alanda görev yapacak personelin, akademik çalışma yapması (Yüksek Lisans, Doktora) görevliye hem statü kazandıracak hem de vazifesini profesyonel olarak yapmasını sağlayacaktır.

“En azından lisans düzeyinde mezun olması gerekiyor, lisans altı yeterli gelmiyor gençlere, gençlerle iletişim kurulduğunda gençler hangi okuldan mezunsunuz diye zaman zaman sorabiliyorlar. Dolayısıyla üniversite altı bu alanda kurtarmıyor. Bundan dolayı daha yükseği tabii ki daha güzel olur” (M2).

“İlk öncelikle bilinçli başlamaları gerekiyor. Kervan yolda düzülür mantığı ile hareket etmemek gerekiyor. Öncelikle bir eğitim aldıktan sonra bu işi yapabileceğine inanıyorsa” (M4).

“Ardından sosyal bilimler dediğimiz noktada gençlerin sorularını açacak şekilde belki biraz Felsefe bilgisi, belki biraz Mantık bilgisi” (M6).

İletişim

Manevi Danışmanlar, gençlerle iletişimi iyi olan, onların dünyasını yakından takip edebilen, sabırlı ve özverili çalışabilecek olan meslektaşlarını, sahaya yönlendirmektedir (M1, M3, M4, M6, M7, M8).

“Gençlerle iyi anlaşabilecek kişiler seçmeli, gençlerin dilinden anlayan kişiler, sabırlı ve gayretli olabilecek kişiler” (M1).

Manevi Danışmanlık yapacak personelin genç olması, gençlerle iletişim kurma noktasında işini kolaylaştıracaktır.

“Yaş kuşağı çok önemli son yıllarda yapılan bir çalışma var kuşak farkı 4 yaşa inmiş. Aslında çok korkutucu bir durum. Eskiden ninelerimizle oturup çok şeyi paylaşabiliyorduk ama kuşaklar arasındaki yaş farkı daraldıkça sıkıntılı bir durum oluştu bunu yapacak arkadaşlar biraz daha genç olurlarsa işleri daha kolay olur, yaşlılar yapmanın değil ancak, onların da daha aktif olmaları gerekiyor” (M3).

“Gençlerle iletişim hususunda sorun yaşamayan arkadaşlarımızın bu alanda görev alması gerekiyor” (M4).

“...ardından sosyal bilimler dediğimiz noktada gençlerin sorularını açacak şekilde belki biraz Felsefe bilgisi, belki biraz Mantık bilgisi ve elbette ki iletişimle ilgili kısımlar en temeldeki noktalar. Tabii günün gençleri için de gençlerin dünyasında gençlerin sosyal medyasında neler var, gençler ne okuyorlar, neleri takip ediyorlar, bunları bilmekte fayda var” (M6).

MDR alanında görev yapacak kişilerin sahaya ilgili zorluklara hazır olmaları gerekir.

“Öncelikle şartların zorluğundan korkup geri çekilmesinler. Biz bu işe ilk başlayanlardanız, ilk Manevi Danışmanlık görevini gerçekleştiren gruptanız. Sonra kısmen ara vermek zorunda kaldık. Önceki görev tanımlarına nazaran şartlar biraz zorlayıcı olabiliyor. Buna bakmasınlar, neden? Çünkü gençlerle uğraşmak her noktada geri dönüşü çok güzel ve yüksek olan bir alan, yani gençler ne verirsene alıyorlar. Diğer yaş gruplarına göre gençlerle çalışmak çok daha avantajlı. Şöyle düşünün, hiç ekin ekilmemiş bir toprağa ekin ekmek gibi. Yani toprağın ilk verimli zamanları sizin elinizden çıktığı için o gençlerin yetişip güzel yerlere gelme imkanları var” (M7).

“Geri durmasınlar, kesinlikle bu alanda gençlerle ilgili yapılabilecek en güzel hizmetlerden bir tanesi. Ve çok hayır duası alabilecekleri, çok fazla geri dönüşün onları mutlu edebileceği, ruhen huzura kavuşabilecekleri bir meslek. Bence mutlaka tercih etmeliler” (M7).

“Öncelikle gençlerle vakit geçirmekten hoşlanmaları gerekir, bazen ailesi ve sevdiklerini ihmal etme riski göze alınmalıdır. Manevi Danışmanın ailesinin de bu işin dünya ve ahirette karşısına kazanım olarak çıkacağına ikna edilmeleri, başkalarının çocuklarıyla ilgilenmenin mükafatının kendi çocukları üzerinden geri döneceğini bilmeleri gerekmektedir. Mesai mefhumu gözetmeden bu işi verimli hale getirebilirler. Empati yeteneklerini geliştirmeleri ve en önemlisi de samimi yaklaşımlarını öneririm” (M8).

Danışmanlık Becerileri

Alanda başarılı olabilmek için ön hazırlık şarttır. Okumalara ve eğitimlere devamlılık esastır (M2, M4).

“Manevi Danışmanlık yapacak kişilerin kendilerini bu alanda çok güzel yetiştirmeleri lazım, alana girdiklerinde bocalama yaşamamaları lazım, bol bol okumaları gerekiyor. En azından Lisans düzeyinde mezun olması gerekiyor, Lisans altı yeterli gelmiyor gençlere” (M2).

“İlk öncelikle bilinçli başlamaları gerekiyor. Kervan yolda düzülür mantığı ile hareket etmemek gerekiyor. Öncelikle bir eğitim aldıktan sonra bu işi yapabileceğine inanıyorsa yahut da gençlerle iletişim hususunda sorun yaşamayan arkadaşlarımızın bu alanda görev alması gerekiyor...” (M4).

Dini Yeterlilik

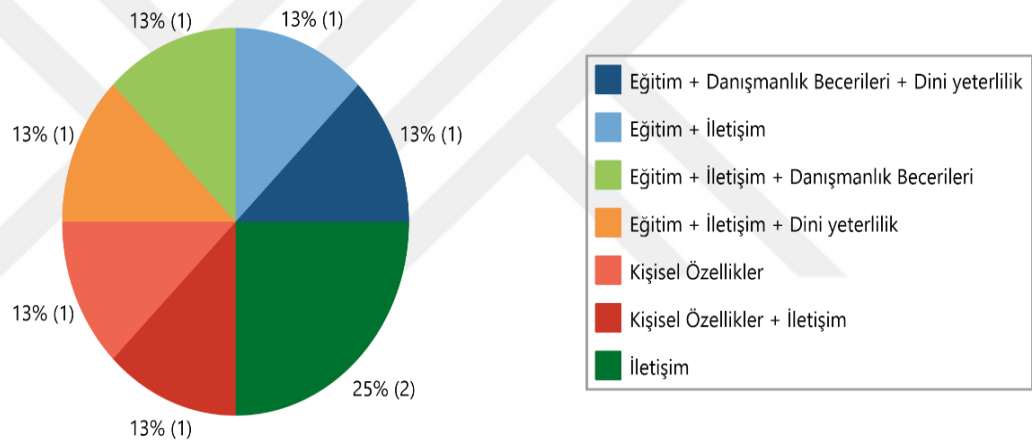
MDR alanında hizmet verecek personelin Temel İslam Bilimleri alanında en az Lisans mezunu olması ve dini bilgi seviyesinin gençlerin sorularına cevap verebilecek nitelikte olması gerekir. Bu alanda akademik çalışma da teşvik edilmektedir (M2, M6).

“En azından Lisans düzeyinde mezun olması gerekiyor, Lisans altı yeterli gelmiyor gençlere, gençlerle iletişim kurulduğunda gençler hangi okuldan mezunsunuz diye zaman zaman sorabiliyorlar. Dolayısıyla üniversite altı bu alanda kurtarmıyor. Bundan dolayı daha yükseği tabii ki daha güzel olur” (M2).

“Öncelikle Temel İslami Bilimleri noktasında kişinin ciddi anlamda iyi bir temelinin olması gerekiyor, çünkü gençler çoğu zaman ayeti, çoğu zaman hadisi sorgulayabiliyor veya fıkıh noktasında, aklına bir şey takıldığında hayır ben bunu böyle yapmak istemiyorum diyebiliyor. Öncelikle sağlam bir dini temelin olmasını önemsiyorum ve tavsiye ediyorum” (M6).

“Manevi Danışmanların Meslektaşlarına Önerileri” teması değerlendirme sonucunda Şekil 3.13’teki kod yapıları sonucuna ulaşılmıştır.

Şekil 3.13: “Manevi Danışmanların Meslektaşlarına Önerileri” Temasına İlişkin Kod Yapıları

3.2. GENÇLERDEN EDİNİLEN BULGULAR VE TARTIŞMA

Araştırmanın analizi Diyanet Gençlik Merkezine gelen öğrencilerin değerlendirmeleri sonucunda;

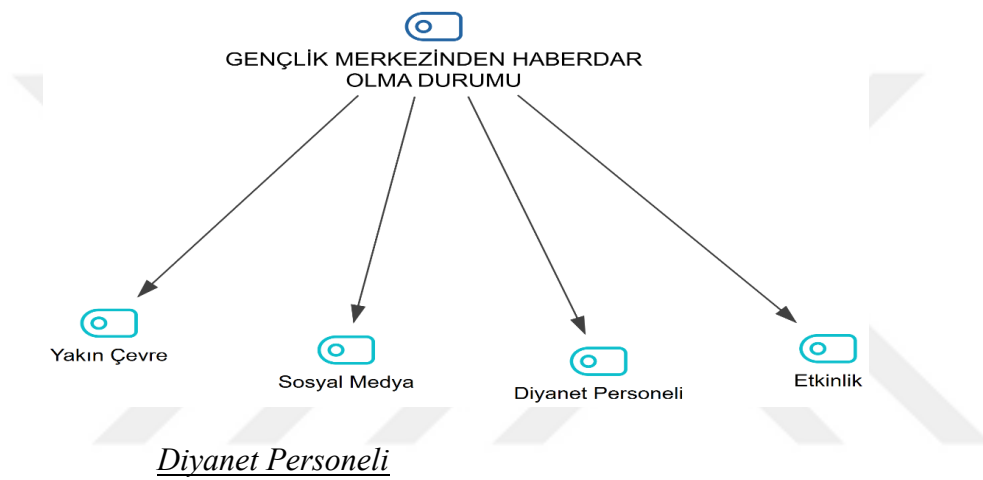
- Gençlerin Diyanet Gençlik Merkezinden Haberdar Olma Durumu
- Gençlerin Diyanet Gençlik Merkezinin Ortam ve Hizmetlerini Değerlendirilmesi
- Gençlerin Manevi Danışmanlarla Görüşmelerinin Değerlendirilmesi
- Görüşmelerin Yeterlilik Durumunun Değerlendirilmesi
- Diyanet Gençlik Merkezindeki Faaliyetlerin Değerlendirilmesi ve Gençlerin Önerileri

- Gençlere Göre Manevi Danışmanlarda Olması Gereken Özellikler olmak üzere 6 temaya ulaşılmış, her temanın altında en az iki kod oluşturulmuştur.

3.2.1. Gençlerin Diyanet Gençlik Merkezinden Haberdar Olma Durumu

Araştırmanın “Gençlerin Diyanet Gençlik Merkezinden Haberdar Olma Durumu” temasına ait “yakın çevre, sosyal medya, diyanet personeli, etkinlik” olmak üzere 4 alt kod oluşturulmuştur. Bu temaya ait şema Şekil 3.14’te gösterilmiştir.

Şekil 3.14: Gençlerin Diyanet Gençlik Merkezinden Haberdar Olma Durumu Temasına İlişkin Model

Gençler, Diyanet Gençlik Merkezinden DİB personeli aracılığıyla haberdar olmuştur (G4, G5, G6).

“Çevremdeki Diyanet personeli vasıtasıyla haberdar oldum” (G4).

“Lisans döneminde KYK’da kaldım, oraya da zaten bir tane Manevi Danışman atadılar, nöbet şeklinde kalıyordu orda, Müftülükte olan faaliyetleri Gençlik Merkezimizden bizİ haberdar ediyordu o şekilde haberdar oluyordum” (G5).

“Babam Diyanet mensubu olduğu için o teşvik etmiş oldu” (G6).

Etkinlik

Gençlik merkezinde yapılan etkinlikler, mekânın tanıtılmasında önemli bir adım olmuştur (G7, G9).

“Burada geçen sene iftar programı oldu, geldik beğendik, çok hoşumuza gitti, o zamandan beri ders çalışmaya geliyorum” (G7).

“Yakın çevremizde yapılan etkinlikler vasıtası ile haberdar oldum” (G9).

Yakın Çevre

Arkadaş çevresi ve öğretmenlerinin mekâna ziyaret planlaması, gençlerin Merkezi tanımlarına fırsat oluşturmuştur (G1, G2, G3, G8, G10, G11, G12, G13, 14, 15).

“Geçen yıl hocamız getirmişti bizi buraya, çay kahve falan vardı, bu yıl da mezuna kaldım, ders çalışmaya geliyorum buraya” (G1).

“Arkadaşımdan öğrendim sonra buraya geldim, çok sessiz ve güzel bir ortam olduğu için mezun da olduğum için güzel çalışacak bir ortam buldum ki burada çalışmaya başladım” (G2).

“Diyanet Gençlik Merkezinden, geçen sene 12. Sınıfım. Sıra arkadaşım söyledi, sıra arkadaşlarımla beraber geldim ilk buraya, arkadaşlarım vasıtasıyla haberdar oldum” (G3).

“Kuzenim geliyordu buraya genelde çalışmak için geliyordu. Ben de üniversiteye hazırlanacağım için hani buraya gidip çalışabilirsin, hem kahve imkânı çay imkânı var daha rahat çalışırsın diyerek. Beraber geliyorduk, o şekilde haberdar olmuş oldum” (G8).

“Arkadaşım O daha çok buraya takılıyordu hatta eski yeri Sevgi yolunun üstündeydi oradan biliyorduk da yeni yeri yapınca daha çok zaten caddeden geçerken göz çekiyor yani” (G10).

“Bir gün arkadaşım ile konuşuyorduk arkadaşım dedi ki: Diyanet Gençlik Merkezi var, oraya birlikte gidelim dedi hem ders çalışmak hem faaliyet amaçlı. Beraber geldik” (G11).

“(...) Diye bir arkadaşım var, ara ara buraya geliyordu. Onun sayesinde de buraya gelmiş oldum” (G12).

“Arkadaşlarım sayesinde haberdar oldum, çok gidip geliyorlardı buraya, bir gün ben de onlarla geldim” (G13).

“Diyanet'te görev alan aile mensupları sayesinde haberdar oldum” (G14).

“Diyanet Gençlik Merkezinden geçen sene arkadaşlarım sayesinde” (G15).

“...benim evim de buraya çok yakın o yüzden bir şekilde görüp merak etmişim, gelip bakmışım ve içerisinin çok hoş olduğunu görünce de buraya devamlı geldim” (G15).

Sosyal Medya

Sosyal medyada yapılan duyuru ve haberler gençleri mekâna yönlendirmiştir (G4, G6, G9, G12, G15).

“Sosyal medya paylaşımları” (G4).

“...ayrıca sosyal medya hesaplarından bilgi almış oldum” (G6).

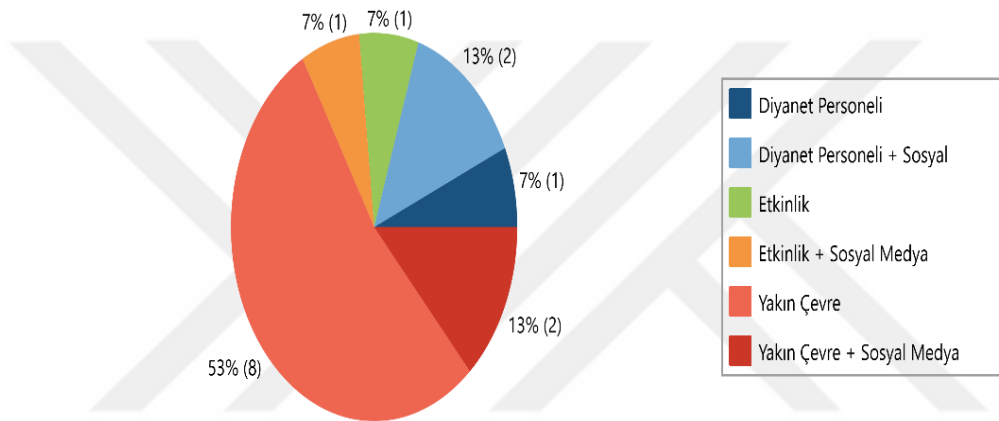
“Sosyal medya aracılığı” (G9).

“Instagram üzerinden gençlik merkezinden haberdar oldum” (G12).

“...yapılan duyurular” (G15).

“Gençlerin Diyanet Gençlik Merkezinden Haberdar Olma Durumu” temasına ait kod yapıları Şekil 3.15’te gösterilmiştir.

Şekil 3.15: “Gençlerin Diyanet Gençlik Merkezinden Haberdar Olma Durumu” Temasına İlişkin Kod Yapıları

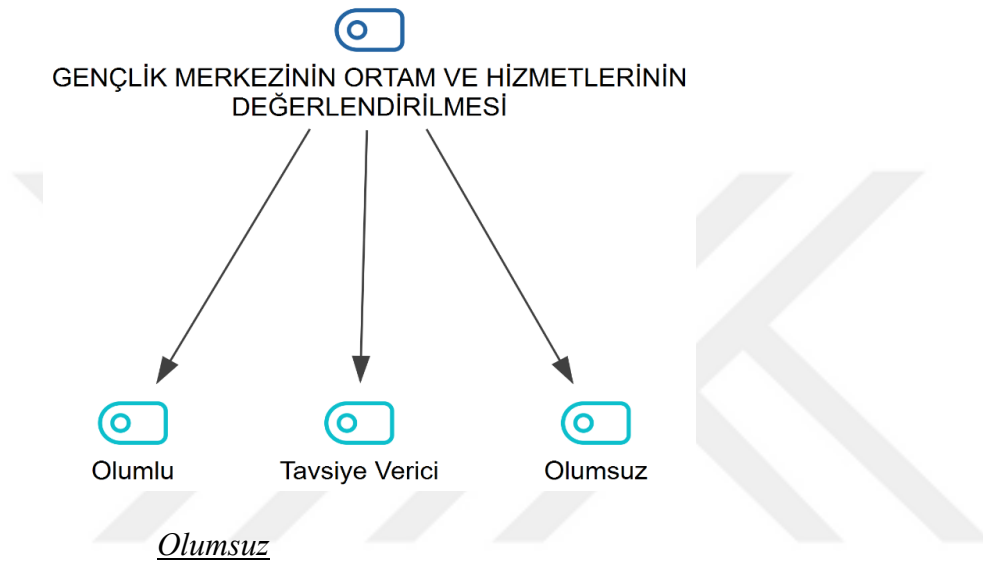
İlgili temadan elde edilen verilerle, gençler Gençlik Merkezinin varlığından çeşitli şekillerde haberdar olmuştur. Bunlardan biri de sosyal medyadır. Günümüzde insanların çoğunluğunun zamanını, sosyal ağlar üzerinde geçirdiği ve sosyal medyanın kitleler üzerinde tahakküm kurduğu herkes tarafından bilinen bir vakıdır. Toplum üzerinde kontrol mekanizması gibi çalışan; aile, okul, din, mahalle, arkadaş gibi toplumsal mekanizmaların tesirini azaltan sosyal medya araçları, insanları etkisi altına almıştır. Aynı zamanda sanal bir iletişim ortamı da oluşmuş olup insanlar bilgiye ve duyurulara, paylaşımlara kolay bir şekilde ulaşabilmektedir (Çalışkan ve Mencik, 2015, s. 256).

Tüm bu bilgiler dikkate alınarak tema değerlendirildiğinde; merkezden haberdar olma durumunda sosyal medyanın ilk sırada olması beklenirken, yakın çevre alt kodu birinci sırada yer almıştır. Elde edilen bu veriden hareketle, temaya sosyolojik açıdan bakıldığında, incelenen gençler arasında iletişim bağlarının yüksek olduğu tespit edilmiştir.

3.2.2. Gençlerin Diyanet Gençlik Merkezinin Ortam ve Hizmetlerini Değerlendirilmesi

Araştırmanın “Gençlerin Diyanet Gençlik Merkezinin Ortam ve Hizmetlerini Değerlendirilmesi” temasına ait “olumlu, olumsuz, tavsiye verici” olmak üzere 3 alt kod oluşturulmuştur. Bu temaya ait şema Şekil 3.16’da gösterilmiştir.

Şekil 3.16: Gençlerin Diyanet Gençlik Merkezinin Ortam ve Hizmetlerini Değerlendirilmesi Temasına İlişkin Model

Gençler, mekânın olumsuz yönü olarak, yer bulmada zorluk yaşamalarını göstermişlerdir (G11, G14).

“...Fakat şu an ders çalışma ortamlarının az olmasından dolayı kalabalık oluyor yer bulamıyoruz geldiğimizde” (G11).

“...lakin şu ikinci kattaki olan yer sıkıntı oluyor” (G11).

“...fakat yer problemi oluyor” (G14).

Olumlu

Gençler, Diyanet Gençlik Merkezinde ortam ve hizmetleri iki yönlü olarak değerlendirmişlerdir. Birincisi mekânın konumu olarak ulaşımın kolaylığı, içinde salonu kütüphane, dinlenme alanı, mescit, çay ocağı (çay, kahve, ikramlar), mekânın temiz, sessiz ve nezih olması gibi unsurlar barındırmasıdır. İkincisi, mekânda görev yapan Manevi Danışmanlar açısından, personelin ilgili, güler yüzlü olması ve gençlere karşı samimi davranışları mekânı olumlu görmelerini sağlamıştır. Gençler aynı zamanda mekânın, DİB’in tanıtılması yönüyle değerli olduğunu ifade etmiştir. Ortamda gördükleri

farklı hizmetler (İşitme Engelliler İçin Kuran Dersi) gençlerin kurumu pozitif yönde tanımlarına fırsat sunmuştur (G14).

“Konum bence çarşıda, ortada bir yerde. Hem otobüs durağına da yakın. Direk böyle hemen ulaşım sağlayabiliyorum” (G1).

“İyi hizmetler, kahve hizmeti var” (G1).

“Bence merkez olarak bana da yakın yani güzel mekânı konum olarak güzel bir mekân” (G2).

“Yani güzel ortamları” (G2).

“Konum olarak çarşının merkezinde olması herkese kolay ulaşım imkânı sağlıyor. Benim evim uzak olsa bile buraya daha rahat ulaşım sağlıyorum. Yani konum olarak çok güzel bence” (G3).

“Çok güzel sıcak mesela soğuk havada çok sıcak oluyor, temiz” (G3).

...Konum olarak çok merkezi ve ulaşım olarak da gayet kolay bir konumda, mekân olarak da nezih ferah ve gayet temiz bir mekân” (G4).

“Ortam gençlere hitap eden ve bütün etkenleri gelen misafirlere kolaylık sağlaması üzerine tasarlanmış bir mekân, verilen hizmetler ve görevliler işlerini gayet güzel ve yerinde yapıyorlar” (G4).

Katılımcılar, Gençlik Merkezinde uygulanan projelerden haberdardır. Her yaşa hitap eden faaliyetlerden, mekândan ve mekandaki görevlilerden memnuniyetlerini dile getirmişlerdir (G5, G6, G7, G8, G9).

“Mekân olarak tam çarşıda ve çok yeni yapılan bir binamız var, aynı zamanda da her yaşa hitap eden, hem çocuklar. Çünkü Bildiğim kadarıyla gönüllü öğrenciler sayesinde burada bazı yaş grupları ortaokul öğrencileri mesela oyun oynatmak için oyun salonları var, çalışma mekanları var kütüphaneler, namaz kılacakları güzel bir ortamları var öyle, evet ben yeterli buluyorum...Hocalarımız sağ olsun çok güler yüzlü, bir fikirle geldiğimizde çok olumlu karşılıyorlar, yol açıyorlar mesela imkân sunuyorlar” (G5).

“Kesinlikle elverişli, bu mevkilerde oturduğum için sürekli ayağımı buraya almıştı. Bence gayet güzel, ...TDV gönüllüsü olarak arkadaşlarımla beraber azmederek çalışıyoruz” (G6).

“Bence her ilin merkezinde böyle güzel çalışma salonları olmalı. Burası da bu talepleri karşılar nitelikte bir yer herkesin rahatlıkla ulaşabileceği bir yerde bulunuyor Öğrencinin ihtiyaçlarını karşılayabileceği marketlere ve kırtasiyelere yakın olması da ayrı bir güzellik” (G7).

“Ortam olarak sessiz bir ortam haliyle de ders çalışmayı seven gençler geliyorlar gürültü patırtı olmuyor biz o açıdan çok memnunuz zaman zaman yanlış yapanlar uyarılıyor biz bunlardan rahatsız olmuyoruz” (G7).

“Çok yararlı çünkü Halk Eğitime resim kursuna gidiyorum ve hani buraya gelip sabah çatışıp oraya tekrardan kursuna gittiğim için konum itibarıyla benim için çok güzel bir yerde” (G8).

“Çok güzel zaten çay imkânı ve kahve imkânı da olduğu için daha rahat bir şekilde hani alıyoruz çalışıyoruz hem arkadaş ortamda da olsun Birbirimizi motive ediyoruz gayet hoş bir ortam güzel” (G8).

“Diyanet gençlik merkezi konum olarak Kütahya'nın tam merkezinde bulunmakta, ulaşım olarak her noktadan rahatlıkla ulaşılabilir. İç mekân olarak gayet temiz, nezih ve misafirperver bir havaya sahip, içeride ikramlar eksik olmamakta” (G9).

Katılımcılar arasında, Gençlik Merkezindeki projelere gönüllü olarak katılan ve ortaokul öğrencilerine ders veren gençler bulunmaktadır.

“Daha önce de öğretmenlik görevi üstlenmişim. Kış okulu projesinde ortaokul öğrencilerine ders vermişim. Ortam sessiz ve sakin ders çalışılabilecek bir sakinlikte her konuda kaliteli kurs eğitim ders içeriği bulabileceğiniz bir yapıya sahip” (G9).

“Konum ve mekân olarak güzel merkezi bir yerde yani ortam ferah çalışmak için gayet güzel yani Onu da söyleyebileceklerim bu kadar “ (G10).

“Ortam ve hizmetler güzel” (G10).

“İtibarıyla çok çok güzel bir mekân, Yani hem çarşıya yakın olması hem ulaşımı için çok iyi yerde. ...Yukarıdaki 6.kattaki çocuklar için yapılan oyun mekanları oralar güzel... Bence gayet güzel temiz bir ortam sakin yani bence böyle güzel” (G11).

“konumu mükemmel bir yerde istediğin her yere rahat bir şekilde ulaşabiliyorsun böyle bir imkânı sunduğu için de müftülüğe çok teşekkür ediyorum interneti var kantini var zaman harcamadan her şeye rahat bir şekilde hızlıca ulaşabiliyorsun” (G12).

“genel olarak ortamı çok güzel sıcak bütün imkanları Diyanet sonuna kadar gençler için kullanmış genel olarak bakış açım pozitif” (G12).

“Açıkçası çok güzel bir yer hem yani gerçekten güzel tasarlanmış” (G13).

“...ama yine de gayet güzel bir yer çok ses gelmiyor” (G13).

“Diyanet görevlileri güler yüzlü, ilgili insanlar, hoş bir yer açıkçası yani ben çok sevdim” (G13).

“Kütahya'nın tam merkezinde olması itibarıyla ulaşımı kolay, iç mekân da güzel döşenmiş” (G14).

Kurumun olumlu anlamda tanıtılması için, merkez bir fırsat olarak görülmüştür.

“Ortam gençler için çok güzel. Ayrıca gençleri Diyanet'e ısındırarak ve Diyanet'i tanıttak bir tarafı da var. Hizmetlerinden konferansları duydum fakat katılmadım, bir de işitme engellilerin Kuran dersine şahit oldum, Diyanet onlar için büyük bir imkân sağlamış” (G14).

“Konum ve mekân olarak bence çok güzel bir konumu var, tam merkezde ve her yere çok yakın, merkezde oturan birisi için günlük kullanılabilecek bir mekân bence, bende zaten o şekilde yapmaya çalışıyorum. Çok memnunum yani konumundan” (G15).

Gençlerin sosyalleşmelerinin önü açılmış, her türlü imkân onlara sunulmuştur.

“Burada çok güzel bir ortam var, gerektiğinde sessizlik sağlanabiliyor, gerektiğinde biz buradaki yaşitlarımızla, akranlarımızla tanışabiliyoruz. Bu anlamda da çok güzel bir yer ve kütüphane gibi yerlerin kitaplıkların olması bizim ilgimizi çekiyor, aynı zamanda oturup dinlenebileceğimiz bir alanda var gerektiğinde bunu da yapabiliyoruz bu yüzden çok memnunum” (G15).

Tavsiye Verici

Gençler, mekânda bulunan tüm bölümlerin ders çalışma alanı olarak değerlendirilmesini (G2), açılış saatinin daha erken saate çekilmesini (G3), çay ikramının ve lavabo kullanımının ücretsiz olmasını (G10), dışardan gelen sesin azaltılması (G13) yönünde tavsiyelerde bulunmuşlardır.

“...ama şu oda kısmında mesela genelde çok konuşulabiliyor. Hani orayı bence böyle masalar koyup şey yapabiliriz ders çalışma mekânı olarak ders tasarlanabilir” (G2).

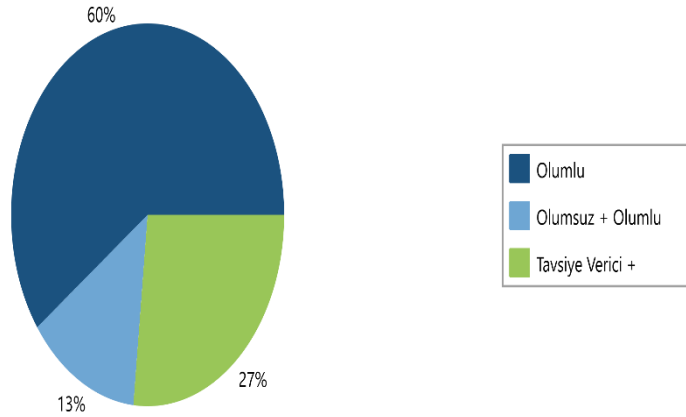
“...ama bence biraz geç açılıyor dokuzda açılıyor. Hani daha erken açılın sekiz buçuk, sekiz gibi daha güzel olur, çünkü ben görüyorum mesela sıra oluyor, açılış saati indirip biraz daha öne alınabilir, iş hayatı da 8.30 da başlıyor çünkü” (G3).

“...ilk açıldığında çay ve lavabolar ücretsizdi sonra paralı oldu, eski hali iyiydi öğrenciler için” (G10).

“...ama yani şu değiştirilebilirdi belki yani ders sırasında mesela trafik akışını gelen çoğu sesi duyabiliyorsunuz o biraz sıkıntı olabilir” (G13).

“Gençlerin Diyanet Gençlik Merkezinin Ortam ve Hizmetlerini Değerlendirilmesi” temasına ait kod yapıları Şekil 3.17'deki gösterilmiştir.

Şekil 3.17: Gençlerin Diyanet Gençlik Merkezinin Ortam ve Hizmetlerini Değerlendirilmesi Temasına Ait Kod Yapıları

İlgili temadan elde edilen verilere göre gençlerin çoğunluğu Diyanet Gençlik Merkezinin ortam ve hizmetlerinden memnuniyetlerini dile getirmişler, eksik gördükleri noktaları da öneri ve tavsiyelerde bulunmak suretiyle merkezi geliştirici adım atmışlardır.

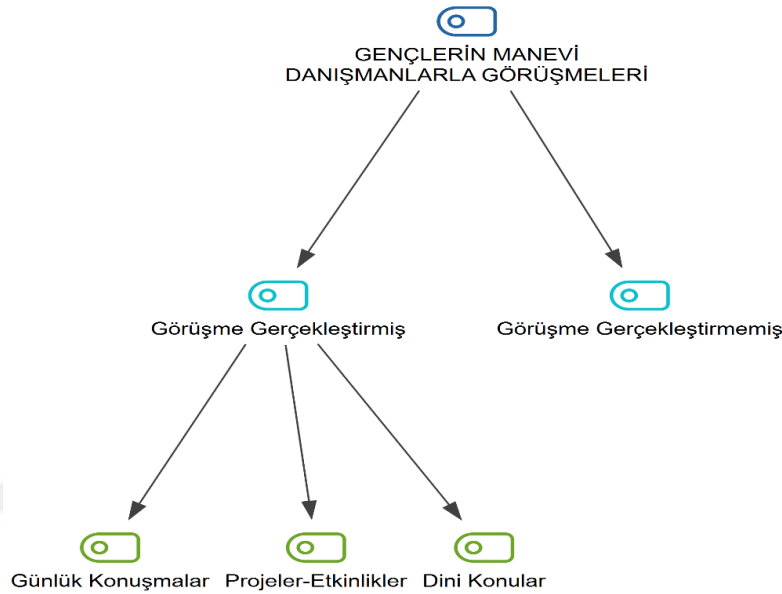
Merkezde görev yapan Manevi Danışmanlar hakkında “güler yüzlü, ilgili, gençlerin fikirlerine değer veren” ifadelerini kullanarak kendilerinden çekinmeden konuşabildiklerini dile getirmişlerdir.

Olumsuz gördükleri tek nokta, merkezin kalabalık olmasından kaynaklı yer bulmakta yaşadıkları sıkıntıdır.

3.2.3. Gençlerin Manevi Danışmanlarla Görüşmelerinin Değerlendirilmesi

Araştırmanın “Gençlerin Manevi Danışmanlarla Görüşmelerinin Değerlendirilmesi” temasına ait “görüşme gerçekleştirmiş, görüşme gerçekleştirmemiş” olmak üzere 2 alt kod oluşturulmuş, “görüşme gerçekleştirmiş” alt koduna ait “günlük konuşmalar, projeler-etkinlikler, dini konular” 3 kodla tema şekillendirilmiştir. Bu temaya ait şema Şekil 3.18’de gösterilmiştir

Şekil 3.18: “Gençlerin Manevi Danışmanlarla Görüşmelerinin Değerlendirilmesi” Temasına İlişkin Model

Görüşme Gerçekleştirmemiş

Gençler, Manevi Danışmanlarla görüşmediklerini soru da sormadıklarını ifade etmiştir (G1, G2, G3, G5, G13, G12 G14, G15).

“Görüşme yapmadım, soru da sormadım” (G1).

“Hayır” (G2).

“Henüz yapmadım.... Soru da sormadım” (G3).

“Manevi danışmanlık almadım ama alan arkadaşlarım oluyordu” (G5).

Katılımcı kendisi bizzat görüşme gerçekleştirmemiş ancak Manevi Danışmanın verdiği hizmetten haberdardır.

“Alan arkadaşlarım danışman hocamızla konuştuğunda odamıza geri geldiğinde diyordu ki yani bir kahve içmek bile Hoca ile belli yaşının üzerine bir insanla istişare etmek bize çok iyi geliyor” (G5).

“Yok” (G8).

“Doğrudan herhangi bir konuda görüşme yapmadım daha çok müftü beyle zaman zaman fikir teatisinde bulunduk ondan dolayı bu soruya cevap veremeyeceğim” (G12).

“Hayır daha önce bir görüşme yapmadım...sormadım, iletişim de kurmadım” (G13).

Katılımcı görüşme yapmadığını ancak Manevi Danışmanı tanıdığını ve böyle bir hizmetin olmasından memnun olduğunu ifade etmiştir.

“Manevi danışmanlar ile bir görüşmem olmadı fakat bir tanesini bizzat tanıyorum ve gayet yeterli hizmet verdiğiğine eminim. Merkezinizde böyle bir imkânın bulunması da ayrı güzel” (G14).

“Özel olarak görüşme yapmadık” (G15).

Görüşme Gerçekleştirmiş

Gençler, Manevi Danışmanlarla görüşmüşler fakat danışmanlık hizmeti almamışlardır.

“Görevli Manevi Rehberler ile yaptıkları görev hakkında istişarelerde bulundum ve faydalı geri dönütler aldım” (G4).

“Evet fazlasıyla” (G9).

“Evet görüşmeler yaptım” (G9).

Katılımcı danışmanın gösterdiği samimiyet ve ilgiyi “bir abi gibi” benzetmesiyle dile getirmiştir.

“Onlarla manevi yani Danışman olarak değil de normal bir abimiz olarak görüşmeler yapıyoruz” (G10).

“Danışma hizmeti almadım fakat çoğu ile görüşme yaptım” (G11).

“(...) Bey ile doğrudan bir görüşme yapmıştık” (G12).

Günlük Konuşmalar

Mekâna gelen gençler, görevli personelin ilgi ve iletişiminden memnun olduklarını, kendileriyle iletişim halinde olduklarını ifade etmişlerdir (G7, G9, G10, G11, G12, G15).

“Onlarla dini anlamda herhangi bir görüşme yapmadım ama burada çalışan personel, gençlere karşı gayet ilgili, insani ilişkilerde gayet iyiler. Burada fiziki anlamda herhangi bir sıkıntı olduğunda onlara rahatlıkla söyleyebiliyoruz onlar da kısa zamanda çözüm buluyorlar iletişim konusunda sıkıntı yaşamıyoruz” (G7).

“...yaşantımızda alacak olduğumuz kararlar olsun danışman hocalar gayet ilgili davranmaktadırlar” (G9).

“...konuşuyoruz bazen denk geliyoruz yemeklerde konuşuyoruz öyle” (G10).

“Büyük ihtimal iletişim halindeyiz” (G11).

“...tanışma olarak bir görüşme yapmıştık Müftü Bey ile de ara ara konuşmalarımız oluyor” (G12).

Katılımcı merkeze sürekli geldiğini, bundan dolayı buradaki görevlilerle aralarında bir ülfet oluştuğunu, bu durumdan da memnun olduğunu ifade etmiştir (G15).

“...ama burada biz artık her gün geldiğimiz için bize halimizi hatırlamızı soranlar oluyor. Onlarla o şekilde konuşuyoruz ya da bir sıkıntımız olduğunda gelip rahatça söyleyebiliyor, iletişim konusunda sıkıntı çekmiyoruz” (G15).

Projeler-Etkinlikler

Gençler, Manevi Danışmanların göreviyle ilgili, etkinlik planlaması ve projeler gibi konularda istişare etmişlerdir.

“...yaptıkları görev hakkında istişarelerde bulundum” (G4).

“...etkinlik planlayıp götürmüştük. Onun dışında özel görüşmelerimiz de oldu” (G6).

Merkezde, gençlere yönelik görsel sunumlar yapılmaktadır.

“...zaman zaman video açıyorlar slayt ‘tan bizler de izliyoruz” (G7).

“...onlarla projeler yapıyoruz faaliyetler düzenliyoruz, o şekilde” (G11).

Dini Konuşmalar

Gençler dini konularda istedikleri zaman sorular sorabilme imkanına sahiptir. G10, iki defa” namaz” kelimesini tekrarlamıştır. Namazın, gençlerle görevlileri buluşturan bir ibadet olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca G10, iftar kelimesiyle oruç ibadetine dikkat çekmiştir. Bu ibadetin de tarafları bir araya getirdiği görülmektedir.

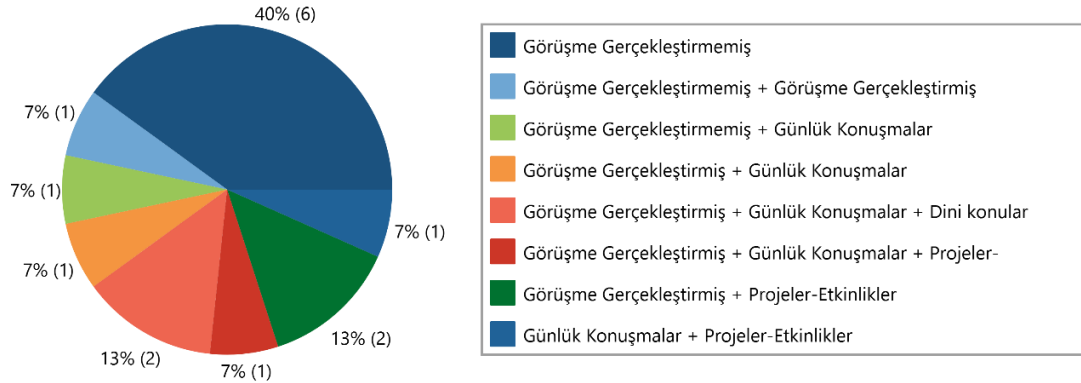
“...aklımıza takılan sorular olsun” (G9).

“...zaten bizim (...) Hoca var hatta yurttta biz onunla akşam namazları olsun iftarlarda buluşuyoruz” (G10).

“...onun dışında bazen namazla ilgili sorularımız oluyor. (.....) Hoca’ya soruyoruz neden İlk iki rekâta sesli okurken son iki rekâta sessiz kıraat oluyor gibi sorular” (G10).

“Gençlerin Manevi Danışmanlarla Görüşmelerinin Değerlendirilmesi” temasına ait değerlendirme sonucunda Şekil 3.19’da bulunan kod yapılarına ulaşılmıştır.

Şekil 3.19: “Gençlerin Manevi Danışmanlarla Görüşmelerinin Değerlendirilmesi” Temasına İlişkin Kod Yapıları

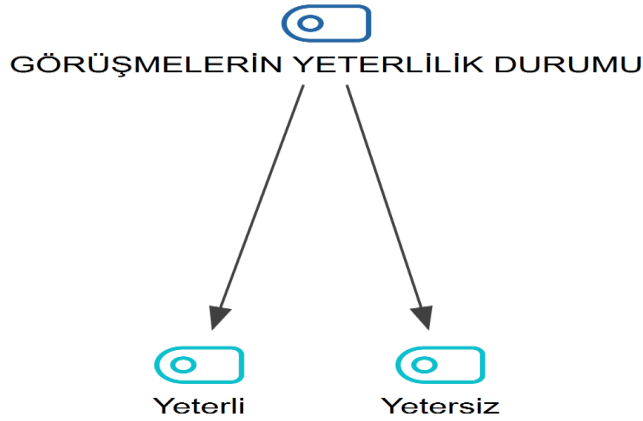
Diyanet Gençlik Merkezine gelen, araştırmaya konu olan gençlerin çoğunluğunun (G1, G2, G3, G5, G13, G12 G14, G15), Manevi Danışmanları tanıdığı, onların ilgi ve alakalarından, gençlerle olan iletişimlerinden memnun oldukları ancak kendileriyle hiç görüşme gerçekleştirmedikleri tespit edilmiştir. İletişim iki insanın birbirinin farkına vardığı anda başlar, sözlü ve sözsüz olmak üzere iki şekli bulunan iletişimde yüzün ve bedenin ifade ettiği anlamın, iletişimi kuvvetlendirebileceği ya da zayıflatabileceği, sözün etki gücü % 7 iken, ses tonu % 38, beden dili % 55 olduğu araştırmalarla ortaya konmuştur (R. Karaköse, 2005, s. 3). Danışmanlar gençlere karşı bu bilgiyi doğrular şekilde hareket etmektedirler.

Görüşme gerçekleştirenler de (G4, G6. G7, G8, G9, G10, G11) Manevi Danışmanlara dini konularda, etkinlik-projeler hakkında soru sormuş ve onlarla günlük konuşmalar yapmışlardır.

3.2.4. Görüşmelerin Yeterlilik Durumunun Değerlendirilmesi

Araştırmanın “Görüşmelerin Yeterlilik Durumunun Değerlendirilmesi” temasına dair “yeterli, yetersiz” olarak iki alt kod oluşturulmuştur. Bu temaya ait şema Şekil 3.20’de gösterilmiştir.

Şekil 3.20: “Görüşmelerin Yeterlilik Durumunun Değerlendirilmesi” Temasına İlişkin Model

Yeterli

Katılımcılar, Manevi Danışmanları, alanlarının uzmanı olarak tanımlamıştır.

“Evet yeterli ve faydalı geri dönüşler aldım, sorduğum soru hakkında gerekli detaylı bilgiyi verdiler. Kendi alanlarında uzman oldukları için yardımcı oluyorlar” (G4).

“Yaptıkları görevin ne kadar önemli olduğunu göstermeye gayret ediyorlar. Kişinin manevi dünyasının ne kadar önemli olduğunu ve bu konuda neler yapabileceklerini gösteriyorlar. Bu anlamda onlarla olmaktan çok mutluyum” (G4).

“Alan arkadaşlarım Danışman hocamızla konuştuğunda odamıza geri geldiğinde diyordu ki yani bir kahve içmek bile Hoca ile belli yaşının üzerine bir insanla istişare etmek bize çok iyi geliyor” (G5).

Katılımcı, Manevi Danışmanı istişare edilecek doğru insan, DİB’i doğru kurum olarak görmektedir. Konuyla ilgili yapılan bir araştırmada, katılımcıların DİB hakkında en çok kullandığı metafor ‘güneş’ metaforu; ‘halkı aydınlatma, rehberlik etme, dini konularda karar ve danışma mercii’ olarak ifade edilmiştir (Arpacı, 2014, s. 40).

“...böyle işi bilene sormak diye bir şey var ya herkesle konuşuyorsun görüşüyorsun ama istişare hem manevi değerleri gözeterek istişare etmek de bu değerleri bu değerler konusunda hassas olan insanlarla yapıyor ancak Diyanetle olur diye düşünüyorum” (G5).

“Evet” (G6).

Gençler yaptıkları görüşmeleri “heyecanlı, verimli, mutluluk ve huzur, arkadaş gibi, abi- kardeş” şeklinde ifade etmişlerdir.

“Hangi yönlerden iletişim kurmak açısından, geri dönüt almak açısından gayet yeterli” (G6).

“Heyecanlanıyorum etkinlikleri görüştükçe, bizimle planlamalar yaptıkça uygulanacak güzel şeyler oluyor” (G6).

“Evet buldum çünkü görüşme yaptığınız konu hakkında ellerinden ne geliyorsa yapmak istiyorlar ve bu her iki tarafı da olumlu etkileyip görüşmenin çok verimli geçmesini sağlıyor. En fazla dini yönden gelişim sağlanıyor” (G9).

“Mutluluk ve huzur olarak tanımlayabilirim” (G9).

“Aynen oluyor kısa ve net” (G10).

“Evet, zaten bize arkadaş gibi yaklaşıyorlar. Çok sıcakkanlı bir abi kardeş ilişkisi var arkadaş ilişkisi var yani, gençle genç gibi muhabbet ediyor yaşlı da yaşlıymış gibi her kafaya göre muhabbet ediyor diye gayet iyi anlaşıyoruz “ (G10).

Katılımcılar, Manevi Danışmanların problemlere çok kısa zamanda dönüş yaparak hallettiklerini, iletişim olarak da çok güçlü insanlar olduklarını dile getirmişlerdir.

“Yani bence yeterli buluyorum çünkü mesela bir sorunla karşılaştığımızda hemen biz hallederiz sıkıntı yapmayın ve 2 dakika içinde ya da bir gün sonra ama yine de hallediliyor yani bence ...evet güzel” (G11).

“Yani daha çok yaptığımız projelerle ilgili konuşmalar yapıyoruz” (G11).

“Genel olarak buradaki görevliler ikisi de ve diğer arkadaşlar da iletişim olarak çok güçlü insanlar bir sıkıntı problem olduğunda hemen anında yardımcı olabiliyorlar bu konuda çok iyiler” (G12).

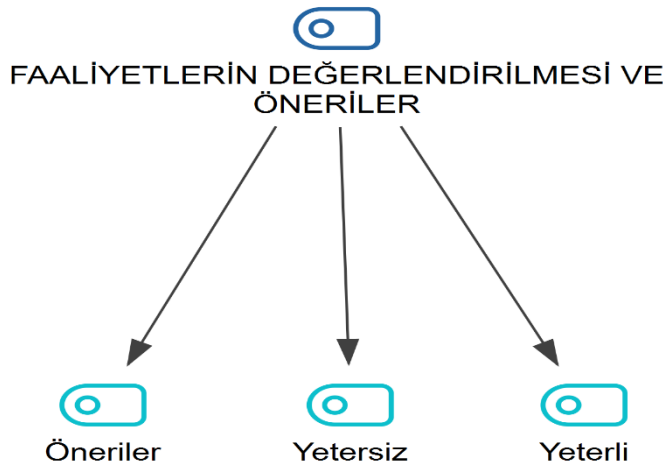
Yetersiz

Görüşme yapan gençler içerisinde Manevi Danışmanları yetersiz bulduğunu ifade eden genç olmamıştır.

3.2.5. Faaliyetlerin Değerlendirilmesi ve Öneriler

Araştırmanın “Faaliyetlerin Değerlendirilmesi ve Öneriler” temasına ait “öneriler, yetersiz, yeterli” olarak 3 alt kod oluşturulmuştur. Bu temaya ait şema Şekil 3.21’de gösterilmiştir

Şekil 3.21: “Faaliyetlerin Değerlendirilmesi ve Öneriler” Temasına İlişkin Model

Yeterli

Araştırmaya katılan gençler (G2, G9, G11, G15) görsel ve işitsel sunumların seviyesini kendilerine uygun bulmakta, içerikleri beğenmektedirler.

“-Burada zaman zaman video izletiyorlar, benim için çok iyi oluyor, seviyeme de uyuyor, seviyorum” (G2).

“...gayet günümüz çağı ve gençlik için sorun teşkil eden konular ile ilgileniyorlar. Güzel bulmaktayım bir önerim bulunmamaktadır” (G9).

“Bence yani içerikler güzel” (G11).

“...genelde bazı videolar izletiyorlar bize, biz bunları izliyoruz dikkatimizi çekiyor, ilgimizi çekiyor ve aynı zamanda da dinlenmiş oluyoruz. Burada ders çalışmaya geldiğimiz için bize faydalı oluyor ve yaşımıza uygun buluyorum” (G15).

Katılımcı (G5) merkezde uygulanan projelerden haberdar ve projelere destek verenler arasındadır.

“...gençlik merkezinde orta okullara yapılan faaliyetler var” (G5).

“Projemizin adı Çevre Duyarlılık Değerlerime Sahip Çıkıyorum, Milli ve manevi değerleri gözeterek öğrencilerin yetişmesini sağlıyor. Manevi danışmanların ve milli eğitimdeki öğretmenlerin gözetiminde üniversite öğrencilerinin gönüllülüğü ile süren bir proje ortaokul öğrencilerine yönelik” (G5).

Yetersiz

Gençler (G1, G3, G6, G8, G10 G13) merkezde faaliyetlerin yetersiz olduğunu, G1, sadece dergi dağıtımına şahit olduğunu, faaliyet adına pek bir şey göremediklerini dile getirmiştir.

“Çok bir şey yapılmıyor aslında” (G1).

“...geçen sadece bir dergi dağıtılmıştı sanki” (G1).

“Ben geldiğim kadarıyla çok görmedim, görmedim” (G3).

“Bence daha zengin olabilir objektif baktığımda” (G6).

“Yok ben hiç denk gelmedim” (G8).

“Hayır hiçbirine şahit olmadım” (G13).

“Şahit olmadım o yüzden bu soruya cevap veremeyeceğim” (G10).

Katılımcı, merkezde film ve video gibi görsel ve işitsel sunumların olduğunu ancak bu sunumların, çoğunluğu liseli gençlerin olduğu ortamda, düşük seviyeli olduğunu gözlemlemiştir.

“Zaman zaman film ve video gibi paylaşımları izlettiriyorlar, bunların seviyesinin düşük olduğunu düşünüyorum, lise seviyesinde gençler oturuyorlar zaman zaman yanımızda lise seviyesinin altında olduğunu düşünüyorum bu izlettirilen videoların ve slaytların” (G7).

“Ses kaydı veriliyor şurada görmüştüm işte hani onun üslubunu birazcık hani çocukları anlatır gibi buldum” (G8).

Kader konusu gibi anlaşılması zor konularda ikna edici cevaplar verilebilmesi için gençlere yönelik içerik uygulamalarına ihtiyaç vardır.

“Kader konusunda ucu açık bilgiler hususunda çok fazla bilgi veremiyorlar gibi geldi bana inanç hususlarında tatmin edici cevaplar alamadıklarını düşünüyorum buna yönelik daha aydınlatıcı bilimsel olarak gençlerin kafasına oturacak şekilde içeriklerin üretilmesi gerekiyor” (G7).

Katılımcı, faaliyetlere katılmadığını ancak katılmak istediğini belirtmiştir.

“Hocam Ben şu ana kadar faaliyetlere katılmadım ama katılmayı düşünüyorum En son bir yemek programı olmuştu ona katılmışım” (G12).

Öneriler

Katılımcı gençler (G1, G2, G5, G6, G13, G15) Diyanet Gençlik Merkezinde çeşitli konularda söyleşi ve konferansların yapılmasının faydalı olacağını ifade etmiştir.

Gençlerin söyleşi konularıyla ilgili farklı önerileri vardır.

“...-söyleşi tarzı nasıl olur? Genelde ders çalıştıkları için pek dinlemiyorlar, faydalı olmaz gibi geliyor” (G1).

“...-söyleşiler olabilir mi? -evet benim için ve gençler için iyi olur. Bakar yoksa hani bana bir şey katacak” (G2).

“...olabilir hani bana bir şey katacak yani ben bana bir şey katacak diye bakıyorum” (G2).

G2’ye göre Diyanet Gençlik Merkezinde yapılacak söyleşiler, ders çalışan bazı öğrencilerin hoşuna gitmeyebilir.

“...ama dersim bölündü diye bakanlar de olabilir tabii. Onlar da olabilir” (G2).

Gençliğin ilgisi çekecek söyleşiler yapılabilir ve farklı konuşmacılar davet edilebilir.

“...gençlere yönelik daha çok şey olabilir mesela konuşmacı davet edilebilir, gençlik söyleşileri yapılabilir” (G5).

Söyleşiler belli bir temada ve sistemsel olarak yapılmalıdır.

“Evet katıldım en son şey yaptık mesela Aliye İzzetbegoviç temalı ve sistematik mesela. Olabilir” (G5).

“...Kesinlikle söyleşi en azından 15'te ya da 15'te olamıyorsa ayda bir birilerini ağırlayalım, hatta hepimiz uzman olmaya çalışalım” (G6).

Sosyal medyanın gençler üzerindeki tesiri konulu söyleşi gibi konular, gençlerin ilgisini çekebilir.

“...sosyal medya olabilir açıkçası çünkü çok revaçta zaten, sosyal medyanın hem kendi üzerimizde etkisi olabilir hem de buraya gelen öğrenciler üzerine etkisi” (G13).

Sosyolojik, Psikolojik ve güncel meselelerle ilgili söyleşiler dikkat çeker.

“Toplumsal olan konulardaki söyleşiler şahsen benim daha çok dikkatimi çeker. Dini sosyolojik psikolojik evet genel olarak yani gündemde olan şeylerle ilgili şeyler ilgimizi çekebilir. Artık yaşımız için düşünüyorum” (G15).

Farklı meslek dallarının tanıtımı ile ilgili alanında uzman kişilerin yapacağı söyleşiler ve proje yardımı faydalı olacaktır.

“Mesela hep bilindik meslekleri bilindik meslekler hakkında söyleşi yapılıyor ama ben mesela Nöro psikiyatrist olmak istiyorum ve bu alanda bunu da herhangi biriyle konuşabileceğim bir ortam yok hani mesela birebir konuşmak için farklı meslek alanlarından da insanların gelip söyleşi yapması, bence güzel meslek tanıtımı gibi, proje yardımı gibi...” (G3).

“...çok fazla imkân var bize sunulan, daha fazla değerlendirilen platformlar oluşabilir bence” (G6).

Gençlerin dönemsel olarak yaşamış oldukları inanç problemleri ele alınabilir.

“Bence faydası olur İnsanın kafasında soru işaretleri olduğunda ayakları yere basacak şekilde hayatını sürdüremiyor şüphe oluyor İnanç konusunda özellikle şu anki nesilde bunlar yaşıyor” (G7).

Anlatımların dili ve içeriği felsefi açıdan desteklenerek gençleri ikna edici olmalıdır.

“Hani onun biraz daha böyle nasıl desem felsefi açıdan anlatılırsa belki daha açıklayıcı ve daha ikna edici olabilirdi” (G8).

Üniversiteye hazırlanan lise öğrencilerine hazırlık dersleri verilebilir.

“Güncel olabilir. Onun dışında buradaki gençler mesela dikkatimi çok çekti daha çok liseli öğrenciler burada ders çalışmaya geliyor. Bunlarla ilgili üniversite hazırlama dersleri verilebilir” (G10).

Faaliyetlerin daha çok ortaokul öğrencilerine yönelik yapılıyor olması dikkat çekmiş olup, lise öğrencilerine yönelik olarak da faaliyetlerin düzenlenmesi arzulanmaktadır. Düzenlenecek faaliyetlerin mutlaka gençlerin yaş düzeyleri gözetilerek yapılması gerekmektedir.

“...yani noktalar ortaokulları öğrencilerine yapılıyor, faaliyet lise öğrencileri için de bir faaliyet yapılabileceğini düşünüyorum Aynı zamanda Üniversite öğrencileri Okul öğrencisi gittiğinde bir faaliyete lise öğrencisi gelmiyor çünkü benim yaşım 16 hitap edemiyorum diyor” (G11).

Faaliyetlerde zaman zaman farklı yaş grupları bir araya getirilmeli ve birbirlerine rehberlik etmeleri sağlanmalıdır.

“....o zaman gitmiyor ortaokula liseye üniversiteye ayrı faaliyet aynı zamanda mesela bir lise öğrencisi ortaokul öğrencisine bir yol gösterebilecek bir faaliyetinde düzelttim ya da üniversite öğrencisinin lise öğrencisine, bir lise öğrencisi ortaokul öğrencisine bir yol gösterebilecek bir faaliyetine düzeltmesi ya da üniversite öğrencisinin lise öğrencisine faaliyet yani ona göre gösterebilecek bir şeyler yapılması hem ayrı ayrı hem de yeri geldiğinde birlikte faydalıdır, üniversite öğrencisinin yaşadığı tecrübeden yararlansın diye, öğrendi de lise öğrencisi ortaokul öğrencisinin bir faydası olması” (G11).

MDR hizmetini ilk defa duyan gençler bulunmaktadır. Konuyla ilgili olumlu dönüş söz konusudur.

“Ama bence iyi bir şey olmuş Manevi Danışmanlık alanı, ben bilmiyordum böyle bir alan olduğunu, bundan sonra gitmek isterim bir sorunum olduğunda” (G3).

Gençler, Manevi Danışmanların, gençlerin kendilerine gelmelerini beklemeden onlarla birebir ilgilenmelerinin daha iyi olacağı kanaatindedirler.

“Masa başı görüşmelerden ziyade biraz daha sahaya inmeleri gerekiyor. Öğrencilerin gelip soru sormalarını değil onların gidip hayattaki genel sorunlar hakkında bilgilendirme yapmaları gerektiğini düşünüyorum” (G4).

Gençlerde, Mekânda yapılan faaliyetlerin daha çok bayan öğrencilere yönelik olduğu, imkânların eşit dağıtılması gerektiği düşüncesi oluşmuştur.

“Bu noktada şunu eleştirmek istiyorum, burada yapılan faaliyetlerin çoğu genellikle bayan öğrencilere yönelik, bayanlar biraz daha baskın. Erkekler biraz daha geride kalmış, satranç olsun masa tenisi olsun daha çok bayanların kullanımını açık. Keşke bu imkanlar erkek öğrencilere de sunulmuş olsa diye düşünüyorum” (G12).

Manevi Danışmanlar, gençleri birebir görüşmelere davet etmeli, onların dertlerini dinleyip çözüm üretme yoluna gitmelidir. Kurumun sağladığı bu hizmetler, yine kurumun güzel tanıtılması için bir fırsattır.

“... ben Manevi Danışman olmuş olsam, zaman zaman öğrencileri teke tek odama davet eder, görüşürdüm, dertlerini sorar problemlerini dinlerdim. Muhabbet etmeye çalışırdım, böyle olursa öğrenci daha çok kendisini buraya ait hissedecektir. Çünkü hakikaten burası Diyanet için, diyanetin çok güzel bir imkân sağladığı yer, bu ortamın da çok iyi değerlendirilmesi gerekiyor” (G12).

Gençler için bazı hizmetlerin ücretsiz alınması değerlidir. Psikolojik destek ve hizmetler bu kapsamdadır. Katılımcıya göre faaliyetlerin içeriği daha çok Manevi Danışman tarafından belirlenmektedir.

“Özellikle gençlik çağında psikolojik desteğin önemli olduğunu düşünüyorum ve gençlerin ders çalışmak, konferansa katılmak gibi faaliyetler için geldikleri bir merkezde buna da ücretsiz ulaşabilmeleri güzel bir hizmet. İçeriğine gelince, içeriği biraz da danışan belirliyor zannımca” (G14).

Merkezde kitap okuma grupları, kitap-dergi dağıtımı, kitapların sayısının artırılması, kitlesi hazır bir mekân için faydalı olacaktır.

“Zaten çok güzel bir yer ve de katılım da gayet yoğun oluyor yani birçok öğrencinin gelmesiyle beraber çoğu şey yapılabilir, mesela kitap okuma faaliyetleri olabilir, kitaplar burada arttırılabilir az çok öğrenci geliyor sabahları geliyoruz mesela yer olmuyor falan. Yani bu kadar kalabalığa rağmen çok güzeldi mesela kitap okuma faaliyetleri olabilir farklı şeyler olabilir yani” (G13).

“...kitap okuma olabilir, geçen dağıttıkları gibi dergi olabilir” (G1).

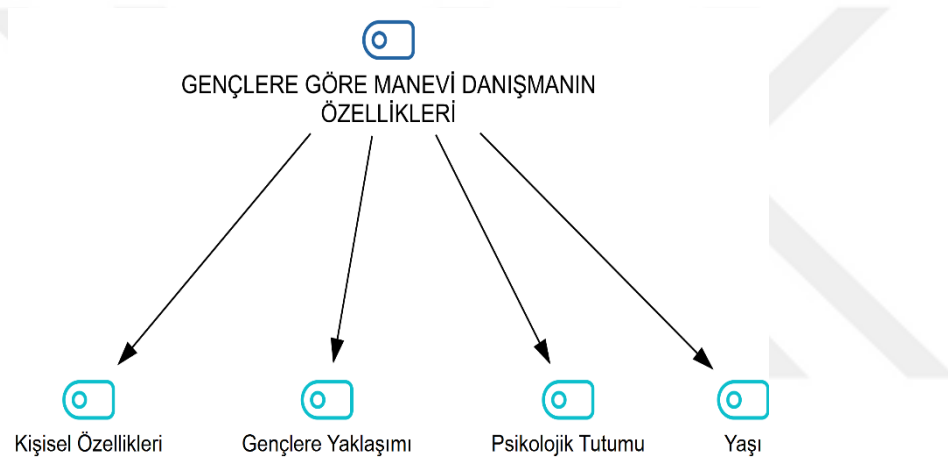
Mekâna gelen gençler için kültürel gezi ve faaliyetler düşünülebilir.

“...bu konuda bize bunu kullanarak efsaneleri etkinlik yapıyor aslında ama başka şeyler de yapılabileceğini düşünüyorum, mesela kültürel geziler olabilir ya da mevsimsel şartlara göre bir tarz şeyler olabilir, kitap okuma etkinlikleri olabilir diye düşünüyorum” (G15).

3.2.6. Gençlere Göre Manevi Danışmanlarda Olması Gereken Özellikler

Araştırmanın “Gençlere Göre Manevi Danışmanlarda Olması Gereken Özellikler” temasına ait “kişisel özellikler, gençlere yaklaşımı, psikolojik tutumu, yaşı” olmak üzere 2 alt kod oluşturulmuştur. Bu temaya ait şema Şekil 3.22’ de gösterilmiştir.

Şekil 3.22: “Gençlere Göre Manevi Danışmanlarda Olması Gereken Özellikler” Temasına İlişkin Model

Kişisel Özellikleri

Gençlere göre manevi danışmanda olması gereken kişisel özellikler şöyle sıralanabilir: samimi, sıcak kanlı, sabırlı, mütevazı, ahlaklı, güler yüzlü, hoşgörülü, sakın ve güvenilir olmalı. ‘Güler yüzlü’ kelimesi 7 defa (G5, G10, G12, G13, G14, ‘samimi’ kelimesi 5 defa (G3, G13, G14), sıcak kanlı kelimesi 2 defa (G3, G10), sakın kelimesi 2 defa (G13) tekrar edilmiştir.

“...iletişim açısından hoşgörülü olmas,” (G2).

“Bir şeyleri kolay paylaşabileceğim içten samimi biri olmalı, sıcak ve samimi olmalı, kendimi açıkça ona ifade edebileceğim biri” (G3).

“Ahlak kavramının gerekliliklerini yerine getirebilen” (G4).

“...sabırlı, mütevazı” (G4).

“...güler yüzlü olmalı” (G5).

“Hoşgörülü her görüşe saygı duyan bir yapıda olmaları diye düşünüyorum” (G9).

“...başta güler yüzlü ve sıcakkanlı olmalı” (G10).

“Açıkçası biraz samimi olmalı” (G13).

“...sakin bir yapısı olmalı, güler yüzlü olmalı” (G13).

“Güler yüzlü ve kendine çeken bir karakteri olmalı. Kişiye güven vermeli” (G14).

“...açıkçası biraz samimi olmalı” (G13).

“...sakin bir yapısı olmalı, güler yüzlü olmalı” (G13).

“Güler yüzlü ve kendine çeken bir karakteri olmalı. Kişiye güven vermeli” (G14).

Manevi danışmanlar ve müftülük personeli, gençlere her yönden örnek olmalı, olumsuz davranışlardan (sigara gibi) kaçınmalıdır.

“İkincisi güler yüzlü olması lazım, güler yüzlü olursa insanlar korkmadan çekinmeden ona yaklaşabilirler, hal ve hareketleriyle örnek olmalı. Zaman zaman bazı görevliler sigara içebiliyorlar, kapı önünde bunlar hoş değil” (G12).

Gençler manevi danışmanlardan; alanıyla ilgili işinin ehli olmasını, işini yaparken saat mefhumuna takılmamasını, gençlerin sorduğu sorulara klasik cevaplar yerine, tatmin edici ve doyurucu cevaplar vermesini, enerjik yapısıyla üretken bir tavır sergilemesini beklemektedirler (G4, G5, G7, G8, G11).

“...işine odaklanabilen, saat kavramı gözetmeyen, iş ayrımı yapmayan özellikleri olmalı” (G4).

“...onun dışında da mesleğinin gerektirdiği ilmi birikime de sahip olması gerekiyor” (G5).

“Ucu açık konularda gençleri tatmin edecek şekilde bilgi verecek donanımda olmalı, Hadis, Tefsir, Fıkıh alanında doyurucu cevaplar veriliyor zaten ancak bu konuları daha iyi anlatacak personelin olması gençler açısından faydalı olacaktır” (G7).

“Buradaki hocalarda aslında yanlış bir davranış görmedim” (G8).

“Zamanın bol olmalı ve sürekli projeler üretmeli, yani böyle durağan uykulu ne bileyim bugün bu işi yapamam deyip oturmamak lazım” (G11).

Gençlere Yaklaşımı

Manevi danışmanların gençlerle iletişimi güçlü, gençlere karşı nazik, kibar ve anlayışlı, önyargısız olmalı, empati kurabilmeli ve iletişimde gencin seviyesine inebilmelidir (G2, G9, G10, G13, G15). İletişim kelimesi 3 defa (G2, G12) tekrar edilmiştir.

“...iletişim hususunda kibar” (G2).

“...canımız sıkıldığında konuşmaya girebilir” (G2).

“Gençler ile aynı dili konuşabilmeliler aynı zamanda” (G9).

“Birincisi iletişimi çok güçlü olmalı, iletişim güçlü olursa gençlerle çok rahat ilişki kurabilir” (G12).

“...öğrenciyle samimi bağlar kursun, öğrenci de onu sevsin” (G13).

“Yargılamadan dinlemeli ve samimi olmalı” (G14).

“Gençlere karşı anlayışlı ve nazik olunmalı burada da zaten o şekilde. Hatta bir hatamız olduğuunda anlayışlı karşılanmasını isterim” (G15).

“Gençlerle empati yapabilmeli karşısındakini anlayabilme, gençle gençmiş gibi yaşlı ile yaşlıymış gibi konuşabilmeli bu kadar...” (G10).

Psikolojik Tutumu

Danışmanlar, enerjik, heyecanlı, dinamik, gençlere ayak uydurabilecek nitelikte bir psikolojiliye sahip olmalıdır (G1, G4, G5, G6).

En çok tekrar edilen kelime ‘enerjik’ kelimesi olup 4 defa kullanılmıştır.

“...enerjik ve dinamik olmalı” (G1).

“...enerjisi yüksek” (G4).

“...kesinlikle canlı olmalı enerjik olmalı” (G5).

“Kesinlikle en başta heyecanlı olması gerekiyor, bence enerjik olması gerekiyor, kafasını hemen dolmaması gerekiyor” (G6).

“...çünkü biz belki biraz tez canlı olabiliriz gençler ama bunun karşılayabilecek potansiyelde” (G6).

“Heyecanlı olmalı” (G11).

Yaşı

Danışmanların yaşı gençlere göre orta yaş olmalıdır. ‘Oturaklı’ kelimesi ile olgun karakterli ve tecrübeli kişilerin görevli olması ancak olgunluğuyla beraber de ‘ruhunun da genç olması’ tespiti yapılmıştır (G1, G6, G8).

Bu araştırmaya benzer yapılan bir çalışmada üniversite öğrencisi Kyk’da görev yapan manevi danışmanların özellikleri ile ilgili öneride bulunurken “Genç, dinamik, teyze modunda olmayan personel...” benzetmesini kullanmıştır (Kalkavan, 2020, s. 108).

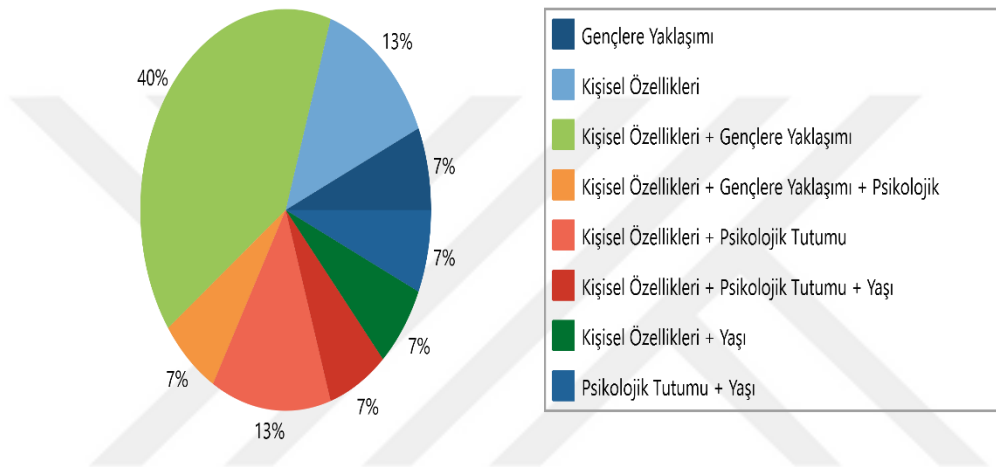
“orta yaş olmalı” (G1).

“Biraz oturaklı olması yani 40 civarı olması gerektiğini düşünüyorum. Tabii ki yaşı 40 ama ruhu 20 ...” (G6).

“Orta yaşlı olmalı ne çok genç ne çok yaşlı...” (G8).

“Gençlere Göre Manevi Danışmanlarda Olması Gereken Özellikler” temasına ait değerlendirme sonucunda Şekil 3.23’te bulunan kod yapılarına ulaşılmıştır.

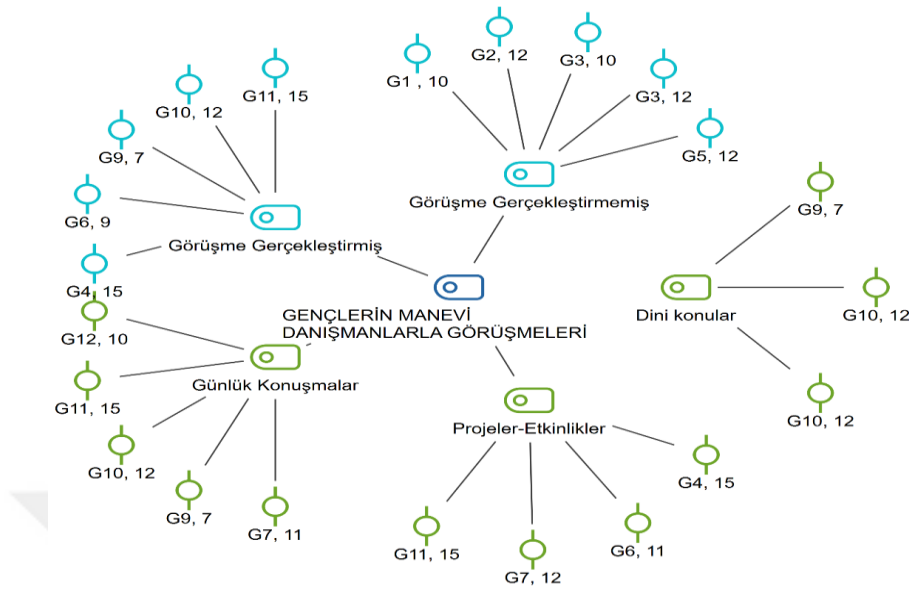
Şekil 3.23: “Gençlere Göre Manevi Danışmanlarda Olması Gereken Özellikler” Temasına Ait Kod Yapıları

Şekil 3.23’te ulaşılan kodlara göre; gençlerin çoğunluğu, Manevi Danışmanlarda olması gereken unsurlardan kişisel ve gençlere yaklaşım tarzıyla ilgili özellikleri ön plana çıkarmış, danışmanların psikolojik tutumu bu başlıkları takip eden unsur olmuştur.

Manevi Danışmanların ve gençlerin söylemleri, Maxqda programında projeleri birleştirmeye analiz edildiğinde; görüşmelerle ilgili olan kısımlar hakkında Şekil 3.24’te gösterilen yapıya ulaşılmıştır.

Şekil 3.24: Projelerin birleştirilmesiyle elde edilen ‘Gençlerin Manevi Danışmanlarla Görüşmeleri’ Temasına İlişkin Karşılaştırma Yapısı

Diğer başlıklarla ilgili de buna benzer şekillere ulaşılmış, ancak yukarıdaki şekil, örnek olarak verilmiş ve bununla yetinilmiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
SONUÇ VE ÖNERİLER

4.1. SONUÇ

Bu çalışmada, DİB, Sosyal ve Kültürel İçerikli Din Hizmetleri Daire Başkanlığı rehberliğinde, İl ve İlçe Müftülüklerine bağlı olarak hizmet veren Diyanet Gençlik Merkezlerinden, Kütahya İl Müftülüğü Diyanet Gençlik Merkezindeki MDR hizmetleri incelenmiştir. Kütahya İl Müftülüğü Diyanet Gençlik Merkezinde görev yapan din görevlisi personel ile bu merkezden hizmet alan gençler incelemeye esas teşkil eden iki ana unsur olmuştur. İnceleme kapsamında, merkezde verilen MDR hizmetleri, hizmetlerin içeriği, karşılıklı beklentiler, Manevi Danışman ve gençlerin görüşleri perspektifinde analiz edilerek yorumlanmıştır.

DİB, Diyanet Gençlik Merkezi'ni "görüşme odası, ders ve etüt salonu, çok amaçlı spor salonu, kütüphane, mescit, mutfak ve ıslak zeminden oluşan yapı" şeklinde tanımlamıştır. Bu tanım esas alındığında, Kütahya Diyanet Gençlik Merkezi'nin donanımı itibariyle tanımı büyük ölçüde karşıladığı ancak çok amaçlı spor salonunun bulunmaması bir eksiklik olarak saptanmıştır. Ayrıca Kütahya Diyanet Gençlik Merkezi'nin bölümlerinin farklı katlarda bulunması ve bu sebeple bir bütünlük arz etmemesi, mekânsal anlamda kopukluk yaşanmasına neden olduğu gibi, gençlerin mekânla güçlü duygusal bağ geliştirmesine de mâni olmaktadır. Gençlik Merkezi'nin sunduğu hizmetlerden istifade eden gençlerin, yer bulamamaktan dolayı şikâyet etmesi, bir taraftan mekâna olan ilginin yüksekliğini gösterirken, diğer taraftan bu tür yerlerin planlamasında perspektifin çok daha kapsamlı olmasının gereğini ortaya çıkarmaktadır. Hatta bu yöndeki teveccüh benzer yeni yerlerin inşa ve ihdası noktasında bir faaliyetin de zarureti ortaya koymaktadır. Bu bağlamda bizim kanaatimiz, Diyanet Gençlik Merkezi'nin Müftülük Yerleşkesi gibi hizmet binalarına eklemlenmiş bir yapı olmaktan öte, DİB'in tanımında yer alan ve tüm unsurları içinde bulunduracak şekilde planlanmış müstakil bir yapı olması gerektiği yönündedir. Böyle bir yapı hem mekânsal anlamda yaşanmakta olan dağınıklığı önleyecek, hem gençliğe özgü hizmetlerin bütünüyle kendisine münhasır tesis edilmiş bir mekânda verilmesini sağlayacak ve hem de verilen hizmetlerin her anlamda etkinliğini arttıracaktır.

İnsana yönelik hizmetlerin güç ve etkinliği, mahiyeti kadar, tanıtımına da bağlıdır. Gençlere yönelik faaliyet çeşitliliğinin ziyadesiyle artmış olduğu günümüzde tanıtım ve propagandanın gücü artık inkâr edilemez bir durumdur. Çalışmamız kapsamında elde edilen veriler gençlerin, Kütahya Diyanet Gençlik Merkezi ve faaliyetlerinden yeterince haberdar olmadıklarını göstermiştir. Bunun birtakım farklı

sebepleri olmakla birlikte, kanaatimizce en başat neden gerek kurum ve personeli ve gerekse buradan hizmet alan gençlerin bu hizmetlerin tanıtımı noktasında modern çağın sosyal medya iletişim araçlarını etkin ve yaygın bir şekilde kullanmamasıdır. Dolayısıyla Gençlik Merkezi'nin daha fazla tanınması, verdiği hizmetlerin daha bilinir hale gelebilmesi için merkezle ilişkili tüm unsurların mevcut gayretlerinin üzerinde bir gayretle işe koyulmasını gerekli kılmaktadır. Ayrıca gençlik merkezinde verilen hizmetlerin hem nicelik ve hem de nitelik bakımından arzu edilen seviyelere ulaşabilmesi için, kurumla ilişkili dış paydaşların bilgi, birikim ve tecrübelerinden istifade edilmesi bir zorunluluk gibi gözükmemektedir.

Gençlik Merkezi'nin fiziki yapısı ve merkezde verilen hizmetler bağlamında (merkezin temiz, nezih ve sessiz oluşu, konumu vb. özellikleri) gençlerin değerlendirmeleri büyük ölçüde olumludur. Gençlik Merkezi'nde sunulan ücretsiz ikram ve hizmetler, gençlerin gönlünü kazanmada ve mekânla bütünleşmelerinde önemli bir rol oynamaktadır. Bununla birlikte, süreç içerisinde sunulan ikramlar ve hizmetler için sembolik bir ücretin talep edilmesinin gençler arasında hoşnutsuzluğa yol açtığı, o sebeple yapılan faaliyetler için sembolik de olsa ücret talep edilmesinin pek uygun olmadığı değerlendirilmektedir.

Merkezde görevli Manevi Danışmanlar ile merkezden hizmet alan gençler arasında mekâna dair algıda bazı sorunlar tespit edilmiştir. Bunlar arasında en fazla öne çıkan husus, Gençlik Merkezi'nin Manevi Danışmanlar tarafında çok farklı hizmetler için fonksiyon gören bir mekân olması iken, gençler tarafından bütün alanların bir kütüphane gibi algılanmasıdır. O sebeple gençlerin özellikle ders çalışmaya geldiklerinde, çeşitli sunum, konferans ve sosyal faaliyetler için tahsis edilmiş olan kafeteryada kendilerine yer bulamamaktan şikâyet etmeleri ve bu alanın zamanla bir etüt salonu gibi kullanılmaya başlamasından dolayı ortama sessizliğin hâkim olması bu noktadaki karşılıklı algıların yerinde olduğunu göstermektedir.

Gerek kurumun önerisi ve gerekse kendi arzusuyla Gençlik Merkezi'nde görev almış olan Manevi Danışmanların gerekli şartları taşıdıkları ve bu görevi yapmaya uygun oldukları kanaatine varılmıştır. Ayrıca Manevi Danışmanların görev öncesinde ya da görev esnasında bu vazifeyi icra etmeleri için gerekli olan eğitimleri almış oldukları, alanla ilgili yayınları ve güncel çalışmaları takip ettikleri, gelişime açık oldukları gözlemlenmiştir. Bununla birlikte alana dair eğitim faaliyetlerinin düzenli bir şekilde sürdürülmesi gerektiği noktasında bir isteklerinin olduğu da tespit edilmiştir. Alana dair

çok daha derinlemesine bir birikime sahip olmak istedikleri, gençlerin problemlerine doğru bir şekilde yaklaşabilme adına özellikle Psikoloji, Felsefe ve Sosyoloji disiplinleriyle ilgili belli bir müktesebata sahip olma yönünde bir arzularının olduğu da gözlemlenmiştir.

Manevi Danışmanlardan bir kısmı, alanın çok yeni olmasından kaynaklı zaman zaman bazı sorunlar yaşadıklarını, gençlerin çoğunluğu da MDR alanını bilmediklerini, bir kısmı da bu alana ve faaliyetlere dair malumatı ilk kez yapılan görüşmeler esnasında duyduklarını, dolayısıyla Diyanet Gençlik Merkezinde böyle bir hizmetin verildiğinden daha önce haberdar olmadıklarını dile getirmişlerdir. Çalışmamız kapsamında yapılan görüşmelerde gençlerin, Gençlik Merkezi'ndeki görevlileri tanıdıkları fakat danışmanlardan, danışmanlık hizmeti almadıkları, yalnız rehberlik hizmetlerinden faydalandıkları tespit edilmiştir. Dini konularda, proje ve etkinlikler hakkında görüşme yapan gençler, yaptıkları görüşmelerin olumlu ve yeterli olduğunun ifade etmişlerdir.

Gençlik Merkezi'nde görev yapan danışmanlar, görüşme yapma konusunda gençleri genellikle ilgisiz ve isteksiz bulduklarını, buna karşın bazı gençler ise “Danışmanlar nasıl olmalı? Kendilerinde hangi özellikler bulunmalı?” gibi sorular üzerinden bir değerlendirme yaptıklarını, bu çerçevede Manevi Danışmanlık yapan görevlilerin bizatihi sahaya inerek bu görevi icra etmeleri ve gençlerle çok daha sıkı bir ilişki kurmaları gerektiğini dile getirmişlerdir. Problemin büyük ölçüde karşıdan kaynaklandığı izlenimi veren bu ifadeler, manevi danışmanlık hizmeti verenlerle alanlar arasında henüz aşılamamış olan bir iletişim sorunu olduğu izlenimi uyandırmaktadır.

Gençler, iletişim noktasında merkezdeki Manevi Danışmanları büyük ölçüde ilgili ve faydalı bulduklarını, Manevi Danışmanların tamamına yakınının güler yüzlü, samimi ve sıcakkanlı olduklarını, problemlere yaklaşım ve problemleri çözme hususunda oldukça pratik ve becerikli olduklarını ifade etmişlerdir. Gençlerin tamamı, Manevi Danışmanlarla ilgili herhangi bir sıkıntı yaşamadıklarını ancak Gençlik Merkezi'ne gelip giden diğer kurum personelinin gençlere yanlış örnek teşkil edecek davranışlarda (sigara içmek gibi) bulunduklarını ve bu davranışlardan muhakkak surette uzak durmaları gerektiğini ifade etmişlerdir.

Manevi Danışmanlar, kendilerinde gençlere karşı herhangi bir önyargı olmamasına rağmen, bazı gençlerde kendilerine karşı bir önyargının bulunduğunu dile getirirken, gençler de benzer bir durumun kendileri açısından yaşandığını ifade

etmişlerdir. Gençler, Manevi Danışmanlardan ne beklediklerini ifade ederken danışmanların kendilerine karşı sabırlı, hoşgörülü ve önyargısız bir tutum sergilemeleri gerektiği husuna değinmişlerdir.

Manevi Danışmanların ekseriyeti, gençleri ve gençlerle etkinlik yapmayı sevdiklerini, empati kurma yoluyla gençlere yaklaştıklarını ifade etmiş, gençler de bunu destekler mahiyette danışmanlardan beklentileri arasında kendilerine empati kurularak yaklaşılması arzusunda olduklarını dile getirmişlerdir.

Manevi Danışmanlar, bu alanda görev yapmak isteyen meslektaşlarına yönelik tavsiyeler kısmında, onlarda dini yeterlilik ve danışmanlık becerilerinin tam olması gereğine değinmiş, gençler ise bu alanda hizmet vermek isteyen danışmanların, alanlarıyla ilgili bilgi eksikliğinin olmaması ve gençlere yönelik bir dil ve dini anlatım tarzı ortaya koymaları gerektiği hususuna dikkat çekmişlerdir.

Gençlik Merkezinde görev yapan Manevi Danışmanlar, bu alanda görev almak isteyen personelin her şeyden önce gençlerle iletişim kurma noktasında başarılı olmaları, buna ilaveten gençlere karşı güler yüzlü, sabırlı, samimi ve fedakâr bir tutum takınmaları gerektiği hususlarını öne çıkarmışlardır. Gençler ise yine Manevi Danışmanları destekler mahiyette, kendilerine karşı sabırlı, güler yüzlü, sıcakkanlı ve samimi olunması konularına dikkat çekmişlerdir. Her iki tarafın da bu hizmetlerin yürütülmesi esnasında büyük bir heyecan, aşk ve şevke sahip olunması gerektiği hususunda mutabık oldukları gözlemlenmiştir.

Manevi Danışmanlar, kuşak farkından kaynaklı birtakım iletişim sorunları olabileceği ihtimalini göz önünde bulundurarak, Manevi Danışmanların nispeten yaşı genç olanlardan tercih edilmesi gerektiği hususu üzerinde dururken, gençler Manevi Danışmanların orta yaş ve üzeri personelden tercih edilmesi gerektiğini dile getirmişlerdir.

Manevi Danışmanlar, Gençlik Merkezinde sunulan faaliyetler kapsamında gençlerle birebir görüşmeler yaptıklarını, sahada ise belli bazı projeler (ortaokullara yönelik) uyguladıklarını, tüm bu faaliyetleri icra ederken işitsel ve görsel anlamda teknolojinin imkânlarını kullandıklarını dile getirmişlerdir. Gençler ise yapılan faaliyet ve projelerin büyük ölçüde ortaokullara yönelik olduğunu, lise ve üniversite öğrencilerinin nispeten ihmal edildiğini, dolayısıyla lise ve üniversitelere yönelik proje ve faaliyetlerin geliştirilmesi ve çoğaltılması gerektiği hususuna vurgu yapmışlardır. İcra

edilen faaliyetler esnasında kullanılan materyalleri seviye bakımından gençlerin bir kısmı uygun bulurken, bir kısmı kullanılan materyali seviye bakımından düşük ve dolayısıyla kendilerine uygun bulmadıklarını ifade etmişlerdir. Diğer taraftan yapılan görüşmelerin birinde, Gençlik Merkezinde verilen hizmet ve imkânlardan yararlanma noktasında, kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha avantajlı oldukları, dolayısıyla bu hizmetlerden erkelere oranla çok daha fazla istifade ettikleri görüşü tespit edilmiştir.

Manevi Danışmanlar, Gençlik Merkezinde yürüttükleri faaliyetler kapsamında kitap okuma grupları teşekkül ettirdikleri hususuna temas etmiş, gençler de buna paralel olarak Gençlik Merkezinde yapılabilecekler arasında kitap okuma faaliyetlerinin çoğaltılması ve kitap sayısının artırılması gerektiği hususuna dikkat çekmişlerdir. Diğer taraftan gençler etkinlikler kapsamında belli bir takvime bağlanmış faaliyetlere yer verilmesini, psikolojik, sosyolojik ve felsefi içerikli söyleşiler düzenlenmesini, güncel meselelerin değerlendirilmesini ve çeşitli mesleklerin erbabınca tanıtılmasını istedikleri gözlemlenmiştir. Ayrıca gençler dersler noktasında kendilerinin takviye edilmesini ve kendilerine rehberlik yapılmasını istemişlerdir.

Gençlik Merkezinde gerçekleştirilen konferanslarla ilgili farkındalığı anlama adına yapılan görüşmelerde gençlerden bir kısmı birkaç konferanstan söz ederken, diğerleri konferanslardan herhangi birisine şahit olmadıklarını ifade etmişlerdir. Diğer taraftan gençler, Gençlik Merkezinde kendilerine dağıtılan dergi ve kitaplardan memnun olduklarını, bu dağıtımın istikrarlı bir şekilde sürdürülmesinin faydalı olacağını dile getirmişlerdir. Tüm bunlara ilave olarak gençler, gezi ve piknik gibi dış mekânda kendilerine yönelik birtakım faaliyetler planlanmasının hem kendileri için bir farklılık oluşturacağını ve hem de bu tür etkinlikler sayesinde Gençlik Merkezi'nin çok daha fazla tanınacağını ifade etmişlerdir ki bizim kanaatimiz de bu yöndedir.

Manevi Danışmanların büyük bir kısmı GSB'ye bağlı yurtlarda Manevi Danışmanlık yapmıştır ve bir kısmı halen bu görevi yapmaya devam etmektedir. Konumuzla direkt bir bağlantısı bulunmamakla birlikte, görüşmelerde, ilgili kuruluşlarda danışmanlık yapan personel, orada edindiği tecrübeleri de paylaşmış ve bu sayede oralarda yürütülen faaliyetlere dair birtakım veri ve kanaatler elde edilmiştir. Bu çerçevede danışmanların, oralarda edindikleri tecrübeleri Diyanet Gençlik Merkezinde de kullandıkları, bu tecrübeler sayesinde gayet olumlu bazı neticeler elde ettikleri tespit edilmiştir. Manevi Danışmanlar ayrıca, KYK'da yaptıkları atölye çalışmalarından da söz etmiş ancak Gençlik Merkezinde benzer bir atölye uygulaması yapmadıklarını ifade

etmişlerdir. KYK’larda atölye çalışmaları dışında, danışmanlık ve birebir görüşmeler yaptıklarını fakat bener bir uygulamanın Gençlik Merkezinde tam olarak yerleşmediğinden söz etmişlerdir.

Manevi Danışmanlar, gençlerden kendilerine ilgi duyan ve soru soranların genellikle dine olumlu yaklaşım sergileyenler olduğuna vurgu yapmışlardır. Danışmanlar kendilerine gelen soruların genel itibarıyla ibadet (namaz, oruç, hac, zekât vs.) ve güncel meseleler, evlilik ve aile, kariyer planlaması gibi bazı meseleler üzerinde yoğunlaştığını fark ettiklerini, bunun yanında inançla ilgili birtakım felsefi sorgulamaların yapıldığını ifade etmişlerdir. Bunlar kadar olmasa da Allah’ın varlığı ve birliği, kıyamet ve alametleri, Kur’an-Hadis dikotomisi, melek, şeytan ve cin gibi görülemeyen varlıklar hakkında da zaman zaman kendilerine gençler tarafından sorular yöneltildiğinden söz etmişlerdir. Gençler ise Manevi Danışmanlara ibadetle, özellikle de namazla ilgili sorular sorduklarını, bunun yanında, sosyal medyada şahit oldukları bazı tartışmaları onlara götördüklerini, farklı görüş ve akımlarla ilgili ne düşündükleri noktasında sorgulamalar yaptıklarını, akademik çalışma ve gelecekleriyle ilgili kendilerine ne tür tavsiyelerde bulunabilecekleri hususlarında sorular sorduklarını ifade etmişlerdir.

Manevi Danışmanlar, gençlerin bir kısmının ön yargılı ve kendilerine karşı ilgisiz oluşlarını, onların farklı görüşlere sahip olmalarına bağlamaktadır. Bu onlarla iletişim kurma noktasında tam bir başarı sağlanmamış olması açısından negatif bir durum olsa da Gençlik Merkez’ine hemen her görüşten gelebiliyor olması önemli bir gelişme ve ileriye yönelik muhtemel bir kazanım olarak görülmelidir.

Gençlerin Danışmanlara soru sormaları ve tatmin edici cevaplar almak istemeleri, dini doğru kişi ve kaynaklardan öğrenmeleri açısından önemlidir. Gençlerle gerçekleştirilen görüşmelerde DİB’i doğru adres ve personelini de doğru kişiler olarak tanımladıkları anlaşılmıştır. Yapılan görüşmelerden anlaşıldığı kadarıyla, günümüz dünyasında inanç ve fikir noktasında büyük bir buhran yaşayan insanlara ve özellikle de gençlere bu konularda kendi seviyelerine uygun bir enformasyonun yapılması elzemdir. Bu noktada Gençlik Merkezlerinin etkin bir şekilde değerlendirilmesi hem kurum olarak DİB açısından hem de geleceğimiz olan gençlerimiz açısından büyük bir ehemmiyet arz etmektedir. Zira günümüzde gençlerle en sağlıklı iletişimin kurulabileceği manevi ortamların Gençlik Merkezleri olduğu düşünüldüğünde, bu mekânlar sayesinde gençler hem DİB’in hizmetleri hakkında daha fazla bilgi sahibi olacak, kuruma olan teveccüh ve

ilgileri artacak, hem de bu sayede gençlerin özellikle dini konular hususunda çok daha sağlıklı kanal ve kaynaklardan beslenmeleri temin edilmiş olacaktır.

4.2. ÖNERİLER

Şimdi de çalışmamız kapsamında gerçekleştirdiğimiz görüşmelerden hareketle geliştirmeye çalıştığımız önerileri ortaya koyarak araştırmamızı nihayete vardırarak niyetindeyiz.

Gençlik hizmetlerinde görev yapacak olan Manevi Danışmanların, GSB ile DİB iş birliği çerçevesinde yapılan hizmet içi eğitim ve seminerler kapsamında düzenli ve sistematik bir şekilde eğitilmeleri ve geliştirilmeleri elzemdir. Gerçekleştirilen eğitimlerde Psikoloji, Sosyoloji, İletişim Becerileri, Pedagojik Formasyon, Danışma Becerileri, Gençlik Gelişim Dönemleri vb. hususlara daha fazla yer verilerek, eğitimi nitelik ve nicelik bakımından daha da geliştirilmelidir. Hizmetlerin yürütülmesi esnasında, Manevi Danışmanların eksiklikleri tespit edilmeli, bu eksiklerin giderilmesi noktasında plan ve programlar hazırlanmalıdır.

Yerel olarak İl Müftülükleri, bulundukları ildeki üniversitenin imkânlarından istifade etmek koşuluyla Manevi Danışmanların gerek resmi yollardan gerekse gönüllülüğe dayalı yollardan yetiştirilmesine, yapılan hizmetlerin akademik anlamda bir zemine yaslanmasına özen göstermelidir. Bu bir taraftan verilen hizmetin kalite ve etkinliğini arttıracak, diğer taraftan bu hizmeti veren personelde bir özgüven duygusu meydana getirecektir.

Gençlik faaliyetleri alanında ya da farklı alanlarda, DİB personeli yetenekleri göz önünde tutularak özellikle MDR Anabilim Dalında, tezsiz ya da tezli yüksek lisansa yönlendirilmeli, böylece hem Manevi Danışmanlık ve Rehberlik yapacak personelin sayısı arttırılmalı hem de mevcut hizmetlerin çok daha profesyonel bir biçimde gerçekleştirilmesi temin edilmelidir. Görevlendirmelerde, yetkinlik esas olmakla birlikte, gönüllülük mutlak surette esas alınmalıdır. Zira bu her iki nitelikten birisinin olmaması, verilen hizmetler sürecinde çok farklı sorunlara yol açabilme riski taşımaktadır. Her ne kadar gençler bu hizmetleri sunan kişilerin orta yaş ve üzeri olmaları gerektiğini ifade etmiş olsalar da, Manevi Danışmanların onlarla çok rahat bir iletişim kurabilecek yaşta olmalarına özen gösterilmeli, tecrübe önemsenmekle birlikte seçilen personelin kendi deneyimleriyle “dede, amca, dayı, nene, teyze, hala vs.” modunda kimseler olmamasına dikkat edilmelidir.

Konumuzla direk ilgisi olmayan ancak görüşmelerden elde edilen bulgulara göre; GSB'ye bağlı yurtlarda Manevi Danışman olarak görev yapan personelin hizmet verdikleri gençler dikkate alındığında, sayı bakımından yeterli olmadıkları, dolayısıyla bu sayının artırılmasının bir gereklilik hatta zorunluluk olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca buralarda görev yapan Manevi Danışmanların etkinliğinin arttırılabilmesi için çalışma şartlarının iyileştirilmesi, muhatap kurumla temas kurularak yaşanmakta olan bazı sıkıntıların giderilmesi ve böylece Manevi Danışmanların hem öğrenciler ve hem de muhatap kurum nezdinde saygınlığının arttırılması temin edilmelidir. Özellikle sahada görev yapan bayan Manevi Danışmanların azlığı göz önünde bulundurularak, sayıları arttırılmalı, bunu yaparken görevlendirilecek personelin aile düzeninin muhafazasına özen gösterilmelidir. Bu bağlamda bir yurtta tek bayan Manevi Danışman görevlendirmek yerine, birkaç tane bayan görevlendirilmeli, öğrencilerin ve danışmanların müsaitliğine göre esnek çalışma programları geliştirilmeli, mümkünse bu vazifenin vardiyalı ve takvime bağlanmış bir şekilde sürdürülmesi temin edilmelidir. Bu çeşitlilik hem danışmanlar ve hem de öğrenciler açısından yapılan hizmet ve faaliyetleri çok daha verimli ve sevimli hale getirecektir.

Altı aylık sürelerle görevlendirilmesi yapılan Manevi Danışmanlar (gerek gençlik merkezi, gerekse yurtlar) hem kendi kurumlarına hem de görevlendirildikleri kurumlara karşı sorumluluk taşımaktadırlar. Bundan dolayı zaman zaman bazı sorunlar yaşanabilmektedir. O sebeple problemlerin çözümü için, yurtdışında olduğu gibi ülkemizde de Manevi Danışmanlık ve Rehberlik bir meslek olarak tanınmalı (her ne kadar 6.seviyede kabul edilmiş olsa da) kendi mahiyetine uygun kadrolar ihdas edilerek resen atamalar yapılmalı ve bu hizmetler görevi Manevi Danışmanlık ve Rehberlik olan bu personel tarafından yerine getirilmelidir.

Ülkenin çeşitli kurum ve kuruluşlarında alanla ilgili fizibilite çalışması yapılarak, görevli istihdamının yapılması, alanın gelişmesi ve hizmetin tüm kesimlere ulaştırılabilmesi adına önemli bir adım olacaktır. Ataması yapılacak olan personelin yapması gerekenleri ve kurumun kendisinden beklentilerinin neler olduğunu kavrayabilmesi için DİB'de en az beş yıllık bir geçmişe sahip olmasına özen gösterilmelidir. Manevi Danışman ve Rehber olarak görevlendirilecek personel öncelikle bu alanda eğitim almış (hizmet içi veya lisansüstü eğitim) olanlardan seçilmelidir. Seçim gerçekleştirildikten sonra Manevi Danışman ve Rehberlerin gittikleri kurumdaki çalışmaları takip edilmeli, başarılı olanlara muvafakatname verilerek orada istihdamları

sağlanmalı, başarısız olanlar ise geri çekilmeli ve yerlerine başka personelin görevlendirilmesi sağlanmalıdır. Alanda tecrübe ve yeteneğe sahip olmayanların, bu görevi zoraki yapanların istihdamından özellikle kaçınılması gerekmektedir. Zira böyle bir inisiyatif niyet iyi olsa da birtakım kötü neticelerin ortaya çıkmasına yol açacaktır.

MDR alanı ve bu alanda görev alan personelin verdiği hizmetler, gençlere iyi tanıtılmalı, buna yönelik özel birtakım çalışmalar yapılmalıdır. DİB, genel anlamda tüm Türkiye’de gençlere yönelik verilmekte olan hizmetleri toplu şekilde ele almalı, bu hizmetlerin kalite ve etkinliğini tespit edebilme adına alana yönelik akademik çalışma ve araştırmaları teşvik etmelidir. Benzer şekilde her il ve ilçede MDR alanında yapılan faaliyetlerin çeşitlendirilmesi ve geliştirilmesi için spesifik konularda çalışma yapmaya teşvik edilmeli, bu çalışmaları yapmakta olan personele pozitif bir ayırım yapılmalıdır. Ayrıca çeşitli anket ve saha araştırma yöntemleriyle verilen hizmetlerden ne tür dönütler sağlandığı tespit edilerek bir yol haritası belirlenmelidir.

Manevi Danışmanlar, Gençlik Merkezinde ya da görev yapmakta oldukları farklı yerlerde, gençlere yönelik programlar planlarken, gençlerin görüş ve düşüncelerini dikkate almalı, sürecin daha sağlıklı yürümesi için izcilik sisteminde olduğu gibi gençlerin plan ve uygulama alanında etkin rol alabilmelerine özen gösterilmelidir. Bu konuda TDV bünyesinde faaliyetler yürüten TDV Genç Gönüllüler grubundan istifade edilmeli; yerelde Sivil Toplum Kuruluşları ile iş birliği yapılmalı ve bu kuruluşlar bünyesinde faaliyet yapmakta olan gençler de çalışmalara dâhil edilmelidir.

Gençlere yönelik din hizmetlerinin verildiği mekânların, konum itibarıyla kolay ulaşılabilir yerlerde tesis edilmesine, donanım, imkân ve hizmet çeşitliliği bakımından gençlerin ilgisi çekebilecek standartta olmasına özen gösterilmelidir.

Diyanet Gençlik Merkezinde yapılan faaliyetler arasına, dış mekân etkinlik planlamaları da katılmalı, sportif faaliyetlerin düzenlenmesi noktasında GSB’den destek alınmalı ve yine aynı yol izlenerek gençlerle birlikte kültürel içerikli geziler yapılmalıdır.

Diyanet Gençlik Merkezlerinde faaliyet ve etkinliklere düzenli katılan gençlere özel projeler geliştirilmeli ve onlara özel, ödüllü yarışma, oyun vb. düzenlenerek gençlerle bağlar güçlendirilmelidir. Merkeze özel bir bütçe tahsis edilerek kurumsal destek hissettirilmelidir. Etkinlik planlamaları gençlerin seviyelerine uygun olarak (ortaokul, lise, üniversite) planlanmalıdır. Belli aralıklarla, farklı yaş gruplarını da bir

araya getirecek, birbirlerinden rol model ve tecrübe paylaşımı adına faydalanacakları projeler de hayata geçirilmelidir.

Diyanet Gençlik Merkezine gelen gençlerin genellikle örgün eğitime devam eden ya da mezun olup yükseköğrenime hazırlanan öğrencilerden oluştuğu göz önüne alındığında, özellikle çalışmak zorunda kalan gençlerin bu hizmetlerden istifade demedikleri anlaşılmaktadır. O sebeple hafta sonları ya da akşamları, bu gençlerin gelebileceği saatlerde onlara yönelik özel çalışmalar yapılmalı, projeler geliştirilmelidir.

Millî Eğitim Bakanlığı ve DİB ile sürdürülen ÇEDES Projesi kapsamında Diyanet Gençlik Merkezlerinin tanıtımı noktasında, önemli adımlar atılmıştır. Bu proje kapsamında okullarda, merkezin tanıtımına ilişkin yapılmakta olan tanıtımlara ısrarla devam edilmeli, aynı okullar yerine farklı okullar tercih edilerek daha fazla gencin merkezden ve verilen hizmetlerden haberdar olması sağlanmalıdır.

Gençler, Manevi Danışmanlardan ve gençliğe hizmet veren personelden, kendilerini ikna edici ve tatminkâr cevaplar beklemektedir. Bu anlamda gençlere özel, klasik cevaplar yerine, onlara hitap edecek yeni bir din dili anlatım üslubunun geliştirilmesi de gerekmektedir. Bu minvalde İslami İlimler ya da İlahiyat Fakültelerinin Din Felsefesi, Din Psikolojisi, Din Sosyolojisi ve Kelam Ana Bilim Dallarında görev yapmakta olan öğretim üyeleri ile ortak bir çalışma yapılması son derece önemli ve faydalı sonuçlar ortaya çıkaracaktır.

İlahiyat Fakültesi ve İslami İlimler Fakültesinde okuyan öğrenciler, Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik, Psikoloji gibi alanla yakından ilgili bu bölümleri yan dal olarak okumaya teşvik edilmeli, DİB bünyesinde görev almayı düşünen gençler yetiştirilmeli, geleceğe yatırım yapılarak MDR alanında, yetişmiş personelin görev alması sağlanmalıdır.

Buraya kadar dile getirmiş olduğumuz sonuç ve öneriler elbette ki sahaya dair söylenebilecek şeylerin tamamı değildir. Hatta söylenebileceklerin çok çok az bir kısmını teşkil ettiğini ifade edebiliriz. Dolayısıyla yerelde yapmış olduğumuz bu çalışma ve benzerlerinin, ülkenin değişik yerlerinde hem yerelde ve hem de genel anlamda yapılmasının elzem ve faydalı olacağı kanaatindeyiz. Yaptığımız bu çalışma eğer bu noktada başkalarına ilham verme noktasında bir vazife icra ederse, bundan dolayı çok büyük bir kıvanç ve mutluluk duyacağımızı ifade etmek isteriz.

EKLER

Ek-1: İzin Belgeleri

T. C.
KÜTAHYA DÜMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve
Yayın Etiği Kurulu

TOPLANTI TUTANAĞI

Toplantı Tarihi: 08.12.2022
Toplantı Sayısı: 2022/11

GÜNDEM 10: Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürlüğü'nün 24.11.2022 tarihli ve 158408 sayılı yazısı gereğince; Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi Aysun ÖGCEM'in "*Diyanet Gençlik Merkezlerindeki Manevi danışmanlık ve Rehberlik Faaliyetleri Üzerine Bir Araştırma (Kütahya İli Örneği)*" başlıklı akademik çalışmasında kullanılmak üzere, uygulama, görüşme ve anket yapma talebinin etik açıdan uygunluğu üzerine görüşme.

KARAR 10: Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürlüğü'nün 24.11.2022 tarihli ve 158408 sayılı yazısı gereğince; Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi Aysun ÖGCEM'in "*Diyanet Gençlik Merkezlerindeki Manevi danışmanlık ve Rehberlik Faaliyetleri Üzerine Bir Araştırma (Kütahya İli Örneği)*" başlıklı akademik çalışmasında kullanılmak üzere, uygulama, görüşme ve anket yapma talebinin etik açıdan uygunluğu üzerine görüşüldü.

Yapılan görüşmeler ve değerlendirmeler sonucunda, çalışma kapsamında yapılacak olan uygulama, anket-görüşme sorularının ve ölçeklerin, gerekli izinlerin alınması kaydıyla, fikri, hukuki ve telif hakları bakımından sorumluluğu başvurucuya ait olmak üzere etik açıdan uygun olduğuna oy birliği ile karar verildi.

Evrak Tarih ve Sayısı: 24.01.2023-174118

T.C.
KÜTAHYA VALİLİĞİ
İl Müftülüğü

Sayı : E-87939758-730.08.03-3341670
Konu : Anket İzni (Aysun ÖGCEM)

KÜTAHYA Dumlupınar Üniversitesi Rektörlüğüne
(Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı)

İlgi : a) Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Rektörlüğü (Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı) 18.01.2023 tarihli ve E-75557786-300-172194 sayılı yazısı.
b) Kütahya Müftülüğü Makamının 20.01.2023 tarihli ve E-87939758-730.08.03-3339166 sayılı oluru.

İlgi (a)'da kayıtlı yazınız gereği; İlimiz Müftülüğü Vaizi olarak görev yapmakta olan aynı zamanda Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Tezli Yüksek Lisans Programı 202085581014 No.lu öğrencisi Aysun ÖGCEM'in "Diyanet Gençlik Merkezlerindeki Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Faaliyetleri Üzerine Bir Araştırma, Kütahya İli Örneği" konulu tez çalışması kapsamında anket uygulaması yapma talebi, İlgi (b)'de kayıtlı olur ile de uygun görülmüştür.

Bilgilerinize arz ederim.

Hüseyin DEMİRTAŞ
İl Müftüsü

Ek: İlgi (b) Olur (1 Sayfa)

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.
Doğrulama Kodu: 846E658C-756B-414C-9D08-549EE3B00162 Doğrulama Adresi: <https://www.turkiye.gov.tr>
Alipaşa Mh. Atatürk Bulvarı No: 8 43020 Merkez/KÜTAHYA
Telefon: (274) 223 63 12 Belgegeçer (Faks): (274) 223 63 13
E-posta: kutahya@diyanet.gov.tr İnternet Adresi: kutahya.diyanet.gov.tr
Bilgi için: Mehmet ÜNVER
Veri Hazırlama ve Kontrol
İşletmeni

Bu belge, Güvenli Elektronik İmza ile imzalanmıştır.

Evrak Tarih ve Sayısı: 24.01.2023-174120

T.C.
KÜTAHYA VALİLİĞİ
İl Müftülüğü

Sayı : E-87939758-205-3343483
Konu : Anket İzni

KÜTAHYA DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE

İlgi : 18.01.2023 tarihli ve E-75557786-300-172194 sayılı yazınız.

İlgi yazınıza istinaden, Üniversiteniz Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi Aysun ÖGCEM'in "Diyamet Gençlik Merkezlerindeki Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Faaliyetleri Üzerine Bir Araştırma; Kütahya İli Örneği" konulu tez çalışması kapsamında anket uygulaması yapma talebi Müftülüğümüzce uygun görülmüştür.

Bilgilerinize arz ederim.

Hüseyin DEMİRTAŞ
İl Müftüsü

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.
Doğrulama Kodu: 84CCA2B7-47BC-467F-B03F-71D521026562 Doğrulama Adresi: <https://www.turkiye.gov.tr/>
Alipaşa Mh. Atatürk Bulvarı No: 8 43020 Merkez/KÜTAHYA Bilgi için: Mehmet Ali KAYA
Telefon: (274) 223 63 12 Belgegeçer (Faks): (274) 223 63 13 Veri Hazırlama ve Kontrol İşletmeni
E-posta: kutahya@diyanet.gov.tr İnternet Adresi: kutahya.diyanet.gov.tr

Bu belge, Güvenli Elektronik İmza ile imzalanmıştır.

Ek-2: Gençlerle Mülakat Soruları

Görüşme Formu

Katılımcı Demografik Sorular:

Yaş:

Cinsiyet:

Eğitim durumu:

Diyanet Gençlik Merkezine Gelen Gençlerle Görüşme Soruları

- 1- Diyanet gençlik merkezinden nasıl haberdar oldunuz?
- 2- Diyanet gençlik merkezini, konum ve mekân itibariyle değerlendirecek olursanız neler söyleyebilirsiniz?
- 3- Diyanet gençlik merkezindeki ortam ve hizmetler hakkındaki görüşleriniz nelerdir?
- 4- Diyanet gençlik merkezinde görevli manevi danışmanlarla görüşmeler yaptınız mı? Hangi konularda?
- 5- Manevi danışmanlarla yaptığınız görüşmeleri yeterli ve tatmin edici buldunuz mu? Özellikle hangi yönlerden?
- 6- Manevi danışmanlarla yaptığınız görüşmeler sizde ne gibi duygular uyandırıyor?
- 7- Manevi danışmanların yaptığı faaliyetlerin içeriğini nasıl buluyorsunuz? Bu husustaki önerileriniz nelerdir?
- 8- Gençlere manevi danışmanlık yapacak personelin özellikleri size göre nasıl olmalı?

Ek-3: Onam Formu

GÖNÜLLÜ KATILIM ONAM FORMU

Bu çalışma, Diyanet Gençlik Merkezlerindeki Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Faaliyetleri Üzerine Bir Araştırma (Kütahya İli Örneği) başlıklı bir tez çalışması olup “bu alanda görevlendirilen din görevlilerinin, gençlik merkezinden hizmet alan gençler ile manevi danışma ve rehberlik süreci yeterliliklerine ilişkin bakış açılarını ve deneyimlerini anlamak ve aynı zamanda bu hizmeti alan gençlerin verilen hizmete dair görüşlerini tespit etmek” amacını taşımaktadır. Araştırma sonunda elde edilen sonuçların, gençlerin özellikle günümüzde yaşamakta oldukları anlamsızlık ve manevi boşluktan kurtulmalarında büyük etkisi olan manevi danışmanların etkili ve nitelikli danışma ve rehberlik süreci yürütmesinde yol gösterici olacağı düşünülmektedir. Ayrıca gençlerin hem manevi psikolojik oluş düzeylerinin artırılması hem de sosyal çevreleri ile çok daha uyumlu ve sağlıklı bir ilişki kurabilmelerine önemli bir destek sağlanmış olacaktır. Bu bağlamda gençlerin içinde bulundukları çevreleri ile adaptasyonu ve belirsizlik durumlarının azalması ile bu bireylerin sosyal ve psikolojik sorunlardan uzak kalmalarının sağlanacağı düşünülmektedir.

- Bu çalışmaya katılımınız gönüllülük esasına dayanmaktadır.
- Çalışmanın amacı doğrultusunda, yarı-yapılandırılmış görüşme yapılarak sizden veriler toplanacaktır.
- İsminizi yazmak ya da kimliğinizi açığa çıkaracak bir bilgi vermek zorunda değilsiniz/araştırmada katılımcıların isimleri gizli tutulacaktır.
- Araştırma kapsamında toplanan veriler, sadece bilimsel amaçlar doğrultusunda kullanılacak, araştırmanın amacı dışında ya da bir başka araştırmada kullanılmayacak ve gerekmesi halinde, sizin (yazılı) izniniz olmadan başkalarıyla paylaşılmayacaktır.
- İstemeniz halinde sizden toplanan verileri inceleme hakkınız bulunmaktadır.
- Sizden toplanan veriler klasör şifreleme yöntemi ile korunacak ve araştırma bitiminde arşivlenecek veya imha edilecektir.
- Veri toplama sürecinde/süreçlerinde size rahatsızlık verebilecek herhangi bir soru/talep olmayacaktır. Yine de katılımınız sırasında herhangi bir sebepten rahatsızlık hissederseniz çalışmadan istediğiniz zamanda ayrılabilirsiniz. Çalışmadan ayrılmanız durumunda sizden toplanan veriler çalışmadan çıkarılacak ve imha edilecektir.

Gönüllü katılım formunu okumak ve değerlendirmek üzere ayırdığınız zaman için teşekkür ederim. Çalışma hakkındaki sorularınızı Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Anabilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Aysun Ögcem'e sorabilirsiniz.

Danışman Adı : Dr. Öğr. Üyesi Ömer Faruk SÖYLEV

Araştırmacı Adı : Aysun ÖGCEM

Ek-4: Manevi Danışmanlarla Mülakat Soruları

Görüşme Formu

Katılımcı Demografik Sorular:

Yaş:

Cinsiyet:

Eğitim durumu:

Mesleki Deneyim Süresi (Yıl Olarak):

Manevi Danışmanlık Deneyim Süresi (Yıl olarak):

Manevi Danışmanlarla Görüşme Soruları:

- 1- Diyanet Gençlik Merkezinde manevi danışman olarak nasıl görevlendirildiniz? Kendiniz mi talep ettiniz? Nasıl uygun görüldünüz biraz bahseder misiniz?
- 2- Gençlere yönelik manevi danışmanlık hizmetleriyle ilgili kendinizi nasıl yetiştirdiniz? Hangi eğitimleri aldınız? Eğitimlerinizi yeterli görüyor musunuz?
- 3- Gençlere yönelik manevi danışmanlık hizmeti sunarken ne gibi sorunlarla ya da zorluklarla karşılaşıyorsunuz? Mesela gençlerle iletişim kurmakta zorlandığınız oluyor mu?
- 4- Manevi danışman olarak gençlere ne gibi hizmetler sunduğunuzdan bahseder misiniz?
- 5- Gençlerle yapılan atölye, ders gibi etkinlikleri nasıl belirliyor, planlıyor ve gerçekleştiriyorsunuz? Süreçler hakkında bilgi verebilir misiniz?
- 6- Görüşmeler yaptığınız gençlerin dini anlayış, dine bakış ve yaklaşımlarını nasıl buluyorsunuz/değerlendiriyorsunuz?
- 7- Gençler size daha çok hangi konularda sorular soruyor ya da sizden daha çok hangi konularda destek talep ediyorlar? Örnekler verebilir misiniz?
- 8- Gerçekleştirdiğiniz bu hizmetleri başarılı buluyor musunuz? Bunu hangi nedenlere bağlıyorsunuz?
- 9- Çalıştığınız hizmet alanında ulaşmak istediğiniz hedef ve amaçlarınız nelerdir?
- 10- Gençlere yönelik manevi danışmanlık yapmak isteyen meslektaşlarınıza önerileriniz nelerdir?

EK-5: ONAM FORMU

GÖNÜLLÜ KATILIM ONAM FORMU

Bu çalışma, Diyanet Gençlik Merkezlerindeki Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Faaliyetleri Üzerine Bir Araştırma (Kütahya İli Örneği) başlıklı bir tez çalışması olup “bu alanda görevlendirilen din görevlilerinin, gençlik merkezinden hizmet alan gençler ile manevi danışma ve rehberlik süreci yeterliliklerine ilişkin bakış açılarını ve deneyimlerini anlamak ve aynı zamanda bu hizmeti alan gençlerin verilen hizmete dair görüşlerini tespit etmek” amacını taşımaktadır. Araştırma sonunda elde edilen sonuçların, gençlerin özellikle günümüzde yaşamakta oldukları anlamsızlık ve manevi boşluktan kurtulmalarında büyük etkisi olan manevi danışmanların etkili ve nitelikli danışma ve rehberlik süreci yürütmesinde yol gösterici olacağı düşünülmektedir. Ayrıca gençlerin hem manevi psikolojik oluş düzeylerinin artırılması hem de sosyal çevreleri ile çok daha uyumlu ve sağlıklı bir ilişki kurabilmelerine önemli bir destek sağlanmış olacaktır. Bu bağlamda gençlerin içinde bulundukları çevreleri ile adaptasyonu ve belirsizlik durumlarının azalması ile bu bireylerin sosyal ve psikolojik sorunlardan uzak kalmalarının sağlanacağı düşünülmektedir.

- Bu çalışmaya katılımınız gönüllülük esasına dayanmaktadır.
- Çalışmanın amacı doğrultusunda, yarı-yapılandırılmış görüşme yapılarak sizden veriler toplanacaktır.
- İsminizi yazmak ya da kimliğinizi açığa çıkaracak bir bilgi vermek zorunda değilsiniz/araştırmada katılımcıların isimleri gizli tutulacaktır.
- Araştırma kapsamında toplanan veriler, sadece bilimsel amaçlar doğrultusunda kullanılacak, araştırmanın amacı dışında ya da bir başka araştırmada kullanılmayacak ve gerekmesi halinde, sizin (yazılı) izniniz olmadan başkalarıyla paylaşılmayacaktır.
- İstemeniz halinde sizden toplanan verileri inceleme hakkınız bulunmaktadır.
- Sizden toplanan veriler klasör şifreleme yöntemi ile korunacak ve araştırma bitiminde arşivlenecek veya imha edilecektir.
- Veri toplama sürecinde/süreçlerinde size rahatsızlık verebilecek herhangi bir soru/talep olmayacaktır. Yine de katılımınız sırasında herhangi bir sebepten rahatsızlık hissederseniz çalışmadan istediğiniz zamanda ayrılabilirsiniz. Çalışmadan ayrılmanız durumunda sizden toplanan veriler çalışmadan çıkarılacak ve imha edilecektir.

Gönüllü katılım formunu okumak ve değerlendirmek üzere ayırdığınız zaman için teşekkür ederim. Çalışma hakkındaki sorularınızı Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Anabilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Aysun Ögcem'e sorabilirsiniz.

Danışman Adı : Dr. Öğr. Üyesi Ömer Faruk SÖYLEV

Araştırmacı Adı : Aysun ÖGCEM

Bu çalışmaya tamamen kendi rızamla, istediğim takdirde çalışmadan ayrılabilceğimi bilerek verdiğim bilgilerin bilimsel amaçlarla kullanılmasını kabul ediyorum. Görüşmenin ses ya da video ile kayıt altına alınmasını kabul ediyorum.

(Lütfen bu formu doldurup imzaladıktan sonra veri toplayan kişiye veriniz.)

Katılımcı Ad ve Soyadı:

İmza:

Tarih:

KAYNAKÇA

- Acar Çınar, H. (2014). Manevi iyi oluş ile dindarlık arasındaki ilişki üzerine bir değerlendirme. *Cumhuriyet İlahiyat Dergisi*, 18(2), 391-412.
- Acar, A. K. (2022). İmkân ve zorluklarıyla gençlik dönemi din eğitimi. *Türkiye Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 13, 25-46.
- Acar, F. (2023). *Covid-19 Salgını döneminde lise öğrencilerinin maneviyat ve psikolojik sağlamlık düzeyleri arasındaki ilişki üzerine bir araştırma* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya.
- Adalet Bakanlığı ile Diyanet İşleri Başkanlığı İş Birliği Protokolü. (2019, 13 Ekim). Erişim Adresi: <https://cte.adalet.gov.tr/Resimler/Dokuman/4122019160046diyanet.pdf>
- Ağılkaya Şahin, Z. (2014). *Federal Almanya Cumhuriyeti'nde dini danışmanlık: Teori-eğitim—uygulama* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Ağılkaya Şahin, Z. (2017). *Manevi bakım ve danışmanlık (Almanya Örneği)* (1. Basım). İstanbul: Marmara Akademi Yayınları.
- Ağılkaya Şahin, Z. (2020). *Psikoloji ve psikoterapide din* (1. Basım). İstanbul: Çamlıca Yayınları.
- Aile ve Dini Rehberlik Daire Başkanlığı Görevleri. (2019, 12 Ekim). Erişim Adresi: <https://dinhizmetleri.diyanet.gov.tr/sayfa/48/>.
- Akbaba, A., Lorcu, F., Yıldız Erduran, G., Yazıcı, S. ve Akman, Y. (2021). *Bilimsel araştırma yöntemleri ve etik* (1. Basım). Ankara: Detay Yayıncılık.
- Akbolat, A. (2022). *Kronik hastalarda iyi oluş ve maneviyat: Nitel bir araştırma* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Altaş, N. (1997). *Hastanelerde din ve moral hizmetleri* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Altaş, N. (1999). Hastanelerde dini danışmanlık hizmetleri (Türkiye uygulaması üzerine deneysel bir araştırma). *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 39(1), 599-660.
- Altıntaş, M. E. (2018). Hastanelerde gerçekleştirilen manevi danışmanlık ve rehberlik hizmetleri üzerine nitel bir araştırma (Kayseri Örneği). *Amasya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 11, 221-256.
- Angın, Y. (2016). *Aile ve dini rehberlik bürosu görevlilerinin karşılaştıkları psikososyal sorunlara yaklaşımlarının dini danışmanlık ve rehberlik açısından değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Apak, H. (2018). Sosyal hizmet uygulamasında din ve maneviyatın rolü (SHUDMR) ölçeğinin Türkçeye uyarlanması: Güvenirlilik ve geçerlik çalışması. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 7(3), 1889-1903.
- Arpacı, M. (2014). Din görevlilerinin, “Din Görevlisi”, “Diyanet İşleri Başkanlığı” ve “Müftü” kavramlarına yönelik görüşlerinin metafor analizi yoluyla incelenmesi (Şanlıurfa örneği). *Ekev Akademi Dergisi*, 59, 31-45.
- Atan, G., Özer, Z. ve Bahçecioğlu Turan, G. (2020). Kanseri hastalarında umutsuzluk ve manevi bakım algısının değerlendirilmesi. *Journal Of Contemporary Medicine*, 10(2), 266-274.
- Ay, M. E. ve Hökelekli, H. (2003). *Tartışmalı ilmi toplantı*. Bursa: Ensar Neşriyat.
- Aybey, S. (2015). *Diyanet işleri başkanlığı aile ve dini rehberlik bürolarına gelen soruların analiz ve değerlendirilmesi (Ege bölgesi örneği)* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Ayten, A. (2012). *Tanrı'ya sığınmak* (3. Basım). İstanbul: İz Yayıncılık.
- Ayten, A. ve Batan, S. N. (2015). Dini başa çıkma, psikolojik dayanıklılık ve yaşam doyumu ilişkisi üzerine bir araştırma. *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 15(3), 67-92.
- Ayten, A. ve Düzgüner, S. (2020). *Manevi danışmanlık ve rehberlik hizmetleri temel bilgiler kılavuzu* (1. Basım). Ankara: DİB Yayınları.

- Ayten, A. ve Özkan, A. (2020). *Hastanelerde manevi danışmanlık ve rehberlik hizmetleri (Diyanet İşleri Başkanlığı)* (1. Basım). Ankara: DİB Yayınları.
- Bahadır, Y. D. (2002). Ergen kişiliği bağlamında din-kişilik ilişkisi. *Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 14(14), 111-123.
- Baltacı, A. (2018). Nitel araştırmalarda örnekleme yöntemleri ve örnek hacmi sorunsalı üzerine kavramsal bir inceleme. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(1), 231-274.
- Baltacı, A. (2019). Nitel araştırma süreci: nitel bir araştırma nasıl yapılır? *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(2), 368-388.
- Başbakanlık Mevzuatı Geliştirme ve Yayın Genel Müdürlüğü. (2022, 20 Mart). Erişim Adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2008/10/20081005-1.htm>.
- Bayyığıt, M. (2011). *Gençlik ve din* (1. Basım). Konya: Yediveren Kitap.
- Beki, F. (2021). Sosyal hizmette manevi değerlendirme yöntemleri ve ölçekleri 1. *Toplumsal Politika Dergisi*, 2(2), 45-61.
- Bozkaya, T. (2023). *Pozitif psikoloji bağlamında din eğitimi temelli manevi danışmanlık ve rehberlik (Sivas GSB yurtlarında kalan kız öğrenciler örneği)* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas.
- Bulut, A. (2018). *Din eğitiminde rehberlik ve psikolojik danışmanlık* (1. Basım). Ankara: DİB Yayınları.
- Canatan, K. (2019). *İnsanın dört hali yaşam akışı sosyolojisine giriş* (1. Basım). İstanbul: Ketebe Yayınları.
- Cebeci, S. (2016). *Dini danışma ve rehberlik* (2. Basım). Ankara: DİB Yayınları.
- Ceylan, Y. ve Özaydın, M. (2020). Manevi/dini danışmanlıkta değer algısı. *Bingöl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (16), 284-301.
- Clouse, B. (2000). Ergenlerde ahlak gelişimi ve cinsellik (T. Gündüz, Çev.). *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 9(9), 1-39.
- Cooper, K. L., & Chang, E. (2016). Undergraduate nurse students' perspectives of spiritual care education in an australian context. *Nurse Education Today*, 44, 74-78.

- Coşkunsever, A. (2016). *Sosyal hizmet kurumlarında dini danışmanlık ve rehberlik (yetiştirme yurdu & bakım ve sosyal rehabilitasyon merkezi örneği)* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- Coşkunsever, A. (2018). *Sosyal hizmetlerde manevi danışmanlık ve rehberlik* (1. Basım). İstanbul: Dem Yayınları.
- Çakmak, Z. (2021). *Ergenlerde maneviyat, sosyal medya bağımlılığı ve değerler arasındaki ilişkiler* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Çalışkan, M. ve Mencik, Y. (2015). Değişen dünyanın yeni yüzü: sosyal medya. *Akademik Bakış Dergisi*, 50, 254-277.
- Çapçioğlu, İ. (2016). Gençlik dönemi kimlik arayışının demokratik değerlerin ve iletişim becerilerinin gelişimine etkisi. *Siirt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1(2), 57-76.
- Çevreme Duyarlıyım, Değerlerime Sahip Çıkıyorum Projesi Uygulama Usul ve Esasları. (2023, 15 Ekim). Erişim Adresi: <https://dinhizmetleri.diyamet.gov.tr/Documents/%C3%87evreme%20Duyarl%C4%B1y%C4%B1m%20Protokol%C3%BC.pdf>
- Daştan Bostancı, N. ve Buzlu, S. (2007). Meme kanseri hastalarında maneviyatın etkileri ve manevi bakım. *Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi*, 3(1), 73-79.
- Diyanet İşleri Başkanlığı Engellilere Yönelik Manevi Danışmanlık Hizmetleri Yönergesi. (2019, 20 Mart). Erişim Adresi: <https://hukukmusavirligi.diyamet.gov.tr/Documents/Engellilere%20Y%C3%B6nelik%20Manevi%20Dan%C4%B1%C5%9Fmanl%C4%B1k%20Hizmetleri%20Y%C3%B6nergesi.pdf>.
- Diyanet İşleri Başkanlığının Bağımlılıkla Mücadele Hizmetlerine Dair Çalışma Usul ve Esasları. (2017, 2 Eylül). Erişim Adresi: <https://hukukmusavirligi.diyamet.gov.tr/Documents/Diyamet%20%C4%B0%C5%9Fleri%20Ba%C5%9Fkanl%C4%B1%C4%9F%C4%B1n%C4%B1n%20Ba%C4%9F%C4%B1ml%C4%B1l%C4%B1kla%20M%C3%BCcadele%20Hizmetlerine%20Dair%20%C3%87al%C4%B1%C5%9Fma%20Usul%20ve%20Esaslar%C4%B1.pdf>.

- Düzgüner, S. (2013). *Maneviyat algısı ve diğerkamılıkla ilişkisi (kan bağışı örneğinde Türkiye ve Amerika karşılaştırmalı nitel bir araştırma)* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Düzgüner, S. ve Ayten, A. (2021). *Manevi danışmanlık ve rehberlik hizmetleri temel bilgiler klavuzu* (3. Basım). Ankara: DİB Yayınları.
- Düzgüner, S. ve Soykök, M. (2021). *Gençlere yönelik manevi danışmanlık ve rehberlik hizmetleri* (3. Basım). Ankara: DİB Yayınları.
- Düzgüner, S. ve Telek, S. (2020). *Huzurevi, yaşlı bakım ve rehabilitasyon merkezlerinde manevi danışmanlık ve rehberlik hizmetleri* (2. Basım). Ankara: DİB Yayınları.
- Ege, R. ve Uğurlu, H. S. (2018). Bir isimlendirme problemi: Dinî danışmanlık. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 7(2), 1057-1077.
- Ekşi, H., Kaya, Ç. ve Çiftçi, M. (2016). *Maneviyat ve psikolojik danışma* (1. Basım). İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Erbay, E. (2016). *Etkinliklerle değerler eğitimi* (1. Basım). Ankara: DİB Yayınları.
- Erbay, E. (2018a). *Etkinliklerle değerler eğitimi 1 (7-15 yaş)* (1. Basım). Ankara: DİB Yayınları.
- Erbay, E. (2018b). *Etkinliklerle değerler eğitimi 2* (2. Basım). Ankara: DİB Yayınları.
- Eren Cengiz, D. (2021). *Veganların maneviyat anlayışları üzerine nitel bir araştırma* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Gençlik ve Spor Bakanlığı Gençlik Kampları Yönetmeliği. (2023, 12 Ekim). Erişim Adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2022/05/20220526-1.htm>.
- Gençlik ve Spor Bakanlığı Gençlik Liderliği Eğitim, Çalışma Usul ve Esaslarına Dair Yönerge. (2023, 15 Kasım). Erişim Adresi: https://gsb.gov.tr/dosyalar/mevzuatlar/04032015_LiderlikYonergesi.pdf
- Gençlik ve Spor Bakanlığı Gençlik Merkezleri Yönetmeliği. (2023, 10 Eylül). Erişim Adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2022/05/20220526-2.htm>.
- Gençlik ve Spor Bakanlığı ile Diyanet İşleri Başkanlığı Arasında İşbirliği Protokolü. (2015, 2 Eylül). Erişim Adresi: [<https://dinhizmetleri.diyanet.gov.tr/Documents/Gen%C3%A7lik%20ve%20Spor%20Bakan%C4%B1%C4%9F%C4%B1>

%20Protokol%C3%BC.pdf](https://dinhizmetleri.diyaret.gov.tr/Documents/Gen%C3%A7lik%20ve%20Spor%20Bakanl%C4%B1%C4%9F%C4%B1%20Protokol%C3%BC.pdf)

Gençlik ve Spor Bakanlığı Kamp Başvuru Şartları. (2023, 10 Nisan). Erişim Adresi: <https://genclikkamplari.gsb.gov.tr/Modul/BasvuruSartlari.aspx>.

Gençlik ve Spor Bakanlığı Yükseköğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu Stratejik Plan 2018-2022. (2023, 3 Ekim). Erişim Adresi: https://kygm.gsb.gov.tr/Public/Edit/images/KYK/PerformansProgramlari/2018__2022_Stratejik_Plan.pdf

Gökuş, Ş. ve Yılmaz, Z. (2022). Huzurevlerinde manevi danışmanlık ve rehberlik hizmeti verecek bir personelde bulunması gereken vasıflar. *Bilimname Erciyes Üniversitesi*, 48, 567-600.

Gül, M. E. ve Şentürk, H. (2021). Türkiye’de dini/manevi danışmanlık ve rehberlik hizmetlerine genel bir bakış. *Rusuh Uşak Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Dergisi*, 1(2), 115-133.

Gülmez, Ç. ve Yenen, H. (2020). *Kadın konukevlerinde manevi danışmanlık ve rehberlik hizmetleri* (S. Düzgüner, Ed.). (1. Basım). Ankara: DİB Yayınları.

Gündüz, T. (2002). *İslam eğitim sisteminde gençlik dönemi din ve ahlak eğitimi (kuramsal yaklaşım)* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.

Güngör Çetin, H. (2012). *Sosyal hizmetler ve çocuk esirgeme kurumlarındaki öğrencilerde dini algının psikolojik temelleri ve dini danışmanlık rehberlik* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çorum.

Gürsu, O. (2011). *Ergenlik döneminde psikolojik sağlık ve dindarlık ilişkisi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Gürsu, O. (2018). *Madde bağımlılığı ve din: HİGED örneği. The Turkish Journal on Addictions*, 5(1), 37-54.

Hasta Haklar Yönetmeliği, Madde 38. (1998, 12 Ekim). Erişim Adresi: <https://tr.search.yahoo.com/search?fr=mcafee&type=E210TR91105G0&p=hasta+haklar%C4%B1+y%C3%B6netmeli%C4%9Fi>.

- Hökelekli, H. (1996). *Din psikolojisi* (2. Basım). Ankara: TDV Yayınları.
- Hökelekli, H. (2015). *Gençlik din ve değerler psikolojisi* (3. Basım). İstanbul: Dem Yayınları.
- Hökelekli, H. (2017). *Din psikolojisine giriş* (6. Basım). İstanbul: Dem Yayınları.
- Huzurevleri ile Huzurevi Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri Yönetmeliği (2001, 21 Şubat), Erişim Adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/File/GeneratePdf?mevzuatNo=4414&mevzuatTur=KurumVeKurulusYonetmeligi&mevzuatTertip=5>.
- Işık, H. ve Karaman, K. (2020). *Ceza infaz kurumlarında manevi danışmanlık ve rehberlik hizmetleri* (S. Düzgüner, Ed.) (2. Basım). Ankara: DİB Yayınları.
- İnce, A. (2016, 27 Eylül). *Gençliğin gelişimi ve problemleri karşısında din görevlileri*. Erişim Adresi: https://isamveri.org/pdfdrg/G00153/2016/2016_ERI.pdf.
- İnce, A. (2021). Gençliğin “inanç problemlerinin” gerçekliği: eleştirel bir okuma. *Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 8(2), 908-934.
- Jung, C. G. (2014). *Psikoloji ve din* (R. Karabey, Çev.). İstanbul: Okyanus Yayınları.
- Kadın Konukevlerinin Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmelik. (2023, 12 Nisan). Erişim Adresi: <https://www.google.com/search?q=Kad%C4%B1n+Konuk+evlerinin+A%C3%A7%C4%B1lmas%C4%B1+ve+%C4%B0%C5%9F+Fletilmesi+Hakk%C4%B1nda+Y%C3%B6netmelik>
- Kadına Yönelik Şiddetle Mücadelede Kurumsal İş birliği ve Eşgüdümün Artırılmasına Dair Protokol, (2020, 4 Ekim). Erişim Adresi: https://www.icisleri.gov.tr/kurumlar/icisleri.gov.tr/icerikYonetimi/haberler/2020/01/_Kadina-Yonelik-Siddetle-Mucadele.pdf.
- Kalfa, N. T. (2019). *Gençlik dönemi inanç gelişimi ve eğitiminde etkili olan faktörler üzerine nitel bir araştırma* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- Kalgı, M. E. (2021). *Dindarlık ve kişilik (Ergenler üzerine bir araştırma)* (1. Basım). Ankara: İksad Yayınevi.
- Kalkavan, F. N. (2020). *Yüksek öğrenim kredi ve yurtlar kurumunda görev yapan diyanet işleri başkanlığı personelinin din ve değerler eğitimi faaliyetlerine dair bir*

inceleme: İstanbul ili örneği (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Karaca, F. (2007). *Dini gelişim teorileri* (1. Basım). İstanbul: Dem Yayınları.

Karagöz, S. (2020). *Aile ve dini rehberlik merkezlerinde manevi danışmanlık ve rehberlik hizmetleri* (1. Basım). Ankara: DİB Yayınları.

Karagöz, S. ve Böke Gümüş, E. (2020). *Aile ve dini rehberlik merkezlerinde manevi danışmanlık ve rehberlik hizmetleri* (2. Basım). Ankara: DİB Yayınları.

Karaköse, R. (2005). *Ergenlerle etkili iletişim* (1. Basım). Ankara: Nobel Basımevi.

Karasar, N. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemi kavramlar-ilkeler -teknikler* (23. Basım). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Kavas, E., ve Kavas, N. (2014). Manevî destek algısı (MDA) ölçeği: Geliştirilmesi, geçerliliği ve güvenilirliği. *International Periodical For The Languages*, 9(2), 905-915.

Kaya Göktepe, A. ve Coşkunsever, A. (2020). *Çocuk evi, çocuk evleri sitesi ve çocuk destek merkezlerinde manevi danışmanlık ve rehberlik hizmetleri* (S. Düzgüner, Ed.) (2. Basım). Ankara: DİB Yayınları.

Kayıklık, H. (2001). Çeşitli meslek gruplarında dinsel eğilim ile hoşgörüsüzlük arasındaki ilişki üzerine bir araştırma. *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1(1), 124-135.

Kayıklık, H. ve Yapıcı, A. (2005). Dinsel eğilimle ön yargı ve hoşgörüsüzlük arasındaki ilişkiler üzerine psikolojik bir araştırma. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14(1), 413-426.

Kılavuz, M. A. (2015). Ergenlerde özdeşleşme ve din eğitimi. İçinde H. Hökelekli (Ed.), *Gençlik din ve değerler psikolojisi* (ss. 251-305). İstanbul: Dem Yayınları.

Kılınçer, H. (2017). *Tıp, psikoloji ve ilahiyat öğrencilerinin Türkiye'deki manevi danışmanlık ve rehberlik uygulamalarına yönelik tutumları üzerine bir araştırma* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

King, M. B., & Koenig, H. G. (2009). Conceptualising spirituality for medical research and health service provision. *BMC Health Services Research*, 9(1), 116.

- Koç, M. (2004). Ergenlik döneminde dua ve ibadete yönelik tutum ve davranışlar üzerine bir saha araştırması. *Çorum İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 3(6), 147-178.
- Koç, M. (2005). Ruh sağlığı ile dini başa çıkma metodu olarak dua ve ibadet fenomeni arasındaki ilişki üzerine psikolojik bir yaklaşım. *Ekev Akademi Dergisi Sosyal Bilimler*, 9(25), 11-22.
- Koç, M. (2006). Din psikolojisi açısından ergenlik döneminde dini yaşam. *Diyanet İlmi Dergi*, 42(3), 7-32.
- Koç, M. (2019). Yüksek din öğretiminde yeni bir paradigma olarak bölümleşme: “Manevi danışmanlık ve rehberlik bölümü” önerisi. *Balıkesir Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 10, 59-112.
- Koç, M. (2020). Türkiye’deki manevi danışmanlık ve rehberlik çalışmaları bağlamında ‘2. uluslararası manevi danışmanlık ve rehberlik kongresi’ (2018) üzerine bibliyometrik analizler. *Türk Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Dergisi*, 2, 29-96.
- Koç, M. (2021). Diyanet İşleri Başkanlığı’nın öğrenci yurtları ve gençlik merkezlerindeki manevi danışmanlık ve rehberlik hizmetleri (2013-2021): Sınırlılıklar ve bir eğitim programı önerisi. *Türk Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Dergisi*, 3, 136-180.
- Köylü, M. (2020). *Yetişkinlik dönemi din eğitimi* (4. Basım). İstanbul: Dem Yayınları.
- Kredi ve Yurtlar Genel Müdürlüğü Öğrenci Eğitim Hizmetleri. (2023, 5 Mart). Erişim Adresi: <https://kygm.gsb.gov.tr/Sayfalar/4868/3200/ogrenci-egitim-hizmetleri.aspx>.
- Kredi ve Yurtlar Genel Müdürlüğü tarihçe. (2023, 7 Mart). Erişim Adresi: <https://kygm.gsb.gov.tr/Sayfalar/2397/3193/Tarihce>.
- Kula, N. (2015). Gençlik döneminde kimlik ve din (lise öğrencileri üzerinde bir araştırma. İçinde H. Hökelekli (Ed.), *Gençlik din ve değerler psikolojisi* (ss. 33-81). İstanbul: Dem Yayınları.
- Kulaksızoğlu, A. (2020). *Ergenlik psikolojisi* (1. Basım). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Kurt, E. (2021). *Kanser hastalarında manevi danışmanlık uygulamalarının kaygı ve yaşam kalitesi üzerindeki etkisinin incelenmesi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.

- Kuruçay, Y. ve Gürses, İ. (2018). Ergenlerde anlamsızlık ile ilgili problemlere dinin etkisi üzerine değerlendirmeler. *Mesned İlahiyat Araştırmaları Dergisi*, 9(1), 87-111.
- Maçın, H., Çevik, M. ve Akay, A. (2020). Üniversite öğrencilerinin manevi danışmanlık ve dini destek ihtiyacı: Adıyaman üniversitesi örneği. *İslami İlimler Araştırmaları Dergisi*, 7, 38-54.
- Mirza, G. A. (2014). *Yeni dinselleşme eğilimleri ve maneviyat arayışları* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Mutçalı, S. (2008). *Türkçe Arapça okul sözlüğü* (1. Basım). İstanbul: Dağarcık Yayınları.
- Niyazibeyoğlu, T. (2021). *İç-dış başarı ve maneviyat ilişkisi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Ok, Ü. (1997). *Dinsel danışmanlığın teorik çatısı* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Ok, Ü. (2005). Dini düşüncede yaşanan stresin (şüphe, uyumsuzluk, çelişki vb.) boyutları. *Dini Araştırmalar*, 8(22), 11-40.
- Özdemir, B. (2008). *13-20 Yaşları arasında dini gelişim ve eğitimi (James W. Fowler'ın inanç gelişimi teorisi bağlamında bir araştırma)* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Özdemir, S. (2012). Dînî sosyal hizmetlerin temelleri. *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi, Sosyal Bilimler Dergisi*, 25, 193-222.
- Özdoğan, Ö. (2006). İnsanı anlamaya yönelik bir yaklaşım: Pastoral psikoloji. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 47(2), 127-141.
- Özkan, A. (2019). *Türkiye'de sağlık hizmetlerinde manevi danışmanlık: Bir karma yöntem araştırması* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Pargament, K. I. (2005). Acı ve tatlı: Dindarlığın bedelleri ve faydaları üzerine bir değerlendirme (A. U. Mehmedoğlu, Çev.). *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi (ÇÜİFD)*, 5(1), 279-314.
- Pargament, K. I. (2015). Din Psikolojisi mi, din ve maneviyat psikolojisi mi? (A. R. Geçioğlu, Çev.). *Bilimname Erciyes Üniversitesi Dergisi*, 29(2), 365-382.

- Parlak, A. (2019). *Cezaevlerinde dini danışmanlık ve rehberlik hizmetlerinin verimliliği (Yozgat cezaevi örneği)* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çorum.
- Polat, A. (2022). Nitel araştırmalarda yarı-yapılandırılmış görüşme soruları: Soru form ve türleri, nitelikler ve sıralama. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(2), 161-182.
- Resmi Gazete*. (2010, 13 Temmuz). Sy.: 27640, Madde:6.
- Sayar, K. (2017). *Maneviyat psikolojisi 2* (M. Atak, Ed.) (1. Basım). İstanbul: Elit Kültür Yayınları.
- Sayar, K. (2021). *Ruh hali* (19. Basım). İstanbul: Timaş Yayınları.
- Sıgır, Ü. ve Gürbüz, S. (2011). Akademik başarı ve kişilik ilişkisi: Üniversite öğrencileri üzerinde bir araştırma. *Savunma Bilimleri Dergisi*, 10(1), 30-48.
- Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu. (1983, 25 Ekim). Erişim Adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=2828&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>.
- Söylev, Ö. F. (2000). Gençleri dine yaklaştıran ve dinden uzaklaştıran sosyal sebepler. *Diyanet İlmi Dergi*, 36(4), 31-63.
- Söylev, Ö. F. (2014). *Türkiye’de dini danışma ve rehberlik: alanları, imkanları ve yöntemleri (Diyanet İşleri Başkanlığı örneği)* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- Söylev, Ö. F. (2015). Psikolojik yardım hizmetleri bağlamında Türkiye’de dini danışma ve rehberlik. *İslam Medeniyeti Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 287-308.
- Söylev, Ö. F. (2017). Dini danışma ve rehberliğin temel kavramları ve tarihi arka planı üzerine bir değerlendirme. *Cumhuriyet İlahiyat Dergisi*, 21(1), 255-296.
- Söylev, Ö. F. (2020). *Manevi bakım ve danışma psikolojisi kavram, kuram ve uygulamalar* (1. Basım). Ankara: DİB Yayınları.
- Söylev, Ö. F. (2022). *Suçta sürüklenmiş çocuklar ve maneviyat* (1. Basım). Ankara: Sonçağ Akademi.

- Şeftalici, B. (2017). *Lise son sınıf öğrencilerinde sınav kaygısı ve maneviyat Şanlıurfa Viranşehir örneği* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Şanlıurfa.
- Şirin, T. (2013). *Bilişsel davranışçı psikoterapi yaklaşımıyla bütünleştirilmiş dini danışmanlık modeli* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Şirin, T. (2018a). *Dini danışma ve rehberlik ihsan modeli manevi danışmanlık* (1. Basım). İstanbul: Mim Akademi Yayınları.
- Şirin, T. (2018b). *Manevi danışmanlıkta ihsan modeli* (2. Basım). İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- T.C. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ile Diyanet İşleri Başkanlığı Arasında İş birliği Protokolü. (2018, 12 Ekim). Erişim Adresi: <https://dinhizmetleri.diyanet.gov.tr/Documents/PROTOKOL.pdf>
- T.C. Başbakanlık Diyanet İşleri Başkanlığı ile T.C. Sağlık Bakanlığı Arasında Hastanelerde Manevi Destek Sunmaya Yönelik İşbirliği Protokolü, (2015, 1 Mart). Erişim Adresi: <https://hukukmusavirligi.diyanet.gov.tr/Documents/Sa%C4%9Fl%C4%B1k%20Kurulu%C5%9Flar%C4%B1nda%20Manevi%20Destek%20Hizmetlerinin%20Y%C3%BCr%C3%BCt%C3%BClmesine%20Dair%20Y%C3%B6nerge.pdf>.
- T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı Gençlik Merkezleri. (2023, 17 Şubat). Erişim Adresi: <https://ghgm.gsb.gov.tr/Sayfalar/3277/3187/genclik-merkezleri.aspx>.
- T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı Misyonu ve Vizyonu. (22 Haziran). Erişim Adresi: <https://gsb.gov.tr/misyon-vizyon.html>.
- T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı Stratejik Plan 2019-2023. (2023, 14 Ekim). Erişim Adresi: <https://sgb.gsb.gov.tr/Public/Edit/images/SGB/012014/2019-2023-Stratejik-Plan%C4%B1.pdf>.
- T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı Tarihçe. (2023, 2 Mart). Erişim Adresi: <https://gsb.gov.tr/tarihce.html>.
- Tarhan, N. (2009). *İnanç psikolojisi* (1. Basım). İstanbul: Timaş Yayınları.

Taşkın, H. H. (2019). *Lise öğrencilerindeki akademik başarı ve sınav kaygısı ile manevi danışmanlık ve rehberlik ilişkisi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans). Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uşak.

The Gallup Organization, Young Europeans: Young Europeans A Survey Among Young People Aged Between 15-30 in The European Union Analytical Report. (2007, 20 May). Retrieved from: <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/browse/all/series/8921>.

Toprak, F. (2023). Neoliberalizmin acılarını new age maneviyatı ile dindirmek. *Vira Verita E-Dergi*, 17, 1-28.

Tosyalıoğlu, M. B. (2021). *Üniversite öğrencilerinde mâneviyat ve psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.

Türk, M. (2022, 13 Ekim). *DİB 2021 yılı faaliyet raporu*. Erişim Adresi: <https://stratejigelistirme.diyamet.gov.tr/sayfa/22/Faaliyet-Raporlari>

Türkçe Sözlük. (2011). (11. Baskı). Ankara: Türk Dil Kurumu.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası. (2020, 13 Ekim). Erişim Adresi: <https://www.icisleri.gov.tr/illeridaresi/turkiye-cumhuriyeti-anayasasi>

Türkiye Diyanet Vakfı Yurtları. (2023, 10 Mart). Erişim Adresi: <https://www.tdvyurt.com.tr/>

Ulusal Gençlik ve Spor Politikası Belgesi. (2023, 12 Ocak). Erişim Adresi: https://gsb.gov.tr/dosyalar/mevzuatlar/ulusal_genclik_ve_spor_politikasi.pdf

Ulusal Meslek Standardı, Manevi Danışman Seviye 6. (2018, 15 Eylül). *Mesleki yeterlilik kurumu*. Erişim Adresi: <https://dinhizmetleri.diyamet.gov.tr/Documents/manevi%20danisman%20ums.pdf>.

Vatandaş, C. ve Mahitapoğlu, H. (2016). *Türkiye’de gençlik gençliğin özellikleri, sorunları, kimlikleri ve beklentileri* (1. Basım). İstanbul: Sekam Yayınları.

Veri Kaynağı Yükseköğrenim ve KYK’ya Bağlı Yurtların Kapasitesi. (2023, 3 Eylül). Erişim Adresi: <https://www.verikaynagi.com/grafik/yillara-gore-yurt-kapasiteleri/>.

Word Store İngilizce Türkçe \ Türkçe İngilizce Sözlük. (2008). İstanbul: Alfa Yayıncılık.

- Yıldırım, S. (2019). *Yaşanmış olaylar bağlamında dini danışmanlığa konu olan aile içi sorunlar: Bursa ve İzmir örneği* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Yılmaz, N. (2012). *Aile irşat ve rehberlik bürolarında yapılan dini danışmanlık: Çorum örneği* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çorum.
- Yörükoğlu, A. (2019). *Gençlik çağı / ruh sağlığı ve ruhsal sorunlar* (15. Basım). Ankara: Özgür Yayınları.
- Yücel, İ. (1994). Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi. (C. 9), Ankara: DİB Yayınları.
- Yücel, İ. (2022). *Gençlerin ve gençlik çalışanlarının gözünden gençlik politikaları ve hizmetlerinin değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Yücer, H. M. ve Erol, H. K. (2019). Maneviyat psikolojisi. *Akademik Platform*, 3(1), 83-88.
- Zinnbauer, B. J., Pargament, K. I., Cole, B., Rye, M. S., Butter, E. M., Belavich, T. G., Hipp, K. M., Scott, A. B., & Kadar, J. L. (1997). Religion and spirituality: Unfuzzifying the fuzzy. *Journal for the Scientific Study of Religion*, 36(4), 549-564.

DİZİN

-A-

Ahlak, 86, 118
 Akademi, 144, 145, 152, 154, 155
 Analiz, 7
 Atölye, 25

-D-

Din, ix, 1, 2, 5, 6, 8, 9, 10, 11, 16, 31,
 32, 33, 36, 37, 38, 39, 40, 45, 47, 48,
 49, 50, 52, 55, 60, 61, 67, 68, 71, 124,
 133, 144, 145, 146, 150, 152, 154
 Dini Danışma, 6, 7, 8, 9, 28, 29, 30, 33,
 40, 41, 42, 48
 Diyanet, i, ii, v, vii, ix, x, xiii, xiv, xv, 1,
 2, 3, 4, 6, 7, 10, 19, 26, 27, 28, 41, 43,
 47, 48, 49, 50, 51, 53, 54, 55, 56, 57,
 58, 60, 61, 66, 67, 68, 72, 76, 80, 81,
 93, 98, 99, 100, 101, 102, 104, 105,
 106, 110, 114, 115, 117, 124, 126,
 128, 132, 133, 138, 139, 141, 142,
 144, 145, 146, 147, 148, 152, 154,
 155, 156, 157

-E-

Eğitim, ii, vii, 6, 19, 22, 23, 24, 26, 32,
 33, 40, 42, 49, 55, 61, 62, 70, 73, 77,
 95, 133, 138, 141, 145, 148, 152
 Empati, 45, 75, 94, 97
 Ergen, xv, 17, 49, 85, 146
 Ergenlik, 13, 17, 85, 149, 152
 Etkinlik, 77, 99, 132

-G-

Genç, v, 5, 13, 18, 27, 52, 53, 74, 120,
 132
 Gençlik, v, vii, viii, ix, x, xiii, xiv, xv, 1,
 2, 3, 4, 5, 13, 14, 15, 19, 20, 21, 22,
 23, 24, 25, 26, 27, 28, 50, 51, 52, 53,
 54, 55, 56, 57, 58, 60, 61, 66, 67, 68,
 70, 72, 76, 77, 78, 80, 81, 82, 85, 86,
 87, 90, 92, 98, 99, 100, 101, 102, 103,
 104, 105, 106, 110, 114, 115, 124,

125, 126, 127, 128, 129, 130, 132,
 133, 138, 139, 141, 142, 146, 147,
 148, 149, 150, 151, 152, 155, 156,
 157

Gençlik Merkezi, v, viii, x, xiii, xiv, 3,
 4, 23, 27, 56, 60, 61, 66, 67, 68, 72,
 76, 77, 78, 80, 81, 82, 90, 92, 98, 99,
 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106,
 110, 114, 115, 124, 125, 126, 127,
 128, 132, 133, 138, 141

-İ-

İletişim, 96, 110, 119, 130

-K-

Koordinatör, 52

-M-

Manevi, v, vii, viii, ix, x, xii, xiii, xiv,
 xv, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 28, 29,
 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 38, 39, 42,
 44, 45, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 58,
 60, 61, 63, 64, 66, 67, 68, 69, 70, 71,
 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81,
 82, 83, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92,
 94, 95, 96, 97, 98, 99, 102, 106, 107,
 108, 109, 110, 111, 112, 113, 116,
 117, 118, 119, 121, 122, 124, 125,
 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132,
 133, 138, 139, 140, 141, 142, 143,
 144, 145, 146, 147, 148, 151, 152,
 154, 155, 156

Manevi Bakım, ix, 6, 7, 28, 33, 34

Manevi Danışman, v, vii, viii, ix, x, xii,
 xiii, xiv, xv, 2, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11,
 28, 29, 30, 31, 32, 33, 39, 42, 44, 45,
 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 58, 60, 61,
 63, 64, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73,
 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83,
 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 94, 95,
 96, 97, 98, 99, 102, 106, 107, 108,
 109, 110, 111, 112, 116, 117, 118,
 121, 122, 124, 125, 126, 127, 128,

129, 130, 131, 132, 133, 139, 140,
141, 142, 143, 147, 152, 156

Manevi Danışmanlık ve Rehberlik, v,
vii, ix, x, xv, 2, 4, 5, 7, 9, 10, 11, 32,
33, 39, 42, 45, 47, 51, 53, 66, 130,
131, 139, 140, 142, 143, 152

Manevi Destek, 48, 49, 155

Maneviyat, v, ix, 5, 6, 7, 8, 9, 11, 33, 34,
37, 38, 148, 154, 157

-Ö-

Öğrenci, 22, 23, 53, 54, 62, 152

Özdeşleşme, 18

-P-

Proje, 55, 56

Psikoloji, v, 10, 11, 29, 32, 33, 36, 49,
71, 95, 126, 130, 133, 144, 150

Psikolojik Danışma, 8, 32, 75, 133

-R-

Rehber, viii, 2, 67, 78, 131

Rehberlik, ix, x, 6, 7, 8, 9, 29, 30, 33,
40, 41, 42, 46, 48, 75, 131, 133, 144

-S-

Spor, ix, xv, 1, 19, 20, 21, 22, 23, 24,
25, 50, 51, 55, 56, 70, 148, 149, 155,
156